

Cristian Ciocaniu
(coordonator)

Alina Ene
(coordonator)

Rodica Bogdan • Iuliana Cîrje • Iuliana Crînguș
Ionela Hristescu • Andra Despina Mociornița • Adina Papazi
Adnana Mihaela Pătrășcoiu • Mihaela Mirela Vîlcan

LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ

auxiliar pentru clasa a **VIII-a**

NICULESCU

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Limba și literatura română: auxiliar pentru clasa a VIII-a /

Cristian Ciocaniu, Alina Ene (coord.). – București:

Editura NICULESCU, 2012

ISBN 978-973-748-683-7

I. Ciocaniu, Cristian (coord.)

II. Ene, Alina (coord.)

821.135.1.09(075.33)

811.135.1(075.33)

© Editura NICULESCU, 2012

Adresa: Bd. Regiei 6D

060204 – București, România

Comenzi: (+40)21-312.97.82

Fax: (+40)21-312.97.83

E-mail: editura@niculescu.ro

Internet: www.niculescu.ro

Coperta: *Carmen Lucaci*

Tipărit la **fedprint**
tipografie
Tel: 011/883.81.078, 883.88.888

ISBN 978-973-748-683-7

Toate drepturile rezervate. Nicio parte a acestei cărți nu poate fi reprodusă sau transmisă sub nicio formă și prin niciun mijloc, electronic sau mecanic, inclusiv prin fotocopiere, înregistrare sau prin orice sistem de stocare și accesare a datelor, fără permisiunea Editurii NICULESCU. Orice nerespectare a acestor prevederi conduce în mod automat la răspunderea penală față de legile naționale și internaționale privind proprietatea intelectuală.

Editura NICULESCU este partener și distribuitor oficial **OXFORD UNIVERSITY PRESS** în România.

E-mail: oxford@niculescu.ro; Internet: www.oxford-niculescu.ro

Argument

Autorii acestui auxiliar de limba și literatura română încearcă să răspundă, concretizând sensul etimologic al termenului „auxiliar”, orizontului pragmatic de așteptare al elevilor de gimnaziu, oferindu-le, dincolo de **suportul teoretic absolut necesar, sugestii de rezolvare** și chiar **rezolvări complete** ale exercițiilor de limbă sau ale compozițiilor școlare.

Structurat pe trei componente de bază (**Aspecte teoretice, Modele, Exerciții**), acest auxiliar mizează pe experiența concretă, la catedră, a profesorilor-autori, dezambiguizând concepte, oferind exemple diverse, sugestii de evitare a situațiilor-problemă și, mai ales, **tehnici ale lucrului concret, cu textul literar/nonliterar, și ale analizei gramaticale eficiente**.

Lucrarea se remarcă prin câteva puncte forte, contribuind la ancorarea precisă a elevilor în zona teoretică și, mai ales, la operaționalizarea conceptelor. Avantajele acestui auxiliar sunt **suportul textual bogat, exercițiile variate** și, nu în ultimul rând, **„etajarea” uniformă a celor patru cărți ale seriei** (auxiliarele pentru clasele a V-a, a VI-a, a VII-a și a VIII-a), **la toate capitolele**, având ca rezultate o viziune uniformă, coerentă asupra fenomenelor de limbă și literatură, dar și posibilitatea de autoevaluare, graduală, a elevului, pe parcursul gimnaziului.

Exercițiile propuse pentru compoziții încurajează, în primul rând, **autonomia elevului** care, urmând modelele, poate încerca singur rezolvarea, și, în al doilea rând, **parteneriatul profesor-elev**, profesorul rămânând o componentă esențială a feedbackului prin observațiile și sugestiile sale.

În elaborarea propunerilor de rezolvare a exercițiilor s-a insistat, în sprijinul colegilor profesori, pe structura textului argumentativ, sugerându-i-se elevului necesitatea unei logici a discursului și obligația de a susține cu argumente orice opinie.

Sperăm ca această lucrare să fie un instrument util atât pentru profesori, cât mai ales pentru elevi în activitatea de pregătire a Examenului de Evaluare Națională.

Autorii

Partea I

Capitolul I

Text literar. Text nonliterar	9
GENURI ȘI SPECII LITERARE.....	15
GENUL EPIC – OPERA EPICĂ.....	15
SPECII EPICE.....	20
Romanul.....	20
Balada populară.....	23
GENUL DRAMATIC – OPERA DRAMATICĂ.....	29
SPECII DRAMATICE.....	34
Comedia.....	34
GENUL LIRIC – OPERA LIRICĂ.....	39

Capitolul II

Figurile de stil	44
Recapitularea cunoștințelor din clasele V-VII.....	44
ALEGORIA.....	52

Capitolul III

Elemente de versificație	56
---------------------------------------	----

Capitolul IV

Moduri de expunere	66
NARAȚIUNEA.....	66
DESCRIEREA.....	75
DIALOGUL.....	82
TRANSFORMAREA VORBIRII DIRECTE ÎN VORBIRE INDIRECTĂ.....	86

Capitolul V

Compoziții	89
REZUMATUL.....	89
AUTOR. NARATOR. PERSONAJ.....	94
TEXT INFORMATIV/TEXT ARGUMENTATIV.....	99
TEXT INFORMATIV	99
TEXT ARGUMENTATIV	104
CARACTERIZAREA PERSONAJULUI.....	106

Capitolul I

TEXT LITERAR. TEXT NONLITERAR

I. Aspecte teoretice

Text literar

- are **caracter ficțional** (prezintă o lume virtuală, creată de autor, cu ajutorul imaginației)
- are **scop estetic** (provocarea emoției și stimularea fanteziei cititorului)
- în logica ficțiunii, textul literar nu poate fi considerat **nici adevărat, nici fals**
- prezintă **personaje**, „realități de hârtie”, create de autor, care nu trăiesc în realitate, ci doar în lumea imaginară a operei literare
- se remarcă prezența **expresivității**, caracteristică a limbajului, obținută prin utilizarea figurilor de stil și a imaginilor artistice
- pot fi folosite cuvinte și expresii populare, regionalisme, arhaisme, neologisme
- vehiculează valori general umane prin diverse teme și motive literare (natura, iubirea, istoria, copilăria, aventura, războiul, satul, orașul etc.)
- prezintă o mare varietate de forme și specii, în genul liric, epic sau dramatic

Text nonliterar

Trăsături

- are **caracter nonficțional** (prezintă aspecte ale realității, observate de autor și transformate în informație)
- are **scop informativ** (transmite informații) și/sau **persuasiv** (încearcă să convingă receptorul, pentru a-l determina să facă sau să creadă un anumit lucru)
- se bazează pe **aspecte adevărate**, aparținând realului cotidian
- prezintă și se referă la **persoane reale**
- în general, este **lipsit de expresivitate**; dar unele forme, cum ar fi reclamele, de exemplu, pot utiliza totuși jocuri de cuvinte, figuri de stil, diferite sensuri ale cuvintelor
- este folosit aspectul corect, îngrijit al limbii
- se remarcă prin obiectivitate, claritate, utilizează uneori clișee de limbaj formule fixe, în diverse acte oficiale
- prezintă o mare varietate de forme: texte de lege, reclame, articole de ziar, știri, anunțuri, acte oficiale, lucrări științifice, rețete, prospecte medicale etc.

- apare atât **funcția tranzitivă** (de transmitere de informații), cât și **funcția reflexivă** (de transmitere a propriilor convingeri, sentimente) a limbajului
- utilizează cu mai mare frecvență sensul figurat (conotativ) al cuvintelor

- apare doar **funcția tranzitivă** a limbajului
- utilizează cu mai mare frecvență sensul propriu (denotativ) al cuvintelor

II. Modele

1. ARGUMENTARE – TEXT NONLITERAR

În opinia mea, (*titlul*), de (*numele autorului*), este un text nonliterar, surprinzând trăsăturile definitorii ale acestui tip de discurs, care are la bază raportarea logică și clară la realitate, un scop bine determinat și un limbaj adaptat temei și receptorului.

În primul rând, textul prezintă aspecte ale realității observate de autor și transformate în informație (*ce aspecte ale realității sunt prezentate și ce informații cu privire la aceste aspecte sunt transmise*).

În al doilea rând, comunicarea este lipsită de expresivitate, folosindu-se aspectul corect, îngrijit, al limbii. Acest tip de text se mai caracterizează prin obiectivitate, claritate, valorificarea sensului denotativ al termenilor, (*exemple*), specifice unui anumit domeniu de activitate, și anume (*la ce domeniu de activitate se referă textul*).

În concluzie, trăsăturile prezentate mai sus justifică încadrarea fragmentului suport în categoria textelor nonliterare.

2. Se dă textul:

FURTUNĂ ÎN IRLANDA

De Crăciun, Republica Irlanda a fost lovită de o puternică furtună care a provocat importante pagube materiale și pierderi de vieți omenești, informează Reuters. Cel puțin trei persoane au murit și alte 150 000 au rămas fără acoperișuri la case și electricitate în urma acestei furtuni, care a fost mai puternică decât cea din anul 1974, când pagubele au fost de 36,2 milioane de dolari.

(Știre, Magda Munteanu, vezi *Limba română*,

Manual pentru clasa a VI-a, A. Șerban, S. Șerban, Editura ALL, pag. 97)

A. Realizează o compunere în care să prezinți caracteristicile textului nonliterar, așa cum sunt evidențiate în textul suport.

Rezolvare:

În opinia mea, *știrea* intitulată „*Furtună în Irlanda*” este un text nonliterar, surprinzând trăsăturile definitorii ale acestui tip de discurs, care are la bază raportarea logică și clară la realitate, un scop bine determinat și un limbaj adaptat temei și receptorului.

În primul rând, textul prezintă aspecte ale realității observate de autor și transformate în informație: *este vorba despre o furtună care a afectat, de Crăciun, Irlanda. Autoarea prezintă informații în legătură cu pagubele produse (având ca sursă Agenția Reuters): pagube materiale, pierderi de vieți omenești, întreruperea electricității, comparând fenomenul cu unul similar din alt an.*

În al doilea rând, *comunicarea este lipsită de expresivitate, folosindu-se aspectul corect, îngrijit, al limbii.* Acest tip de text se mai caracterizează prin obiectivitate, claritate, valorificarea sensului denotativ al termenilor: „*republică*”, „*furtună*”, „*persoane*”, prezența neologismelor: „*importante*”, „*materiale*”, „*informează*”, „*electricitate*”, „*dolari*”, specifice unui anumit domeniu de activitate, și anume celui *jurnalistic*.

În concluzie, trăsăturile prezentate mai sus justifică încadrarea fragmentului suport în categoria textelor nonliterare.

B. Demonstrează cu ajutorul a două argumente că textul suport este o știre.

Rezolvare:

Textul suport este o *știre*, deoarece, în primul rând, *este redactat în mod obiectiv, fără implicare afectivă din partea jurnalistului, într-un limbaj accesibil, în registrul standard, răspunzând întrebărilor specifice unui astfel de discurs: când? – de Crăciun; unde? – în Irlanda; ce? – o furtună care a provocat pagube materiale și umane.* În al doilea rând, *se remarcă titlul ales care este sugestiv, „Furtună în Irlanda”, pentru a trezi interesul cititorului, prezentarea unui eveniment important, cu caracter semnificativ, în urma căruia „trei persoane au murit și alte 150 000 au rămas fără acoperișuri... și electricitate”, eveniment de actualitate și constituind o noutate.*

3. Se dă textul:

AGENȚIA DE TURISM BUȘTENI

Nu lăsa decât urma pașilor tăi!

Nu ucide decât timpul!

Nu lua decât imagini!

(Reclamă, vezi *Limba română*,
Manual pentru clasa a VIII-a, M. Iancu, Editura Corint, pag. 106)

Demonstrează, cu ajutorul a două argumente, că textul suport este o reclamă.

Rezolvare:

În opinia mea, textul suport este o **reclamă**, deoarece, în primul rând, **prezintă într-un mod concis un „produs”** de pe piața turistică: Agenția de Turism Bușteni, **într-un mod atrăgător. Pentru a convinge publicul de utilitatea sa**, aceea de a facilita, prin intermediul excursiilor, cunoașterea lumii, **reclama se folosește** de fraze care încep cu verbe cu conotație negativă, pentru ca apoi să se continue, în mod surprinzător, cu metafore prin care se creionează avantajele călătoriilor, în urma cărora rămâne amintirea pașilor noștri pe alte meleaguri, a timpului petrecut în mod util și plăcut, precum și a fotografiilor care au immortalizat clipa. În al doilea rând, **se remarcă construcția unitară a textului publicitar, în care sloganul, textul și uneori imaginea sunt dimensiuni inseparabile ale unui sens global.**

4. Se dă textul:

**UNDĂ VERDE PENTRU DECLANȘAREA NEGOCIERILOR
DE ADERARE A ROMÂNIEI LA UNIUNEA EUROPEANĂ**

Cei 15 miniștri europeni au estimat că toate obstacolele au fost îndepărtate, astfel încât cele 6 state nominalizate (Slovacia, Letonia, Lituania, România, Bulgaria, Malta) pot fi invitate la negocierile de aderare.

Cele șase state candidate ar urma să înceapă negocierile în februarie-martie 2000, alăturându-se celorlalte șase țări (Polonia, Ungaria, Republica Cehă, Slovenia, Estonia și Cipru) cu care discuțiile în vederea aderării au fost declanșate în urmă cu un an și jumătate.

Comisia Europeană stabilise, în octombrie, condiții speciale de aderare pentru România și Bulgaria. Günter Verheugen, comisarul european pentru extindere, a estimat că aceste condiții au fost îndeplinite, fiind eliminate astfel obstacolele în vederea invitării celor două state la negocieri...

(**Articol**, după *Evenimentul zilei*, decembrie 1999, vezi *Limba și literatura română*, Manual pentru clasa a VIII-a, A. Vasilescu, Editura ALL, pag. 113)

Demonstrează cu ajutorul a două argumente că textul suport este un articol de ziar sau de revistă.

Rezolvare:

Textul suport este **un articol de ziar**, deoarece, în primul rând, **surprinde o temă specifică**, cea politică, **care interesează un public numeros prin subiectul abordat**, acela al negocierilor în vederea aderării României la Uniunea Europeană, alături de alte state candidate. În al doilea rând, se remarcă **forme de captare a atenției cititorului**, în acest caz **titlul**, care, în ciuda

lungimii, cuprinde metafora „*undă verde*”, sugerând faptul că România este în pragul realizării unui deziderat important.

5. Se dă textul:

Vând afacere la cheie, casă de amanet, vad comercial intern, Piața Veteranilor, contracte în derulare, casierie blindată, conform cerințelor, 15 000 €, 0723.453.XXX.

(Anunț publicitar din *Libertatea*, 2 aprilie, 2012)

Demonstrează cu ajutorul a două argumente că textul suport este un anunț publicitar.

Rezolvare:

Textul suport este *un anunț publicitar*, deoarece, în primul rând, *are scop informativ, se oferă informații în legătură cu o afacere* care este de vânzare, fiind *formulat astfel încât să convingă*: se precizează că este o „*afacere la cheie*”, adică pusă la punct în toate detaliile, cu vad comercial bun, contracte în derulare și răspunzând cerinței specifice de a avea casierie blindată. În al doilea rând, este vorba despre *un enunț concis, care cuprinde însă datele importante ale ofertei*: avantaje, preț, numărul de telefon.

III. Exerciții

1. Se dă textul:

RONAN KEATING, VIAȚĂ ÎN AUSTRALIA

Cântărețul irlandez Ronan Keating, membru al trupei Boyzone, vrea să se stabilească definitiv în Australia, alături de familia sa, după ce s-a împăcat cu soția sa, Yvonne. Aceasta l-a acuzat la începutul anului de infidelitate, potrivit Mediafax. Keating s-a despărțit de soția sa în luna mai, după un mariaj care a durat 12 ani.

(*Libertatea*, nr. 42/2012)

A. Realizează o compunere în care să prezinți caracteristicile textului nonliterar, așa cum sunt evidențiate în textul suport.

B. Demonstrează cu ajutorul a două argumente că textul suport este o știre.

2. Se dă textul:

SWISS OPTIK

Sănătate și eleganță pentru toți!

Oferte de ochelari pentru toată familia, la prețuri de producător.

Demonstrează cu ajutorul a două argumente că textul suport este o reclamă.

3. Se dă textul:

FEMEILE CARE ÎI INSPIRĂ PE ARTIȘTI

Două cărți apărute în Franța examinează prezența și rolul femeii în artă. Nu e vorba neapărat de femei reale, ci, mai degrabă, de personaje mitologice: Eva, Dalila, Athena, Salomeea, Pandora, dar și „Venus” a lui Botticelli sau „Olympia” lui Manet. Camille Laurence se întreabă, în „Cercetare cu privire la femeile terifiante”, de ce spaima cu pricina pe care ne-o provoacă merge mână în mână cu dorința, iar Nathalie Kaufmann vrea să lămurească, în „Acele femei fără de care capodoperele n-ar fi existat”, relația artiștilor cu modelele lor reale sau imaginare. Nu tocmai corecte politic, cele două cărți le discriminează pe femeile reale, totuși, cele mai numeroase, privilegiindu-le pe cele, mai mult sau mai puțin, fatale. Nu e mai puțin adevărat că, dacă ne gândim la Eva, trebuie să admitem că rolul ei mitologico-istoric a rămas nedepășit sau, dacă o avem în vedere pe Pandora, că actualitatea ei este de necontestat. Să le facem cavalierește credit celor două doamne – autoare!

(România literară, 12 ianuarie 2012)

Demonstrează cu ajutorul a două argumente că textul suport este un articol de ziar sau de revistă.

4. Se dă textul:

20 posturi AGENȚI SECURITATE, BGS Divizia Securitate, pentru magazine – domiciliul București, experiență, înălțime minim 1,75 m, constituție athletică, acces gratuit Ambulanța BGS, interviurile, Cuza Vodă, nr. 67, sector 4, 0749.887.XXX.

Demonstrează cu ajutorul a două argumente că textul suport este un anunț publicitar.

GENURI ȘI SPECII LITERARE

GENUL EPIC – OPERA EPICĂ

I. Aspecte teoretice

Definiție:

În **genul epic**, autorul se exprimă în mod indirect, prin intermediul personajelor, care sunt antrenate în derularea unor evenimente, într-un anumit spațiu și timp.

Trăsăturile operei epice:

► prezența unui narator:

- dacă narațiunea se face **la persoana a III-a**, naratorul este **obiectiv**, detașat, neimplicat afectiv
- dacă narațiunea se face **la persoana I**, naratorul este **subiectiv**, implicat afectiv, fiind **personaj** (dacă ia parte la acțiune) sau **martor** (povestește ceea ce vede, dar nu ia parte la acțiune)

► prezența narațiunii ca mod de expunere specific

► prezența personajelor. Personajele pot fi clasificate în funcție de diferite criterii:

1. după locul ocupat în economia textului:

- principale
- secundare
- episodice

2. după criteriul moral (aplicabil mai ales basmelor):

- pozitive
- negative

3. după numărul de indivizi implicați:

- individuale
- colective

► derularea unor evenimente (trăsătură care poate fi ilustrată prin prezentarea pe scurt a subiectului, prin rezumat)

► prezența în text a unor indici (cuvinte, structuri) care fac trimitere la spațiul și timpul în care se desfășoară evenimentele

II. Modele

1. ARGUMENTARE

În opinia mea, opera (*titlul*), de (*numele autorului*), aparține genului epic, în care autorul se exprimă în mod indirect, prin intermediul personajelor, care sunt antrenate în derularea unor evenimente, într-un anumit timp și spațiu.

În primul rând, se remarcă prezența narațiunii, ca mod de expunere dominant. Aceasta se face la persoana (*la ce persoană se face narațiunea*), implicând prezența unui narator (*obiectiv/subiectiv-personaj/subiectiv-martor, în funcție de persoana la care se face narațiunea*).

În al doilea rând, apar personaje (*ce personaje apar în textul suport*), care sunt implicate în derularea unor evenimente (*se vor prezenta pe scurt evenimentele*). Aceste acțiuni sunt plasate într-un anumit timp (*exemple de indici de timp din text*) și spațiu (*exemple de indici de spațiu*).

În concluzie, trăsăturile mai sus prezentate justifică încadrarea textului suport în genul epic.

2. Realizează o compunere în care să argumentezi apartenența textului „*Popa Tanda*” de **Ioan Slavici** (vezi text, *Limba română*, Manual pentru clasa a VIII-a, Al. Crișan, S. Dobra, F. Sâmișăian, Editura Humanitas Educațional, pag. 102-110) la genul epic.

Rezolvare:

În opinia mea, opera „*Popa Tanda*” de **Ioan Slavici** aparține genului epic, în care autorul se exprimă în mod indirect, prin intermediul personajelor, care sunt antrenate în derularea unor evenimente, într-un anumit timp și spațiu.

În primul rând, se remarcă prezența narațiunii, ca mod de expunere dominant. Aceasta se face *la persoana a III-a, implicând prezența unui narator obiectiv, dar care, în final, se implică afectiv prin exprimarea la persoana I plural: „Așa însă rămâne învelișul, din care trebuiește să urmăim la cele ce nu vedem.”*

În al doilea rând, apar personaje: *preotul Trandafir, preoteasa, clopotarul Cozonac, Marcu Florii Cucului, sătenii din Sărăceni (personaj colectiv)*, care sunt implicate în derularea unor evenimente. *Preotul Trandafir este mutat în satul Sărăceni, din cauza atitudinii sale prea aspre și sincere în relația cu superiorii și cu enoriașii: „Este cam greu la vorbă, cam aspru la judecată: prea de-a dreptul, prea verde-fățis”. Așa cum o sugerează și numele satului, oamenii din Sărăceni trăiesc de pe o zi pe alta, deoarece sunt leneși și delăsători. Preotul ia hotărârea să schimbe mentalitatea „noi turme” pe care o păstorește*

și încearcă din toate puterile să-și pună în practică decizia: ține predici, este insistent, de unde și porecla pe care o primește, Popa Tanda, îi batjocorește și apoi îi ocărăște pe sărăcenii. Niciuna dintre aceste abordări nu dă rezultatele așteptate. Prin urmare, încearcă și prin exemplul personal: își repară casa, cultivă pământul și astfel își îmbunătățește situația materială. După ani, satul este de nerecunoscut, bogat și prosper, iar preotul, devenit bunic, se bucură de prețuirea tuturor, văzându-și împlinită misiunea de îndrumător spiritual: „Ține-l, Doamne, la mulți ani, că este omul lui Dumnezeu!” Aceste acțiuni sunt plasate într-un anumit timp: „în cea dintâi duminică”, „Vrun an de zile a dus-o părintele cu sfatul...”, „Toate s-au schimbat, numai părintele Trandafir a rămas cum a fost...” și spațiu: „Pe valea Seacă este un sat pe care oamenii îl numesc Sărăcenii.”

În concluzie, trăsăturile mai sus prezentate justifică încadrarea textului suport în genul epic.

3. Realizează o compunere în care să argumentezi apartenența textului „*Târziu, când zăpezile sunt albastre*” de **Fănuș Neagu** (vezi text, *Limba română*, Manual pentru clasa a VIII-a, A. Vasilescu, Editura ALL, pag. 37-38) la genul epic.

Rezolvare:

În opinia mea, opera „*Târziu, când zăpezile sunt albastre*” de **Fănuș Neagu** aparține genului epic, în care autorul se exprimă în mod indirect, prin intermediul personajelor, care sunt antrenate în derularea unor evenimente, într-un anumit timp și spațiu.

În primul rând, se remarcă prezența narațiunii, ca mod de expunere dominant. Aceasta se face *la persoana a III-a, implicând prezența unui narator obiectiv, detașat, neimplicat afectiv*.

În al doilea rând, apar personaje: *Bănică, cățelul Tocănel, greierașul, cocoșul de lemn*, care sunt implicate în derularea unor evenimente. *Într-o noapte bântuită de viscol, copilul stă la căldură și se imaginează vorbind cu Tocănel. Un greieraș cântă subțire în cameră, sfidând parcă ninsoarea și frigul de afară. Copilului i se face milă de cocoșul de lemn de pe stâlpul porții și de albinele din livadă și duce soba afară ca să-i încălzească. Dimineața este încă convins de realitatea basmului pe care îl plăsmuise, cu cocoși și câini vorbitori și cu albine care îl ajută să zboare spre cer.* Aceste acțiuni sunt plasate într-un anumit timp: „*era în februarie*” și spațiu: „*...și ei ședeau în odaie*”, „*Bănică... împingea soba spre livadă*”.

În concluzie, trăsăturile mai sus prezentate justifică încadrarea textului suport în genul epic.

4. Se dă textul:

Într-o luni erau cinci care la Moara cu noroc și șapte oameni sub cerdac, când sosi și Lică dimpreună cu Buză-Ruptă, cu Săilă Boarul și cu Răuț, omul de care, numai arareori se despărțea.

Lică nu stătea niciodată sub cerdac, nici în cârciumă, ci în odaia de alături, în care erau o masă măricică, câteva scaune de paie și două paturi pentru drumeții mai aleși, care se întâmpla să mâie peste noapte la Moara cu noroc.

Astă dată însă Lică nu intră drept în odaia aceasta, ci se opri sub cerdac și prinse vorbă cu oamenii, întrebând pe fiecare dintre dâșii de unde vine, unde merge și în ce treabă umblă. Într-un târziu, el îl trase apoi pe Ghiță la o parte și-i zise încet:

— Când vine jidovul pentru câștigul de St. Dimitrie?

— Arăndașul? răspunse Ghiță tot mai încet, gândeam să mă duc la el.

— Da, arăndașul. Nu te duce, grăi Lică. Lasă-l, că vine el. Am o vorbă cu dânsul.

(Ioan Slavici, *Moara cu noroc*)

Realizează o compunere în care să prezinți caracteristicile operei epice, așa cum sunt evidențiate în textul suport.

Rezolvare:

În opinia mea, opera „*Moara cu noroc*” de **Ioan Slavici** aparține genului epic, în care autorul se exprimă în mod indirect, prin intermediul personajelor, care sunt antrenate în derularea unor evenimente, într-un anumit timp și spațiu.

În primul rând, se remarcă prezența narațiunii, ca mod de expunere dominant. Aceasta se face la *persoana a III-a*, implicând prezența unui **narator obiectiv, detașat, neimplicat afectiv**.

În al doilea rând, apar personaje: **Lică și Ghiță**, care sunt implicate în derularea unor evenimente: **Lică vine la Moara cu noroc împreună cu tovarășii săi obișnuți. Nu preferă, ca de obicei, odaia de lângă cârciumă, ci se oprește în cerdac și intră în vorbă cu mușteriii. Apoi îl trage la o parte pe Ghiță și se interesează de arendașul evreu care urma să vină la cârciumă să colecteze banii pentru arendă.** Aceste acțiuni sunt plasate într-un anumit timp: „*într-o zi de luni*” și spațiu: „*la Moara cu noroc*”.

În concluzie, trăsăturile mai sus prezentate justifică încadrarea textului suport în genul epic.

III. Exerciții

Se dă textul:

După trecerea a patruzeci de ani (Toderică era acum de șaptezeci), Moartea a intrat la dânsul într-o zi și l-a înștiințat că fiindcă i-a sosit ceasul, dumneaei a venit să-l iei, și că să se gătească.

— Sunt gata, a răspuns bătrânul, dar, te rog, o Moarte, fă-mi un bine până-a nu mă lua, dă-mi o pară din copaciul care este la ușă, ca să-mi răcoresc arsura gâtulejului. Fă-mi această mică plăcere și voi muri mulțemit.

— Dacă-i vorba numai pentru atâta, a zis Moartea bucuroasă. Și se sui în păr ca să culeagă o pară, dar când vru să se coboare, nu putu nicidecum, pentru că Toderică așa voia.

— Ah! Toderică, m-ai înșălat! strigă. Văd că sunt în puterea ta. Dă-mi drumul, și ți-oi mai da zece ani de viață.

— Zece ani! Mare treabă! zise Toderică; de n-ai poftă să putrezești în copac, drăguță, trebuie să fii mai darnică.

— Ți-oi da douăzeci.

— Mă iei în răs. [...]

— Ce pârdaľnicu! Vrei să trăiești o sută de ani?

— Tocmai acum ai nimerit-o, iubito.

— Toderică, n-ai mințe.

— Poate; dar mi-e drag a trăi.

— Fie o sută de ani, zise moartea.

Îndată putu să se coboare și, luându-și rămas bun de la omul nostru, se duse cu coasa de-a umere. Cum purcese ea, Toderică se trezi desăvârșit sănătos și începu o nouă viață, având puterea juneții și cercarea bătrâneții.

(Costache Negruzzi, Toderică)

Realizează o compunere în care să prezinți caracteristicile operei epice, așa cum sunt evidențiate în textul suport.

SPECII EPICE

ROMANUL

I. Aspecte teoretice

Definiție:

Romanul este specia genului epic în proză, de mari dimensiuni, în care numeroase personaje sunt antrenate în derularea unor evenimente cu o intrigă complicată, în care pot apărea mai multe conflicte, desfășurate pe mai multe planuri, în jurul unui nucleu, într-un timp și spațiu ample.

Trăsăturile romanului:

- ▶ specie a **genului epic**
- ▶ text în **proză**
- ▶ prezența a **numeroase personaje**
- ▶ prezența mai **multor conflicte** și a mai **multor planuri narrative**, conturate în jurul unui nucleu
- ▶ acțiunea se desfășoară într-un **spațiu vast** și într-un **interval de timp amplu**

II. Modele

1. ARGUMENTARE

În opinia mea, opera (*titlul*), de (*numele autorului*), este un roman, specie a genului epic în proză, de mari dimensiuni, în care numeroase personaje sunt antrenate în derularea unor evenimente cu o intrigă complicată, în care pot apărea mai multe conflicte, desfășurate pe mai multe planuri, în jurul unui nucleu, într-un timp și spațiu ample.

În primul rând, numeroase personaje (*care sunt personajele*) sunt antrenate în derularea unor evenimente, într-un spațiu vast (*care este spațiul desfășurării acțiunii*) și într-un interval de timp amplu (*care este perioada de timp în care se desfășoară acțiunea*).

În plus, este vorba despre o desfășurare epică amplă, în care (*rezumatul textului*).

În al doilea rând, textul surprinde mai multe conflicte, între protagonist și (*cu cine intră acesta în conflict*), care se încheie în momentul în care (*care este punctul culminant al desfășurării acțiunii*).

În concluzie, trăsăturile mai sus prezentate justifică încadrarea textului suport în specia romanului.

2. Realizează o compunere în care să argumentezi apartenența textului „*Baltagul*” de **Mihail Sadoveanu** (vezi fragmente din text, *Limba română*, Manual pentru clasa a VIII-a, Al. Crișan, S. Dobra, F. Sâmihaian, Editura Humanitas Educațional, pag. 132-142 sau *Limba română*, Manual pentru clasa a VIII-a, M. Iancu, Editura Corint, pag. 134-138) la specia romanului.

Rezolvare:

În opinia mea, opera „*Baltagul*” de **Mihail Sadoveanu** este un roman, specie a genului epic în proză, de mari dimensiuni, în care numeroase personaje sunt antrenate în derularea unor evenimente cu o intrigă complicată, în care pot apărea mai multe conflicte, desfășurate pe mai multe planuri, în jurul unui nucleu, într-un timp și spațiu ample.

În primul rând, apar numeroase personaje: *personajul principal Vitoria Lipan; personaje secundare: soțul dispărut, Nechifor, fiul Gheorghită, ciobanii Calistrat Bogza și Ilie Cuțui, precum și cele episodice: preotul Daniil, baba Maranda, prefectul Anastase Balmez, hangii David, Donea, Iorgu Vasiliu, Toma* etc. Acestea sunt antrenate în derularea unor evenimente, într-un spațiu vast: *de la Măgura Tarcăului, prin Bicz, Călugăreni, Farcașa, spre Borca, Cruci și Vatra Dornei, până la Sabasa și Suha*, și într-un interval de timp amplu, *marcat de sărbători creștine, de la Sâmedru, la sărbătorile solstițiului de iarnă, la Sfinții Mucenici din martie și până în aprilie, momentul debutului unui nou an pastoral: „Apoi ne ducem dincolo la Jijia, ca să vorbim cu baciul Alexa și să ne alcătuim cu el pentru întoarcerea oilor către munți...”*.

În plus, este vorba despre o desfășurare epică amplă, *în care Vitoria Lipan, împreună cu Gheorghită, pornește în căutarea soțului ei, care plecase toamna la Dorna pentru a cumpăra oi și nu se mai întorsese. După o investigație făcută cu abilitate și inteligență, femeia îi găsește pe ucigașii lui Nechifor și îi pedepsește*.

În al doilea rând, textul surprinde mai multe conflicte, *între protagonistă și asasini, între ea și autoritățile statului, dar și între Gheorghită și lumea pe care o descoperă de-a lungul drumului maturizării*, conflicte care se încheie în momentul în care *feciorul, devenit bărbat, împlinește răzbunarea, omorându-l pe Calistrat Bogza*.

În concluzie, trăsăturile mai sus prezentate justifică încadrarea textului suport în specia romanului.

3. Realizează o compunere în care să argumentezi apartenența textului „*Cireșarii (Castelul fetei în alb)*” de **Constantin Chiriță** (vezi fragmente din text, *Limba și literatura română*, Manual pentru clasa a VIII-a, A. Vasilescu, Editura ALL, pag. 51-59) la specia romanului.

Rezolvare:

În opinia mea, opera „*Cireșarii*” (*Castelul fetei în alb*) de **Constantin Chiriță** este un roman, specie a genului epic în proză, de mari dimensiuni, în care numeroase personaje sunt antrenate în derularea unor evenimente cu o intrigă complicată, în care pot apărea mai multe conflicte, desfășurate pe mai multe planuri, în jurul unui nucleu, într-un timp și spațiu ample.

În primul rând, numeroase personaje: *Tic, Laura, Dan, Maria, Ursu, Lucia, învățătorul Papucea, Victor, Iuliu Vernescu* etc. sunt antrenate în derularea unor evenimente, într-un spațiu vast, *din orașelul natal al Cireșarilor, la Cetățuie, spre Muntele Găleata*, și într-un interval de *câteva zile*.

În plus, este vorba despre o desfășurare epică amplă, în care, *la început, Cireșarii sunt în vacanță. Tic o descoperă pe fata în alb, cu care, în ciuda tuturor eforturilor, nu reușește să facă cunoștință. După mai multe încercări, el află de la bunica fetei că aceasta plecase în munți. În drum spre masivul Găleata, Laura este răpită și le trimite Cireșarilor o scrisoare, cerându-le ajutorul. La început, ei nu găsesc decât o poartă misterioasă și un document despre intrarea în castelul de la Cetățuie. Între timp, Laura descoperă și ea informații despre calea de comunicare între cele două castele. După multe peripeții, copiii o găsesc pe fata căutată și pe presupușii răpitori care nu sunt decât tatăl Laurei și asistenții lui.*

În al doilea rând, textul surprinde mai multe conflicte, *firul epic desfășurându-se pe mai multe planuri: Laura este răpită și face anumite descoperiri, Tic încearcă să refacă traseul scrisorii trimise de ea, Dan, Ursu și Victor descifrează mesajul*, desfășurare epică ce se încheie în momentul în care *copiii află că „răpitorii” nu au existat niciodată.*

În concluzie, trăsăturile mai sus prezentate justifică încadrarea textului suport în specia romanului.

BALADA POPULARĂ

I. Aspecte teoretice

Definiție:

Balada populară este specia genului epic în versuri, aparținând literaturii populare, creație anonimă, orală, colectivă, sincretică, în care se împletesc elemente lirice și dramatice și în care sunt prezentate întâmplări din trecut, din viața poporului, cu personaje puține, cu caractere opuse, înzestrate cu însușiri fizice și morale excepționale, având o acțiune și o intrigă simple.

Caracteristicile operelor populare:

- ▶ **caracter oral** – creația se transmite prin viu grai, din generație în generație, circulând în variante
- ▶ **caracter anonim** – nu mai este cunoscut numele creatorului
- ▶ **caracter colectiv** – la finalizarea creației folclorice contribuie, de-a lungul timpului, mai mulți indivizi, care, preluând textul, îl îmbogățesc cu propria viziune artistică
- ▶ **caracter sincretic** – la actualizarea creației populare contribuie mai multe arte: literatura, muzica, mimica și gestică etc.

Trăsăturile baladei:

- ▶ specie a **genului epic**
- ▶ text **în versuri**, în care **elementele de versificație sunt specifice literaturii populare**: structură astrofică, monorimă sau rimă împerecheată, măsură scurtă și egală, ritm trohaic
- ▶ prezența **elementelor lirice și dramatice** care se împletesc cu firul epic
- ▶ **personaje puține** cu caractere opuse, de tip **protagonist-antagonist**, înzestrate cu **însușiri fizice și morale excepționale**
- ▶ **o acțiune și o intrigă simple**
- ▶ în funcție de subiectul pe care îl tratează, baladele sunt de mai multe tipuri:
 - a. **fantastice** („Soarele și luna”, „Iovan Iorgovan”)
 - b. **legendare** („Meșterul Manole”)
 - c. **eroice** („Constantin Brâncoveanu”)
 - d. **haiducești** („Toma Alimoș”)
 - e. **păștorești** („Miorița”)
 - f. **familiale** („Ghiță Cătănuță”)
- ▶ apar elemente de **vocabular popular**: cuvinte cu formă populară, expresii (locuțiuni) populare, regionalisme, diminutive cu valoare afectivă
- ▶ se remarcă **elemente de oralitate a stilului**: verbe și forme pronominale la persoana a II-a singular și plural, construcții în cazul vocativ, verbe la modul imperativ, interjecții, puncte de suspensie, exclamații și

interogații, proverbe și zicători, formele pronominale **-mi** și **-ți** în dativul etic (ca mărci ale afectivității), plăcerea enumerației etc.

- în mediul popular, versurile baladei se cântă sau sunt recitate cu acompaniamentul unui instrument, de aici și denumirea de „**cântec bătrânesc**”

II. Modele

1. ARGUMENTARE

În opinia mea, opera (*titlul*), de (*numele autorului*), este o baladă, specie a genului epic în versuri, aparținând literaturii populare, creație anonimă, orală, colectivă, sincretică, în care se împletesc elemente lirice și dramatice și sunt prezentate întâmplări din trecut, din viața poporului, cu personaje puține cu caractere opuse, înzestrate cu însușiri fizice și morale excepționale, cu o acțiune și o intrigă simple.

În primul rând, apar puține personaje (*care sunt personajele*), dintre care se evidențiază protagonistul (*X*) și antagonistul (*Y*), înzestrate cu însușiri excepționale (*ce însușiri excepționale au personajele*). Acestea sunt antrenate în derularea unei acțiuni simple (*rezumatul textului*).

În al doilea rând, firul epic se împletește cu elemente lirice: (*figuri de stil: două-trei exemple; imagini artistice: două-trei exemple*) și dramatice: (*prezența dialogului, tensiunea dramatică*).

În plus, în text se remarcă elemente specifice operei de factură populară: (*elemente de versificație, de vocabular popular, de oralitate a stilului*).

În concluzie, trăsăturile mai sus prezentate justifică încadrarea textului suport în specia baladei populare.

2. Realizează o compunere în care să argumentezi apartenența textului „**Miorița**” (vezi text, *Limba română*, Manual pentru clasa a VIII-a, Al. Crișan, S. Dobra, F. Sâmihaian, Editura Humanitas Educațional, pag. 223-224 sau *Limba română*, Manual pentru clasa a VIII-a, M. Iancu, Editura Corint, pag. 90) la specia baladei populare.

Rezolvare:

În opinia mea, opera „**Miorița**” este o baladă, specie a genului epic în versuri, aparținând literaturii populare, creație anonimă, orală, colectivă, sincretică, în care se împletesc elemente lirice și dramatice și sunt prezentate întâmplări din trecut, din viața poporului, cu personaje puține, cu caractere opuse, înzestrate cu însușiri fizice și morale excepționale, cu o acțiune și o intrigă simple.

În primul rând, apar puține personaje: *cei trei ciobani, miorița năzdrăvană și măicuța bătrână*, dintre care se evidențiază *protagonistul, baciul moldovean și antagoniștii*, „*cel ungurean și cu cel vrâncean*”, înzestrate cu însușiri excepționale: *ciobanul moldovean are „oi mai multe/Mândre și cornute/Și cai învățați/Și câni mai bărbați!”*, iar *miorița îi vorbește avertizându-l în legătură cu un complot*. Aceste personaje sunt antrenate în derularea unei acțiuni simple: *doi ciobani se hotărăsc să îl omoare pe al treilea, mai priceput și mai bogat. Mioara năzdrăvană îl avertizează, dar el nu se lamentează și nici măcar nu încearcă să-și schimbe destinul, ci îi transmite oîței testamentul său, în care se preocupă de soarta oilor și a măicuței sale, transformând moartea într-o nuntă cosmică*.

În al doilea rând, firul epic se împletește cu elemente lirice reprezentate de figuri de stil precum: metafore: „*picior de plai*”, „*gură de rai*”, „*a lumii mireasă*”, „*stele făclii*”; epitețe: „*mândru (ciobănel)*”, „*lacrimi de sânge*”; hiperbola: „*păsărele mii*”, *alegoria moarte-nuntă*, dar și dramatice: *prezența dialogului și a tensiunii dramatice create, de exemplu, la apariția femeii care își caută fiul pierdut în moarte: „Din ochi lăcrimând/Pe câmpi alergând/Pe toți întrebând...”*.

În plus, în text se remarcă elemente specifice operei de factură populară: prozodia cu *monorimă, ritm trohaic, măsură scurtă și egală a versurilor și structură astrofică*, termeni populari: „*ungurean*”, „*mări*”, „*bucălaie*”, „*aice*” și oralitatea stilului, dată de prezența dativului etic: „*(să) mi-(te-omolare)*”, a construcțiilor în vocativ: „*drăguțule bace*”, „*mioriță laie*” și a conjunctivelor cu valoare imperativă: „*să-i spui curat*”, „*să mă îngroape*”.

În concluzie, trăsăturile mai sus prezentate justifică încadrarea textului suport în specia baladei populare.

3. Se dă textul:

Și departe ce-mi zărea?
Că-mi venea, mare, venea
Stăpânul
Moșilor
Și domnul
Câmpurilor,
Manea, slutul
Și urâtul;
Manea, grosul
Ș-arțăgosul;
.....
Pân' la Toma când sosea,
Din guriță mi-i grăia:
— Bună ziua, verișcane!
— Mulțumescu-ți, frate Mane!
— D-alei, Tomo Alimoș,

*Haiduc din Țara-de-Jos,
 Nalt la stat,
 Mare la sfat,
 Pe la mine ce-ai cătat?
 Copile
 M-ai înșelat,
 Florile
 Mi le-ai călcat,
 Apele mi-ai turburat

 Ia să-mi dai tu mie samă,
 Ia să-mi dai pe murgul vamă!
 — Ce-ai văzut
 Om mai vedea,
 Ce-am făcut
 Om judeca;
 Pân-atuncea, măi fârtate,
 Dă-ți mânia la o parte
 Și bea ici pe jumătate,
 Ca să ne facem dreptate!
 Toma pân' să isprăvească,
 Îi da plosca haiducească
 Pe jumate s-o golească,
 Mânia să-și potolească,
 Ca c-un frate să vorbească.
 Manea stânga
 Și-ntindea,
 Să ia plosca
 Și să bea,
 Iar cu dreapta
 Ce-mi făcea?
 Paloș mic că răsucea,
 Pântecele
 I-atingea,
 Mațele
 I le vărsa
 Și pe cal încălica,
 Și fugea, nene, fugea
 Vitejia
 Cu fuga!
*

(Toma Alimoș)

Realizează o compunere în care să prezinți caracteristicile baladei populare, așa cum sunt evidențiate în textul suport.

Rezolvare:

În opinia mea, opera „*Toma Alimoș*” este o baladă, specie a genului epic în versuri, aparținând literaturii populare, creație anonimă, orală, colectivă, sincretică, în care se împletesc elemente lirice și dramatice și sunt prezentate întâmplări din trecut, din viața poporului, cu personaje puține, cu caractere opuse, înzestrate cu însușiri fizice și morale excepționale, cu o acțiune și o intrigă simple.

În primul rând, apar puține personaje, *dintre care se evidențiază protagonistul Toma Alimoș și antagonistul Manea*. Acestea sunt antrenate în derularea unei acțiuni simple: *Manea, stăpânul locurilor, vine să-i ceară socoteală haiducului pentru acțiunile sale. Toma Alimoș încearcă să rezolve în mod pașnic conflictul, dar este omorât mișelește*.

În al doilea rând, firul epic se împletește cu elemente lirice, reprezentate de figuri de stil: metafore: „*domnul câmpiilor*”, „*vitejia cu fuga*”; întrebări retorice: „*Iar cu dreapta/Ce-mi făcea?*”; enumerații: „*nalt la stat/mare la sfat/și viteaz...*”, dar și dramatice: *prezența dialogului și a tensiunii dramatice din momentul săvârșirii crimei lipsite de onoare*.

În plus, în text se remarcă elemente specifice operei de factură populară: prozodia cu *structură astrofică, monorima, ritmul trohaic și măsura scurtă și egală a versurilor*, termeni populari precum „*măre*”, „*d-alei*”, „*încălica*”, „*să isprăvească*” și oralitatea stilului, dată de prezența dativului etic: „*(ce)-mi (făcea)?*”, a diminutivelor și a augmentativelor cu valoare afectivă: „*guriță*”, „*verișcan*”, a interjecțiilor: „*nene*”, „*măi*” și a construcțiilor în vocativ: „*frate Mane*”, „*Tomo Alimoș*”.

În concluzie, trăsăturile mai sus prezentate justifică încadrarea textului suport în specia baladei populare.

III. Exerciții

Se dă textul:

Foaie verde-a cucului,
La porțile Stupului,
Stupului, bogatului,
Cine oare că-mi slujea,
Cine toate că-mi făcea?
Era Pinte cel tăcut,
Dar la minte priceput,
Era Pinte cel voinic,
În năcaz trăit de mic.
.....
Pinte toate le făcea,
Nicio vorbă nu scotea,
Făr-în gându' lui gândea:

„Cine-i slugă la altul
 Multe rabdă, săracul;
 Las să rabde, dacă șede,
 Codru-i mare și nu-l vede!”...
 Iată însă că-ntr-o zi
 Pinteia la arat ieși,
 Și, zău, nu știu cum greși:
 Ori un bou că s-a smucit,
 Ori că plugul s-a izbit,
 Că din brazdă a sărit.
 Stupul rău se necăji,
 Pe biet Pinteia-l otigi
 Și amar mi-l sudui.
 Pinteia meu se năcăjește.
 Boii-n brazdă că-i oprește.
 Cătră Stupul crunt privește
 Și așa că-i glăsuiește:
 — Hei, Stupule, stăpân rău,
 Ascultă ce-ți grăiesc eu:
 Coderiștea de la bici,
 Vezi, o-mplânt în brazd-aici;
 Coderiștea de-o-nfrunzi,
 Eu atunci te-oi mai sluji,
 Zău atunci, și nici atunci,
 Pân’ ce-o face mere dulci,
 Pân’ ce-o da din juguri
 Muguri,
 Din retele
 Vișinele,
 Să mănânci, Stupule, din ele!
 Aste vorbe cum grăia,
 Coderiștea o-mplânta,
 Cătră codru se-ndrepta,
 Cătră codru cu frunziș,
 La voinicaci acoperiș,
 Cătră drag de codru verde,
 Unde urma ți se pierde;
 Cătră codru, lemne-o mie,
 Cuib de dalbă vitejie.

.....

(Pinteia Viteazul)

Realizează o compunere în care să prezinți caracteristicile baladei populare, așa cum sunt evidențiate în textul suport.

GENUL DRAMATIC – OPERA DRAMATICĂ

I. Aspecte teoretice

Definiție:

În **genul dramatic** autorul se exprimă în mod indirect, prin intermediul personajelor, care sunt antrenate în derularea unor evenimente, într-un anumit timp și spațiu, creația literară având ca mod de expunere dominant dialogul și fiind destinată reprezentării scenice.

Trăsăturile operei dramatice:

A. Din punctul de vedere al conținutului, opera dramatică:

1. Are unele trăsături similare cu opera epică:

- ▶ **prezența personajelor.** Personajele pot fi clasificate în funcție de diferite criterii:
 - după locul ocupat în economia textului:
 - a. principale
 - b. secundare
 - c. episodice
 - după criteriul moral (aplicabil mai ales basmelor):
 - a. pozitive
 - b. negative
- ▶ **derularea unor evenimente** (trăsătură care poate fi ilustrată prin prezentarea pe scurt a subiectului, printr-un rezumat)
- ▶ **prezența în text a unor indici** (cuvinte, structuri) care fac trimitere la **spațiul și timpul** în care se desfășoară evenimentele

2. Are unele trăsături particulare:

- ▶ modurile de expunere specifice sunt: **dialogul**, **monologul** și uneori **aparteul** (replică spusă aparte cuiva, cuvinte spuse pe scenă, de un personaj, ca pentru sine). Prezența acestor moduri de expunere implică apariția **elementelor de oralitate a stilului**: verbe și forme pronominale la persoana a II-a singular și plural, construcții în cazul vocativ, verbe la modul imperativ, interjecții, puncte de suspensie, exclamații și interogații, proverbe și zicători, formele pronominale **-mi** și **-ți** în dativul etic (ca mărci ale afectivității), plăcerea enumerației etc.
- ▶ acțiunea se dezvoltă în jurul **conflictului dramatic**. Acesta presupune prezența unor forțe opuse. Existența unui obstacol între aceste forțe determină, prin ciocnirea lor, nașterea unei crize, a unui dezechilibru, care urmează a fi rezolvat. Efectul crizei este tensiunea interioară,

numită **tensiune dramatică**, care declanșează un lanț de evenimente, orientat către o soluție. Situația dramatică presupune, așadar, posibilitatea unei rezolvări. Când aceasta nu există, dramaticul se transformă în tragic.

B. Din punctul de vedere al formei, se remarcă următoarele trăsături particulare:

1. În deschiderea textului apar o **listă cu numele personajelor** și **precizări privind ocupația acestora**.

2. Textul dramatic este **structurat pe acte și pe scene**.

! **Reține: Actul** este o subdiviziune autonomă a piesei de teatru, delimitată de o ridicare și o coborâre a cortinei. De la un act la altul se pot schimba decorul sau coordonatele temporale, marcându-se astfel trecerea timpului.

Scena este o subdiviziune a unui act, în piesa de teatru, delimitată fie de plecarea sau intrarea unui personaj, fie de modificarea locului sau a timpului acțiunii. Prin extensie, **scena** reprezintă o scurtă etapă în desfășurarea piesei, în care este prezentată o singură întâmplare, într-un cadru spațio-temporal neschimbat.

3. Înaintea fiecărei replici **este indicat numele personajului** care o rostește.

4. Intervenția directă a autorului apare doar în **indicațiile de regie**, care se mai numesc **didascalii**.

! **Reține: Didascalii** sunt indicațiile autorului; acestea apar între paranteze și sunt adresate regizorului și actorilor care urmează să pună în scenă piesa. Ele conțin sugestii referitoare la trăsăturile fizice și morale ale personajelor sau la decor (prezentate prin intermediul descrierii), precum și pasaje narrative ce redau întâmplări care nu au loc pe scenă sau care prezintă comportamentul personajelor.

II. Modele

1. ARGUMENTARE

În opinia mea, opera (**titlul**), de (**numele autorului**), aparține genului dramatic, în care autorul se exprimă în mod indirect, prin intermediul personajelor, care sunt antrenate în derularea unor evenimente într-un anumit timp și spațiu, creația literară având ca mod de expunere dominant dialogul și fiind destinată reprezentării scenice.

În primul rând, în deschidere apar o listă cu numele personajelor și precizări privind ocupația acestora (*două exemple*), textul este structurat în (*câte acte conține opera*) acte, care conțin (*câte scene conține fiecare act*) scene, înaintea fiecărei replici este indicat numele personajului care o rostește (*citat în care se transcrie o astfel de replică*) și se remarcă prezența didascalilor, ca modalități de intervenție directă a autorului (*două exemple*).

În al doilea rând, modul de expunere specific este dialogul, iar prezența acestuia impune prezența elementelor de oralitate a stilului (*prezentarea a trei-patru elemente de oralitate, cu citate pentru fiecare*).

În plus, se remarcă prezența personajelor (*care sunt personajele*) și a unui conflict dramatic (*ce forțe sunt antrenate în conflict și cum evoluează, pe scurt, acesta*). Evenimentele sunt plasate într-un cadru spațio-temporal, marcat prin indici specifici: (*exemple de indici de timp și de spațiu*).

În concluzie, trăsăturile mai sus prezentate justifică încadrarea textului suport în genul dramatic.

2. Se dă textul:

ACTUL I

Scena V

DOAMNA MARIA: *Stăpânul meu, toamna a sosit, soarele apune trist, și în urma lui, o baltă de sânge. Vremea o să se strice... Ploi subțiri cari pătrund... frig... viscol. Rămâi, sfântul meu stăpân...*

ȘTEFAN (trăgându-se pe un jet): *Te rogi ca un copil... întâiași dată...*

DOAMNA MARIA: *Întâiași dată... (îi ia mâinile amândouă) Ah! Moldovo, căci nu ți-e milă...*

ȘTEFAN: *Milă?*

DOAMNA MARIA: *De mine...*

ȘTEFAN: *De tine și de Moldova. De una fără alta, nu... nu-mi stă-n putință. Domnul care dăsparte ce e al lui de ce e al țării...*

DOAMNA MARIA: *Dar nu vezi măria-ta...*

ȘTEFAN: *Că sunt bătrân...*

DOAMNA MARIA: *Nu...*

ȘTEFAN: *Că sunt bolnav...*

DOAMNA MARIA: *Nu... nu... adică...*

ȘTEFAN: *Adică, da...*

DOAMNA MARIA: *Abia te văzui mai bine...*

ȘTEFAN: *Mario, Mario, ce bolnav? Ce picior? Uită-te la mine... Așa privește un om bolnav? Și nu merg bine? (Face câțiva pași, apăsând ceva mai adânc pe piciorul drept.) Ieri nu-mi zâmbiși când încălecai pe Voițiș?*

DOAMNA MARIA: *Da... Părei un arhanghel!*

ȘTEFAN: *Ei...*

DOAMNA MARIA: *Rămâi, stăpâne! Îngrijești de Moldova îngrijind de sănătatea ta...*

ȘTEFAN: *Pocuția...*

(Barbu Ștefănescu Delavrancea, *Apus de soare*)

Realizează o compunere în care să prezinți caracteristicile operei dramatice, așa cum sunt evidențiate în textul suport.

În opinia mea, opera „*Apus de soare*” de Barbu Ștefănescu Delavrancea aparține genului dramatic, în care autorul se exprimă în mod indirect, prin intermediul personajelor, care sunt antrenate în derularea unor evenimente într-un anumit timp și spațiu, creația literară având ca mod de expunere dominant dialogul și fiind destinată reprezentării scenice.

În primul rând, textul face parte din *actul II, scena V*, înaintea fiecărei replici fiind indicat numele personajului care o rostește: „**ȘTEFAN: Pocuția...**” și remarcându-se prezența didascalilor, ca modalități de intervenție directă a autorului: (*Face câțiva pași, apăsând ceva mai adânc pe piciorul drept.*); (*Îi ia mâinile amândouă*) etc.

În al doilea rând, modul de expunere specific este dialogul, iar prezența acestuia impune prezența elementelor de oralitate a stilului: construcțiile în cazul vocativ: „*Stăpânul meu*”, „*Moldovo*”, *interjecția*: „*Oh!*”, verbele la modul imperativ: „*Uită-te*”, „*Rămâi*”, exclamațiile și interogațiile: „*Rămâi, stăpâne!*”, „*Ce picior?*”

În plus, se remarcă prezența personajelor *Ștefan și Doamna Maria* și a unui conflict dramatic *între cei doi, datorat hotărârii domnitorului Moldovei de a pleca la luptă în ciuda vârstei și a stării precare de sănătate. Doamna încearcă să-l convingă să se protejeze, dar pentru Ștefan destinul său și destinul țării sunt legate întru veșnicie.* Evenimentele sunt plasate într-un cadru spațio-temporal, marcat prin indici specifici: „*toamna a sosit*”, „*de Moldova*”.

În concluzie, trăsăturile mai sus prezentate justifică încadrarea textului suport în genul dramatic.

III. Exerciții

Se dă textul:

CRĂCĂNEL (plângând): *Am plâns, cum plâng și acum, căci eu țin mult la amor; am plâns și am iertat-o... pe urmă am prins-o iar, și iar am plâns, și iar am iertat-o; nu de multe ori, dar cam des... așa cam de vreo 5-6 ori... Ce-mi ziceam eu? Vorba d-tale: femeie! Ochi alunecoși...*

PAMPON: *Inimă zburdalnică!*

CRĂCĂNEL: *Până când, într-o seară, mă duc, domnule, ca de obicei, acasă; întru în sală, deschiz ușa iatacului... întunerec... „Te-ai culcat?” Nu răspunde nimeni. Inima începe să-mi bată rău; aprinz lumânarea, și ce găsesc pe masă, domnule?*

PAMPON: *Ce?*

CRĂCĂNEL: *Un răvășel: „Mache, m-am plictisit să mai trăiesc cu o rublă ștearsă ca dumneatale. Nu mă căuta; am trecut cu neamțul meu în Bulgaria...”*

PAMPON: *În Bulgaria? Ce căuta neamțul în Bulgaria?*

CRĂCĂNEL (dezolat): *Nu știu! Ei! Ce te faci, Mache?... De desperare, ce-am zis eu? Dacă n-am avut parte de ce mi-a fost drag pe lume, încai să mă fac martir al independenței... și m-am înrolat de bunăvoie...*

PAMPON: *Volintir?*

CRĂCĂNEL: *În garda națională... Știi, pentru ca să-mi mai uit focul... (Plânge) Și închipuiește-ți d-ta acum și Mița! (Plânge) Și garda națională s-a desființat!...*

PAMPON: *Care va să zică este un Bibicul...*

CRĂCĂNEL: *Se-nțelege; n-ai văzut biletul?*

PAMPON: *Care va să zică este un Bibicul, care devine în chestie de traducere și pentru mine, și pentru d-ta.*

CRĂCĂNEL: *Firește...*

PAMPON (cu tărie): *Nu mai plânge, nu șade frumos, un volintir ca d-ta...*

CRĂCĂNEL: *Dacă nu pot să mă stăpânesc! Mi-e naturelul simțitor... (...)*

PAMPON: *...Nu plânge: ești volintir! Bibicul nostru e aici în bal... Didina mea este aici în bal...*

CRĂCĂNEL: *Poate și Mița mea...*

PAMPON: *Da...*

CRĂCĂNEL: *Da?*

PAMPON (repede): *Adică nu! În sfârșit, ce-ți pasă! Vino cu mine... Nicio vorbă să nu zici. Lasă-mă pe mine, să vezi cum îl înhaț eu. Aide, nu plânge: ești volintir! Pune-ți masca și aide! (Își pune masca.)*

CRĂCĂNEL: *Mița? Mița?... (Hotărât) Nu!... O mai iert acum, dar dacă s-o mai întâmpla încă o dată... hotărât mă însor! (Își pune masca.)*

(I.L. Caragiale, *D-ale carnavalului*)

Realizează o compunere în care să prezinți caracteristicile operei dramatice, așa cum sunt evidențiate în textul suport.

SPECII DRAMATICE

COMEDIA

I. Aspecte teoretice

Definiție:

Comedia este specia genului dramatic în versuri sau în proză, în care sunt înfățișate personaje, caractere, moravuri sociale etc., într-un mod care stârnește râsul, având final fericit și un sens moralizator.

! **Reține:** Denumirea de „**comedie**” provine din termenii grecești *komos* și *ode* (cântec), având semnificația de „*cântec în timpul komosului*”. Etimologia plasează originea comediei în cântecele rituale grecești închinat zeului Dionysos. *Dionisiacele* – serbări în cinstea zeului Dionysos – se terminau cu o procesiune veselă, numită *komos*, în timpul căreia se cânta și se dansa.

Trăsăturile comediei:

- ▶ specie a **genului dramatic**
- ▶ **în versuri** sau **în proză**
- ▶ prin conținut și prin modul de rezolvare a conflictului, comedia se subsumează **comicului**

Comicul este o categorie estetică, a cărei sursă constă în dezvoltarea unui contrast, sancționat printr-o gamă de reacții morale, de la compasiune la dispreț, și provocând o reacție afectivă specifică, de la zâmbet la râsul în hohote.

Tipuri de comic

Există diferite **tipuri de comic**:

1. **Comicul de moravuri** – efectul surprinderii contrastului dintre aparența pe care o afișează membrii societății și ceea ce sunt și gândesc aceștia
2. **Comicul de caracter** – efectul surprinderii contrastului dintre ceea ce vor să pară și ceea ce sunt în realitate personajele
3. **Comicul de nume**
4. **Comicul de situație** – efectul unor răsturnări de situație produse prin diferite procedee comice:
 - **quiproquo-ul** (eroarea de a lua pe cineva drept altcineva sau un lucru drept altul)
 - **păcălitorul păcălit**
 - **lumea pe dos** etc.

5. **Comicul de limbaj** – efectul apariției diferitelor mijloace: pronunțarea greșită a unor termeni, lipsa de proprietate a termenilor (întrebuințarea greșită, nepotrivită a cuvintelor, sensurilor etc.), valorificarea polisemiei unor termeni, contradicția în termeni, confuzia paronimică, nonsensul, truismele, anacolutul, clișeele de limbaj (ticurile verbale)

6. Se remarcă **sensul moralizator**: „castigat ridendo mores” (*prin râs se îndreaptă moravurile*)

În funcție de tipul de comic dominant în text, comedii se clasifică în:

- **comedii de caracter** (în care accentul cade asupra tipologiei înfățișate și asupra caracterului reprezentativ al unui personaj)
- **comedii de situații sau de intrigă**
- **comedii de moravuri** (care surprind modul de viață, moravurile unei epoci)

II. Modele

1. ARGUMENTARE

În opinia mea, opera (*titlul*), de (*numele autorului*), este o comedie, specie a genului dramatic în versuri sau în proză, în care sunt înfățișate personaje, caractere, moravuri sociale etc., într-un mod care stârnește râsul, având final fericit și un sens moralizator.

În primul rând, ca în orice operă dramatică, modul de expunere specific este dialogul, în deschidere apare o listă cu numele personajelor (*două exemple*), textul este structurat în (*câte acte conține opera*) acte, care conțin câte (*câte scene conține fiecare act*) scene, înaintea fiecărei replici este indicat numele personajului care o rostește (*citat în care se transcrie o astfel de replică*) și se remarcă prezența didascalilor, ca modalități de intervenție directă a autorului (*două exemple*).

În plus, apar personaje (*care sunt personajele*) și un conflict dramatic (*ce forțe sunt antrenate în conflict și cum evoluează, pe scurt, acesta*). Evenimentele sunt plasate într-un cadru spațio-temporal, marcat prin indici specifici: (*exemple de indici de timp și de spațiu*).

În al doilea rând, prin conținut și prin modul de rezolvare a conflictului, textul se subsumează categoriei estetice a comicului. Sunt prezente mai multe modalități de realizare: (*prezentarea tipurilor de comic care apar în text*): **comicul de situație** (*exemplu*), **comicul de moravuri** (*exemple*), **comicul de caractere** (*exemple*),

comicul de nume (exemple) și comicul de limbaj, realizat prin: (mijloace de realizare).

În concluzie, trăsăturile mai sus prezentate justifică încadrarea textului suport în specia comediei.

2. Realizează o compunere în care să argumentezi apartenența textului „*O scrisoare pierdută*” de **I.L. Caragiale** (vezi fragment de text, *Limba română*, Manual pentru clasa a VIII-a, A. Crișan, S. Dobra, F. Sâmihaian, Editura Humanitas Educațional, pag. 171-176, sau *Limba și literatura română*, Manual pentru clasa a VIII-a, A. Vasilescu, Editura ALL, pag. 143-153, sau *Limba română*, Manual pentru clasa a VIII-a, M. Iancu, Editura Corint, pag. 184-189) la genul dramatic.

Rezolvare:

În opinia mea, opera „*O scrisoare pierdută*” de **I.L. Caragiale** este o comedie, specie a genului dramatic în versuri sau în proză, în care sunt înfățișate personaje, caractere, moravuri sociale etc., într-un mod care stârnește râsul, având final fericit și un sens moralizator.

În primul rând, ca în orice operă dramatică modul de expunere specific este dialogul, în deschidere apare o listă cu numele personajelor: **Ștefan Tipătescu, prefectul județului, Nae Cațavencu, avocat**, textul este structurat în **patru** acte, care conțin câte **nouă, paisprezece, șapte și, respectiv, paisprezece scene**, înaintea fiecărei replici este indicat numele personajului care o rostește: „**TIPĂTESCU: Să-mi afli ce scrisoare e aia și de cine e vorba**” și se remarcă prezența didascalilor, ca modalități de intervenție directă a autorului: „**ZOE (ieșind din dreapta misterios și coborând repede lângă el)**”.

În plus, apar personaje pe care autorul le numește **persoane** și un conflict dramatic între **cele două facțiuni ale aceluiași partid: pe de o parte, grupul Tipătescu, Trahanache, Farfuridi, Brânzovenescu, și pe de altă parte grupul Cațavencu, Ionescu, Popescu. La început, primul grup pare să piardă șansele de a-și impune candidatul, pe Farfuridi, din cauza scrisorii de amor compromițătoare pentru cuplul Tipătescu-Zoe Trahanache; Zoe pierde scrisoarea care este găsită și folosită ca obiect de șantaj de către „adversarul politic”, Nae Cațavencu. În momentul în care abilul Zaharia Trahanache este gata să îl contracareze pe Cațavencu, de la „centru” este impus drept candidat Agamemnon Dandanache. Evenimentele sunt plasate într-un cadru spațio-temporal, marcat prin indici specifici: „în capitala unui județ de munte”, „în zilele noastre”.**

În al doilea rând, prin conținut și prin modul de rezolvare a conflictului, textul se subsumează categoriei estetice a comicului. Sunt prezente mai multe modalități de realizare: **comicul de situație** (dat de *pierderea și găsirea repetată a scrisorii, de ipostaza în care se află Cațavencu, aceea de păcălitor păcălit, de faptul că Dandanache îi confundă pe Tipătescu și Trahanache*), **comicul de caracter** (*apare ca urmare a contrastului între ceea ce vrea să pară, de exemplu, Zaharia*

Trahanache, un ramolit încornorat și naiv, și ceea ce este în realitate: „În politică trebuie să ai puținică... diplomatie”), comicul de nume (Cațavencu – se poate referi la o „cață”, persoană stridentă și bârfitoare, dar și la o „cațaveică”, haină cu două fețe, făcând referire la demagogie, principala sa trăsătură de caracter). Comicul de limbaj este savuros la Caragiale și reprezintă efectul utilizării unei game largi de mijloace: pronunțarea greșită a unor termeni (bampir, soțietate, prințipuri), folosirea unor clișeele verbale („ai puținică răbdare...”), a confuziei paronimice (plebicist pentru „plebiscit”, renumerație în loc de „remunerație”, a contradicției în termeni („Curat murdar!”), a truismelor („O soțietate fără prințipuri, va să zică că nu le are”).

În concluzie, trăsăturile mai sus prezentate justifică încadrarea textului suport în specia comediei.

3. Se dă textul:

LEONIL: *Ba nu, Aglaițo... nu te-i duce pă ră nu mi-i spune pricina mâniei ce ai asupra mea... dacă-s vinovat în ceva, spune-mi care mi-i vina. [...]*

AGLAIȚA: *Ei bine, ascultă... Te plângi de manierele mele, îmi zici că sunt mânioasă. Da' oare n-am dreptate? După ce din pricina d-tale oi să mă mărit cu un om care nici nu l-am văzut. Apoi pune-ți în gând de-l iubesc.*

LEONIL: *Cum se poate?*

AGLAIȚA: *Dar, dar... fă-te acu că nu ști nemică.*

LEONIL: *Să mă trăsnească fulgeru' de știu ceva... Da' omul acela cine-i?*

AGLAIȚA: *Știu eu? Da' măcar orișicine să fie, îl urăsc de pe acu.*

GAROafa: *Îl urâm din fundul inimei, și pun rămășag dinainte că-i..., deși nu dobitoc de tot, da cel puțin prost. [...]*

LEONIL: *Nu mai rămâne îndoială, slugeriu vre să te mărite. Da n-ai frică, nu l-oi lăsa.*

AGLAIȚA: *Și ce-i să faci? De ce ai așteptat par-acu și nu m-ai cerut?*

LEONIL: *Ah! Pentru numele lui Dumnezeu! Nu mă muștra! Nu știu ce-oi să fac, ce-oi să zic, dar îți jur că niciodată nu-i fi soția altuia.*

GAROafa: *Ha! Bravo, așa îmi plăci! Vra să zică v-ați împăcat. De-acum ne putem duce! Aud?*

AGLAIȚA: *Nu ne alungă turcii... Putem șede.*

LEONIL: *Slugeriul trebuie să vie acum. Lăsați-mă singur cu dânsul, vă rog; am să-i vorbesc numaidecât. [...]*

AGLAIȚA: *Leonil, nădăduiesc că ți-i ține parola.*

LEONIL: *Te poți îndoi, iubită Aglaiță... când norocirea me îi în primejdie? (sărută mâna Aglaițai, care iese pe ușa din față)*

GAROafa: *Da' să nu te dai, cuconașule... Vorbește-i țapăn moșneagului. (Închinându-se:)*

Sărut mânele...

(Vasile Alecsandri, *Farmazonul din Hârlău*)

Realizează o compunere în care să prezinți caracteristicile comediei, așa cum sunt evidențiate în textul suport.

Rezolvare:

În opinia mea, opera „*Farmazonul din Hârlău*” de **Vasile Alecsandri** este o comedie, specie a genului dramatic în versuri sau în proză, în care sunt înfățișate personaje, caractere, moravuri sociale etc., într-un mod care stârnește râsul, având final fericit și un sens moralizator.

În primul rând, ca în orice operă dramatică, modul de expunere specific este dialogul, înaintea fiecărei replici este indicat numele personajului care o rostește: „**AGLAIȚA**: *Nu ne alungă turcii... Putem șede.*” și se remarcă prezența didascalilor, ca modalități de intervenție directă a autorului: „*(Închinându-se:) Sărut mânele...*”

În plus, apar personaje: **Leonil**, **Aglaița** și **Garoafa** și un conflict dramatic între **Aglaița** și **Leonil**, care se iubesc. *Fata îi reproșează tânărului că nu a cerut-o de soție mai devreme, deoarece acum se confruntă cu posibilitatea de a fi obligată de părinți să se mărite cu un necunoscut. Leonil îi promite că va pune capăt acestei situații insuportabile.*

În al doilea rând, prin conținut și prin modul de rezolvare a conflictului, textul se subsumează categoriei estetice a comicului. Sunt prezente mai multe modalități de realizare: **comicul de situație** (servitoarea Garoafa este atât de legată de stăpâna sa, încât problemele fetei devin și ale ei: „*Îl urâm din fundul inimei, și pun rămășag dinainte că-i..., deși nu dobitoc de tot, da' cel puțin prost.*”), **comicul de nume** (diminutivul **Aglaița** trimite la o tânără răsfățată, dintr-o familie fără prea multă educație). **Comicul de limbaj** este realizat prin: **pronunțarea defectuoasă a unor termeni**: „*me*”, „*mânele*”, „*manierile*”, „*șăde*”, **invenția de cuvinte** precum: „*norocirea*” sau **utilizarea jargonului**: „*parola*”.

În concluzie, trăsăturile mai sus prezentate justifică încadrarea textului suport în specia comediei.

III. Exerciții

Se dă textul:

ACTUL I SCENA III

CHIRIȚA, **GULIȚĂ**, **ȘARL**, **SAFTA**, **ION** (vine alergând dintre culisele din dreapta; ceilalți ies din casă și se cobor din cerdac)

GULIȚĂ: Cine mă cheamă?... Neneaca!

SAFTA: Ce este?... Ce este?

ION: Aud cucoană... Iaca, ia...

CHIRIȚA: Da' veniți azi de mă coborâți de pe cal... Ce, Doamne iartă-mă!... Ați adormit cu toții?

(Ion se pune dinaintea calului și-l apucă de zăbale ca să-l ție. Ceilalți se adună în jurul Chiriței.)

GULIȚĂ: Ba nu neneacă... dar învățam Telemac cu monsiu dascălu.

SAFTA: *Și eu făceam dulceți în cămară, cumnățică.*

ION: *Și eu...*

CHIRIȚA: *Taci din gură... că ești încă cu ochii plini de somn... Ține calu!...*

ȘARL (apropiindu-se de Chirița): *Madam cocona... sari în brați a me.*

CHIRIȚA (cochetând): *În brațele d-tale, monsiu Șarlă?... Ești foarte galant..., însă mă tem...*

ȘARL: *O! Non te tem... că sunt vurtos. [...]*

CHIRIȚA: *Ei, dacă vroești numaidecât, monsiu Șarlă... aține-te că sar. [...]*

ȘARL (în parte): *Cristi! Ușuric ca un pan... merci.*

CHIRIȚA (în parte): *Îi nostim franțuzu... (Tare:) Ați văzut agilitaua mea?*

Ioane... du calul la grajd și-l adapă, dar să nu-i scoți șaua... Auzi?

ION (cascănd): *Aud. (Duce calul între culisele din dreapta)*

CHIRIȚA: *Ho... că parc-ăi să ne-nghiți... Face-o gură cât o șură.*

(Vasile Alecsandri, *Chirița în provincie*)

Realizează o compunere în care să prezinți caracteristicile comediei, așa cum sunt evidențiate în textul suport.

GENUL LIRIC – OPERA LIRICĂ

I. Aspecte teoretice

Definiție:

În **genul liric**, eul liric își exprimă în mod direct sentimente, trăiri, creând imagini artistice cu ajutorul figurilor de stil.

Trăsături ale operei lirice:

1. prezența eului liric, care se face simțită prin:

► mărci lexico-gramaticale ale eului liric:

- verbe la persoana I, singular și plural
- forme pronominale la persoana I, singular și plural

► mărci ale relației eu liric-interlocutor:

- verbe la persoana a II-a, singular și plural
- forme pronominale la persoana a II-a, singular și plural
- construcții în cazul vocativ
- verbe la modul imperativ
- interjecții
- puncte de suspensie
- exclamații și interogații

- ▶ dacă **nu apar mărci** lexico-gramaticale, **prezența eului liric este implicită**

2. exprimarea unor **sentimente, trăiri**

3. prezența **imaginilor artistice** (vizuale, auditive, olfactive etc.)

4. prezența **figurilor de stil** (*figurile de stil* sunt mijloace artistice caracterizate prin diversitate și forță expresivă, menite să nuanțeze stările sufletești și să contureze imaginile artistice)

5. prezența unor **moduri de expunere specifice** (monologul liric, descrierea)

II. Modele

1. ARGUMENTARE

În opinia mea, opera (*titlul*), de (*numele autorului*), aparține genului liric, în care eul liric își exprimă în mod direct sentimente, trăiri, creând imagini artistice cu ajutorul figurilor de stil.

În primul rând, apar mărci lexico-gramaticale ale prezenței eului liric: verbe la persoana I: (*exemple*) și forme pronominale de persoana I: (*exemple*)/ale relației eu liric-interlocutor: (*exemple*), iar poetul își exprimă sentimente (*ce sentimente se degajă din text*).

În al doilea rând, se remarcă imagini artistice vizuale (*exemple*), auditive (*exemple*), olfactive (*exemple*), create cu ajutorul figurilor de stil: (*numirea a trei-patru figuri de stil diferite, ilustrate cu ajutorul citatelor*).

În concluzie, trăsăturile mai sus prezentate justifică încadrarea textului suport în genul liric.

2. Realizează o compunere în care să argumentezi apartenența textului „*Emoție de toamnă*” de **Nichita Stănescu** (vezi text, *Limba română*, Manual pentru clasa a VIII-a, Al. Crișan, S. Dobra, F. Sâmișăian, Editura Humanitas Educațional, pag. 23) la genul liric.

Rezolvare:

În opinia mea, opera „*Emoție de toamnă*” de **Nichita Stănescu** aparține genului liric, în care eul liric își exprimă în mod direct sentimente, trăiri, creând imagini artistice cu ajutorul figurilor de stil.

În primul rând, apar mărci lexico-gramaticale ale prezenței eului liric: verbe la persoana I: „*mă tem*”, „*n-am să văd*”, „*iau*” și forme pronominale la persoana I: „*(acoperă)-mi*”, „*mă (apropii)*”, iar poetul își exprimă sentimente *de melancolie determinate de venirea toamnei și de o iubire care pare*

să se îndepărteze. În plus, este vorba despre concepția stănesciană conform căreia adevărata poezie ar trebui să fie exprimată fără cuvinte: „Și-atunci mă apropii de pietre și tac”, „i-ar trebui un cântec încăpător”; „Șuier luna și o răsar și o prefac/într-o dragoste mare”.

În al doilea rând, se remarcă imagini artistice vizuale: „or să-mi crească aripi ascuțite până la nori”, auditive: „șuier luna” și olfactive: „și el o să se-nchidă c-o frunză de pelin”, create cu ajutorul figurilor de stil: metaforele: „acoperă-mi inima... cu umbra unui copac”, „aripi ascuțite”, „ochi străin”, „iau cuvintele și le-nec în mare”, „șuier luna”.

În concluzie, trăsăturile mai sus prezentate justifică încadrarea textului suport în genul liric.

3. Realizează o compunere în care să argumentezi apartenența textului „Fântâna” de **Alexandru Macedonski** (vezi text, *Limba și literatura română*, Manual pentru clasa a VIII-a, A. Vasilescu, Editura ALL, pag. 28) la genul liric.

Rezolvare:

În opinia mea, opera „Fântâna” de **Alexandru Macedonski** aparține genului liric, în care eul liric își exprimă în mod direct sentimente, trăiri, creând imagini artistice cu ajutorul figurilor de stil.

În primul rând, apar mărci lexico-gramaticale ale prezenței eului liric: verbe la persoana I: „cunosc”, „s-adorm”, „să uit” și forme pronominale la persoana I: „m(-a-ndemnă)”, „eu”, „de mine”, „a mea (soartă)”, iar poetul își exprimă sentimente *de tristete, contemplând imaginea naturii sălbatice, tezaur al purității, rezonând în muzica sferelor, atât de diferită de peisajul artificial al orașului. Eul liric își pune întrebări în legătură cu trecerea ireversibilă a timpului și cu misiunea sa de artist, care seamănă cu o fântână ascunsă în inima oamenilor, simbol al cunoașterii și al adevărului.*

În al doilea rând, se remarcă imagini artistice vizuale: „fântână pe valea umbrită”, „prin frunze ascunsă albește pe vale” și auditive: „un grangur de aur cântând m-a-ndemnă”, „a râs cât se poate, iar eu am oftat”, create cu ajutorul figurilor de stil: epitetul: „(valea) umbrită”, „(grangur) de aur”, metaforele: „viers neuitat”, „fântâna... albește ascunsă”, personificarea: „o mierlă... a râs”, exclamația retorică: „Oh! Tainică mierlă cu râs neuitat!”

În concluzie, trăsăturile mai sus prezentate justifică încadrarea textului suport în genul liric.

4. Se dă textul:

*De câte ori deschid porțița și intru în grădină-mi pare
Că mă cuprinde-o vrajă dulce, și florile-mi dezmiardă ochii.
O fantazie uriașă le-a dat un strai la fiecare,
Și fete nu-s pe tot pământul să-mbrace mai frumoase rochii.*

*Pe crin l-a miruit în frunte, lăsându-i hlamida¹ regească
Să poată-mpărăți cu fală norodu-i de mironosițe,
Cicorilor le-a dat seninul strâns din privirea omenească,
Iar răsul fărâmat prin lume l-a nins pe foi de romănițe.*

*Sfiala care urcă-n fața fecioarelor când vine-amorul,
Și toată jalea și netihna acelor ce-așteaptă mirii,
Mâhnirea toat-a unui suflet pe care îl ucide dorul
Le-a pus pe-un ram, și-atuncea lumea s-a-mbogățit cu trandafirii.*

(Dimitrie Anghel, *Florile*)

Realizează o compunere în care să prezinți caracteristicile operei lirice, așa cum sunt evidențiate în textul suport.

Rezolvare:

În opinia mea, fragmentul din opera „*Florile*” de **Dimitrie Anghel** aparține genului liric, în care eul liric își exprimă în mod direct sentimente, trăiri, creând imagini artistice cu ajutorul figurilor de stil.

În primul rând, apar mărci lexico-gramaticale ale prezenței eului liric: verbe la persoana I: „*deschid*”, „*intru*” și forme pronominale de persoana I: „*mă (cuprind)*”, „*(florile)-mi (dezmiardă)*”, iar poetul își exprimă sentimente de *profundă admirație și iubire pentru natura care se îmbracă în haine de sărbătoare*: „*Pe crin l-a miruit în frunte, lăsându-i hlamida regească*” și care *dezmiardă sufletul privitorului cu dulci arome, simfonii de culori*: „*Cicorilor le-a dat seninul*” și *visuri pline de fantezie*.

În al doilea rând, se remarcă imagini artistice vizuale: „*florile-mi dezmiardă ochii*”, „*le-a dat un strai la fiecare*” și auditive: „*răsul fărâmat prin lume*”, create cu ajutorul figurilor de stil: metaforele: „*vrajă dulce*”, „*fantazie uriașă*”, „*hlamida regească*”, „*norodu-i de mironosițe*” și personificarea grădinii care pare să aibă o viață tainică și plină de vrajă.

În concluzie, trăsăturile mai sus prezentate justifică încadrarea textului suport în genul liric.

III. Exerciții

Se dă textul:

*Sub paltin aici e răcoare.
S-aud rândunele pe sus
Cântând și jucându-se-n soare.
Tăcută e valea-nflorită
Ș-un nor ca o pânză-aurită
Se duce spre-apus.*

¹ mantie de culoare albă sau roșie, purtată mai ales de suverani

*Pădurea, pe culme, mai tace,
Mai cântă cu freamăt încet;
Iar uneori vârful-și desface,
Dând vântului loc să colinde.
Un grangure puii-și deprinde
Să cânte-n făget.*

*Eu văd cum se urcă pe-o creastă,
Călare pe-o gloabă de cal,
Merinde ducând o nevestă.
El merge prin iarbă cu botul,
În urmă s-oprește cu totul
Să pască la mal.*

.....

*Slăbite de-atâta căldură
Și leneșe apele curg
Iar pacea naturii te fură.
Și deal și câmpie-aromește,
Visând cât de vesel doinește
Răcoarea-n amurg.*

(George Coșbuc, *În miezul verii*)

Realizează o compunere în care să prezinți caracteristicile operei lirice, așa cum sunt evidențiate în textul suport.

Capitolul II

FIGURILE DE STIL

I. Aspecte teoretice

Figurile de stil reprezintă un procedeu utilizat cu scopul sporirii expresivității unei comunicări. Unele figuri de stil au la bază construcția enunțului sau ordinea cuvintelor, cum ar fi **inversiunea**, **repetiția**, **enumeratia**, altele se bazează pe exploatarea sensurilor figurate ale cuvintelor, așa cum sunt **epitetul**, **comparația**, **personificarea**, **metafora**, **alegoria**.

Recapitularea cunoștințelor din clasele V-VII:

Cu ajutorul tabelului de mai jos, îți vei aminti definițiile figurilor de stil asimilate pe parcursul claselor a V-a, a VI-a și a VII-a.

Figura de stil	Definiție	Exemple	Model de analiză
Personificarea	Figura de stil prin care se atribuie însușiri omenesti unor ființe necuvântătoare, unor obiecte neînsuflețite ori abstracte sau unor fenomene ale naturii.	<i>Vârfuri de turnuri zgârie-n amurg/cerul...</i> (Alexandru Philippide, <i>Exercițiu</i>)	Personificarea dată are rolul de a crea o imagine vizuală, accentuând totodată înălțimea clădirilor și impresia de contopire a planului terestru cu cel cosmic.
Comparația	Figura de stil prin care se alătură doi termeni, cu scopul de a scoate în evidență o anumită trăsătură a celui dintâi. Alăturarea se bazează pe existența unor trăsături comune ale celor doi termeni.	<i>Iară luna argintie, ca un palid dulce soare...</i> (Mihai Eminescu, <i>Memento mori</i>)	Comparația are rolul de a crea o imagine vizuală, subliniind totodată strălucirea astrului se-lenar, prin raportare la soare, în ciuda intensității scăzute a luminii emenate.
Repetiția	Figura de stil care constă în reluarea unui cuvânt sau a unei succesiuni de cuvinte, pentru a evidenția o anumită idee artistică, un aspect al unei ființe sau al unui element descris în text.	<i>O, plecările, plecările, plecările/ Din toate porturile și din toate gările...</i> (Aron Cotruș, <i>O, plecările, plecările...</i>)	Repetiția substantivului <i>plecările</i> marchează nostalgia, tristețea eului liric, copleșit de trecerea ireversibilă a timpului și de efemeritatea condiției umane.

Epitetul	Figura de stil care constă în evidențierea unei însușiri neobișnuite a unui obiect, a unei persoane, a unui element al naturii	<i>Cu zâmbetul tău dulce tu mângâi ochii mei,/ Femeie între stele și stea între femei...</i> (Mihai Eminescu, <i>Din valurile vremii...</i>)	Epitetul <i>dulce</i> din exemplul dat accentuează un element al portretului moral al femeii iubite, insistând asupra frumuseții și blândeții acesteia. Totodată, sunt evidențiate sentimentele de dragoste ale eului liric.
Enumerația	Figura de stil ce constă în înșiruirea unor cuvinte/sintagme de același fel sau cu sensuri apropiate, cu scopul de a detalia o idee sau de a o întări.	<i>Tot e alb, pe câmp, pe dealuri, împregiur, în depărtare...</i> (Vasile Alecsandri, <i>Iarna</i>)	Enumerația are rolul de a prezenta în detaliu peisajul descris, insistând asupra culorii uniforme a zăpezii, care pune stăpânire pe întreaga natură hibernă. Astfel, se creează o imagine vizuală.
Antiteza	Figura de stil ce constă în plasarea în opoziție a două concepte/personaje/realități/obiecte, cu scopul de a scoate mai bine în evidență caracteristicile fiecăruia dintre ele.	<i>Pe cer câțiva nouri încă, palizi, zdrențuiți de soare,/Se topesc ca fulgii iernii, pe pământ umbra lor moare./Sus – nemărginire-albastră, jos e mărginitul verde.</i> (Alexandru Vlahuță, <i>Pe deal</i>)	Antiteza din fragmentul dat marchează opoziția dintre planul terestru și cel cosmic la nivel cromatic, dar mai ales la nivelul dimensiunilor: limitele planului terestru contrastează cu infinitul ceresc.
Hiperbola	Figură de stil ce constă în exagerarea voită, în mic sau în mare, a caracteristicilor unui obiect/personaj, unei stări/acțiuni.	<i>Sălbatecul vodă e-n zale și fum/Și zalele-i zuruie crunte/Gigantică poart-o cupolă pe frunte, și vorba-i e tunet, răsuflatul ger/iar barda-i din stânga ajunge la cer/Și vodă-i un munte.</i> (George Coșbuc, <i>Pașa Hassan</i>)	În acest fragment, poetul creează un portret mitic al legendarului domnitor român, exagerând în mod intenționat dimensiunile lui fizice (<i>vodă-i un munte</i>), mărimea armei (<i>barda-i din stânga ajunge la cer</i>), dar mai ales duritatea și caracterul său impunător (<i>vorba-i e tunet, răsuflatul ger</i>).
Inversiunea	Figura de stil ce constă în schimbarea ordinii firești a cuvintelor, pentru a scoate în evidență o anumită idee.	<i>Peste-a nopții feerie/ Se ridică mândra lună,/Totu-i vis și armonie – /Noapte bună!</i> (Mihai Eminescu, <i>Somnoroase păsărele</i>)	Prima inversiune contribuie la realizarea prozodiei, mai precis la menținerea ritmului și a rimei. Al doilea exemplu reprezintă un epitet în inversiune, cu scopul de a scoate în evidență caracterul impunător, dominant, tutelar al astrului ceresc.

Metafora	Figura de stil ce constă în utilizarea sensului conotativ/figurat al unui cuvânt în locul unui cuvânt cu sens denotativ, pe baza unei trăsături comune celor două noțiuni.	<i>Săniuța, cuib de iarnă, e cam strâmtă pentru doi...</i> (Vasile Alecsandri, <i>Sania</i>)	Sintagma <i>cuib de iarnă</i> desemnează <i>săniuța</i> , subliniind, pe de o parte, forma circulară a culcușului ei, dar mai ales impresia de spațiu protector pe care o conferă eului liric, speriat de frigul anotimpului hibernal.
Aliterația	Figură de stil ce constă în repetarea unor consoane sau a silabelor inițiale dintr-un cuvânt, cu rol eufonic.	<i>Prin vulturi vântul viu vuia...</i> (George Coșbuc, <i>Nunta Zamfirei</i>)	Repetiția consoanei <i>v</i> creează o imagine auditivă care sporește caracterul amenințător al furiei naturii.

II. Exerciții

1. Transcrie figurile de stil învățate în anii anteriori din textele de mai jos:

- a. *Ah! în curând satul în vale-amuțește;
Ah! în curând pasu-mi spre tine grăbește:
Lângă salcâm sta-vom noi noaptea întreagă,
Ore întregi spune-ți-voi cât îmi ești dragă.*
(Mihai Eminescu, *Sara pe deal*)

- b. *Doar izvoarele suspină
Pe când codrul negru tace,
Dorm și florile-n grădină,
Dormi în pace!*
(Mihai Eminescu, *Somnoroase păsărele*)

2. Se dă textul:

*Cad din cer mărgăritare
Pe orașul adormit...*

*Plopii, umbre solitare
În văzduhul neclintit,
Visători ca amorezii
Stau de veghe la fereastră,
Și pe marmura zăpezii
Culcă umbra lor albastră.
Iarna!... Iarna tristă-mbracă
Streșinile somnoroase,
Pune val de promoroacă
Peste pomi și peste case.*

*Scoate-o lume ca din basme
În lumini de felinare –
Umple noaptea de fantasme
Neclintite și bizare.
Din ogeagul de cărbune
Face albă colonadă
Și pe trunchiuri negre pune
Capiteluri de zăpadă,
Iar prin crengile cochete
Flori de marmură anină, –
O ghirlandă de buchete
Care tremură-n lumină.
Reci podoabe-n ramuri goale
Plouă fără să le scuturi,
Ici, risipa de petale,
Colo, roi ușor de fluturi...*

(George Topîrceanu, *Noapte de iarnă*)

Cerințe:

A. Substantivul „mărgăritare” din primul vers intră în componența unei:

- a.** personificări
- b.** metafore
- c.** inversiuni

B. Epitetul personificator din primul distih este
și are rolul de a

C. Prima metaforă din a doua grupă de versuri este

D. Comparația din versurile „Plopii, umbre solitare/În văzduhul neclintit,/ Visători ca amorezii/Stau de veghe la fereastră...” este:

- a.** „plopii visători ca amorezii”
- b.** „plopii ca amorezii”
- c.** „visători ca amorezii”

E. Sintagma „marmura zăpezii” este:

- a.** comparație
- b.** metaforă
- c.** epitet

F. Personificarea „plopii [...] stau de veghe la fereastră” are rolul de a

G. O repetiție din text este și are rolul de a

H. Sintagma „val de promoroacă” este:

- a. epitet
- b. comparație
- c. metaforă

I. Un epitet dublu din versurile „Scoate-o lume ca din basme/În lumini de felinare –/Umple noaptea de fantasme/Neclintite și bizare” este

Î. Sintagma „roi ușor de fluturi” intră în componența unei imagini poetice:

- a. vizuale
- b. auditive
- c. dinamice

Această sintagmă reprezintă:

- a. o metaforă
- b. un epitet
- c. o hiperbolă

3. Transcrie din textul de mai jos personificările cu ajutorul cărora poetul realizează imagini auditive:

*Sara pe deal, buciulul sună cu jale
Turmele-l urc, stele le scapără-n cale,
Apele plâng, clar izvorând din fântâne
Sub un salcâm, dragă, m-aștepți tu pe mine.*

(Mihai Eminescu, *Sara pe deal*)

4. Identifică versul care se repetă în textul de mai jos și găsește cel puțin o explicație pentru care poetul a recurs la acest procedeu:

*În fereastra despre mare
Stă copila cea de crai
Fundul mării, fundul mării
Fură chipul ei bălai.*

*Iar pescarul trece-n luntre
Și în ape vecinic cată
Fundul mării, fundul mării,
Ah! demult un chip i-arată.*

*Spre castel vrodată ochii
N-am întors și totuși plâng
Fundul mării, fundul mării
Mă atrage în adânc.*

(Mihai Eminescu, *În fereastra despre mare*)

5. Transcrie, din versurile de mai jos, metaforele prin care poetul desemnează următoarele elemente ale tabloului hibernal: *șiruri de ninsoare, nori, frig*.

*Din văzduh cumplita iarnă cerne norii de zăpadă,
Lungi troiene călătoare adunate-n cer grămadă;
Fulgii zbor, plutesc în aer ca un roi de fluturi albi,
Răspândind fiori de gheață pe ai țării umeri dalbi.*

*Ziua ninge, noaptea ninge, dimineța ninge iară!
Cu o zale argintie se îmbracă mândra țară;
Soarele rotund și palid se prevede printre nori
Ca un vis de tinerețe printre anii trecători.*

*Tot e alb pe câmp, pe dealuri, împregiur, în depărtare,
Ca fantasme albe plopui înșirați se perd în zare,
Și pe-ntinderea pustie, fără urme, fără drum,
Se văd satele perdute sub clăbuci albi de fum.*

*Dar ninsoarea încetează, norii fug, doritul soare
Strălucește și dismiardă oceanul de ninsoare.
Iată-o sanie ușoară care trece peste văi...
În văzduh voios răsună clinchete de zurgălăi.*

(Vasile Alecsandri, *Iarna*)

6. Transcrie, din textul de la exercițiul anterior, o personificare, un epitet și o inversiune.

7. Explică rolul stilistic al metaforei „oceanul de ninsoare” din poezia „Iarna” de Vasile Alecsandri.

8. Identifică figura de stil subliniată din fragmentul de mai jos și precizează rolul ei:

Vagoane de tramvai galbene și albastre, tramcare, trăsură boierești, căruțe mitocănești și biciclete și lume multă pe jos... De pe atâtea strade și căi, ca de pe atâtea brațe ale unui fluviu uriaș, se varsă ca-ntr-o mare zgomotoasă, pe bariera de la capul podului Târgului de Afară, valuri peste valuri de omenire.

(I.L. Caragiale, *La Moși*)

9. Ce alte figuri de stil identifice în fragmentul de la exercițiul anterior? Explică rolul lor.

10. Comentează rolul antitezei din versurile următoare:

*Te văd trecând, dar nu mai porți brățară,
Nici diadem, nici straie orbitoare...
Ci tristă-n șalul vechi de cerșetoare,
Averea ta întreagă-i o ghitară.*

*Războinic mari pe vremuri te-nălțară,
Tu le-mpleteai cununi nepieritoare;
În veacul nostru cine-și smulge-o floare?
Gonită rătăcești din țară-n țară...*

(Șt. O. Iosif, *Poezia*)

11. Precizează rolul inversiunilor din textele de mai jos:

- a. *Ne-om răzima capetele-unul de altul
Și surâzând vom adormi sub înaltul,
Vechiul salcâm. Astfel de noapte bogată,
Cine pe ea n-ar da viața lui toată?*

(Mihai Eminescu, *Sara pe deal*)

- b. *În fiecare seară, de-un timp stau cu mirare
Și-ascult ce straniu cântă tumultuoasa mare.
Atent îmi plec urechea și-ascult notele-î grele,
Ascult, cântând pe-ncetul să mă deprind cu ele...*

(Dimitrie Anghel, *Cum cântă marea*)

- c. *Numai colo sus, prin vie,
Rumenele lobode
Vor de-acuma-n văduvie
Să trăiască slobode.*

(George Topîrceanu, *Rapsodii de toamnă*)

12. Identifică, în versurile de mai jos, o comparație, o enumerație și o repetiție, precizând rolul lor stilistic în evidențierea mesajului poetic:

*Trecut-au anii ca nouri lungi pe șesuri
Și niciodată n-or să vie iară,
Căci nu mă-ncântă azi cum mă mișcară
Povești și doine, ghicitori, eresuri,*

*Ce fruntea-mi de copil o-nseninară,
Abia-nțelese, pline de-nțelesuri –.*

(Mihai Eminescu, *Trecut-au anii...*)

13. Identifică figurile de stil cunoscute din strofa următoare, precizând rolul lor în conturarea ideii poetice:

*De ce te temi? Au nu ești tu cu mine?
Las' ploaia doar să bată în ferești
Las' vântul trist prin arbori să suspine
Fii liniștită tu! Cu mine ești...*

(Mihai Eminescu, *Dormi!*)

14. Toate versurile de mai jos aparțin poetului Mihai Eminescu. Rezolvând cerințele, vei înțelege în ce măsură acest autor a revoluționat limbajul poetic în istoria literaturii române, creând o varietate de tipare expresive.

- a. Extrage epitetetele și evidențiază partea de vorbire prin care sunt exprimate, precum și categoria morfologică din care fac parte cuvintele determinate.

*Lună, tu, stăpân-a mării, pe a lumii boltă luneci, [...]
Mii pustiuri scânteiază sub lumina ta fecioară
Și câți codri-ascund în umbră strălucire de izvoară...*

(Mihai Eminescu, *Scrisoarea I*)

Luna pe cer trece-așa sfântă și clară...

(Mihai Eminescu, *Sara pe deal*)

Stam în fereastra susă...

(Mihai Eminescu, *Stam în fereastra susă*)

*Dintre ramuri de arin
Melancolic cornul sună.*

(Mihai Eminescu, *Peste vârful*)

....pe un pat ca un liņfoliu zace lebăda murindă...

(Mihai Eminescu, *Epigonii*)

- b. Observă ce tip de epitet este creat în fiecare exemplu, identificând ce altă figură de stil este utilizată indirect:

De treci codri de aramă, de departe vezi albind...

(Mihai Eminescu, *Călin, file din poveste*)

*Adormind de armonia
Codrului bătut de gânduri...*

(Mihai Eminescu, *Dorința*)

- c. Dă sinonime contextuale adjectivului *dulce*, pentru a constata multitudinea de sensuri conotative pe care poetul o utilizează în aceeași poezie, *Floare albastră*:

*Astfel zise mititica
Dulce netezindu-mi părul...
Ne-om da sărutări pe cale
Dulci ca florile ascunse.
Ce frumoasă, ce nebună
E albastra-mi, dulce floare!*

ALEGORIA

I. Aspecte teoretice

Definiție:

Alegoria este o figură de stil complexă, de dimensiuni ce depășesc o sintagmă sau un vers, ce constă într-o succesiune de figuri de stil la care autorul recurge pentru a exprima o idee abstractă prin intermediul uneia concrete.

! **Atenție:** Alegoria se analizează ținând cont de următoarele:

- ▶ identificarea tuturor procedeele de stil care o compun și a semnificațiilor acestora
- ▶ descoperirea relațiilor dintre aceste semnificații, astfel încât ele să conducă la identificarea realității concrete prin care se definește noțiunea abstractă

Așadar, **alegoria** este o figură de gândire. Imaginează-ți că pentru dezlegarea ei ai nevoie să reconstitui din mai multe piese un întreg, ca și cum ai reface un puzzle.

II. Modele

Descoperă și analizează alegoriile din textele de mai jos:

*Dintre sute de **catarge**
Care lasă **malurile**,
Câte oare le **vor sparge**
Vânturile, valurile?*

(Mihai Eminescu, *Dintre sute de catarge*)

Rezolvare:

Poetul evidențiază printr-o succesiune de metafore ideea efemerității condiției umane. Catargele simbolizează, metaforic, ideea de destin, părăsirea malurilor corespunde plecării pe drumul vieții, verbul concentrează ideea probabilității de a fi învins de „vânturi, valuri”, metafore ale obstacolelor. Astfel, o idee abstractă, și anume perisabilitatea condiției umane, este exprimată prin analogia cu o călătorie pe mare, supusă hazardului, al cărei final rămâne incert.

*Nenorocita privighetoare
Cânta-n pădure a ei durere,
Natura-ntreagă da ascultare,
Tot împrejur-i era tăcere. [...]*

*Un măgar mare ce-o ascultase,
Și ca un aspru judecător
Capul pleoștise, sau rădicase
Câte-o ureche-n semn de favor,*

*Ieși-nainte să-i dea povață,
Și c-o neroadă încredințare:
„Am fost, îi zise, aci de față,
Dar zău nu-mi place a ta cântare”. [...]*

*Atunci începe cu bucurie
Un cântec jalnic și necioplît,
Încât de aspra lui armonie
Toată pădurea s-a îngrozit.*

*Privighetoarea, fără sfială,
Zise: „Povața e în zadar;
Căci d-aș urma-o, nu e-ndoială
Că eu în locu-ți n-aș fi măgar”.*

(Grigore Alexandrescu, *Privighetoarea și măgarul*)

Rezolvare:

În această fabulă, Grigore Alexandrescu prezintă două personaje: **privighetoarea**, care ilustrează tipologia artistului talentat, și **măgarul**, invidiuosul, care nu își recunoaște limitele, dar care denigrează valorile unanim recunoscute. Astfel, printr-o suită de personificări, prin epitetul „nenorocita privighetoare” sau comparația „un măgar [...] ca un aspru judecător”, poetul prezintă o noțiune abstractă, și anume condiția artistului, prin intermediul unui dialog concret, în care un mediocru îi dă sfaturi celui talentat. Răspunsul acestuia din urmă dovedește atât forța interioară a celui conștient de propria valoare, cât și modestia acestuia.

III. Exerciții

1. Se dă textul:

*Părea că printre nouri s-a fost deschis o poartă/Prin care trece, albă, regina nopții
moartă./O, dormi, o, dormi în pace printre făclii o mie,/Și în mormânt albastru,
și-n pânze argintie./În mausoleu-ți mândru, al cerurilor arc./Tu, adorat și dulce al
noptilor monarc.*

(Mihai Eminescu, *Melancolie*)

- a. Identifică un câmp semantic în textul de mai sus.
- b. Identifică tema textului.
- c. Transcrie din text: o comparație, o repetiție, un epitet dublu antepus.
- d. Cuvintele subliniate intră în componența unor metafore. Explică-le.
- e. Formulează un enunț în care să evidențiezi alegoria din versurile date.

2. Se dă următorul text extras din poemul *Luceafărul* de Mihai Eminescu, prezentând venirea Luceafărului în visul fetei de împărat:

*Și pas cu pas pe urma ei
Alunecă-n odaie,
Țesând cu recile-i scânteii
O mreajă de văpaie.*

*Și când în pat se-ntinde drept
Copila să se culce,
I-atinge mânilor pe piept,
I-nchide geana dulce.*

*Și din **oglinză** luminiș
Pe trupu-i se revarsă,
Pe ochii mari, batând închiși
Pe fața ei întoarsă.*

- a. Numește noțiunea care reunește, într-un câmp lexico-semantic, toate secvențele subliniate.
- b. Caută, într-un dicționar de simboluri autohtone, semnificația oglinzii în cadrul ritualului de înmormântare din tradiția populară românească.
- c. Găsește sinonimul potrivit pentru adjectivul „întoarsă”.
- d. Ținând cont că *Luceafărul* aparține lumii cosmice, iar fata de împărat, celei terestre, numește cei doi termeni ai alegoriei: noțiunea abstractă și realitatea concretă prin care ea este ilustrată.

3. Citește cu atenție textul de mai jos și răspunde apoi la întrebări:

*Într-o grădină,
Lâng-o tulpină,
Zării o floare
Ca o lumină.
S-o rup, să strică,
S-o las, mi-e frică
Că vine altul
Și mi-o rădică.*

(Ienăchiță Văcărescu, *Într-o grădină*)

- a. Identifică semnificațiile metaforelor *grădină, tulpină, floare*, încercând să dai sinonime simbolice.
- b. Transcrie comparația din text și explică rolul ei.
- c. Observă construcția versurilor subliniate. Descoperă asemănarea care duce la crearea unui paralelism sintactic.
- d. Care crezi că este tema poeziei? Alege una dintre următoarele variante: **iubirea, natura, gelozia.**
- e. Formulează alegoria care stă la baza textului, precizând care este noțiunea abstractă pe care o definește poetul și realitatea concretă prin care aceasta este descrisă.
4. Citește cu atenție textul de mai jos și comentează, în 6-10 rânduri, alegoria identificată:

*Fumuri albe se ridică în văzduhul scânteios
Ca înaltele coloane unui templu maiestuos,
Și pe ele se așază bolta cerului senină,
Unde luna își aprinde farul tainic de lumină.*

*O! Tablou măreț, fantastic!... Mii de stele argintii
În nemărginitul templu ard ca vecinice făclii.
Munții sunt a lui altare, codrii – organe sonoare
Unde crivățul pătrunde scoțând note-ngrozitoare.*

(Vasile Alecsandri, *Mezul iernei*)

Capitolul III

ELEMENTE DE VERSIFICAȚIE

I. Aspecte teoretice

1. Versul este elementul de bază al formei unei poezii, o unitate metrică alcătuită dintr-un grup de cuvinte cadențate după anumite reguli.

2. Strofa este un grup de versuri ce formează o unitate, delimitată grafic printr-un spațiu alb.

Tipuri de strofe:

a. Monostih – strofă alcătuită dintr-un singur vers.

b. Distih – strofă alcătuită din două versuri.

*Oamenii mă-nvinuiesc,
Că sunt tânăr și iubesc.*

(George Coșbuc, *Gazel*)

c. Terțet sau Terțină – strofă alcătuită din trei versuri.

*Deodat-aud foșnirea unei rochii,
Un moale pas abia atins de scânduri...
Iar mâini subțiri și reci mi-acopăr ochii.*

(Mihai Eminescu, *Sonet I*)

d. Catren – strofă alcătuită din patru versuri.

*Cu legănări abia simțite și ritmice, încet-încet,
Pe pajiștea din fața casei, caișii, zarzării și prunii,
Înveșmântați în haine albe se clatină în fața lumii,
Stând gata parcă să înceapă un pas ușor de menuet.*

(Dimitrie Anghel, *Balul pomilor*)

e. Cvintet – strofă alcătuită din cinci versuri.

*Tu, minunată poezie,
Uitatul meu ostrov de flori,
Îmi mai deschizi azi poarta mie,
Când mă întorc din pribegie,
Străin cu pași rătăcitori?*

(Octavian Goga, *Revedere*)

f. Sextet – strofă alcătuită din șase versuri.

*Leul s-a-mbrăcat odată
Într-o piele de măgar,
Să colinde țara toată
Din hotar până-n hotar,
Ca să vadă cum se poartă lupii (marii dregători)
Cu noroadele-i blajine de supuși rumegători.*

(George Topîrceanu, *Leul deghizat*)

g. Septet – strofă alcătuită din șapte versuri.

*Harnică, din zorii zilei
Nu stau mânile copilei
Fără lucru, tot să prindă,
Casa lor toată-i oglindă.
La izvor vezi pe Rodica
Până-n zori, când pe sub streșini
Încă doarme rândunica.*

(George Coșbuc, *Rada*)

h. Octavă – strofă alcătuită din opt versuri.

*La poalele Carpaților
Sub vechiul tău mormânt,
Dormi, erou al românilor,
O! Ștefan, erou sfânt!
Ca sentinele falnice
Carpații te păzesc
Și de sublima-ți glorie
Cu seculii șoptesc.*

(Vasile Alecsandri, *Imn lui Ștefan cel Mare*)

i. Nonă – strofă alcătuită din nouă versuri.

*Ghirai a trecut Nistrul înot pe calul său,
Luând pe Dan rănitul ca pradă și trofeu.
El merge de se-nchide în cortu-i, umilit,
Precum un lup din codri ce-a fost de câini gonit.
Trei zile, trei nopți hanul nu gustă-n suflet pace.
Întins ca un cadavru jos pe covor el zace,
Dar când revine, palid, din lunga-i desperare,
În ochii lui trec fulgeri de crudă răzbunare.
El strigă să-i aducă sub cort pe Dan bătrânul.*

(Vasile Alecsandri, *Dan, căpitan de plai*)

j. Decimă – strofă alcătuită din zece versuri.

*Ai poate prin lume vro țință
De-alergi, călătorule vânt?
— Prin largile lumi ale zării,
Prin taina cea sfânt-a cântării
Și, singur, pe vremea-nnoptării
M-opresc pe-o colină și cânt.
Și-n urmă-mi pădurile cântă
Cu freamăt de doină, cu șoapte,
Iar uneori până-n pământ
Cu șuier de crivăț – prin noapte.*

(George Coșbuc, *Povestea cântării*)

3. Rima este identitatea de sunete finale din două sau mai multe versuri, pornind de la ultima vocală accentuată.

Tipuri de rimă:

a. Împerecheată (1 – 2, 3 – 4)

*Gerul aspru și sălbatic strânge-n brațe-i cu jelire
Neagra luncă de pe vale care zace-n amorțire;
El ca pe-o mireasă moartă o-ncunună despre zori
C-un vâl alb de promoroacă și cu țurțuri lucitori.*

(Vasile Alecsandri, *Gerul*)

b. Încrucișată (1 – 3, 2 – 4)

*Sus, munte de piatră, cu fruntea de var,
Jos, lacul, o pânză albastră,
La mal, lâng-o masă cu flori în pahar,
Noi doi, cu muțenia noastră.*

(Octavian Goga, *La mal*)

c. Îmbrățișată (1 – 4, 2 – 3)

*Vorbește-ncet, urmează înaintea
Cu glasul tău, izvor de mângâiere,
Căci vorba ta-i ca lamura de miere
Și înțelesul ei e prea cuminte.*

(Mihai Eminescu, *Vorbește-ncet*)

d. Monorimă (1 – 2 – 3 – 4)

*Voiniceii se izbeau,
Și mai tare s-opinteau,
Și mai tare se-nvârteau,
Și mai tare se trânteau.*

(Păunașul codrilor)

e. Variată (amestecată) – îmbinarea unor tipuri de rimă diferite în aceeași strofă sau în același text.

*Pe spinarea unui bivol mare, negru, fioros,
Se plimba o coțofană
Când în sus și când în jos.
Un câțel trecând pe-acolo s-a oprit mirat în loc:
— Ah, ce mare dobitoc!
Nu-l credeam așa de prost
Să ia-n spate pe oricine...
Ia stai, frate, că e rost
Să mă plimbe și pe mine!*

(George Topîrceanu, *Bivolul și coțofana*)

Asonanța – rimă imperfectă, ce constă în potrivirea ultimelor vocale ale versurilor și aproximativ a consoanelor.

Versuri albe – versurile lipsite de rimă.

Versuri libere – versurile care nu se supun regulilor tradiționale de versificație, nu au metru, rimă și nici măsură egală.

Exemplu:

*Călcând această țărână mută,
văd ce nu vedeți voi
umbrele-acelor eroi
ai căror urmași suntem noi;
și stând în valea tăcută,
îmi râd de ritm
și de-orice reguli îmi râd;
ritmul meu e zgomotul
ce-l fac cu zalele lor.*

(Alexandru Macedonski, *Hinov*)

4. Măsura – numărul de silabe dintr-un vers.

Măsura poate fi:

a. scurtă (atunci când numărul silabelor este mai mic de 9)

b. lungă (când numărul silabelor este mai mare de 9)

Versurile cu măsură egală sunt **tradiționale**.

Versurile cu măsură inegală sunt **moderne**.

5. Ritmul este succesiunea regulată a unor silabe neaccentuate și a pauzelor dintr-un vers.

Piciorul metric este un grup de silabe accentuate și neaccentuate care se repetă la intervale regulate într-un vers.

Tipuri de ritm:

a. Trohaic – unitate metrică alcătuită din două silabe, dintre care prima este accentuată și a doua este neaccentuată:

*Neguri albe, strălucite (Ne-guri al-be, stră-lu-ci-te)
Naște luna argintie,
Ea le scoate peste ape,
Le întinde pe câmpie.*

(Mihai Eminescu, *Crăiasa din povești*)

b. Iambic – unitate metrică alcătuită din două silabe, dintre care prima este neaccentuată și a doua este accentuată.

*Coboară toamna-ncet din slavă,
(Co-boa-ră toam-na-n-cet din sla-vă)
Năframa galbenă-i răsare
Și peste vârful de dumbravă
Îi flutură departe-n zare.*

(Octavian Goga, *Coboară toamna*)

Identificarea ritmului se face ținând seama de următoarele etape:

- ▶ se despart în silabe cuvintele din primul vers
- ▶ se stabilesc silabele accentuate și neaccentuate prin punerea accentelor
- ▶ se observă modul de alternare
- ▶ se stabilește tipul de ritm

II. Modele

1. Citește cu atenție textul următor și notează **A/F** (adevărat/fals) în dreptul fiecăreia dintre afirmațiile de mai jos:

*Privighetoarea-nvietoare
A-ntremătorilor fiori,
Deșteaptă prin caișii-n floare
Ale zefirilor viori.*

*E ca-ntr-o altă sărbătoare
Printre-ale pomilor ninsori
Privighetoarea-nvietoare.
A-ntremătorilor fiori.*

*Și printre tihna lucitoare
Ce-și varsă luna din comori,
De viață e redătătoare
Pentru-orice searbezi muritori,
Privighetoarea-nvietoare.*

(Alexandru Macedonski, *Rondelul privighetoarei*)

- a. Poezia are douăsprezece versuri. **F**
- b. Textul este alcătuit din trei strofe. **A**
- c. În text există doar catrene. **F**
- d. Textul este alcătuit din două catrene și un cvintet. **A**
- e. Versurile poeziei rimează. **A**
- f. Rima este îmbrățișată. **F**
- g. Măsura versurilor este de 10 silabe. **F**
- h. Poezia are vers alb. **F**

2. Citește cu atenție textul și completează punctele cu răspunsurile potrivite.

*Murmur lung de streșini, risipite șoaapte
Cresc de pretutindeni și se pierd în noapte.
Rareori prin storuri o lumină scapă
De-mi aprinde-n cale reci oglinzi de apă
Și-mi trimite-n față raza ei răsfrântă...*

*Ploaia bate-n geamuri, streșinile cântă.
Dar treptat, cu larmă potolită scade
Cântecul acestui tremur de cascade.
Tot mai des în preajmă umbre vii răsar,
Ploaia peste case pică tot mai rar
Și-n grămezi de neguri apele se strâng...*

(George Topîrceanu, *Noapte de toamnă*)

- a. Prima strofă este alcătuită din cinci versuri.
- b. Textul dat are unsprezece versuri.
- c. Textul este alcătuit din trei strofe.
- d. Primele două strofe care alcătuiesc textul se numesc cvintete.
- e. Rima este împerecheată.
- f. Măsura versurilor este de 12 silabe.
- g. Ritmul versurilor este trōhaic, accentul fiind pe prima silabă a versului.

3. Completează versurile de mai jos cu cuvintele potrivite din lista dată, ținând seama de faptul că textul are rimă împerecheată: *domniță, castel, garofiță, mititel.*

*Pe o stâncă neagră, într-un vechi castel,
Unde cură-n poale un râu castel,
Plânge și suspină tânăra domniță,
Dulce și suavă ca o garofiță.*

(Dimitrie Bolintineanu, *Muma lui Ștefan cel Mare*)

4. Desparte în silabe cuvintele din versurile date la exercițiul anterior și precizează măsura și ritmul acestor versuri.

*Pe o stân-că nea-gră, în-tr-un vechi cas-tel,
Un-de cu-ră-n poa-le un râu mi-ti-tel,
Plân-ge și sus-pi-nă tâ-nă-ra dom-ni-ță,
Dul-ce și su-a-vă ca o ga-ro-fi-ță.*

Măsura versurilor este de 11-12 silabe.

Ritmul este trohaic.

5. Pornind de la cuvintele *domol, gol, pierde, verde, fug, rug, adâncă, luncă*, alcătuieste o octavă cu rimă împerecheată.

*Un soare răsare domol,
Pe-un cer încă gol
Căci luna în noapte se pierde
Lăsând lumea verde.
Iar norii și negura fug,
Se tem de văpaia de rug,
Se lasă o liniște-adâncă,
Pe neteda luncă.*

6. Dă exemplu de opt cuvinte alcătuite din două silabe, în care accentul să fie pe a doua silabă.

Exemple: *aduc, supin, era, pahar, penar, ghețar, solar, dulap*

7. Construiește două propoziții simple care să fie alcătuite doar din cuvinte bisilabice, în care accentul să fie pe prima silabă pentru unul dintre cuvinte și pe a doua silabă pentru celălalt cuvânt.

Era soare.

Un dulap cade.

8. Alcătuieste un enunț care să respecte următoarea schemă: substantiv comun, bisilabic, accent pe prima silabă + verb bisilabic, accent pe prima

silabă + adverb bisilabic, accent pe prima silabă + adverb bisilabic, accent pe a doua silabă.

Mama vine mâine aici.

9. Alcătuieste două enunțuri al căror subiect să fie un cuvânt bisilabic, cu accent pe a doua silabă, iar predicatul să fie un verb bisilabic cu accent pe prima silabă.

Alin plânge din cauza loviturii primite.

Un pahar cade de pe masă.

10. Identifică versul care are ritm iambic:

Stetea frumoasa pe-un răzor. (George Coșbuc, *Spinul*)

Astfel zise lin pădurea. (Mihai Eminescu, *O, rămâi...*)

Stelele par înghețate, cerul pare oțelit. (Vasile Alecsandri, *Mezul iernei*)

III. Exerciții

1. Citește cu atenție textul următor și notează **A/F** (adevărat/fals) în dreptul fiecăreia dintre afirmațiile de mai jos:

*Mijește orizontul cu raze depărtate,
Iar marea-n mii de valuri a ei singurătate
Spre zarea-i luminoasă pornește să-și unească
Eterna-i neodihnă cu liniștea cerească,*

*Natura doarme dusă, țăriile în pace.
Din limpedea nălțime pe-alocuri se disface
O stea, apoi iar una; pe ape diafane
Își limpezesc în tremur pe rând a lor icoane.
Tot mai adânc domnește tăcerea înțeleaptă –
Se pare cum că noaptea minunea și-o așteaptă.*

(Mihai Eminescu, *Sarmis*)

- a. Poezia are nouă versuri.
- b. Textul este alcătuit din două strofe.
- c. În text există doar sextete.
- d. Textul este alcătuit dintr-un catren și un sextet.
- e. Versurile poeziei rimează.
- f. Rima este împerecheată.
- g. Măsura ultimului vers este de 15 silabe.
- h. Ritmul versurilor este trohaic.
- i. Poezia are vers liber.

2. Citește cu atenție textul următor și completează punctele cu răspunsurile potrivite.

*O fâșie nesfârșită
Dintr-o pânză pare calea,
Printre holde rătăcită.
Toată culmea-i adormită,
Toată valea.*

*Liniștea-i deplin stăpână
Peste câmpii arși de soare,
Lunca-i goală: la fântână
E pustiu; și nu se-ngână
Nici o boare.*

*Numai zumzetul de-albine,
Fără-ncepere și-adaos,
Curge-ntruna, parcă vine
Din adâncul firii pline
De repaos.*

(George Coșbuc, *În miezul verii*)

- a. Prima strofă este alcătuită din versuri.
- b. Textul dat are versuri.
- c. Textul este alcătuit din strofe.
- d. Strofele care alcătuiesc textul se numesc
- e. Rima este
- f. Măsura versurilor este silabe.
- g. Ritmul versurilor este, accentul fiind pe silabă a versului.

3. Completează versurile de mai jos cu cuvintele potrivite din lista dată, ținând seama de faptul că textul are rimă variată: *tiptil, masă, april, casă, copil*.

*Amurgul vinețiu de-.....
Îmi rătăcea prin.....,
Când frunzele tiptil-.....,
Ca niște lacrimi de.....,
Cădeau încet pe.....*

(Octavian Goga, *Așteptare*)

4. Desparte în silabe cuvintele din versurile date la exercițiul anterior și precizează măsura și ritmul acestor versuri.

5. Pornind de la textul următor, răspunde cerințelor formulate mai jos:

*Vara s-a dus...
Palid, și fără vlagă, moare
Colo-n apus,
Mâhnitul soare...*

*Pustii sunt toate...
Când vine toamna cu vălu-i alb de brumă,
Holdele-s moarte,
Pădurea-i goală, izvoru-n maluri jalnic sună...*

*S-a stins farmecul nopții...
Nu mai răsare luna-n taină...
S-au îmbrăcat natura-ntreagă... cu-a morții
Neagră haină...*

(Dimitrie Anghel, *Toamna*)

- a. Cum este structurat textul?
 - b. Desparte în silabe cuvintele din primul și din al doilea vers. Ce observi?
 - c. Precizează ce reprezintă numărul de silabe al acestor versuri.
 - d. Ce poți spune despre rima versurilor date?
 - e. Rescrie al doilea, al treilea și al patrulea vers din poezie, urmărind topica firească a enunțării.
 - f. Explică motivul pentru care această topică nu este păstrată.
6. Pornind de la cuvintele *amândoi, înapoi, senin, străin, blajin*, alcătuieste un cvintet cu rimă variată.
7. Dă exemplu de opt cuvinte alcătuite din două silabe, în care accentul să fie pe a doua silabă.
8. Alcătuieste două propoziții simple care să fie alcătuite doar din cuvinte bisilabice, în care accentul să fie pe prima silabă pentru unul dintre cuvinte și pe a doua silabă pentru celălalt cuvânt.
9. Alcătuieste un enunț care să respecte următoarea schemă: substantiv propriu, bisilabic, accent pe prima silabă + verb bisilabic, accent pe prima silabă + conjuncție coordonatoare, monosilabică + verb trisilabic, accent pe a doua silabă.
10. Alcătuieste două enunțuri al căror subiect să fie un cuvânt bisilabic, cu accent pe prima silabă, iar predicatul să fie un verb bisilabic cu accent pe a doua silabă.

CAPITOLUL IV

MODURI DE EXPUNERE

NARAȚIUNEA

I. Aspecte teoretice

Narațiunea reprezintă un mod de expunere specific genului epic, prin care sunt prezentate fapte, întâmplări, într-o succesiune de momente (ordine temporală).

Narațiunile pot fi scrise în versuri (**balada, poemul, epopeea** etc.) sau în proză (**schita, nuvela, romanul** etc.) și pot apărea în texte literare sau nonliterare.

Ce presupune o narațiune literară?

O narațiune literară presupune narator, acțiune, personaj sau personaje.

! **Observație:** Trebuie, în acest caz, să luăm în considerare un anumit text, „personalizat”, individualizat, cu mijloace expresive (sensuri figurate, figuri de stil etc.).

A fost odată un împărat, și-n curtea acelui împărat se afla un pom atât de înalt, încât nimeni nu era în stare să-i vadă vârful. Pomul acesta înflorea și dădea rod în fiecare an, dar nici împăratul, nici curtenii lui, nici vreun alt om pământean n-a apucat să vadă poamă din rodul acela. Era, se vede, pe acolo prin înălțimile nestrăbătute de ochiul omenesc cineva care nu lăsa să cadă nici o poamă pe pământ, ci le culegea toate la timpul potrivit. Împăratul ținea dar să afle cum sunt poamele rodite de pomul acela și a dat de știre în toată împărăția lui, că aceuia, care se va fi urcat în pomul acela și va putea spune cum anume îi sunt poamele, îi va da în căsătorie pe aceea dintre fetele sale, pe care el însuși și-o va alege.

(Ioan Slavici, *Rodul tainic*)

Ce presupune o narațiune nonliterară?

O narațiune nonliterară presupune un text „nepersonalizat”, obiectiv, fără mijloace expresive, comun:

Toată lumea a fost cuprinsă de euforie: se credea că în sfârșit se descoperise medicamentul miraculos, cel care vindeca tot! Bolile infecțioase, care făcuseră atâtea

victime fără să li se poată opune cineva, deveneau ușor de îngrijit cu ajutorul penicilinei. Utilizarea ei s-a răspândit rapid. Pe lângă utilizarea medicinală, s-au făcut și tablete pentru durerile de gât, paste de dinți, creme cosmetice etc. De-a lungul anilor, produsele pe bază de penicilină – care puteau fi cumpărate de oricine fără rețetă – au invadat piața.

(Christopher Vasey, *Alternative naturale la antibiotice*, Editura Niculescu, București, 2011, pag. 69)

! Observație:

- Narațiunea nonliterară nu are narator.

Narațiuni literare	Narațiuni nonliterare
Schița Nuvela Povestirea Romanul Balada Poemul Epopoea	Narațiunea științifică (comentariu istoric, biografii, tabele cronologice etc.) Relatarea jurnalistică (de exemplu, cea făcută de un jurnalist, referitoare la un eveniment la care a participat, a fost martor, relatare obiectivă, respectând ordinea faptelor) Anecdota (relatarea unui eveniment curios, inedit, pornind de la date reale, având uneori tentă comică)

Narațiunea poate apărea și în teatru, film, benzi desenate, balet, articole de ziar etc.

Narațiunea se organizează pe **momente ale subiectului**:

- ▶ **Expozițiunea** – prezentarea locului, timpului și spațiului narațiunii, aflată în debut
- ▶ **Intriga** – întâmplarea care determină apariția unei tensiuni și declanșarea acțiunii
- ▶ **Desfășurarea acțiunii** – acțiunea, faptele într-o anumită ordine în timp (și chiar spațiu)
- ▶ **Punctul culminant** – momentul de tensiune (inclusiv „încordarea” cititorului, care așteaptă să afle ce turnură iau evenimentele)
- ▶ **Deznodământul** – finalul acțiunii

Narațiunea la persoana I. Narațiunea la persoana a III-a

a. Narațiunea poate fi relatată la persoana I, când naratorul este personaj (cel care desfășurează o acțiune sau ia parte la acțiune) sau martor (naratorul observă ce se întâmplă, fără a lua parte la acțiune):

M-am dus de sf. Ion să fac o vizită doamnei Maria Popescu, o veche prietenă, ca s-o felicit pentru onomastica unicului său fiu, Ionel Popescu, un copilăș foarte drăguț de vreo opt anișori. N-am voit să merg cu mâna goală și i-am dus băiețelului o minge foarte mare de cauciuc și foarte elastică. Atențiunea mea a făcut mare plăcere amicei mele și mai ales copilului, pe care l-am găsit îmbrăcat ca maior de roșiori în uniformă de mare ținută. După formalitățile de rigoare, am început să convorbim despre vreme, despre sorții agriculturii – d. Popescu tatăl este mare agricultor – despre criză ș.cl.

(I.L. Caragiale, *Vizită*)

b. Narațiunea poate fi relatată și la persoana a III-a, când naratorul nu este implicat în relatare, apărând ca un simplu spectator sau ca un „păpușar” care controlează acțiunile, gândurile, sentimentele personajelor.

A fost odată ca niciodată etc.

A fost un împărat și se numea împăratul Roșu. El era foarte mâhnit că, în zilele lui, niște zmei furaseră soarele și luna de pe cer.

Trămise deci oameni prin toate țările și răvase prin orașe, ca să dea de știre tuturor că oricine se va găsi să scoată soarele și luna de la zmei, acela va lua pe fiie-sa de nevastă și încă jumătate din împărăția lui, iară cine va umbla și nu va izbândi nimic, acela să știe că i se va tăia capul.

Mulți voinici se potricălisera¹ semețindu-se cu ușurință că va scoate la capăt o asemenea însărcinare; și când la treabă, hăt în sus, hăt în jos, da din colț în colț și nu știa de unde s-o înceapă și unde s-o sfârșească, vezi că nu toate muștele fac miere. Împăratul însă se ținu de cuvânt.

Pe vremea aceea, se afla un viteaz pe nume Greuceanu. Auzind și el de făgăduința împărătească, ce se gândi, ce se răzgândi, că numai își luă inima în dinți, încumetându-se pe ajutorul lui Dumnezeu și pe voinicia sa, și plecă și el la împăratul să se închine cu slujba.

(Petre Ispirescu, *Greuceanu*)

II. Modele

Cum argumentăm caracterul de narațiune (text narativ) al unui text

Model 1:

Textul (**titlul**), de (**autorul**), ilustrează particularitățile unui text narativ.

¹ a se prăpădi

În primul rând, se evidențiază prezența narațiunii ca mod de expunere specific. Narațiunea se face la persoana (*la ce persoană se face narațiunea*), implicând prezența naratorului (*obiectiv/subiectiv*). Textul se organizează ca succesiune logică și cronologică de evenimente, de la până la

Existența personajelor antrenate în derularea evenimentelor, conform unei cauzalități, constituie un alt argument în favoarea unei narațiuni.

Menționăm, sub forma unui rezumat, evenimentele, evidențiind, succint, personajele.

Întâmplările sunt plasate, de obicei, într-un cadru spațial și temporal. În acest text, timpul este, fixat prin indici precum, iar spațiul, fixat prin repere ca

În concluzie, toate aceste argumente susțin încadrarea textului în categoria textelor narrative.

Model 2:

Cerință: Argumentează caracterul narativ al textului „Baltagul” de Mihail Sadoveanu.

Sugestie de rezolvare:

Textul „*Baltagul*” de **Mihail Sadoveanu** ilustrează particularitățile unui text narativ.

În primul rând, se evidențiază prezența narațiunii ca mod de expunere specific. Textul se organizează ca succesiune logică și cronologică de evenimente, de la momentul la care **Vitoria Lipan, personajul principal, constată întârzierea nejustificată a soțului, Nechifor, plecat la o vânzare de oi, până la descoperirea trupului fără viață al acestuia și pedepsirea ucigașilor.**

Succesiunea evenimentelor se poate asocia momentelor subiectului: **expozițiunea** (fixarea cadrului inițial, satul Măgura Tarcăului, în care se manifestă Vitoria, o munteancă aprigă, autoritară în raport cu fiica, amintindu-și secvențe legate de soțul său), **intriga** (întârzierea nejustificată a lui Nechifor, soțul ei, asociată unor premoniții ale Vitoriei), **desfășurarea acțiunii** (căutarea lui Nechifor, refăcând, în sens invers, traseul parcurs de „marele absent”), **punctul culminant** (la praznicul lui Nechifor, Calistrat Bogza se trădează prin reacția la reconstituirea crimei, așa cum o face Vitoria, și urmează o confruntare justițiară, între Gheorghiiță, fiul Vitoriei, și Calistrat, câinele lui Nechifor fiind totuși cel care îl pedepsește pe asasin) și **deznodământul** (întoarcerea acasă, la rosturile vieții de „muntean”, odată cu săvârșirea ritualului creștinesc pentru Nechifor).

Existența personajelor antrenate în derularea evenimentelor/în acțiune, conform unei cauzalități, constituie un alt argument în favoarea unei narațiuni. **Astfel, remarcăm, încă din debut, personajul principal, Vitoria**

Lipan, personaje secundare (Gheorghită), episodice (Minodora, fiica Vitoriei; baba Maranda, vrăjitoarea satului; prefectul Anastase Balmez etc.). Se poate face o clasificare a personajelor și după criteriul etic/moral, în personaje pozitive (Vitoria, Gheorghită, domnul David, negustorul etc.) și negative (ucigașul, Calistrat Bogza, și complicele lui, Ilie Cuțui).

O altă trăsătură specifică unui text narativ este prezența naratorului. În acest text, narațiunea se face **la persoana a III-a**, implicând un narator obiectiv.

Întâmplările sunt plasate, de obicei, într-un cadru spațial și temporal. În acest text, timpul este fixat prin indici tradiționali precum „sărbătorile și petrecerile solstițiului de iarnă”, „cei patruzeci de mucenici”, dar și „joi 9 martie”, iar spațiul este reprezentat de **Măgura Tarcăului, satul în care trăiește Vitoria, iar apoi de traseul parcurs până la Crucea Talienilor, unde se află trupul lui Nechifor (Dorna, Bistrița, Fărcașa, Sabasa, Suha etc.)**.

În concluzie, prezența narațiunii ca mod de expunere predominant (succesiune logică și cronologică de evenimente redată cu ajutorul verbelor predicative, personale), bogata galerie de personaje, numeroșii indici de timp și de spațiu, precum și prezența naratorului indică apartenența textului „*Baltagul*” de **Mihail Sadoveanu** la tipologia textelor narative.

Model 3:

Cerință: Argumentează caracterul narativ al textului „*Popa Tanda*” de **Ioan Slavici**.

Sugestie de rezolvare:

Textul „*Popa Tanda*” de **Ioan Slavici** ilustrează particularitățile unui text narativ.

În primul rând, se evidențiază prezența narațiunii ca mod de expunere specific. Textul se organizează ca succesiune logică și cronologică de evenimente, de la momentul în care **părintele Trandafir este mutat „disciplinar” în satul Sărăcenii până la acela în care, după numeroase încercări, reușește să se constituie într-un exemplu pentru sătenii delăsători și să creeze un sat care să își contrazică numele**.

Succesiunea evenimentelor se poate asocia momentelor subiectului: **expozițiunea** (fixarea cadrului inițial – satul Butucani, în care părintele Trandafir, cel de-al doilea copil al dascălului Pintilie, slujește după moartea tatălui, prezentarea cusurului preotului – este „prea verde fățiș”, ceea ce determină o acută nemulțumire în rândul sătenilor –, plângerile și mutarea lui în satul Sărăcenii, un sat sărac, cu locuitori leneși), **intriga** (constatarea preotului Trandafir că sărăcia sătenilor înseamnă sărăcie și pentru el și hotărârea de a-i convinge să muncească pentru a-și depăși statutul), **desfășurarea acțiunii** (preotul încearcă prin diferite metode – pilde, mustări – să convingă sătenii să muncească, fără a obține vreun rezultat;

apoi se hotărăște, în urma unei revelații, să se ocupe singur de gospodăria sa, constituind, în acest fel, un exemplu pentru țărani care încep să muncească și să se ridice din sărăcie), **punctul culminant** (satul devine înfloritor prin puterea exemplului personal) și **deznodământul** (Popa Tanda apare bătrân, înconjurat cu dragoste și respect de membrii familiei).

Existența personajelor antrenate în derularea evenimentelor/în acțiune, conform unei cauzalități, constituie un alt argument în favoarea unei narațiuni. Astfel, remarcăm, încă din debut, **personajul principal, preotul Trandafir care, din cauza unei deprinderi nefericite, de a „tândăli”, își câștigă porecla „Tanda”, personaje secundare (sătenii, preoteasa, clopotarul Cozonac, Marcu Florii Cucului), episodice (Măriuca, Ileana, Trandafirică).**

Altă trăsătură specifică unui text narativ este prezența naratorului. În acest text se face **la persoana a III-a**, implicând un narator **obiectiv**. **Trebuie remarcat însă faptul că, atunci când punctele de vedere ale autorului coincid cu cele ale personajului, acestea sunt sugerate prin mărci ale afectivității precum: „Ei! spună om cu suflet: să nu se supere părintele Trandafir? Ba să se mânie, greu să se mânie!”**

Întâmplările sunt plasate, de obicei, într-un cadru spațial și temporal. În acest text, timpul este **deductibil, probabil secolul al XIX-lea**, spațiul fiind reprezentat de **cele două sate, inițial Butucani, apoi Sărăceni**.

În concluzie, prezența narațiunii ca mod de expunere predominant (succesiune logică și cronologică de evenimente redată cu ajutorul verbelor predicative, personale), existența personajelor, numeroșii indici de timp și de spațiu, precum și prezența naratorului indică apartenența textului „Popa Tanda” la tipologia textelor narrative.

III. Exerciții

1. Ilustrează caracterul narativ al fragmentelor următoare, după modelul de mai sus:

a. A fost odată un biet om necăjit ca vai de capul lui. Și nu era prost creștinul, dar o piață rea i se punea de-a curmeziș, așa că tot ce făcea îi ieșea pe dos. Muncea din răspuțeri omul și abia ce putea să încropească după multe trude și necazuri câțiva bani, că o năpastă și da peste el, de-l lăsa și mai sărman ca mai înainte.

Dar toate astea nu-i abăteau puterile, căci sădise, se vede, Dumnezeu într-însul viață de prisos ca să poată suferi mai bine.

De la un timp și-a dat el cu gândul că poate locul unde i se nimerise să stea și să muncească e blăstămat. Și luându-și ce bruma îi mai rămăsese, se mută cu sărăcie cu tot aiurea. Dar nici acolo nu-i fu mai acătărei.

În sfârșit, toate i se înturnau împotriva, până ce la urma urmei se hotărî să-și încrucișeze mâinile pe pept și să aștepte moartea liniștit.

Și stând el așa, și privind în jurul lui, nu se putea dumeri cum de fac alții cari rămân cu mâinile albe toată viața, și nu și-ar ridica singuri un pai de jos, și au de toate, ba încă merg până să te și umilească cu prisosul unui gologan, când ai întinde mâna ta neagră, chinuită și bătătorită de muncă.

Dar, cum sta și gândea așa, o undă de vânt cald clătină creștetul pletos al copacului sub care se adumbrise și o risipă de flori albe căzu peste neagra lui sărăcie...

Și atunci băgă de seamă că vremea se premenise afară și că lumea era frumoasă, mai mare dragul s-o privești.

În grădină râdeau flori, prin dumbrăvi se îngânau cucii, grăele săltate înverzeau câmpurile, viile înveseleau colinele, în sfârșit, o bogăție întreagă aruncată din dărnicia lui Dumnezeu se răsfăța pretutindeni. Și i se păru și mai nedrept atunci, căci își zicea el: „Și eu sunt făptura Celui-de-sus, și numai eu stau ca o pată în toată strălucirea asta.”

Și cum era slab, își așeză sapa ca pe o bună și nelipsită tovarășă lângă el, își așternu risipa de flori scuturată din pletele copacului sub cap și adormi dulce, ca pe o pernă albă înfășată de curând. Noroc însă că după atâtea năcazuri, după zilele trudite, Dumnezeu a lăsat și negrele nopți cu visuri, care te mai mângâie și te mai luminează uneori măcar prin somn.

Și bietul nostru om necăjit visă că în somnul lui mergea după un scăpătat de soare pe largul unui șes întins, deasupra căruia deodată o flacăra scăpără, luci și se făcu nevăzută. Întâi nu-i veni să creadă și frecându-se la ochi își făcu semnul crucii. Dar cum porni înainte, flacăra se ivi din nou și îl ademini. Atunci se luă după ea. Flacăra și om se întrecură. Fugea vâlvătaia albastră pe fața pământului parcă avea aripi, dar nici omul nostru nu se lăsa. Acu-acu s-o ajungă din urmă, dar când să-și arunce căciula și s-o prindă sub ea, ia-o de unde nu-i. Și flacăra se ițea, se ițea cât colo printre ierburi, cale de-o poștă, și apoi se apropia iarăși, mai-mai la picioarele lui.

Și așa l-a dus pe om flacăra aceea, până ce șesul a rămas în urma lui ca un ostrov verde, și s-a pomenit în fața unui palat ce se lumină de sus și până jos la apropierea vâlvătaiei, care pâlپând se prefăcu într-un moș bătrân și zise:

— Uite, vezi tu, ăsta-i palatul norocelor, și dacă vrei să vezi care-i norocul tău, așteaptă până s-o ridica soarele și se vor deschide porțile ca să poți pătrunde înăuntru.

(Dimitrie Anghel, Povestea celor necăjiți)

b. *Cică erau odată o babă și un moșneag: moșneagul de-o sută de ani, și baba de nouăzeci; și amândoi bătrânii aceștia erau albi ca iarna și posomorâți ca vremea cea rea din pricină că nu aveau copii. Și, Doamne! tare mai erau doriți să aibă măcar unul, căci, cât era ziuaică și noaptea de mare, ședeau singurei ca cucul și le țiuiău urechile, de urât ce le era. Și apoi, pe lângă toate aceste, nici vreo scofală mare nu era de dânsii: un bordei ca vai de el, niște țeale rupte, așternute pe laițe, și atâta era*

tot. Ba de la o vreme încoace, urâtul îi mânca și mai tare, căci țișenie de om nu le deschidea ușa; parcă erau bolnavi de ciumă, sărmanii!

În una din zile, baba oftă din greu și zise moșneagului:

— Doamne, moșnege, Doamne! De când suntem noi, încă nu ne-a zis nime tată și mamă! Oare nu-i păcat de Dumnezeu că mai trăim noi pe lumea asta? Căci la casa fără de copii nu cred că mai este vrun Doamne-ajută!

— Apoi dă, măi babă, ce putem noi face înaintea lui Dumnezeu?

— Așa este, moșnege, văd bine; dar, până la una, la alta, știi ce-am gândit eu astă-noapte?

— Știu, măi babă, dacă mi-i spune.

— Ia, mâine dimineață, cum s-a miji de ziuă, să te scoli și să apuci încotro-i vedea cu ochii; și ce ți-a ieși înaintea întâi și-ntâi, dar a fi om, da' șarpe, da', în sfârșit, orice altă jivină a fi, pune-o în traistă și o adă acasă; vom crește-o și noi cum vom putea, și acela să fie copilul nostru.

Moșneagul, sătul și el de-atâta singurătate și dorit să aibă copii, se scoală a doua zi dis-dimineață, își ia traista în băț și face cum i-a zis baba... Pornește el și se duce tot înaintea pe niște ponoare, până ce dă peste un bulhac. Și numai iaca că vede în bulhac o scroafă cu doisprezece purcei, care ședeau tologiți în glod și se păleau la soare. Scroafa, cum vede pe moșneag că vine asupra ei, îndată începe a grohăi, o rupe de fugă, și purceii după dânsa. Numai unul, care era mai ogârjit, mai răpănos și mai răpciugos, neputând ieși din glod, rămase pe loc.

Moșneagul degrabă îl prinde, îl bagă în traistă, așa plin de glod și de alte podoabe cum era, și pornește cu dânsul spre casă.

(Ion Creangă, *Fata babei și fata moșneagului*)

c. *Făt-Frumos, ars de fulgere, nu căzu din el decât o mână de cenușă în nisipul cel fierbinte și sec al pustiului. Dar din cenușa lui se făcu un izvor limpede ce curgea pe un nisip de diamant, pe lângă el arbori nalți, verzi, stufoși răspândeau o umbră răcorită și mirositoare. Dacă cineva ar fi priceput glasul izvorului, ar fi înțeles că jelea într-o lungă doină pe Ileana, împărăteasa cea bălaie a lui Făt-Frumos. Dar cine să înțeleagă glasul izvorului într-un pusti, unde până-atunci nu călcasă picior de om?*

Dar pe vremea aceea Domnul umbla încă pe pământ. Într-o zi se vedeau doi oameni călătorind prin pusti. Hainele și fața unuia strălucea ca alba lumină a soarelui; celălalt, mai umilit, nu părea decât umbra celui luminat. Era Domnul și sf. Petrea. Picioarele lor înfierbântate de nisipul pustiului călcară atuncea în răcoarele și limpedele pârău ce curgea din izvor. Prin cursul apei cu gleznele lor sfâșiau valurile până la umbritul lor izvor. Acolo Domnul bău din apă și-și spălă fața sa cea sfântă și luminată și mâinile sale făcătoare de minuni. Apoi sezură amândoi în umbră, Domnul cugetând la tatăl său din cer, și sfântul Petrea ascultând pe cugete doina izvorului plângător. Când se sculară spre a merge mai departe, zise sf. Petrea: „Doamne, fă ca acest izvor să

fie ce-a fost mai înainte”. „Amin!” zise Domnul ridicând mâna sa cea sfântă, după care apoi se depărtară înspre mare, fără a mai privi înapoi.

Ca prin farmec pieri izvorul și copacii, și Făt-Frumos, trezit ca dintr-un somn lung, se uită împrejur. Atunci văzu chipul cel luminat al Domnului, ce mergea pe valurile mării, care se plecau înaintea lui, întocmai ca pe uscat; și pe sf. Petrea, care, mergând în urma lui și învins de firea lui cea omenească, se uita înapoia sa și-i făcea lui Făt-Frumos din cap. Făt-Frumos îi urmări cu ochii până ce chipul sf. Petrea se risipi în depărtare, și nu se vedea decât chipul strălucit al Domnului aruncând o dungă de lumină pe luciul apei, astfel încât dacă soarele n-ar fi fost în amiazi, ai fi crezut că soarele apune! El înțelesese minunea învierii sale și îngenunche înspre apusul aceluia soare dumnezeiesc.

Dar apoi își aduse aminte că făgăduise a răpi pe fata Genarului, și ceea ce făgăduiește voinicul anevoie o lasă nefăcută.

Deci se porni și înspre sară ajunse la castelul Genarului, ce strălucea în întunericul serii ca o uriașă umbră. El intră în casă... fata Genarului plângea. Dar când îl văzu, fața ei se-nsenină cum se-nsenină o undă de o rază. El îi povesti cum înviesc; atunci ea-i zise:

— De răpit nu mă poți răpi până ce nu-i avea un cal asemenea cu acela ce-l are tatăl meu, pentru c-acela are două inimi; dar eu am să-l întreb în astă sară de unde-și are calul, ca să poți și tu să capeți unul ca acela. Până atunci însă, pentru ca să nu te afle tată-meu, eu te voi prefăce într-o floare.

El sezu pe un scaun, iar ea șopti o vrajă dulce, și, cum îl sărută pe frunte, el se prefăcu într-o floare roșie închisă ca vișina coaptă. Ea-l puse între florile din fereastră și cânta de veselie, de răsuna castelul tatălui ei.

Atunci intră și Genarul.

— Veselă fata mea? Și de ce ești veselă? întrebă el.

— Pentru că nu mai este Făt-Frumos ca să mă răpească, răspunse ea râzând.

Se puseră la cină.

— Tată, întrebă fata, de unde ai calul d-tale, cu care umbli la vânat?

— La ce-ți trebuie s-o știi? zise el încruntând sprâncenele.

— Știi prea bine, răspunse fata, că nu vreau ca s-o știu decât numai ia-așa ca s-o știu, pentru c-acu nu mai e Făt-Frumos să mă răpească.

(Mihai Eminescu, Făt-Frumos din lacrimă)

2. Transformă fragmentele în vorbire directă de la exercițiul 1 în texte narrative.

3. Imaginează și scrie, în 15-20 de rânduri, o continuare posibilă a fragmentului de la exercițiul 1, punctul a.

DESCRIEREA

I. Aspecte teoretice

Definiție:

Descrierea reprezintă modul de expunere care constă în prezentarea unor particularități ale obiectelor, fenomenelor, personajelor.

- ! **Observație:** Se discută despre descriere ca despre un procedeu opus narațiunii, deoarece aceasta se remarcă printr-o impresie de statism.

Cele mai cunoscute tipuri de descriere sunt **portretul**, **tabloul/peisajul**, **descrierile de interior**.

- **Descrierea de tip tablou** înfățișează caracteristicile unui anumit spațiu, cadru:

Soarele pășise de mult acum peste creștetul stâncii mele de adăpost, și înălțimile din apus își prelungeau repede chipurile lor de umbră deasupra văilor dimpotrivă. Noaptea se vestea grăbită din adâncuri și luna nu pășise încă dincoace de hotarele răsăritului său. În schimb însă, de sub marginile depărtate ale văzduhului, de pretutindeni, nenumărate grămezi vinete de nouri posomorâți, cu frunți îndrăznețe și amenințătoare, se iviră fără de veste și împânziră într-o clipă, de jur împrejur, linia de împreunare a cerurilor cu pământul... Ai fi zis că imense și negre urdii de fantome uriașe urcau, în rânduri strânse, pe înalte trepte de haos, spre asaltul cel mai de deasupra al tărilor cerești...

(Calistrat Hogaș, *În Munții Neamțului*)

- **Descrierea de tip portret** înfățișează trăsăturile fizice și/sau morale ale unei persoane/unui personaj.

a. *Nu era un cap urât acela a lui Dionis. Fața era de acea dulceață vânată albă ca și marmura în umbră, cam trasă fără a fi uscată, și ochii tăiați în forma migdalei erau de acea intensivă voluptate pe care o are catifeaua neagră. Ei înotau în orbitele lor – un zâmbet fin și cu toate astea atât de inocent trecu peste fața lui la spectacolul ce-l privea.*

(Mihai Eminescu, *Sărmanul Dionis*)

b. *Acest Dosoftei mitropolitul nu era om prost de felul lui; era neam de mazâl¹, prea învățat; multe limbi știa, elenește², latinește, slovenește³ și alte. Adânc din cărți știa, și deplin călugăr și cucernic⁴ și blând ca un miel; în țara noastră pe aceste vremi nu se află om ca acela.*

(Ion Neculce, *Letopisețul Țării Moldovei*)

¹ sau *mazil* – boier de rangul al treilea

² grecește

³ slavonește (în limba slavonă)

⁴ evlavios, cuvios, religios, pios, smerit

! **Observație:** Există descrieri în care autorul/naratorul/personajul se referă la el însuși. Acestea se numesc **autoportrete**.

Tânăr, frumos și prost, eram îmbrăcat și împopoțonat ca un fecior de prinț. Numai hainele de pe mine trebuie să fi prețuit cât un cal arăbesc! Darmite ceasul, comandat pentru mine și lucrat de ceasornicarul sultanului! Dar inelele de care îmi erau pline toate degetele! Dar fesul, cusut numai în fir de aur! Iar pe deasupra, multe lire turcești care îmi îngreunau buzunarele și făceau să-mi cadă salvarii. [...]

Dar, pentru ca să trăiești, nu-i de ajuns să ai numai avere. În suflet purtam o durere grea, și în inimă închideam o naivitate și mai apăsătoare – doi călăi care ajung să răpună repede o fire prea simțitoare. Durerea era dorul meu de Chira și de mama, cele două ființe pierdute și care îmi erau atât de trebuitoare în viață. Naivitatea era zadarnica mea încredere că, odată liber, oamenii mă vor ajuta să le regăsesc. Iar pentru ca să pot da de ele, eram gata de orice jertfă.

(Panaït Istrati, *Chira Chiralina*)

Există și descrieri literare și descrieri științifice (nonliterare). Trăsăturile acestora se pot regăsi în tabelul următor:

Trăsături ale descrierii literare	Trăsături ale descrierii științifice (nonliterare)
▶ subiectivitate ▶ prezența imaginilor artistice (vizuale sau auditive), realizate cu ajutorul figurilor de stil ▶ discurs la persoana I sau a III-a ▶ prezența unor arhaisme (cuvinte sau forme învechite), regionalisme, cuvinte populare ▶ verbe apar, în general, la indicativ prezent și imperfect ▶ se poate face în versuri sau în proză	▶ obiectivitate ▶ surprinde elemente reale, demonstrabile ▶ discurs la persoana a III-a ▶ predomină neologismele (cuvintele noi) și aspectul îngrijit al limbii ▶ predomină verbele la modul indicativ, timpul prezent ▶ se face doar în proză

a. Descrierea literară

În vârful satului, adică la cel mai înălțat loc, este o alcătuială pe care sărăcenii o numesc „biserica”. Ce să fie asta? Este o grămadă de groși bătrâni, puși unii peste alții în chip de pereți. În vremile bătrâne, cândva, nu se știe când, acest fel de pereți se aflau cu partea de din sus privind tocmai spre cer; acum însă, nici asta nu se știe de când, ei se află în supusă plecare spre acea parte, care avea să țină locul unui turn. Asta pentru că stâlpii din față, fiind putreziți de când a bătut vântul cel mare, s-au plecat spre răbdătorul pământ, trăgând cu sine întreaga alcătuială. Așa a și rămas apoi, fiind biserica, cel puțin în Sărăcenii, un lucru de prisos.

(Ioan Slavici, *Popa Tanda*)

b. Descrierea științifică

Oregano este o binecunoscută plantă aromatică, folosită în chip de condiment, care în stare naturală crește pe terenuri pietroase și pe câmpiile însorite. Florile sale roz-purpurii se deschid în vârful unei tulpini arborescente înalte de 30 până la 60 cm.

(Christopher Vasey, *Alternative naturale la antibiotice*, Editura Niculescu, București, 2011, pag. 105)

! Observație:

- Textele literare integral descriptive se numesc **pasteluri**.

*Gerul aspru și sălbatic strânge-n brațe-i cu jelire
Neagra luncă de pe vale care zace-n amorțire;
El ca pe-o mireasă moartă o-ncunună despre zori
C-un văl alb de promoroacă și cu țurțuri lucitori.*

*Gerul vine de la munte, la fereastră se oprește
Și, privind la focul vesel care-n sobe strălucește,
El depune flori de iarnă pe cristalul înghețat,
Crini și roze de zăpadă ce cu drag le-a sărutat.*

*Gerul face cu-o suflare pod de gheață între maluri,
Pune streșinilor casei o ghirlandă de cristaluri,
Iar pe fețe de copile înfloreste trandafiri,
Să ne-aducă viu aminte de-ale verii înfloriri.*

*Gerul dă aripi de vultur cailor în spumegare
Ce se-ntrec pe câmpul luciu, scoțând aburi lungi pe nare.
O! tu, gerule năprasnic, vin', îndeamnă calul meu
Să mă poarte ca săgeata unde el știe, și eu!*

(Vasile Alecsandri, *Gerul*)

- ### ! Observație:
- În textul liric, prin descriere se poate realiza cadrul de manifestare pentru stările sufletești:

*Lacul codrilor albastru
Nuferi galbeni îl încarcă;
Tresărind în cercuri albe
El cutremură o barcă.*

*Și eu trec de-a lung de maluri,
Parc-ascult și parc-aștept
Ea din trestii să răsară
Și să-mi cadă lin pe piept;*

*Să sărim în luntrea mică,
Îngânați de glas de ape,
Și să scap din mână cârma,
Și lopețile să-mi scape;
Să plutim cuprinși de farmec
Sub lumina blândeii lune –
Vântu-n trestii lin foșnească,
Undoioasa apă sune!*

*Dar nu vine... Singuratic
În zadar suspin și sufăr
Lângă lacul cel albastru
Încărcat cu flori de nufăr.*

(Mihai Eminescu, *Lacul*)

Descrierea în narațiune poate apărea:

- ▶ în debutul unui text literar, pentru a contura cadrul desfășurării acțiunii
- ▶ în interiorul unui text narativ, pentru a contura un portret al unui personaj sau un tablou de natură (creează o pauză în narațiune)
- ▶ în finalul unui text narativ, evidențiind caracteristicile cadrului (eventual, după soluționarea sau ameliorarea unui conflict)

II. Modele

Cum argumentăm apartenența unui text/fragment de text la tipologia textelor descriptive:

Model 1:

În opinia mea, (*titlul*), de (*autorul*), ilustrează particularitățile unui text descriptiv.

În primul rând, se evidențiază prezența descrierii ca mod de expunere specific. Textul are ca obiect, surprins în/la (*cadrul, momentul*). Prin urmare, descrierea este una de tip (*tablou, portret*).

Trăsăturile (*personajului, obiectului, obiectului, peisajului etc.*) sunt

În al doilea rând, observăm că predomină substantivele și adjectivele (*exemple*), cele din urmă sugerând calități (*exemple*).

Nu în ultimul rând, cu ajutorul figurilor de stil (*exemple de figuri de stil*) se creează imagini artistice vizuale, auditive etc.

În concluzie, toate aceste argumente susțin încadrarea textului în categoria textelor descriptive.

Model 2:

Argumentează caracterul descriptiv al fragmentului următor din *Verigă Țiganul* de Alexandru Macedonski:

Nici prea înalt, nici prea mărunț, oacheș de tot și cam buzat, el nu era nici urât, nici frumos. Purta și el, ca și alți lăutari ai vremii, o venghiercă roșie fără mâneci, ce s-ar fi asemănat cu a ceaștilor, dacă ar fi fost cusută cu fir și nu gătănată cu arnici albastru. De sub ea, o cămașă de pânză țărănească i se cobora în cute până ceva mai sus de glezne, înflorită pe poale cu trandafiri lucrați cu mâna, din linuri ca focul, între frunze aci verzi cât mai mult nu se poate, aci mai șterse și, uneori, mâncate de rugină.

Că așa îi plăceau lui Verigă cămășile, și se găseau și destule fete să-și strice ochii să i le coase până și în mătăsuri.

El mai purta, în urechea stângă, un cercel de argint, cu o floare de pirozele pe dânsul, și de care nu se despărțea, pesemne unde se topea de dragul ochilor albaștri.

.....
În ochii lui se aprindea un soare puternic, pe când, pe sub arcuș îi curgea jiul cu luncile și poienile lui, cu Ilene-Cosânzene așteptându-și feții-logofeții în razele de argint ale dimineții, ori învârtind hore în asfințitul soarelui...

Să se fi uitat vreo fată la Verigă, în acea clipă n-ar mai fi văzut pe țigan. În locul lui se afla un Făt-Frumos al visului cu ochii negri, ochi înecați de soare. Fruntea îi era bătută de aripile de purpură ale înfriguratei simțiri.

Sugestie de rezolvare:

În opinia mea, fragmentul citat din „*Verigă Țiganul*” de Alexandru Macedonski ilustrează particularitățile unui text descriptiv.

În primul rând, se **evidențiază descrierea ca mod principal de expunere, având ca „obiect” personajul masculin, Verigă Țiganul, căruia i se evidențiază trăsături fizice.** Prin urmare, descrierea este una de tip portret.

Trăsăturile fizice sunt specifice. Personajul este „nici prea înalt, nici prea mărunț, oacheș de tot și cam buzat, el nu era nici urât, nici frumos”. Există, însă, detalii ale fizionomiei care trimit spre portretul moral: „în urechea stângă, un cercel de argint”, „În ochii lui se aprindea un soare puternic”,

„ochi înecați de soare”. Este, se pare, din aceste observații, cochet, pasional, inspirat, într-un anume fel genial. Hainele sunt pitorești, tradiționale, iar diversitatea culorilor sugerează și vitalitate: „o cămașă de pânză țărănească i se cobora în cute până ceva mai sus de glezne, înflorită pe poale cu trandafiri lucrați cu mâna, din linuri ca focul, între frunze aci verzi cât mai mult nu se poate, aci mai șterse și, uneori, mâncate de rugină”.

Trăsăturile morale se asociază unei personalități puternice, care, în ciuda statutului aparent nefavorabil la acea vreme, captează interesul prin pasiunea și forța cu care cântă: „Să se fi uitat vreo fată la Verigă, în acea clipă n-ar mai fi văzut pe țigan”.

În al doilea rând, remarcăm faptul că în evidențierea trăsăturilor personajului predomină substantivele, însoțite frecvent de determinanți adjectivali: „venghiercă (roșie)”, „arnici (albastru)”, „pânză (țărănească)”, „frunze (... verzi)”, „ochilor (albaștri)” etc.

Nu în ultimul rând, cu ajutorul figurilor de stil se creează imagini artistice vizuale. Se remarcă epitele cromatice „cercel de argint”, „razele de argint”, sugerând, unul, cochetăria personajului, celălalt vraja produsă de cântecul său. Comparația „linuri ca focul” ilustrează, pe lângă culoare, spiritul ardent/impetuos al țiganului. Metafora „Făt-Frumos al visului” contribuie (ca și „ochi înecați de soare”) la realizarea unei „transfigurări”, a imaginii celui ce se transformă sub influența muzicii, modificând și percepția celorlalți.

În concluzie, predominanța descrierii ca mod de expunere, asociată cu realizarea unor imagini artistice cu ajutorul figurilor de stil, susțin încadrarea fragmentului din textul „Verigă Țiganul” în categoria textelor descriptive.

III. Exerciții

1. Alcătuiește, în 5-10 rânduri, portretul fizic al unui coleg de clasă.

a. obiectiv, cu date precise, ca o fișă de observație medicală (culoarea părului, a ochilor, înălțime, greutate etc.)

b. literar, subiectiv, folosind figuri de stil cu ajutorul cărora „să transformi” datele obiective (Exemplu: „Are 1,80 m” → „Un lungan/Un vlăjgan de clasa a VIII-a”)

2. Realizează un autoportret, insistând pe calitățile morale.

3. Argumentează încadrarea fragmentului de mai jos în categoria descrierilor științifice, folosindu-te de următoarele repere:

a. „obiectul” descrierii; trăsăturile importante ale acestuia

b. prezența/absența naratorului; subiectiv/obiectiv; prezența/absența figurilor de stil

c. structura textului argumentativ (un paragraf – ipoteza, acordul sau dezacordul; cel puțin două paragrafe – argumentarea, cu trăsături exemplificate pe text; un paragraf – concluzia, reluarea nuanțată, cu sintetizarea argumentelor, a ipotezei)

Dolina este o formă de relief exocarstic elementar, cu aspect de depresiune în formă de pâlnie, mai mult sau mai puțin rotundă, rezultată din dizolvarea rocilor solubile de la suprafață, în special calcar.

Dolinele au diametre de la câțiva metri la peste 1 km, adâncimi până la 100 m și suprafețe de la 0,17 la 150 000 m². Ele se grupează formând mari câmpuri în care densitatea este de 200-400 pe km², putând să acopere 300 000 m² pe km².

(www.Wikipedia.ro)

4. Argumentează încadrarea următorului fragment în categoria descrierilor literare, folosindu-te de următoarele repere:

a. „obiectul” descrierii; trăsăturile importante ale acestuia

b. prezența/absența naratorului; subiectiv/obiectiv; prezența/absența figurilor de stil

c. structura textului argumentativ (un paragraf – ipoteza, acordul sau dezacordul; cel puțin două paragrafe – argumentarea, cu trăsături exemplificate pe text; un paragraf – concluzia, reluarea nuanțată, cu sintetizarea argumentelor, a ipotezei)

Soarele scăpăta spre apus și umbrele lungi ale munților din stânga noastră înaintau încet pe vale înspre munții dimpotrivă, trăgând pe pământ o nesfârșită și capricioasă linie de umbră frântă, tivită cu lumină. Peste înălțimile aeriene din dreapta noastră, frământate de văi adânci ca peste o mare cu valuri încremenite, se întindea feeric și fără sfârșit o rețea imensă și fin țesută din flăcările roșietice ale apusului. Un vânt ușor legăna molatic coamele despletite și plângătoare ale mesteacănilor blonzi cu trunchiuri de argint. În iarba înaltă și de un verde gingaș, aceeași suflare sapă unde fugătoare și înflorite; pe nota domoală și adâncă a unei orgi colosale, se ridica de pretutindeni, în văzduhuri, și se pierdea în depărtările albastre un murmur tainic și neînțeles. Pe calea-i lungă și fără sfârșit, Neagra luneca pe lângă noi cu undele-i grăbite și etern murmurătoare... și cel mult dacă o rază rătăcită din apusul înflăcărat mai arunca un strop de lumină peste luciul ei cuprins de umbră...

(Calistrat Hogaș, *În Munții Neamțului*)

DIALOGUL

I. Aspecte teoretice

Dialogul este un mod de expunere care constă în alternarea replicilor a două sau mai multe persoane sau personaje, într-o operă literară, de obicei epică sau dramatică (teatru).

Într-un dialog, începutul fiecărei replici este marcat grafic prin **linie de dialog** sau prin **semnele citării**.

! **Observație:** Pentru a exista un dialog, „rolurile” de emițător și receptor trebuie să alterneze, participanții trebuind „să schimbe” informații.

Într-un dialog, întâlnim frecvent **verbe prin care naratorul introduce replicile personajelor** la persoana a III-a (*a declara, a arăta, a exclama, a șopti, a întreba, a comenta, a spune, a întreba* etc.).

Acestea pot apărea:

- înaintea replicii, fiind urmate de două puncte:

*Zise împăratul lui Făt-Frumos:
— De cine-n lume te temi tu mai mult?*

(Mihai Eminescu, *Făt-Frumos din lacrimă*)

- după replică, fiind precedate de virgulă, de semnul exclamării sau al întrebării:

Să mergem! în răspunse Murgul.

(Ioan Slavici, *Zâna Zorilor*)

- în interiorul replicii (între linii de pauză sau între virgule)

Vorbă scurtă, răspunse Ghiță, să rămânem aici...

În ceas bun să fie zis, grăi bătrâna, și gând bun să ne dea Dumnezeu în tot ceasul!

(Ioan Slavici, *Moara cu noroc*)

! **Important:** Semnele de punctuație sunt foarte importante în dialogul scris, având valoare expresivă: „!” (uimire, surpriză, entuziasm etc.), „?” (curiozitate, nedumerire etc.), „...” (indecizie, emoție etc.).

Rolul dialogului în textul literar

Fiind un procedeu care transcrie limba vorbită, dialogul este folosit frecvent de povestitori, care narează prin reproducerea limbajului personajelor. În acest fel, personajele creează impresia de „libertate”, de eliberare de sub controlul naratorului. Se pot compara, spre exemplificare, un pasaj în stil direct (dialogat) și unul în stil indirect (narativ):

<i>Dar d. Mialache izbucnește:</i> — <i>Ce? Cicoană! ce? sunt nebun? dumeata mă socotești cal de poște?</i> — <i>Nu striga că scoli copiii!</i> — <i>De cinci ceasuri de când alerg după dv. ca un turbat, nu e destul? Nu mai mă duc.</i> (I.L. Caragiale, <i>Tren de plăcere</i>) Personajele pare că vorbesc liber, că au inițiativă.	Domnul Mialache izbucnește. Întreabă cocoana dacă îl socotește cal de poște. Cucoana îi cere să nu strige, că scoală copiii. Mialache spune că de cinci ceasuri aleargă după ei ca un nebun și întreabă dacă nu e destul. Spune că nu se mai duce. Naratorul apare ca un „păpușar”, controlând tot ce fac personajele.
---	--

Dialogul constituie o modalitate de caracterizare a personajelor, replicile acestora fiind semnificative pentru gradul de cultură, educație, temperament/fire etc.

II. Modele

Se dă textul:

FARFURIDI (cu tărie, impunător): *Trebuie să ai curaj ca mine! trebuie s-o iscălești: o dăm anonimă!*

BRÂNZOVENESCU: *Așa da, o iscălesc!*

FARFURIDI: *O iscălim: „Mai mulți membri ai partidului”...*

BRÂNZOVENESCU: *Da' dacă ne cunoaște slova la telegraf?*

FARFURIDI: *Punem pe altcineva s-o scrie.*

BRÂNZOVENESCU: *Pe cine?*

FARFURIDI: *Trebuie să găsim pe cineva să ni-o dea la telegraf! 'Aide, Brânzovenesule.*

BRÂNZOVENESCU: *Numai să nu pățim ceva.*

FARFURIDI (impunător): *Trebuie să ai curaj: anonimă. Câte ceasuri sunt?*

BRÂNZOVENESCU: *Cinci.*

(I.L. Caragiale, *O scrisoare pierdută*)

În **dialogul** reprodus mai sus se remarcă **trăsături de caracter ale personajelor**: Farfuridi este **laș** (vrea să trimită o scrisoare anonimă) și **ipocrit** (se prefacă curajos), în timp ce Brânzovenescu este **fricos**.

În **exprimarea orală**, dialogul poate fi reprezentat de conversația cotidiană, discuție, dezbatere, „masă rotundă”, „talk-show”, interviu etc.

Dialogul presupune câteva **formule specifice**, de inițiere (*bună ziua, salut, alo* etc.), de menținere (*da, așa este, înțeleg, desigur* etc.) și de încheiere (*la revedere, pa* etc.).

Este important să respecti **regulile de politețe** în dialog, **să îți respecti partenerul**, fără a-l întrerupe, fără a încerca să îl pui în dificultate cu orice preț. Tipul de relație cu ceilalți „participanți” la dialog este și el foarte important: **formulele de adresare, menținere, încheiere, vocabularul** trebuie alese cu grijă, diferit în cazul unui coleg de clasă față de cazul unui adult (părinte, profesor etc.).

III. Exerciții

1. Pornind de la următoarele secvențe dialogate, alcătuieste câte un scurt portret moral (aproximativ 5 rânduri) pentru fiecare personaj:

a. — *Tu? la concursul de mâne? a zis pufnind de râs Niță.*

— *Da, eu...*

— *La concursul de mâne?*

— *Ei! da... la concursul de mâne.*

— *Da' tu știi pentru ce loc e concurs, Ghiță?*

— *Nu...*

— *Pentru un loc de perfect caligraf, amice Ghițică!*

— *Apoi, dacă mi-a ordonat ministrul să merg... se poate?*

— *Apoi, mă prezent și eu, Ghiță.*

— *Bine, prezentă-te și tu.*

— *Cu mine! la caligrafie, Ghițică?*

— *Cu tine la caligrafie... Eu știu ce mi-a ordonat ministrul.*

— *Bine!*

(I.L. Caragiale, *Triumful talentului*)

b. *Profesorul (zâmbind cu bunătate filozofică): Ei, pe dracu! Natura!... Dar pe Natura aia cine au făcut-o, mă prostovane?*

Elevul: Dumnezeu, dom'le!

Profesorul: Dar vezi bine că Dumnezeu, că-z doar nu tată-tău și mamă-tă!... No! acum... noi, românii, musai doară să șkim pe cum că: ghe unghe ne tragem noi... ghe unghe... spune!

Elevul (energic): De la Traian, dom'le!

Profesorul (făcând cu ochiul inspectorului, care stă în admirație): Și cine era Traian?

Elevul: El era un om bun!

Profesorul (emoționat): Bun, drăguțul ghe el! zic zău lui Dumnezău, bun!... și cu cine s-au bătut el?

Elevul (brav): Cu turcii!

Profesorul (râzând cu mult chef): Pe dracu! Că-z unghe erau turcii până atunci în Europa... Mai târziu doară apoi s-or ghescooperit turcii... (Puternic:) Cu dacii, mă!

Elevul (mai brav): Cu draci!

Profesorul: Că zău lui Dumnezeu că cu draci s-o bătut!... Dar mai apoi, Ștefan cel Mare și Michaiu Bravul cine au fost?

Elevul (mândru): Ei erau oameni buni.

Profesorul (aprobând cu tărie): Buni, mă!... Și s-au bătut...

Elevul (cu multă mândrie națională): Cu draci!

Profesorul (entuziast): Cu draci! zic zău lui Dumnezeu!... Merji la loc!... Bravo, prostovane! (cătrepinspector, care e transportat): Că-z ăsta doară iaște un școler emininke!

Inspectorul: Are și mult talent!

(I.L. Caragiale, *Un pedagog de școală nouă*)

2. Arată care sunt cauzele acestui dialog „ratat”:

Cum intră, o înconjură toți trei musafirii; d. Lefter o ia de pept:

— Unde mi-e jacheta?

— Care jachetă?

— Jacheta a cenușie...

— Care jachetă cenușie?

— Jacheta cu biletele...

— Care belete, boiarule?

— Te faci că nu știi, gașperiță!

— Să mă trăsnească Dumnezeu! să hie al dracului!

— Mai bine, spune drept, zice d. Turtureanu.

— Dacă spui ai bacșiș bun, adaogă d. căpitan Pandele.

— Ce să spuie boiarule! zice bătrâna apilpisită: ce să spuie? vai de păcatele noastre, dacă nu știe... auzi colo! ce să spuie?

(I.L. Caragiale, *Două loturi*)

TRANSFORMAREA VORBIRII DIRECTE ÎN VORBIRE INDIRECTĂ

I. Aspecte teoretice

Vorbirea directă/dialogul presupune reproducerea fidelă/întocmai a cuvintelor unei persoane/unui personaj.

Vorbirea indirectă/narațiunea presupune relatarea cât mai precisă a cuvintelor unei persoane/unui personaj.

II. Modele

Model 1:

Vorbire directă	Vorbire indirectă
<i>Nu departe de la acesta îi veni înainte un păzitor, care îl întrebă:</i> — <i>Ce cauți pe aici, pământeanule?</i> — <i>Caut pe măria-sa, domnul cel bătrân, din satul nostru.</i> — <i>Ce ai cu el?</i> — <i>M-a trimis măria-sa, domnul cel tânăr, să-i aduc coroana.</i> — <i>Te du pe aici încolo, căci tocmai acum bea apă dintr-un izvor; vezi-l acolo?</i> — <i>Îl văd.</i> (Ion Pop-Reteganul, Vizor, craiul șerpilor)	Nu departe de la acesta îi veni înainte un păzitor, care îl întrebă pe pământean ce caută pe acolo. Acesta îi răspunse că îl caută pe măria-sa, domnul cel bătrân din satul lor. Păzitorul îl întrebă ce are cu el. Pământeanul răspunde că l-a trimis măria-sa, domnul cel tânăr, să îi aducă coroana. Păzitorul îi spune să se ducă încolo, pentru că (măria-sa) tocmai acum bea apă dintr-un izvor, întrebându-l dacă îl vede. Pământeanul răspunde că îl vede.
Observăm: ▶ prezența liniei de dialog ▶ prezența semnului întrebării ▶ prezența vocativului („pământeanule”) și a verbului la imperativ („te du”) ▶ persoanele I și a II-a ale verbelor („cauți”, „caut”, „ai”, „văd”) și pronumelor („m-”)	Observăm: ▶ eliminarea liniei de dialog ▶ eliminarea semnului întrebării ▶ transformarea vocativului („pământeanule”) în acuzativ („pe pământean”) ▶ trecerea verbelor și a pronumelor/ adjectivelor pronominale de la persoanele I și a II-a („nostru”, „m-”) la verbe („l-a trimis”) și pronume de persoana a III-a („lor”) ▶ trecerea de la modul imperativ („te du”) la modul conjunctiv („să se ducă”) ▶ semnalarea unei replici prin verbe specifice („întrebă”, „răspunse”)

Model 2:

Vorbire directă	Vorbire indirectă
— <i>Atunci nu te mai plânge, grăi popa și pleacă strigând să i se puie caii.</i> — <i>Vii mâne să te pui la cale cu oamenii, strigă Busuioc.</i> — <i>Viu!</i> — <i>O să mai vorbim atunci.</i> — <i>Eu nu mai am nicio vorbă!</i> (Ioan Slavici, <i>Pădureanca</i>)	Popa îi spune să nu se mai plângă și pleacă strigând să i se pună caii. Busuioc îi strigă să vină mâine să se pună la cale cu oamenii. Popa răspunde că va veni. Busuioc spune că or să mai vorbească atunci. Popa răspunde că el nu mai are nicio vorbă.
Observăm: ▶ prezența liniei de dialog ▶ prezența semnului exclamării ▶ persoana I și a II-a a verbelor („vii”, „viu”, „vorbim”, „nu... am”) și a pronumelor („Eu”) ▶ prezența verbului la imperativ („nu te... plânge”)	Observăm: ▶ eliminarea liniei de dialog ▶ eliminarea semnului exclamării ▶ trecerea verbelor și a pronumelor/ adjectivelor pronominale de la persoanele I și a II-a („te”, „viu”, „să te pui la cale”, „eu”) la verbe și pronume de persoana a III-a („se”, „vorbească”, „el”) ▶ trecerea de la modul imperativ („vii”) la modul conjunctiv („să vină”) ▶ semnalarea unei replici prin verbe specifice („spune”, „răspunde”)

III. Exerciții

1. Transformă fragmentele următoare din vorbire directă în vorbire indirectă după modelele de mai sus:

a. ...calul se opri în loc de sine și zise stăpânului său:

- *Vezi în depărtare ceva?*
- *Nu văd nimic, răspunse băiatul.*
- *Ia uită-te mai bine.*
- *Îmi pare că zăresc o scânteiere albă verzuie.*
- *Vezi, așa te vreau.*
- *Ce înseamnă astă scânteiere?*
- *E învelitoarea caselor în care locuiește sora măriei tale cea mai mare.*
- *Haide mai iute dacă e așa.*

(N.D. Popescu, *Spată-lată și Inimă-putredă*)

b. — *Bine, mai avem vreme, zise calul fugind de-i scăpărau copitele. Ia mai uită-te înapoi și spune ce vezi?*

— *Norul cel negru s-a făcut roșu și scapără din el fulgere întruna.*

— *S-a apropiat cotoroața, dar tot mai e vreme.*

Apoi după ce mai merse o bucată bună de drum zise iarăși:

— *Mai vezi acum ceva?*

— *Norul s-a răsipit și a început să plouă.*

— *Ne-a ajuns cotoroața; ai o oglinjoară?*

— *Da.*

— *Arunc-o fără să te uiți înapoi.*

Vasilică o aruncă și se făcu în spatele său o baltă întinsă...

(N.D. Popescu, *Vasilică Viteazul*)

c. *Și prinde Norocul la vorbă cu omul.*

— *Ce cauți p-aici, măi omule?*

— *Am venit, bade, pentru vreo două lemne de foc.*

— *Unde-ți este carul? Cu ce ai să le duci acasă?*

— *Sunt om sărac, nu am car, nici coadă de vită la casă. O să le duc în spate.*

— *Hm! zise Norocul, și nu-ți sunt prea grele în sparte de aici până acasă?*

— *Le ușurează sărăcia...*

(Ion Pop-Reteganul, *Norocul și mintea*)

d. *Atunci apa-l întrebă:*

— *Ce stai aci, omule?*

— *Stau, răspunse el, că aș trece dincolo și nu-i aici nici pod, nici luntre și de-a-notul mi-e frică să intru!*

— *Și unde mergi, tu omule?*

— *Eu aș merge până aș da de Dumnezeu sfântul că am un lucru mare să-i spun!*

(Ion Pop-Reteganul, *Zâna apelor*)

e. — *Ce castel e acesta? întrebă Sobieski când, rădicând capul, zări pe sprânceana dealului, înălțându-se trufașă dinaintea lui, cetățuia Neamțu. Cu bună seamă vreun cuib al tâlharilor acestor de moldoveni!*

— *La vreme de război, aici domnii Moldovei obicinuiesc a-și trimite averile lor, răspunse Potoțki.*

— *Așa! Să mergem dar să-l luăm. Oh! voi să-mi răzbun pre Cantemir care mă înșală și mă făcu să pierd atâta viteji!*

— *Eu aș zice să lăsăm cetatea aceasta, zise Iablonovski, și să ne urmăm drumul înainte. Avem tunuri de câmp, nu de asalt.*

— *Ba, pre numele patronului meu! nu va zice lumea că o cetate s-a arătat dinaintea lui Sobieski fără a i se cuceri? N-avem tunuri? Vom lua-o dar cu mâinile.*

— *Numele măriei tale e destul tun, zise Potoțki.*

(Costache Negruzzi, *Sobieski și românii*)

CAPITOLUL V

COMPOZIȚII

REZUMATUL

I. Aspecte teoretice

Rezumatul reprezintă un tip de text, oral sau scris, în care se prezintă, pe scurt și obiectiv, conținutul unui text literar sau nonliterar, dar și întâmplări personale, filme, emisiuni radio sau televizate etc.

- ! **Atenție:** Se rezumă doar texte literare epice sau dramatice. **NU** putem
● rezuma un text liric!

Caracteristici ale rezumatului:

- ▶ conține doar **informații esențiale** pentru înțelegerea textului
- ▶ este un **text obiectiv**
- ▶ **relatarea** se face numai la **persoana a III-a**, nu conține opinii personale despre autor sau conținutul textului și nici afirmații ale criticilor literari. Nu putem folosi, așadar, afirmații referitoare la text sau la autorul textului, de tipul „Autorul, un mare scriitor...”, „(.....), mare scriitor român”, „(.....), „schită scrisă de (.....), în anul (.....)”. Nu putem folosi nici considerații, impresii pe marginea textului, cum ar fi, de exemplu: „textul începe cu”, „textul se sfârșește cu”, „autorul ne prezintă”.
- ▶ **textul obiectiv** presupune **eliminarea oricăror mărci afective**
- ▶ **vorbirea directă** se transformă în **vorbire indirectă**, eliminându-se dialogul, semnele de punctuație „afective” (exclamare, întrebare), persoana I și a II-a a pronumelor și a verbelor
- ▶ **relatarea** se face la **modul indicativ, timpul prezent sau perfect compus**. Nu este permisă folosirea timpului imperfect sau a perfectului simplu, asociate povestirii.
- ▶ este un text **succint**, comparativ cu textul de la care pornește

- ! **Observație:** Este importantă folosirea verbelor la modurile gerunziu
● și supin pentru a realiza o „economie” de spațiu în pagină. Acestea exprimă eficient ideea de concomitență/simultaneitate.

Exemplu: Structura „În timp ce merge, vede ” poate fi restrânsă la forma „Mergând, vede ”. În mod similar, structura „când ajunge la, vede” poate fi restrânsă la „Ajuns, vede”.

Cum se redactează un rezumat

1. Pregătirea în vederea redactării presupune:

- a. lectura atentă, urmărind ideea centrală, locul și timpul acțiunii, acțiunea, personajele
- b. identificarea fragmentelor, a ideilor principale și secundare

! Observație:

- Ideile sunt, în general, subliniate prin paragrafe. Dacă observi prezența unei idei în mai multe paragrafe, poți reveni asupra planului de idei inițial.

- c. redactarea planului simplu de idei

2. Redactarea rezumatului presupune:

- a. concentrarea informațiilor
- b. respectarea ordinii evenimentelor, așa cum apare și în planul de idei
- c. corectitudinea informațiilor (asocierea personajelor cu numele lor corecte și acțiunile la care iau parte)
- d. scrierea ideilor într-o formă obiectivă, în cuvinte proprii
- e. organizarea textului în paragrafe după criteriul structurii introducere-cuprins-încheiere
- f. respectarea normelor de ortografie, punctuație, exprimare corectă și așezare în pagină

3. Verificarea presupune:

- a. lectura rezumatului
- b. asigurarea că acesta a respectat regulile de **conținut** (textul are idei esențiale, clare, exprimate obiectiv, cu propriile cuvinte; întâmplările pot fi înțelese de cineva care nu cunoaște textul de bază), **compoziție** (textul este unitar, ideile se organizează în paragrafe, paragrafele se constituie în introducere, cuprins și încheiere) și **încadrare în pagină**
- c. corectarea eventualelor omisiuni, greșeli

! Observație:

- Planul simplu de idei, legate între ele prin indici spațiali și temporali, este, practic, rezumatul textului.

II. Modele

Model 1:

Realizează rezumatul textului „*Balaurul*” din ciclul „*Hanul Ancuței*” de Mihail Sadoveanu.

Sugestie de rezolvare:

La Tupilați se află un boier mare, Năstasă Bolomir, căruia îi mor nevestele. Deși oamenilor le este frică și femeile se feresc de el, se însoară din nou cu o femeie fragilă și veselă, Irinuța.

Cuconiței Irinuța i se fac toate poftele, deși femeile de la curte află că nu este de neam mare.

Într-o vară, boierul Bolomir sosește la târla unde trăiesc Leonte și tatăl său, Ifrim zodierul, cerându-i copilului să își cheme părintele.

Boierul îi împărtășește zodierului taina lui – vestea că soția sa îl înșală cu un anume Alixândrel Vuza.

Ifrim zodierul îi citește boierului din cartea sa despre trăsăturile zodiei Scorpiei și îl liniștește, sfătuindu-l să uite gândurile rele.

Boierul pleacă, iar cei doi, Ifrim și Leonte, merg la hanul Ancuței, unde întreabă de întoarcerea cuconiței Irinuța de la Roman. Aflând că boierul știe de relația Irinuței, Ancuța se revoltă, afirmând că Bolomir merită pedeapsa și pe lumea aceasta de la o femeie.

Leonte decide să o avertizeze pe Irinuța și oprește caleașca la întoarcerea de la Roman. În același timp, se ivește boierul Bolomir. Acesta amenință și le cere oamenilor lui să-l pedepsească pe Leonte, jupuindu-l, și să-i lege pe cei doi îndrăgostiți de trăsură, pentru a-i duce la Iași.

În timp ce ȣiganiî implinesc porunca boierului, cuconița îl înfruntă pe Bolomir, iar Ifrim zodierul îl amenință cu pedeapsa divină.

Anunțat de un zgomot neobișnuit, apare balaurul din nori și, în timp ȣiganiî sunt la pământ, speriați, iar trăsura cu Alixândrel Vuza și Irinuța o ia la goană spre Roman, boierul Bolomir este luat pe sus și aproape ucis.

În urma evenimentului, se spune că Ifrim ar fi chemat balaurul, dar el știe mai cauza apariției – cuconița Irinuța, de care nimeni nu mai știe nimic.

Model 2:

Realizează rezumatul textului „*Popa Tanda*” de Ioan Slavici.

Sugestie de rezolvare:

Părintele Trandafir este un om plin de calități, dar are un defect – este prea direct cu oamenii –, care îi atrage mutarea din Butucani, un sat prosper, în Sărăceni, un sat umil.

Convins fiind că într-un sat sărac nici preotul nu poate trăi bine, părintele Trandafir ține o primă slujbă mobilizatoare despre bucuria muncii.

Slujbele nu au însă efectul scontat, oamenii lipsind de la biserică la predicțiile următoare. Preotul schimbă tactica, mergând el însuși la oameni, cu sfaturi. Nici sfaturile nu îl ajută. Apoi, părintele trece la batjocură, ironizând defectele sătenilor. Acest comportament îi atrage numele „Popa Tanda” (de la „tândălitură”).

După doi ani, Popa Tanda nu reușește îndeplinirea planurilor cu sătenii. Trece la ocări, atrăgând furia acestora și amenințarea de a fi scos din sat prin reclamații la episcopie.

Episcopului îi este însă milă și îl lasă în Sărăcenii.

Popa Tanda are o revelație. Începe să își repare casa, pune gard și câteva straturi de legume, construiește lese pe care le vinde celor ce nu au. Sătenii sunt impresionați.

Satul se schimbă radical în câțiva ani după exemplul preotului.

! Observăm:

- ► prezentarea succintă a evenimentelor, fără a omite însă elemente esențiale pentru logica acțiunilor
- apariția exclusivă a persoanei a III-a; fără alte persoane, fără citate
- lipsa oricărei referiri la autor, precum și a caracteristicilor textului, a impresiilor personale
- absența mărcilor vorbirii directe (a dialogului)
- predomină modul indicativ, timpul prezent
- folosirea gerunziului și a participiului pentru a comprima evenimentele

III. Exerciții

Rezumă fragmentele următoare:

a. *Tomșa, nesimțindu-se în stare a se împotrivi, fugise în Valahia și Lăpușneanul nu întâlnise nici o împiedicare în drumul său. Norodul pretutindene îl întâmpina cu bucurie și nădejde, aducându-și aminte de întâia lui domnie, în care el nu avusese vreme a-și dezvălui urâtul caracter.*

Boierii însă tremurau. Ei aveau două mari cuvinte a fi îngrijiiți: știau că norodul îi urăște și pre domn că nu-i iubește.

Îndată ce sosise, Lăpușneanul porunci să împle cu lemne toate cetățile Moldaviei, afară de Hotin, și le arse, vrând să strice prin aceasta azilul nemulțămiiților, carii de multe ori, subt adăpostul zidurilor acestora, urzeau comploturi și ațâtau revolte. Ca să sece influința boierilor și să stârpească cuiburile feudalității, îi despoia de averi sub feluri de pretexte, lipsindu-i cu chipul acesta de singurul mijloc cu care puteau ademini și corumpe pre norod.

Dar nesocotind de ajuns planul acesta, îi omorea din când în când. La cea mai mică greșală dregătorească, la cea mai mică plângere ce i s-arăta, capul vinovatului se spânzura în poarta curții, cu o fidulă vestitoare greșalei lui, adevărate sau plătuite, și el nu apuca să putrezească, când alt cap îi lua locul.

Nime nu îndrăznea a grăi împotriva lui, cu cât mai vârtos a lucra ceva. O gvardie numeroasă de lefecii albanezi, serbi, unguri, izgoniți pentru relele lor fapte, își aflaseră scăpare lângă Alexandru, care, plătindu-i bine, îi avea hărăziți; iar oștile moldovene, sub căpitani creature a lui, le ținea pe margineni; slobozând însă pre ostași pe la casele lor, le mărginise în puțin număr.

(Costache Negruzzi, *Alexandru Lăpușneanul*)

b. *Pe drumul ce duce către cetatea Neamțu, pe la sfârșitul lui septembrie 1686, se vedea o oaste mergând. După un trup de lănceri ce deschidea marșa, urmau douăsprezece tunuri mari trase de boi, apoi o ceată de ofițeri călări în fruntea căroră erau trei: unul în floarea vrâstei, posomorât, gânditor, necăjit, și doi mai bătrâni. Tustrei în haine poloneze. În sfârșit venea duiumul oștei: trăsuri, bagaje, pedestrași, șleahță popopolită, amestecați, în neregulă, cu steagurile strânse, cu capul plecat, cu armele răsturnate, cu întristarea pe față și cu durerea în inimă. Nu se auzea nici surlă, nici dobă, numai tropotul cailor, și pasul oamenilor ce abia se mișcau, pentru că de zece zile caii n-au ros decât coaja copacilor, și oamenii s-au hrănit numai cu poame.*

Și însă această oaste, în stare așa ticăloasă, e cea ce a îngiosit de atâte ori trufia semilunii, iar acei trei frunțași ofițeri sunt hatmanii Iablonovski și Potoțki, și cel din mijlocul lor însuși Ion Sobieski, regele Poloniei.

Și cum să nu fie supărat și necăjit vestitul rege? El, Sobieski, fala leșilor, eroul creștinătății, mântuitorul Vienii, să fie nevoit pentru a doua oară a da pas turcilor, a se trage dinaintea tatarilor și a moldovenilor, a-și privi oastea ticăloșită de lipsa merindelor, horopsită de dușmanii carii îl urmează mișelește, fără a îndrăzni să-și deie piept fățiș cu el, și fac pradă tot ce cade, tot ce rămâne pe urmă; a nu întâmpina în drumul său decât o fioroasă pustietate!

Cum am zis, mergea încet și gânditor. Hatmanii lângă dânsul păzeau tăcere, respectând supărarea sa de care și ei se împărtășeau.

— *Ce castel e acesta? întrebă Sobieski când, rădicând capul, zări pe sprinceana dealului, înălțându-se trufașă dinaintea lui, cetățuia Neamțu. Cu bună seamă vrun cuib al tâlharilor acestor de moldoveni!*

— *La vreme de război, aici domni Moldovei obicinuiesc a-și trimite averile lor, răspunse Potoțki.*

— *Așa! Să mergem, dar să-l luăm. Oh! voi să-mi răzbun pre Cantemir care mă înșală, și mă făcu să pierd atâta viteji!*

— *Eu aș zice să lăsăm cetatea aceasta, zise Iablonovski, și să ne urmăm drumul înainte. Avem tunuri de câmp, nu de asalt.*

— *Ba, pre numele patronului meu! nu va zice lumea că o cetate s-a arătat dinaintea lui Sobieski fără a i se cucerii? N-avem tunuri? Vom lua-o, dar cu mâinile.*

— *Numele măriei tale e destul tun, zise Potoțki.*

Trufia polonului măgulindu-se de această groasă lingusire, fața i se însenină la ideea unei izbânzi atât de lesnicioase și îndată dete poruncă să se înșire oastea către cetate.

(Costache Negruzzi, *Sobieski și românii*)

AUTOR. NARATOR. PERSONAJ

DEFINIȚII, EXEMPLIFICĂRI PE TEXTE EPICE

I. Aspecte teoretice

Autorul este persoana care imaginează și scrie o operă literară. Acesta are biografie reală și bibliografie. De exemplu, Ion Creangă este **autorul** operei „*Amintiri din copilărie*” (1880-1881). Biografia sa poate fi verificată, probată prin documente, mărturii etc. (S-a născut la 1 martie 1837, la Humulești; a murit, la 31 decembrie 1889, la Iași. În 1847, începe școala. În 1853 este înscris la Școala Domnească de la Târgu Neamț sub numele Ștefănescu Ion, unde îl are ca profesor pe părintele Isaia Teodorescu). La fel și bibliografia/cărțile, opera (*Capra cu trei iezi* – 1875, *Dănilă Prepeleac* – 1876, *Fata babei și fata moșneagului* – 1877, *Făt Frumos, fiul iepei* – 1877, *Povestea lui Harap-Alb* – 1877, *Ivan Turbincă* – 1878 etc.).

Naratorul reprezintă vocea care povestește, un intermediar între cititor și lumea imaginată. El este o construcție, o creație a operei literare. Se mai numește și „autor abstract”. Acesta poate povesti la persoana a III-a (despre ceilalți/alții), realizând impresia că știe tot ce gândesc personajele, că se află în toate locurile, că este un „Dumnezeu” al textului sau la persoana I (despre sine), apărând și ca personaj al întâmplărilor narate.

Personajul este participantul la evenimentele și acțiunile narate. Este o creație a imaginației, ceea ce Roland Barthes numește „ființa de hârtie”. Chiar dacă în realizarea lui autorul pornește de la o persoană reală, nu se poate confunda cu aceasta.

Există mai multe criterii după care se pot clasifica personajele:

- ▶ după statutul (importanța, apariția) deținut în textul literar: principale, secundare, episodice
- ▶ după criteriul etic/moral: pozitive și negative
- ▶ după apariția în text: personaje absente
- ▶ personaje eponime (al căror nume coincide cu cel al operei literare)

II. Modele

Relații între autor, narator și personaje

Model 1:

Narațiune la persoana I → NARATOR–PERSONAJ

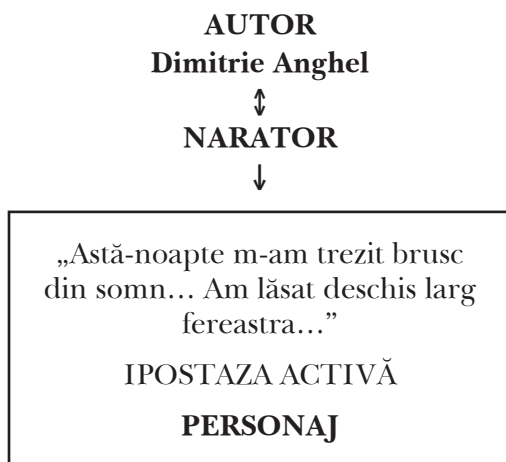
Astă-noapte m-am trezit brusc din somn. Un vis straniu mă purtase pe tărâmurî necunoscute, pe care nici nu le-am văzut, nici nu m-am încumetat să le bănuiesc vreodată...

Am lăsat deschis larg fereastra, în cuprinsul căreia alba crizantemă se desemna ca pe o mătase decolorată, încercând s-adorm din nou și să rechem visul meu; și visul supus voinței mele și-a reluat firul întrerupt...

Ținând o oglindă rotundă în mână, cel ce eram eu sau ființa mea din somn, se făcea că descindeam lespezile de piatră ale casei noastre străvechi în care mă născusem și un zâmbet ciudat îmi lumină fața.

(Dimitrie Anghel, *Oglinda fermecată*)

- ! **Observație:** Un narator poate fi personaj doar dacă ipostaza sa în text este activă, adică dacă este participant la acțiune sau înfăptuiește acțiunea.

Deși textul este scris la persoana I, se înregistrează de fapt două „biografii” diferite, stabilindu-se diferențe clare între autor și narator:

AUTORUL – BIOGRAFIA I, REALĂ, DE REGĂSIT ÎN ISTORII ALE LITERATURII, BIOGRAFII, MONOGRAFII etc. – *Dimitrie Anghel, 16 iulie 1872, Cornești, Iași* – *13 noiembrie, 1914, Iași, poet, prozator, reprezentant al simbolismului românesc etc.*

NARATORUL – PERSONAJ – BIOGRAFIA 2, IMAGINARĂ – „Ținând o oglindă rotundă în mână, cel ce eram eu sau ființa mea din somn, se făcea că descindeam lespezile de piatră ale casei noastre străvechi în care mă născusem și un zâmbet ciudat îmi lumină fața.”

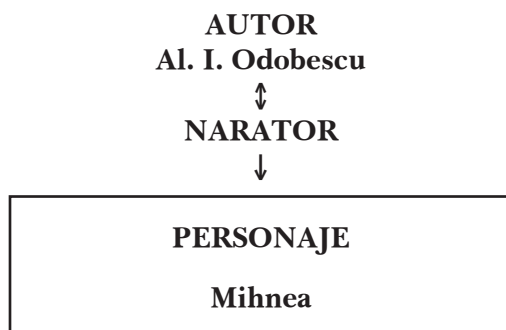
Cu alte cuvinte, autorul este singurul concret, identitatea sa fiind probabilă prin documente istorice, acte etc., „ceilalți” (naratorii) fiind produși ai narațiunii.

Model 2:

Narațiune la persoana a III-a → NARATOR-AUTOR

Cu atâta se sfârși ospățul, dar Mihnea pricepu că sfiala intrase în inimile boierilor și că prepusul se schimbaseră în siguranțe, la ochii Pârvuleștilor! Deci, înainte chiar d-a fi ochit, el trebuia să dea lovirea cea grea. Hotărârea o luase, dar îi lipseau mijloacele. Basarabii erau împrăștiați prin toată țara; ei îl înconjurau până și-n palat; de aceea, în casa sa, se temea tiranul de a cere sfat chiar de la credinciosul său Stoica, ca nu cumva, auzindu-se vorbele lor, să prevestească ceva pe Banoveți. Îi trebuia însă neapărat un om ca să întindă lațurile și să pună cursele în lucrare.

(Al. I. Odobescu, *Mihnea Vodă cel Rău*)

Narațiunea se face la persoana a III-a, deosebirea narator-personaje fiind mai clară. Este interesant de observat, în pasajul marcat în mod special, că naratorul știe mai multe decât personajul („narator omniscient”/știe totul, ce gândesc, ce intenționează personajele).

! **Atenție:** Nu există personaje în textele lirice. În situații precum cele de mai jos, aparentul personaj nu este decât o „voce lirică”:

*Și eu trec de-a lung de maluri,
Parc-ascult și parc-aștept
Ea din trestii să răsară
Și să-mi cadă lin pe piept;*

*Să sărim în luntrea mică,
Îngânați de glas de ape,
Și să scap din mână cârma,
Și lopețile să-mi scape;*

*Să plutim cuprinși de farmec
Sub lumina blândeii lune –
Vântu-n trestii lin foșnească,
Undoioasa apă sune!*

(Mihai Eminescu, *Lacul*)

! Atenție:

! O POEZIE NU SE POVESTEȘTE!

III. Exerciții

1. Identifică autorul, naratorul sau naratorii și personajele din următoarele fragmente:

a. Când ies de dimineată din casă; o trăsură din trap mare intră pe strada mea; în trăsură, madam Caliopi Georgescu, o bună prietină. O salut respectos. Cum mă vede, oprește trăsura, înfîgînd cu putere vârful umbrelei în spinarea birjarului.

— Sărut mâna, madam Georgescu, zic eu, apropiîndu-mă.

— La dumneata veneam! răspunde cucoana emoționată.

— La mine?

— Da... Te rog să nu mă lași! Să nu mă lași! Trebuie să-mi faci un mare serviciu amical... La nevoie se arată amicitia: să vedem cât ne ești de prietin!

— Cu cea mai mare plăcere, madam Georgescu, dacă pot...

— Poți!... să nu zici că nu poți!... Știu că poți!... Trebuie să poți!

— În sfârșit, ce e? de ce e vorba?

— Dumneata cunoști pe... Știu că-l cunoști!

— Pe cine?

— Ți-este prietin... Știu că ți-e prietin! Să nu zici că nu ți-e prietin!...

— Cine?

— Popescu, profesorul de filosofie.

— Suntem cunoscuți, ce e drept; dar chiar așa buni prietini, nu pot să zic.

— Las' că știu eu...

— Ei?

— Ei! trebuie numai decît să te sui în birjă cu mine, să mergem la el, să-i vorbești pentru Ovidiu.

(I.L. Caragiale, *Bacalaureat*)

b. — *Ce ai, Duduco, de plângi și oftezi? O întrebă fanariotul cu un aer în care se vedea disperarea și curiozitatea. Spune-mi, ce te-a supărat?*

— *N-am nimic, nu m-a supărat nimeni.*

— *De ce plângi, dar? De ce oftezi?*

— *Plâng nenorocirile mele.*

— *Și cari sunt acele nenorociri? Nu te îmbrac? Nu-ți dau de mâncare și casă? În sfârșit, nu te iubesc mai mult decât pe mine? Nu vezi că amorul tău m-a zalisit¹, am ajuns ca Manea nebunul?*

— *Prefăcătorii bărbătești și nimic mai mult.*

(Nicolae Filimon, *Ciocoii vechi și noi*)

c. *Pe atunci eu eram la Paris, și tată-meu, care avea o mare afecțiune pentru Alexandrescu, îl luase acasă la dânsul, unde a șezut mai mulți ani, în camera de dedesubtul aceleia ce ocupai acum doi ani în hotelul Brofft peste drum de teatru. Într-acea cameră a scris cele mai multe dintre meditații.*

(Ion Ghica, *Amintiri despre Grigore Alexandrescu, în Scrisori către Vasile Alecsandri*)

d. — *Doăsp'ce trecute, Mândico! Ce naiba faci, soro?*

Așa strigă cocoana Lucșița, foarte nervoasă, intrând în odaia unde-și face toaleta madam Piscopesco.

Iar madam Piscopesco, din fața oglinzii, răspunde și mai nervoasă:

— *Uf! lasă-mă dracului și dumneata, mamițo! Nu vezi cum m-a pocit dobitoaca? Fir-ar afurisită să fie!*

Dobitoaca este guvernantă la copii, și piaptană și pe madam Piscopesco; cocoana Lucșița este mama lui madam Piscopesco, iar madam Piscopesco este soția lui d. Piscopesco, proprietarul uneia dintre cele mai elegante și mai confortabile vile din Sinaia, vilă care poartă frumosul nume al ficei cocoanei Lucșiții, vila „Esmeralda”.

De la șase ceasuri dimineța, pe când soarele nu s-a ridicat bine peste Piscul Cânelui, locuitorii vilei „Esmeralda” umblă de colo până colo, cuprinși toți ca de niște friguri.

Ce este? Ce s-a-ntâmplat în familia Piscopesco pentru ca toată lumea din vila „Esmeralda” să fie așa de emoționată și de nervoasă?-

O bucată de bristol, care strălucește asupra vrafului cărților de vizită lăsate de amicii din lumea mare la vila „Esmeralda”, ne va răspunde la această întrebare. Să ne aruncăm ochii pe acea bucată de bristol și vom afla că din înaltul ordin al maiestăților lor, doamna și domnul Zefir Piscopesco sunt invitați pentru astăzi, la ora 1 d.a., a lua dejunul la castelul Peleş!

— *Unde-i dobitoaca, mamițo? trăsni-o-ar Dumnezeu s-o trăsnească! zice madam Piscopesco, ciufulidu-și tare necăjită cârlionții de la ceață, cari nu vor să stea cum vrea dumneaei.*

¹ a zăpăci

— Lasă-mă, soro, să te potrivesc, îi zice coana Lucșița.

Și trage lângă fereastră-n lumină pe frumoasa ei fiică; ia fierul de frizat de deasupra flacării de spirt, îl apropie de buze, suflă-n el și-l vâără apoi în cârlionții rebeli.

— Ești nebună, soro! țipă madam Piscopesco, ce dracu! chioară ești?... m-ai fript!

— Dacă te miști! dacă bâțâi mereu din picior! Fie, soro, la naiba! că prea ești nevriconă!... A să văz.

(I.L. Caragiale, *La Peleş*)

2. Rescrie textele de la punctele **a.** și **b.**, schimbând relațiile dintre narator și personaje. (De exemplu, naratorul implicat devine obiectiv.)

TEXT INFORMATIV/TEXT ARGUMENTATIV

TEXT INFORMATIV

I. Aspecte teoretice

Textul informativ reprezintă succesiunea de cuvinte (o comunicare scrisă) ce are ca scop principal transmiterea unor informații referitoare la elemente ale realității. Este, așadar, **un text nonliterar**.

! **Observație:** Și textele literare transmit informații. Aceste informații nu țin, însă, de realitate, ci de universul ficțional pe care îl creează autorul operei literare.

Exemple de texte informative: știrile, articolele de ziar, textele utilitare (mersul trenurilor, anunțul, instrucțiunile de utilizare, rețetele culinare, reclamele).

Trăsături ale textelor informative:

- ▶ informații foarte simple, accesibile, deși apar termeni specializați (medicali, culinari etc.)
- ▶ stil clar, concis
- ▶ prezența termenilor cu sens propriu
- ▶ predominarea verbelor la imperativ, indicativ prezent și indicativ viitor

Modele de text informativ:

1. Mersul trenurilor reprezintă o varietate a textului informativ care specifică tipul și numărul trenurilor pe rute naționale și internaționale, distanțele, duratele de deplasare, prețul călătoriei.

Pret bilet	Rang	Tren	Stația	Ora	Durata	Staționare	Distanța	Servicii	Restricții
Pret	IR	1745	București Nord Brașov	6:15 9:00	02h 45m	1m 15m	166 Km	1 2 	+
Pret	I	3001	București Nord Brașov	6:27 10:30	04h 03m	1m 1m	166 Km	1 2	+
Pret	IR	1637	București Nord Brașov	7:10 9:50	02h 40m	1m 1m	166 Km	1 2 	+

2. Anunțul este, de obicei, un text redus atât ca dimensiuni, cât și din punctul de vedere al informației – o singură informație, adresată unor grupuri de persoane.

„**Cumpăr** garsonieră cu plata imediat în sectoarele 1, 2, 3, 4, 5, 6.“

„Societate de pază **angajează** urgent agent cu domiciliul în București, pentru pază firmă. Rugăm seriozitate.”

„**Vând** doi motănei albastru de Rusia, din părinți cu pedigree, cu carnet de sănătate, deparazitați, foarte frumoși, învățați la litieră.”

3. Instrucțiunile de folosire/de utilizare sunt texte care conțin informații redactate simplu, accesibil, despre modul în care se întrebuințează aparate electrocasnice, unelte etc. În seria acestora se situează și **prospectele** care însoțesc **medicamentele** sau **rețetele culinare**.

a. Prospect pentru medicamente:

Compoziție:

Advagraf este un medicament care conține substanța activă tacrolimus. Este disponibil sub formă de capsule cu eliberare prelungită care conțin tacrolimus (0,5 mg: galbene și portocalii; 1 mg: albe și portocalii și 5 mg: roșii-cenușii și portocalii). Prin „eliberare prelungită” se înțelege faptul că tacrolimus se eliberează din capsulă lent, pe parcursul a câtorva ore.

(www.e-prospect.ro)

b. Rețetă culinară:

Ingrediente:

6 cârnați de porc de calitate (aproximativ 400 g), curățați de piele

680 g de passata (pastă de tomate)

1 lingură de oregano, tocat (sau 1 linguriță uscat)

500 g de paste

400 g de spanac

.....

Mod de preparare:

Se încinge o tigaie mare și se rumenesc cârnații, folosind o lingură de lemn pentru a rupe carnea în bucăți. Se scurge din tigaie grăsimea, se adaugă passata, se aduce la punctul de fierbere, apoi se presară oregano, sare și piper. Se lasă să fiarbă la foc mic 10 minute...

V.N. per porție: 941 kilocalorii, 43 g proteine, 100 g carbohidrați, 44 g grăsimi, 20 g grăsimi saturate, 6 g fibre, 11 g zahăr, 3,38 g sare.

(www.goodfood.ro)

4. Știrea este un text concis care oferă informații noi despre aspecte diverse ale realității.

Agencia Spațială Română a organizat, miercuri, 12 ianuarie, la Casa Oamenilor de Știință din București, primul seminar dedicat mileniului al treilea – mileniul spațial: „Bacteriile magnetice – tranziția de la fizică la biologie”.

(Romanian Space Agency)

5. Reclama este o variantă a textului informativ care, în afara trăsăturilor specifice acestuia, folosește mijloace de atragere a cititorului, perceput ca posibil „client” al unui produs, al unei persoane etc.

Cartul Magic Car 200 este un produs minunat, de care te vei îndrăgosti cu siguranță! Are o super manevrabilitate, este realizat din materiale de calitate, rezistente și plăcute la atingere, se descurcă pe orice fel de teren și, mai ales... MERGE CA O MAȘINĂ ADEVĂRATĂ!!! CUMPĂRĂ CHIAR ACUM ȘI NU VEI REGRETA! ÎN PLUS, DACĂ EȘTI PRINTRE PRIMII 30 DE CUMPĂRĂTORI, BENEFICIEZI DE O REDUCERE DE 30% ȘI DE UN CARD DE MEMBRU PE VIAȚĂ AL CLUBULUI MAGIC CAR 200.

6. Prognoza meteo

Vremea va fi călduroasă, cu temperaturi maxime cuprinse între 29 și 34 de grade, ușor mai scăzute pe litoral, spre 37 de grade. Cerul va fi variabil la munte, unde cu totul izolat vor fi condiții de ploi slabe, de scurtă durată, și senin în restul teritoriului. Vântul va sufla slab și moderat.

II. Modele

Model 1:

Cerință: Argumentează apartenența textului următor la categoria textelor informative.

Uleiul din sâmburi de caise

Denumirea latină: *Prunus armenica*

Familie: *Rosaceae*

Uleiul din sâmburi de caise este foarte asemănător cu cel de migdale dulci, deși este mult mai scump și se produce în cantități mult mai mici.

Copacul este originar din China (sâmburii de caise sunt folosiți în medicina tradițională chinezească) și a fost adus mai întâi în Orientul Mijlociu, iar apoi a fost cultivat de romani în Europa de Sud. Uleiul este obținut prin presarea la rece a sâmburilor și conține vitamine și acizi grași nesaturați. Uleiul de sâmburi de caise este folosit în multe produse cosmetice, cum ar fi măștile și gelurile abraziv-faciale, pentru a îndepărta celulele moarte, precum și în săpunuri, șampoane și creme.

(Denise Whichello Brown, *Aromaterapia. Terapie prin uleiuri esențiale*, Editura Niculescu, București, 2011, pag. 52)

Sugestie de răspuns:

Introducere:

În opinia mea, textul citat face parte din categoria celor informative, având caracteristici esențiale ale acestora.

Cuprins:

În primul rând, textul este **nonficțional**, lucru sugerat de referirea la un „obiect” real, verificabil, și de prezența termenilor cu sens denotativ: „ulei”, „piersici”, „presare”, „acizi grași” etc.

În al doilea rând, remarcăm faptul că textul are un subiect precis – importanța uleiului din sâmburi de piersici –, scopul fiind în mod clar informarea cititorului, așa cum reiese din datele furnizate: „China”, „Europa”, „romani”, „California” etc.

Mesajul este unul **obiectiv**, așa cum reiese din folosirea verbelor la persoana a III-a („este asemănător”, „este originar”, „a fost cultivat” etc.) și presupune atât un receptor avizat în domeniul aromaterapiei (interesat de numele latinesc al arborelui și de familia din care face parte), cât și unul neavizat, interesat de produs și de calitățile acestuia („eficient pentru pielea uscată, deshidratată, potrivit pentru părul uscat, deteriorat sau vopsit”).

Nu în ultimul rând, textul este **corect din punct de vedere gramatical**, **clar** (nu conține termeni prea specializați, astfel încât să nu fie înțeles de cititorul obișnuit) și **accesibil**.

Concluzie:

Caracterul nonficțional al textului, precizia lui, obiectivitatea, accesibilitatea susțin încadrarea acestuia în sfera celor informative.

III. Exerciții

1. Argumentează, după modelul oferit, încadrarea textului de mai jos în categoria celor informative:

Uleiul din sâmburi de piersici

Denumirea latină: *Prunus persica*

Familie: *Rosaceae*

Piersicul este originar din China. Romanii sunt cei care l-au adus în Europa. În America a fost cultivat începând cu secolul al XVII-lea, iar California și Texas sunt acum cei mai mari producători de piersici din lume.

Acest ulei este asemănător cu cel din sâmburi de caise și cu cel de migdale dulci. Dacă este un ulei de calitate superioară, este extras prin presarea la rece a sâmburilor și conține acizi grași nesaturați, incluzând acidul linoleic. Este de culoare galben pal și nu are miros, cu o textură ușoară, ce îl face un ulei excelent pentru aromaterapie.

Întrebuințări:

- eficient pentru pielea uscată, deshidratată
- potrivit pentru părul uscat, deteriorat sau vopsit...

(Denise Whichello Brown, *Aromaterapia. Terapie prin uleiuri esențiale*, Editura Niculescu, București, 2011, pag. 53)

2. Identifică, în fragmentul de mai jos, „abateri” de la o rețetă culinară convențională:

PLĂCINTĂ ADEVĂRATĂ

Aluat:

1 kg făină

1 lingură de oțet (de strepezit dinții)

Apă caldă cât încape

1 pachet sau chiar 2 de unt pentru stropit

3 linguri de ulei (sau unt, untură, ce s-o găsi prin casă)

3 ouă de găină bine hrănită

1 linguriță de sare

Se cerne făina și se amestecă cu ouă, grăsime, oțet, sare și apă până se face o cocă potrivit de moale.

Se bate zdravăn aluatul până face bășici, el sau gospodina.

Se lasă apoi să respire.

3. Alcătuieste o rețetă proprie după modelul „neconvențional”.

4. Identifică trăsături ale textului informativ în fragmentul următor:

Proaspăt stors, sucul de portocale ingerat dimineața are un efect benefic asupra echilibrului lipidic. Într-un studiu recent, persoanele cărora li s-a cerut să bea trei pahare de suc pe zi au înregistrat o scădere a valorilor colesterolului de 21%. Beți sucul la maximum 5 minute după ce l-ați stors, pentru că lumina zilei distruge vitamina C.

(Formula AS, anul 2008, nr. 804, *Medicina naturii*)

5. Ce elemente disting reclama de mai jos de un text strict informativ?

Noua păpușă Barbie, cu aromă de vanilie, este o jucărie de care NIMENI nu se va plictisi NICIODATĂ, deoarece are comportamente umane și este un excelent prieten! Așa că de ce să mai aștepti? Vino și cumpăr-o de la cel mai apropiat magazin în următoarele 2 zile și vei putea participa gratuit la tombola pentru cele peste 500 de premii și marele premiu: O excursie la munte pentru tine și trei prieteni!

TEXT ARGUMENTATIV

I. Aspecte teoretice

Textul argumentativ reprezintă succesiunea de cuvinte (o comunicare scrisă) ce are ca scop principal prezentarea unor opinii sau a unor idei susținute – **convingător** – prin argumente.

Structura textului argumentativ este, în general, tripartită:

1. Ipoteza – ideea care va fi susținută prin argumente. Exprimarea opiniei include formulări precum *în opinia mea, după părerea mea, consider că, în ce mă privește*. Verbele de opinie (*a crede, a considera, a presupune*) sunt importante la acest nivel.

2. Argumentația pro/contra se poate constitui prin:

- ▶ **explicații** – introduse prin conectori specifici: *fiindcă, deoarece*
- ▶ **exemple** – introduse prin structuri specifice: *de exemplu, precum, în acest sens*
- ▶ **comparații** – introduse prin termeni specifici: *la fel ca, spre deosebire de, în schimb, față de*
- ▶ **detalii** – introduse prin conectori specifici: *în plus, mai mult, în afară de etc.*

Concluzia este, de regulă, „simetrică”, reluând, cu un plus de nuanțe, ipoteza. Este marcată, de asemenea, prin structuri specifice: *așadar, prin urmare, în concluzie*.

Recomandări:

Este bine să aranjezi argumentele de la cel mai slab spre cel mai puternic; acesta din urmă se va întipări, împreună cu concluzia, în mintea cititorului. În acest sens, poți să le „ierarhizezi”/organizezi după importanța lor, prin structuri precum *în primul rând, în al doilea rând*.

Încearcă să realizezi, în introducere, o captare a bunăvoinței cititorului, prin întrebări sau afirmații provocatoare pe marginea subiectului abordat.

II. Modele

Cerință: Alcătuiește un text argumentativ de 10-15 rânduri în care să îți exprimi opinia pe marginea afirmației „Frumusețea este în ochii privitorului”.

Sugestie de rezolvare:

Introducere:

Cine oare nu a auzit cel puțin o dată acest proverb?

În opinia mea, frumusețea nu poate fi definită decât din punctul de vedere al fiecărui om în parte și este normal să avem libertatea de a alege chiar și idealul de frumusețe, cât timp nu îl impunem celorlalți.

Cuprins:

În primul rând, frumusețea nu poate fi definită doar fizic, oamenii având o dimensiune mult mai importantă, cea morală. Așa cum cineva ni se pare deosebit din punctul de vedere al aspectului exterior, ni se poate părea frumos interior, sufletește, dar pentru aceasta ar trebui să vedem, adică să avem parte de un gest, de un comportament care să denote frumusețe. Altfel, s-ar putea să ni se pară urât, dacă fizic nu corespunde standardelor.

În al doilea rând, sunt de părere că libertatea de a ne alege standardele reprezintă o condiție a existenței unei societăți, care presupune diversitate. Nu putem trăi „la indigo”, ci doar încercând să acceptăm și alte concepții despre viață și, evident, despre frumusețe.

Concluzie:

Așadar, fiecare are dreptul de a alege și, folosindu-ne înțelept de acest drept, s-ar putea să aflăm că frumusețea nu este doar a fiecăruia, ci a tuturor, că o putem descoperi căutând-o în alții, în noi.

III. Exerciții

1. Asociază fragmentele următoare unor părți ale discursului argumentativ:

O primă greșală, de care trebuie astăzi ferită tinerimea noastră, este încurajarea blândă a mediocrităților. Cea mai rea poezie, proza cea mai lipsită de idei, discursul cel mai de pe deasupra – toate sunt primite cu laudă, sau cel puțin cu indulgență, sub cuvânt că „tot este ceva” și că are să devie mai bine. Așa zicem de 30 de ani și încurajăm la oameni nechemăți și nealeși! Domnul X e proclamat poet mare, domnul Y – jurnalist eminent, domnul Z – bărbat de stat european, și rezultatul este că de atunci încoace mergem tot mai rău, că poezia a dispărut din societate, că jurnalistică și-a pierdut orice influență; iar cât pentru politica română, fericite articolele literare, căroră le este permis să nu se ocupe de dânsa!

De aci să învățăm marele adevăr că mediocritățile trebuiesc descurajate de la viața publică a unui popor, și, cu cât poporul este mai incult, cu atât mai mult, fiindcă tocmai atunci sunt primejdioase. Ceea ce are valoare se arată la prima sa înfățișare în meritul său și nu are trebuință de indulgență, căci nu este bun numai pentru noi și deocamdată, ci pentru toți și pentru totdeauna.

Al doilea adevăr, și cel mai însemnat, de care trebuie să ne pătrundem, este acesta: forma fără fond nu numai că nu aduce nici un folos, dar este de-a dreptul stricăcioasă, fiindcă nimicește un mijloc puternic de cultură.

(Titu Maiorescu, *În contra direcției de astăzi în cultura română*)

b. *Afară de aceea, s-ar putea permite și compararea cu rezultatele științei respective, cercarea dacă ele coincid cu aceste rezultate sau ba. Însă nu a științei ca autoritate – ci a științei întrucât ea poate fi relevantă cititorilor ca reflectare a realității.*

(Mihai Eminescu, *Pentru o presă obiectivă*)

c. *Fără îndoială că popoarele culte au multe idei pe care nu le au popoarele mai rămase-n urmă. Popoarele culte deci au o limbă mai bogată în forme etimologice și sintactice.*

(George Coșbuc, *Opere, IV*)

2. Argumentează, folosindu-te de instrucțiuni și de modele, apartenența unui text la genul liric sau epic. Caută mai întâi trăsăturile specifice fiecărui gen literar și textul adecvat.

3. Ești în postura unui vânzător la un magazin de telefoane mobile. Alcătuiește un text argumentativ prin care să convingi un client să cumpere ultimul tip de aparat. Poți consulta și modelul.

CARACTERIZAREA PERSONAJULUI

I. Aspecte teoretice

Plan de idei pentru realizarea unei compuneri – caracterizare de personaj

Introducere:

- identitatea personajului (numele personajului, locul în opera autorului, tipul de personaj, receptarea în critica literară)

Cuprins:

- realizarea caracterizării propriu-zise prin referire la:
 - **mijloacele directe** (cum îl zugrăvește autorul, cum se autocaracterizează, cum îl definesc celelalte personaje)
 - **mijloacele indirecte** (ce semnifică numele, gesturile, comportamentele, atitudinile personajului, ce sugerează limbajul său)

! **Observație:** Pentru fiecare situație selectează argumente/exemple din text!

Încheiere:

- un punct de vedere personal sau din critica literară despre personajul caracterizat

II. Modele

Model 1:

Caracterizarea Vitoriei Lipan

Introducere:

Vitoria Lipan este personajul principal al romanului „**Baltagul**” de **Mihail Sadoveanu**, un text complex în ciuda unor dimensiuni relativ reduse, asociat mitului, inițierii, maturizării, justiției și dragostei.

Considerată de George Călinescu un „Hamlet feminin” prin caracterul ei puternic, inteligență și prin spiritul său justițiar, Vitoria Lipan ilustrează un spirit activ, având ca scop reinstaurarea echilibrului în lumea din care face parte.

Cuprins:

În sine, povestea Vitoriei Lipan din Măgura Tarcăului este simplă, „mioritică”, semnificațiile ei fiind, ca și ale celebrei balade („Miorița”), complexe. Plecat la o „negustorie” cu oi, soțul ei, Nechifor, nu se întoarce la timp acasă, iar nevasta lui se decide să plece în căutarea acestuia, alături de Gheorghiiță, băiatul în care își pune nădejdea. După un drum complicat, cu sușuri și coborâșuri, interogând martori, Vitoria își descoperă soțul ucis într-o prăpastie. La parastas îi demască pe ucigași, pentru ca apoi să se întoarcă în lumea izolată a Măgurii Tarcăului.

Primele indicii despre personaj ne sunt oferite, **indirect**, în „rama” din debut, unde naratorul „împrumută” vocea lui Nechifor Lipan pentru a fixa mentalitatea tradițională a muntenilor, lumea aspră în care trăiesc, **mediul**: *Iar așezările nevestelor și pruncilor ne sunt la locuri strâmte între stânci de piatră. Asupra noastră fulgeră, trăsnește și bat puhoaiete.*

Vitoria Lipan este un **exponent al tradiției**, așa cum reiese din confruntarea verbală (**caracterizare indirectă**) cu „noul”, reprezentat de fiica ei, Minodora, interesată de „coc, valț și bluză”: *Apoi știu eu; acuma vă strâmbați una la alta și nu vă mai place catrința și cămașa... Nici eu, nici bunică-ta, nici bu-nică-mea n-am știut de acestea – și-n legea noastră trebuie să trăiești și tu.*

Reperetele cronologice după care se conduce sunt, în general, cele tradiționale, sărbătorile sau zilele de post: *Timpul stătu, îl însemna totuși cu vinerile negre... Cătră sărbătorile de iarnă, Gheorghiiță veni de la apa Jijiei... Sărbătorile și petrecerile solstițiului de iarnă i-au fost pentru întâia oară străine și depărtate.*

Gesturile și comportamentele susțin un personaj ancorat puternic în lumea satului, între credința în Dumnezeu și superstiție (**caracterizare indirectă**): văzând că soțul ei, Nechifor, întârzie nejustificat, Vitoria apelează la ajutorul preotului Daniil Milieș, dar și la vrăjitoarea Maranda, crede mai degrabă în visele și semnele ei decât în vorbele de alinare și confort ale celorlalți. Chiar și modul în care acceptă „patriarhatul” este unul tradițional,

deși personalitatea puternică îi rămâne nealterată: *Muiera îndura fără să crâcnească puterea omului ei și rămânea neînduplecată, cu dracii pe care-i avea.*

Caracterizarea (**directă**) făcută de Gheorghiiță, fiul chemat pentru a o însoți în căutarea soțului, amintește de cea făcută Smarandei de către Nică, în *Amintiri*: *Mama asta trebuie să fie fărâncătoare; cunoaște gândul omului... cugetă cu mare uimire Gheorghiiță.*

Autocaracterizarea confirmă puterea de înțelegere a femeii aprige în confruntarea cu cei doi copii:

Eu te cetesc pe tine, măcar că nu știu carte, urmă femeia, înțelege că jucăriile au stat. De-acu trebuie să te arăți bărbat. Eu n-am alt sprijin și am nevoie de brațul tău.

Hotărârea de a pleca în căutarea soțului este determinată, fără îndoială, de dragostea față de acesta (*Știe că-l doresc și nici eu nu i-am fost urâtă. Abia acum înțelegea că dragostea ei se păstrase ca-n tinerețe...*), dar și de dorința de a restaura ordinea lucrurilor, așa cum reiese din ultima parte a romanului.

Caracterizarea directă, succintă, făcută de către narator, ilustrează **un portret fizic** pozitiv: *Ochii ei căprui, în care parcă se răsfrângea lumina castanie a părului, erau duși departe.*

Caracterizarea indirectă rezultă din fapte, gesturi, atitudini:

Drumul, refacerea traseului parcurs de Nechifor Lipan, este un prilej pentru Vitoria de a-și iniția flăcăul, de a-l transforma în „purtător de baltag”, adică în bărbat. Acesta învață de la mama sa, în ciuda necazului, să respecte tradiția, la întâlnirea alaiului de nuntă, să respecte onoarea (amenințând cu baltagul omul care îi face Vitoriei propuneri necuviincioase), să pună întrebări astfel încât să afle răspunsurile potrivite, să își înfrângă temerile veghiind lângă trupul fără viață al tatălui.

Deși trăise într-o lume închisă, fără acces la noutate, cum aveau Nechifor sau Gheorghiiță (inițial, ascultă, mirată ca și Minodora, veștile despre tren), Vitoria se dovedește receptivă la provocări: merge cu trenul, vorbește „prin sârmă” și îl îndeamnă, la final, pe Gheroghiță, să înhame caii „după moda cea nouă”.

Descoperirea cadavrului soțului, la Crucea Talienilor, după un drum anevoios, urmat cu talent de veritabil detectiv (prin Dorna, Bistrița, Sabasa, Suha etc.) nu o determină să se trădeze, femeia așteptând un moment prielnic în care să încerce reconstituirea și să îi silească pe criminali să se demaște. Siguranța acestei reconstituiri (sugerată, la nivelul limbajului, de forme precise: „Și mai știu...”) sugerează inteligența ascuțită. Intuiția ageră apare și în alte scene: în discuția cu moș Pricop, Vitoria se pare că știe ce s-a întâmplat cu soțul ei: *El a fost într-adevar, șopti munteanca, și lepădă o picătură din pahăruț înainte de a bea rachiul.*

Limbajul, modalitate a caracterizării indirecte, sugerează, atât în confruntările cu cei doi copii, cât și cu ceilalți, siguranță, voință, autoritate de necontestat:

— *Adevărat este, mamă... Doar țara are rânduiești, polițiști și judecători.*

— *Ce am eu cu dânșii?...*

— *Avem să găsim pe tata?*

— *Avem să-l găsim; de asta nu te îndoi.*

Numele eroinei (**caracterizarea indirectă**) sugerează, explicit, victoria Binelui, refacerea ordinii în lumea tradițională, intrând într-o „tripleță victorioasă” alături de Nechifor (nyke-phoros – „purător de victorie”) și Gheorghită („ucigătorul de balauri”).

Încheiere:

Eroina romanului „**Baltagul**” a fost asociată de Al. Paleologu, în cartea „Treptele lumii sau calea către sine a lui Mihail Sadoveanu”, cu Isis, eroină mitologică, plecată și ea în căutarea trupului fără viață al lui Osiris. Dincolo de asemănările dintre cele două personaje și situațiile lor, trebuie subliniat faptul că Vitoria este, ca și Isis, o „eroină totală”, implicând toate elementele unui portret moral frumos: dragoste, loialitate, putere, spirit justițiar.

III. Exerciții

1. Identifică elementele de caracterizare a personajului Busuioc din fragmentul următor. Alcătuieste caracterizarea sub forma unei compuneri de 15-20 de rânduri:

Acum stăpânirea oprise această serbare: se dăduse de știre și cu toba prin sat, și în auzul oamenilor adunați la biserică precum că nimeni nu are voie să părăsească de seceriș hotarul satului său, nici să primească de seceriș oameni din alte sate.

— *Să văd eu cine mă oprește pe mine a-mi strânge rodul muncii mele! strigă Busuioc. Curată nebunie! De unde ia stăpânirea puterea de a ne opri pe noi toți? La asta nu s-a gândit?! Într-o mână e: „Măi, omule, vrei să mori de foame?”, iar în cealaltă: „Bagă de seamă ca nu cumva să dai de holeră!” Apoi tot mai bună e holera. Parcă dacă mi-a fi dat să mor de holeră, stăpânirea o să șteargă data mea de acolo unde s-o fi aflând! Ți-e scris, ți-e scris; nu ți-e scris, nu ți-e scris, și sănătate bună.*

Socoteala lui Busuioc era făcută: n-avea decât să pună caii la câteva căruțe, să plece la păduri ca să-și aducă oamenii, și apoi ar fi vrut el să știe care-i acela, un om din Curtici, care ar îndrăzni să facă gură.

— *Măi taică, eu zic să mă duc eu, grăi Iorgovan, iar Iorgovan era feciorul tătâne-său.*

Busuioc nu prea stetea de vorbă cu oamenii, și unul dintre oamenii cu care mai ales nu stetea de vorbă era fiul său, Iorgovan.

Iorgovan era, ce-i drept, mai tânăr decât taică-său, însă tocmai fiindcă era mai tânăr și fiindcă îl avea pe Busuioc bogătoiu tată, învățase mai mult în viața lui și era oarecum mai cuminte: asta o simțea Iorgovan, dar Busuioc o știa, și în fundul inimii se bucura de ceea ce știe.

Iorgovan umblase cinci ani de zile la școlile din Arad; era vorba să se facă „domn”, fiindcă avea pe ce, și Busuioc visa nopți întregi la domnia feciorului său și nici n-avea de ce să nu viseze, fiindcă feciorul său era bun școlar. Într-o bună dimineață se pomenește însă cu el acasă.

— Taică, eu m-am gândit să mă dau și eu la plugărie, îi zisese el atunci.

Busuioc s-a uitat lung la el, a mai stat pe gânduri, apoi l-a întrebat:

— Care va să zică rămâi plugar ca mine; de ce nu mi-ai spus-o tu asta mai nainte?

— Pentru că-mi ziceam, a răspuns Iorgovan, dacă îl întreb, știu că n-are să voiască; dac-o fac, știu că are să-i pară rău odată, iar dacă aștept până ce s-o mai gândi și el, mă tem că o să-mi treacă pofta.

— „Așa-i! – gândise Busuioc în el – tot mai bine plugar de frunte decât boier de rând”.

Însă Busuioc era om înșurat, el unul și cu nevasta doi, iar nevasta lui îl avea frate pe popa din Socodor, o avea soră pe preuteasa din Otlaca, mai avea și veri, și verișoare, și e greu lucru să ai neamuri multe și să te temi de gura lor.

„Busuioc nu știe să-și ție feciorul în frâu”: asta n-ar fi voit Busuioc s-o zică neamurile nevestei sale despre dânsul, pentru că avea și el neamuri, și acestea se supărau când acelea îl grăiau de rău, și apoi se supărau și acelea când știau că acestea s-au supărat, încât Busuioc se bălăbănise câte un an de zile până ce ajungea să se împace.

El se duse dar la popa, fiindcă popa era cel mai cu minte dintre toți.

— Lasă-l frate! – a grăit popa – că el știe mai bine la ce-l trage inima!

De atunci Iorgovan tace, face și așteaptă ca taică-său să se bucure, iar Busuioc e tată și se bucură și atunci când nu prea are de ce.

Cu toate aceste, acum Busuioc stete pe gânduri.

De mai cu minte era fiul său mai cu minte; acum însă nu era vorba de minte, ci de trecere, și trecere tot el, tatăl, avea mai multă. Știa pe toată lume, și toată lumea îl știa pe el; nu intra în mintea lui gândul că i s-ar pune cineva în drum când îi zice: „Eu sunt Busuioc de la Curtici”. Așa era! Lui nu i se puneau nimeni în drum; însă Iorgovan era mai mult decât dânsul: feciorul lui Busuioc!

— Bine băiete, dar bagă de seamă, răspunse tatăl.

(Ioan Slavici, Pădureanca)

2. Identifică elementele de caracterizare indirectă în fragmentul următor:

Și mama, care era vestită pentru năzdrăvăniile sale, îmi zicea cu zâmbet uneori, când începea a se ivi soarele dintre nori după o ploaie îndelungată: Ieși, copile cu părul bălan, afară și râde la soare, doar s-a îndrepta vremea și vremea se îndrepta după răsul meu... Știa, vezi bine, soarele cu cine are de-a face, căci eram feciorul mamei, care și ea cu adevărat că știa a face multe și mari minunății: alunga nourii cei negri de pe deasupra satului nostru și abătea grindina în alte părți, înfigând toporul în pământ, afară, dinaintea ușii; închea apa numai cu două picioare de vacă, de se încrucea lumea de mirare; bătea pământul, sau peretele, sau vrun lemn, de care mă

păleam la cap, la mână sau la picior, zicând: Na, na!, și îndată-mi trecea durerea... când vuia în sobă tăciunile aprins, care se zice că făcea a vânt și vreme rea, sau când țiuia tăciunile, despre care se zice că te vorbește cineva de rău, mama îl muștra acolo, în vatra focului, și-l buchisa cu cleștele, să se mai potolească dușmanul; și mai mult decât atâta: oleacă ce nu-i venea mamei la socoteală căutătura mea, îndată pregătea, cu degetul îmbălat, puțină tină din colbul adunat pe opsasul încălțării ori, mai în grabă, lua funingine de la gura sobei, zicând: Cum nu se deoache călcâiul sau gura sobei, așa să nu mi se deoache copilașul și-mi făcea apoi câte-un benchi boghet în frunte, ca să nu-și prăpădească odorul!... Și altele multe încă făcea... Așa era mama în vremea copilăriei mele, plină de minunății, pe cât mi-aduc aminte; și-mi aduc bine aminte, căci brațele ei m-au legănat când îi sugream țâța cea dulce și mă alintam la sânul ei, gângurind și uitându-mă în ochi ei cu drag! Și sânge din sângele ei și carne din carnea ei am împrumutat, și a vorbi de la dânsa am învățat. Iar înțelepciunea de la Dumnezeu, când vine vremea de a pricepe omul ce-i bine și ce-i rău.

(Ion Creangă, Amintiri din copilărie)

3. Alcătuieste, după model, caracterizarea lui Gheorghiță Lipan din romanul „Baltagul” de Mihail Sadoveanu.

4. Reconstituie, într-o caracterizare, portretul fizic și moral al „marelui absent” al romanului „Baltagul”, personajul Nechifor Lipan.

Partea a II-a

Capitolul VI

Vocabularul și fonetica	117
VOCABULARUL	117
FONETICĂ.....	126

Capitolul VII

Verbul	133
VERBUL – ELEMENTE INTRODUCTIVE.....	133
LOCUȚIUNILE VERBALE.....	134
CATEGORIILE GRAMATICALE ALE VERBULUI	136
VERBE PREDICATIVE/NEPREDICATIVE.....	137
VERBE PERSONALE/IMPERSONALE/NEPERSONALE	140
VERBE REGULATE/NEREGULATE.....	142
VERBE TRANZITIVE/INTRANZITIVE.....	142
CONJUGAREA VERBULUI.....	144
DIATEZA VERBULUI.....	144
MODURILE PERSONALE.....	150
MODURILE NEPERSONALE (NEPREDICATIVE).....	161
PERSOANA VERBULUI.....	167
NUMĂRUL VERBULUI.....	168
FORMA VERBULUI.....	168
FUNCȚIILE SINTACTICE ALE VERBULUI.....	169
PREDICATUL.....	169

Capitolul VIII

Substantivul	192
FELUL SUBSTANTIVELOR.....	192
GENUL SUBSTANTIVELOR.....	193

NUMĂRUL SUBSTANTIVELOR.....	193
CAZURILE ȘI FUNCȚIILE SINTACTICE ALE SUBSTANTIVULUI.....	195
LOCUȚIUNILE SUBSTANTIVALE.....	199
VALORILE STILISTICE ALE SUBSTANTIVELOR.....	199
ARTICOLUL.....	201

Capitolul IX

Pronumele	213
PRONUMELE PERSONAL.....	213
PRONUMELE PERSONAL DE POLITEȚE.....	214
PRONUMELE REFLEXIV.....	215
PRONUMELE ȘI ADJECTIVUL PRONOMINAL POSESIV.....	215
PRONUMELE ȘI ADJECTIVUL PRONOMINAL DEMONSTRATIV.....	216
PRONUMELE ȘI ADJECTIVUL PRONOMINAL INTEROGATIV.....	218
PRONUMELE ȘI ADJECTIVUL PRONOMINAL RELATIV.....	218
PRONUMELE ȘI ADJECTIVUL PRONOMINAL NEHOTĂRÂT.....	219
PRONUMELE ȘI ADJECTIVUL PRONOMINAL NEGATIV.....	220
PRONUMELE ȘI ADJECTIVUL PRONOMINAL DE ÎNTĂRIRE.....	220
FUNCȚIILE SINTACTICE ALE PRONUMELUI.....	221
FUNCȚIA SINTACTICĂ A ADJECTIVELOR PRONOMINALE.....	222

Capitolul X

Adjectivul	228
FLEXIUNEA/DECLINAREA ADJECTIVELOR.....	228
CLASIFICAREA ADJECTIVELOR.....	228
FUNCȚIILE SINTACTICE ALE ADJECTIVELOR.....	230
ACORDUL ADJECTIVULUI CU SUBSTANTIVUL.....	230
GRADELE DE COMPARAȚIE ALE ADJECTIVELOR.....	231
LOCUȚIUNILE ADJECTIVALE.....	232

Capitolul XI

Adverbul	240
FORMAREA ADVERBELOR.....	240
CLASIFICAREA ADVERBELOR.....	241
ADVERBELE PREDICATIVE. LOCUȚIUNILE ADVERBIALE PREDICATIVE.....	242
FUNCȚIILE SINTACTICE ALE ADVERBELOR.....	243

Capitolul XII

Numeralul, Prepoziția, Conjunția, Interjecția.....	247
NUMERALUL.....	247
PREPOZIȚIA.....	251
CONJUNȚIA.....	251
INTERJECȚIA.....	252

Capitolul XIII

Semnele de punctuație și de ortografie.....	256
--	------------

Capitolul XIV

Sintaxa frazei.....	263
FRAZA.....	263
CLASIFICAREA PROPOZIȚIILOR.....	263
COORDONAREA ȘI SUBORDONAREA.....	265
EXPANSIUNEA ȘI CONTRAGEREA.....	268
CLASIFICAREA PROPOZIȚIILOR SUBORDONATE.....	269
1. PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ PREDICATIVĂ.....	269
2. PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ SUBIECTIVĂ.....	269
3. PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ ATRIBUTIVĂ.....	271
4. PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ COMPLETIVĂ DIRECTĂ.....	272
5. PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ COMPLETIVĂ INDIRECTĂ.....	273
6. PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANȚIALĂ DE LOC.....	274
7. PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANȚIALĂ DE TIMP.....	275
8. PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANȚIALĂ DE MOD.....	277
9. PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANȚIALĂ DE CAUZĂ.....	277
10. PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANȚIALĂ DE SCOP.....	278

Capitolul VI

VOCABULARUL ȘI FONETICA

VOCABULARUL

I. Aspecte teoretice

Vocabularul este reprezentat de totalitatea cuvintelor care au existat și care există într-o limbă. În limba română se poate vorbi despre aproximativ **120 000 de cuvinte**.

Structura vocabularului

Vocabularul este format din **fondul principal de cuvinte** (sau **lexical**) și **masa vocabularului**. Din cele aproximativ 120 000 de cuvinte, 1500-1800 alcătuiesc fondul principal lexical. Celelalte cuvinte se integrează în masa vocabularului.

Între fondul principal lexical și masa vocabularului nu se pot stabili granițe fixe, deoarece vocabularul este în continuă dinamică, apar cuvinte noi, pătrund în fondul principal lexical sau trec în masa vocabularului. În timp ce unele cuvinte sunt foarte cunoscute la un moment dat și folosite de toți vorbitorii, altele își pierd importanța și se integrează în masa vocabularului.

Fondul principal lexical este alcătuit din cele mai cunoscute și folosite cuvinte.

În vocabularul fundamental intră:

- ▶ toate prepozițiile
- ▶ toate conjuncțiile
- ▶ toate interjecțiile
- ▶ toate pronumele și adjectivele pronominale
- ▶ numerele de la 1 la 100 și numeralul *milion*
- ▶ adjectivele care denumesc însușiri de bază ale noțiunilor: *frumos/urât, slab/gras, mic/mare, înalt/scund, prost/deștept* etc.
- ▶ adverbele care arată calități obișnuite ale acțiunilor, stărilor etc.: *sus/jos, înainte/înapoi, devreme/târziu, azi, ieri, mâine, acasă* etc.
- ▶ toate verbele copulative, verbele auxiliare, cele care denumesc simțurile (*a auzi, a vedea* etc.), precum și alte verbe care exprimă stări și acțiuni obișnuite (*a merge, a dormi, a mânca, a vorbi, a intra, a sta* etc.)

► **substantive care denumesc:**

- **numele membrilor familiei și ale unor grade de rudenie:** *tată, mamă, frate, soră, unchi, mătușă* etc.
- **numele unor obiecte necesare:** *masă, casă, pat, cameră, lingură* etc.
- **numele unor arbori și fructe:** *măr, păr, nuc, cireș, mere, pere, cireșe* etc.
- **numele unor plante (flori, cereale, zarzavaturi):** *lalea, grâu, porumb, ceapă* etc.
- **numele unor părți ale corpului:** *cap, mână, gură, frunte, ureche, ochi* etc.
- **numele zilelor săptămânii, ale părților zilei și ale lunilor anului:** *luni, noapte, ianuarie*
- **numele unor păsări sau animale, domestice și sălbatice:** *cal, porc, vacă, lup, urs* etc.
- **numele punctelor cardinale:** *nord, sud* etc.
- **numele alimentelor de bază:** *pâine, lapte, ulei* etc.
- **numele unor fenomene ale naturii:** *vânt, ploaie, zăpadă* etc.
- **numele culorilor de bază:** *roșu, albastru* etc.
- **numele altor noțiuni:** *pământ, cer, soare, lună, drum, sat, limbă, cuvânt* etc.
- **numele unor noțiuni abstracte:** *tristețe, copilărie, viață, moarte* etc.

Masa vocabularului cuprinde: substantive, adjective, adverbe, verbe, numere care nu sunt uzuale, precum și regionalisme, arhaisme, cuvinte noi (neologisme) etc.

Cuvântul reprezintă unitatea de bază a vocabularului. Acesta este format dintr-un sunet sau o îmbinare de sunete, care se redă în scris printr-o literă sau un grup de litere (**formă**), la care se asociază un anumit înțeles (**sens**).

Există și cuvinte lipsite de sens lexical, care au rolul de a realiza unele relații între cuvinte (exemple: *la, prin, din, și, dar*).

Formarea cuvintelor

Cuvântul de la care se formează alte cuvinte se numește **cuvânt de bază**. Exemplu: **lung** – a lungi, lungime, lungan, lunguleț, alungit etc.

Rădăcina cuvântului este elementul comun al mai multor cuvinte înrudite ca sens.

Exemplu: **învăț-** este rădăcina cuvintelor: a învăța, învățător, învățăcel, neînvățat etc.

Între cuvântul de bază și rădăcină apar uneori diferențe. De exemplu, pentru cuvântul de bază **floare**, rădăcina este **flor-** (**floră**reasă, **flor**ar, în-**flor**it etc.)

Mijloace de îmbogățire a vocabularului

Mijloace interne:

- ▶ derivarea
- ▶ compunerea
- ▶ schimbarea valorii gramaticale

Mijloace externe:

- ▶ împrumuturi din alte limbi (vechi și noi)

Mijloace interne

1. **Derivarea** este procedeul prin care unui cuvânt deja existent în limbă (numit **cuvânt de bază**) i se adaugă un grup de sunete, numit **afix**.

Afixele sunt de două feluri: **prefixe** și **sufixe**.

Prefixele sunt sunete sau grupuri de sunete adăugate înaintea unei rădăcini pentru a forma cuvinte noi de la un cuvânt de bază.

Tipuri:

- negative (neagă sensul cuvântului de bază): **nefiresc**, **inexactitate**, **apolitic**
- privative (arată o lipsă): a **desfrunzi**, a **deșuruba**
- iterative (arată o repetiție): a **reaminti**, a **reface**
- delocutive (formează cuvinte de la locuțiuni): a **împături**, a **înșira**

Sufixe sunt sunete sau grupuri de sunete adăugate la sfârșitul rădăcinii pentru a forma cuvinte noi de la un cuvânt de bază.

Exemplu: frunză – frunzu**ță**, înfrun**zi**, desfrun**zit**

Tipuri:

a. După sens:

- ale agentului: croitor, cizmar, fotbalist, plugar, macaragiu
- ale instrumentului: tocător, ascuțitoare, mestecău
- ale colectivității: brădet, măraciniș, porumbiște
- ale noțiunilor abstracte: islamism, răutate, omenie, iuțeală, învățătură
- ale originii și ale locului: muntean, chinez, oltean, benzinărie
- derivate diminutive: apiță, copilaș, băiețel
- derivate augmentative: fătoi, lădoi, puștan, bețivan
- ale însușirii: iubitor, purpuriu, mătăsos
- ale modalității: românește, târâș, forțat
- motionale (formează masculinul de la feminin și invers): rățoi, găscan, regină, ducasă

b. După categoria gramaticală pe care o are cuvântul format prin derivare:

- substantive: -tor, -an, -ime, -eală
- adjective: -ic, -os, -al, -bil
- verbale: -ui, -iza, -ona
- adverbiale: -ește, -iș, -mente

Cuvintele formate, în același timp, cu sufixe și prefixe se numesc **derivate parasintetice** (exemplu: **înălbit**).

2. Compunerea este procedeul prin care se formează cuvinte noi prin unirea a două sau mai multe cuvinte deja existente în limbă.

Exemple: *nou-născut* (nou+născut), *cincisprezece* (cinci+spre+zece), *traista-ciobanului* (traista+ciobanului), **TAROM** („Transporturile Aeriene Române”), *Centrofarm* („Oficiul central farmaceutic”)

! **Atenție:** Cuvântul compus trebuie să aibă un sens nou, diferit de sensul elementelor componente. El trebuie să denumească o noțiune nouă.

Exemplu: **Ciuboțica-cucului** este denumirea populară a unei **plante**, pe când, separat, cei doi termeni reprezintă: ciuboțică – **pantofior**, cuc – **pasăre**

Procedee de compunere:

a. parataxa (coordonarea prin juxtapunere) – presupune alăturarea prin cratimă a doi termeni cu formă de nominativ-acuzativ: *câine-lup*, *pușcă-mitrălieră*, *româno-francez*, *sârbo-croat*

b. subordonarea (hipotaxa sau compunerea prin subordonare) – presupune ca primul element din termenul compus să aibă în subordine o construcție de tip atribut sau de tip complement.

Prin urmare subordonarea este de **două** tipuri:

► **subordonare atributivă**, care presupune construcții de tipul:

– *substantiv – adjectiv*: botgros, vorbă-lungă, Râmnicul Sărat, sau *adjectiv – substantiv*: bună-credință, rea-credință, bunăvoință, Buna-Vestire

– *substantiv în nominativ-acuzativ – substantiv în genitiv*: calul-dracului, floarea-soarelui, Poiana-Mărului, Vatra Dornei

– *substantiv în nominativ – substantiv în acuzativ cu prepoziție*: apă de plumb, floare-de-coliș, Baia de Aramă, Curtea de Argeș

► **subordonare completivă**, care presupune:

– *verb – complement direct*: fluieră-vânt, zgârie-brânză

– *verb (adjectiv) – complement circumstanțial*: ducă-se-pe-pustii, ieftin-la-mălai

► **subordonare față de un adjectiv**, care presupune:

– *adjectiv (nume de culoare) – adjectiv (nume de culoare sau nu)*: roșu-închis, galben-portocaliu

– *complement circumstanțial – adjectiv*: binecredincios, bine-venit, răufăcător

! **Observație:** Numeralele de la 11 la 19 și zecile (de la 20 la 90) sunt compuse prin **subordonare**. Numărarea cu unități (de la 20 în sus: douăzeci și unu, douăzeci și doi, treizeci și cinci etc.) se realizează prin **parataxă**.

c. abrevierea (prescurtarea) – se poate realiza astfel:

- **cu inițiale:** *BCR* (Banca Comercială Română), *CFR* (Căile Ferate Române)
- **cu inițiale și fragment de cuvânt:** *TAROM* (Transporturile Aeriene Române)
- **cu două sau mai multe fragmente de cuvinte:** *ASIROM* (Asigurarea Românească)
- **cu fragment de cuvânt și un cuvânt întreg:** *ROMARTA* (Arta Românească)

Elemente de compunere savantă

Prefixoidele sau **falsele prefixe (pseudoprefixele)** sunt elemente de compunere care se așază înaintea unui cuvânt cu înțeles de sine stătător pentru a forma un cuvânt nou. Acestea sunt elemente de compunere savantă, provenite din greacă sau latină.

Exemple: *auto-*, *bio-*, *geo-*, *macro-*, *micro-*

Sufixoidele sau **falsele sufixe (pseudosufixe)** sunt elemente de compunere savantă care se așază după un cuvânt cu înțeles de sine stătător pentru a forma un cuvânt nou.

Exemple: *-cid*, *-crație*, *-fil*, *-fob*, *-fug*, *-log*

Prefixe. Elemente de compunere

PREFIXE Procedeu: derivare		ELEMENTE DE COMPUNERE Procedeu: compunere	
ante-	antebraț	auto-	autoportret
anti-	antiderapant	bio-	biocombustibil
arhi-	arhiplin	geo-	geografie
bi-	bisilabic	macro-	macrocosmos
con-	consătean	micro-	microcosmos
contra-	contraindicat	poli-	poliarticular
extra-	extrașcolar	pseudo-	pseudoștiință
hiper-	hipertensiune	tele-	telegazetă
hipo-	hipotensiune	zoo-	zoologie
inter-	interșcolar	-cid	fungicid
intra-	intravenos	-fob	xenofob
post-	postoperator	-fil	anglofil
pre-	preșcolar	-log	filolog
sub-	subcapitol		
supra-	supracopertă		
trans-	transatlantic		
ultra-	ultracunoscut		

3. Schimbarea valorii gramaticale (*conversiunea*) este procedeul cu ajutorul căruia se formează cuvinte noi prin trecerea unui termen dintr-o clasă gramaticală în alta (de la o parte de vorbire la alta).

- ▶ interjecție → substantiv
- ▶ adjectiv → substantiv
- ▶ verb la participiu → substantiv

- ▶ verb la supin → substantiv
- ▶ verb la gerunziu → substantiv

- ▶ adverb → substantiv
- ▶ pronume → substantiv

- ▶ verb la participiu → adverb
- ▶ substantiv → adverb
- ▶ adjectiv → adverb

- ▶ verb la participiu → adjectiv
- ▶ verb la gerunziu
acordat → adjectiv
- ▶ pronume → adjectiv

- ▶ adverb (locuțiune adverbială) →
prepoziție (locuțiune prepozițională)
- ▶ participiu → prepoziție
- ▶ substantiv → prepoziție

Oful meu e mare.

Îmi place **albastrul**.

Rătăciții în pădure se tem de animalele sălbatice.

Spălatul mașinii a fost dificil.

Suferindul a fost transportat la spital.

I se adresează **aproapelui** său.

Acestea sunt **nimicuri**.

Vorbește **fonfăit**.

Merg **toamna** la vie.

Cântă **frumos**.

Nasturele **rupt** a căzut.

Valurile **spumegânde** se izbesc de mal.

Acest copil este cuminte.

Merge **înaintea** grupului.

Merge **de-a lungul** râului.

A câștigat **mulțumită** efortului.

S-a vindecat **grație** medicilor.

Familia lexicală sau **de cuvinte** este alcătuită din toate cuvintele formate de la un cuvânt de bază prin derivare, compunere și schimbarea valorii gramaticale. Aceste cuvinte sunt înrudite ca sens.

Exemplu: *om – omeneste, omenesc, omenos, omenoasă, neom* etc.

Mijloace externe

Împrumuturile lexicale (*vechi și noi*)

Contactele politice, economice, culturale dintre poporul nostru și alte popoare au determinat pătrunderea în vocabularul limbii române a numeroase cuvinte noi din diverse limbi de cultură și civilizație. În funcție de vechimea lor în limba noastră, gradul de adaptare a acestor cuvinte la normele limbii române crește. În timp ce împrumuturile mai vechi au fost supuse

regulilor fonetice (exemple: *greblă, chipeș, mândru*), altele mai noi (exemple: *team, board, fast-food*) păstrează ortografierea din limba de origine.

1. Împrumuturi vechi:

- din limba slavă: *călugăr, a citi, duh, rai, voievod, voinic* etc.
- din limba maghiară: *belșug, chin, meșter, neam, oraș, vamă, chipeș, uriaș* etc.
- din limba turcă: *basma, baclava, balama, cazma, mușama, dușumea* etc.
- din limba greacă: *acatist, ctitor, mănăstire, psalm, calligrafie, taifas* etc.

Neologisme sunt cuvintele nou apărute în limbă, fie împrumutate din alte limbi, fie create de la cuvinte de bază deja existente.

2. Împrumuturi noi (neologisme):

- din limba franceză: *convoi, bazin, cimpanzeu, elev, a solicita, a soluționa* etc.
- din limba italiană: *excepție, superstiție, instrucție, fracție, invitație, fundație* etc.
- din limba germană: *bliț, boiler, bormașină, diesel, handbal, duză, gater, șaibă* etc.
- din limba rusă: *combinat, pufoaică, doctorantură* etc.
- din limba engleză: *buldozer, biftec, baschet, fault, finish, fotbal, gol, set* etc.

Sinonime sunt cuvintele diferite ca formă, dar apropiate ca sens.

Exemple: *a cugeta = a chibzui = a cumpăni*
praf = țărână = colb = pulbere

Tipuri de sinonime:

- **sinonime totale** (se pot înlocui în orice context): *curechi = varză, porumb = păpușoi, ucigaș = criminal*
- **sinonime parțiale** (se pot înlocui doar în anumite contexte): *vreme = timp; bun = prețios, valoros; cuvânt = discurs; a uni = a lega, a împreuna*

Antonime sunt cuvintele cu forme diferite și cu sens opus. Ele pot fi cuvinte diferite sau pot să se formeze prin adăugarea unui prefix la cuvântul de bază.

Exemple: *zi ≠ noapte, alb ≠ negru, bun ≠ rău, educat ≠ needucat*

Cuvintele polisemantice sunt cuvintele care au mai multe sensuri între care s-a păstrat o legătură.

Exemple: Primul sens al cuvântului **capră** este „mamifer rumegător”, dar există și alte sensuri precum „joc popular care este practicat în ajunul Anului Nou”, „joc practicat de copii”, „unealtă de lemn folosită la tăierea buștenilor”, „aparat de gimnastică” etc.

Omonimele sunt cuvintele cu aceeași formă și sens complet diferit.

Tipuri de omonime:

- ▶ **omonime lexicale** (când sunt părți de vorbire identice): **broască** („batracian”) și **broască** („sistem de închidere-deschidere a unei uși”). Acestea se subclasifică în:
 - **totale** (cuvinte care din punct de vedere formal sunt identice la singular și la plural): **lac** („întindere de apă”) și **lac** („substanță”) sunt doi termeni cu pluralul **lacuri**
 - **parțiale** (cuvinte care din punct de vedere formal sunt identice la singular, dar au forme diferite de plural): **bandă – benzi** (de hârtie); **bandă – bande** (de infractori)
- ▶ **omonime lexico-gramaticale** (când sunt părți de vorbire diferite): **sare** (substantiv/verb)

Omografele sunt cuvintele care se scriu și se pronunță la fel: **cer** (substantiv/verb), **sare** (substantiv/verb).

Omofonele sunt cuvintele care se pronunță la fel.

Exemple: *lac* – întindere de apă

lac – substanță (exemplu: lac de unghii)

liliac – arbust

liliac – mamifer

! Atenție:

- Omonimele trebuie să fie și omografe, și omofone!

Paronimele sunt cuvinte cu formă apropiată și sens diferit.

Exemple: *prenume/pronume*, *miner/minier*, *preveni/proveni*

Câmpul lexical cuprinde toate cuvintele care aparțin aceluiași domeniu și care au trăsături de sens comune. Din câmpul lexical fac parte și derivatele sau sinonimele cuvintelor care îl compun.

Exemple: **gradele de rudenie** – *soț, soție, soțioară, mamă, fiică, ginere* etc.

Regionalismele sunt cuvintele specifice vorbirii dintr-o anumită regiune.

Exemple: *dește* (degete), *farbă* (vopsea), *cătană* (soldat), *ciubotă* (cizmă), *cușmă* (căciulă)

Tipuri de regionalisme:

- ▶ **regionalisme fonetice** (pronunțări care sunt specifice unor regiuni): *perină* (pernă), *șicoală* (școală), *dește* (degete)
- ▶ **regionalisme lexicale** (cuvinte care sunt specifice unor regiuni): *farbă* (vopsea), *cătană* (soldat), *ciubotă* (cizmă)

- **regionalisme gramaticale** (forme sau structuri gramaticale specifice unor regiuni): *o face* (va face), *am venitără* (am venit)

Arhaisme sunt faptele de limbă care au dispărut definitiv din uz sau sunt considerate învechite.

Tipuri de arhaisme:

- **arhaisme fonetice** (pronunțări care au ieșit din circulație): *pre* (pe), *hitlean* (viclean), *îmbla* (umbla), *samă* (seamă)
- **arhaisme lexicale** (cuvinte care au ieșit din circulație): *pojarnic* (pom-pier), *diată* (testament), *polcovic* (colonel), *cneaz* (prinț), *pârcălab* (conducător de cetate)
- **arhaisme gramaticale** (forme sau structuri gramaticale învechite): *greșale*, *mormânturi*, *s-a fost deschis*, *îmîne*, *aripe*, *diamanturi*, *ruinuri*
- **arhaisme semantice** (sensuri învechite ale unor cuvinte): *calic* (sărac), *carte* (scrisoare), *babalâc* (titlu de noblete)

Pleonasmul este o greșală de exprimare care constă în folosirea alăturată a unor cuvinte sau construcții cu același sens.

Exemple: *harta mapamondului* (mapamond înseamnă „harta lumii”); *averse de ploaie* (averse înseamnă „ploaie de scurtă durată”)

Tipuri de pleonasm:

► pleonasm semantice:

- pleonasm exclusiv semantic** (repetarea sensului unui cuvânt prin alt termen): *postav gros*, *a notifica oficial*, *vehicul de transport*
 - pleonasm etimologic** (folosirea alăturată a unor cuvinte înrudite, dintre care unul îl cuprinde pe celălalt ca origine și ca sens): *topografia locului*, *muncă laborioasă*, *prioritate importantă*, *altă alternativă*, *edil al orașului*
 - pleonasm ale formării cuvintelor** (apărute prin dublarea unor afixe): *poate fi transmisibil*, *a reface din nou*, *mici fabricuțe*
- **pleonasm gramaticale** (apărute prin dublarea mărcilor de plural sau prin dubla articulare): *pămpasuri*, *cameramenii*, *ouălele*
 - **pleonasm lexico-gramaticale** (îmbinări mixte cuprinzând cuvinte ajutătoare, în primul rând prepoziții, conjuncții, adverbe): *drept pentru care*, *dar însă*, *decât numai*, *mai și*
 - **pleonasm poetice** (figură de stil unde pleonasmul este folosit cu intenție de expresivitate, pentru sublinierea celor comunicate): *foc și pară*; *în fel și chip*; *se sucește, se-nvârtește*; *ce-a făcut, ce-a dres*; *vai și amar*; *cu chiu, cu vai*
 - **pleonasm grafice** (cele vizibile numai în aspectul scris al unei limbi): *cow-boy-ii*
 - **pleonasm frazeologice** (sunt rezultatul îmbinării unor locuțiuni și expresii care au același sens): *în fond și la urma urmei*

Tautologia reprezintă reluarea unui cuvânt cu funcție sintactică diferită: „copilul e tot copil”.

Argoul reprezintă un limbaj codificat, folosit de anumite grupuri închise (infractori, elevi, studenți) pentru a nu putea fi înțelese de restul vorbitorilor.

Exemple: *dirig* (diriginte), *pârnaie* (închisoare), *boabă* (restanță)

Jargonul reprezintă un limbaj elevat, folosit pentru a impresiona vorbitorii.

Exemple: Am un *business* (o afacere).

Îmi caut un *job* (serviciu).

Discuțiile *au antamat* (au început) în această dimineață.

Unitățile frazeologice sunt îmbinări constante de cuvinte sau grupuri sintactice de cuvinte cu următoarele trăsături:

- ▶ sunt foarte des folosite de vorbitori și simțite ca unități distincte
- ▶ elementele care le alcătuiesc sunt foarte sudate

Exemple: *apă oxigenată*, *apă de toaletă*, *apă minerală*, *artist plastic*, *astm bronșic*, *sobă de teracotă*, *stațiune balneară*, *punct de vedere*, *porc mistreț*, *lăptișor de matcă*, *bal mascat*

FONETICĂ

I. Aspecte teoretice

Fonetica este știința care studiază sunetele vorbirii.

Sunetele se clasifică în **vocale**, **semivocale** și **consoane**.

Vocalele sunt sunete la rostirea cărora aerul nu întâlnește obstacole la ieșirea din aparatul fonator (porțiunea dintre plămâni și gură). Ele pot forma singure o silabă sau împreună cu alte sunete.

Exemple: a, ă, â, î, e, i, o, u

Vocalele se clasifică, la rândul lor, în:

- ▶ **Vocale pline** (plenisone). De acum încolo le vom numi, simplu, **vocale**.
- ▶ **Semivocale**
 - a. Sunetele **a, ă și â (î)** sunt întotdeauna vocale pline.
 - b. Sunetele **e, i, o, u** sunt vocale pline când:
 - formează singure silabe:
Exemplu: a-le-**e**
 - sunt singurele vocale în silabă alături de consoane:
Exemplu: a-**pe**

– în diftongi, când sunt accentuate:

Exemplu: *ie*-pu-re

În toate celelalte situații, sunetele **e, i, o, u** sunt **semivocale**.

Consoanele sunt sunete care se pronunță cu ajutorul unei vocale și formează o silabă alături de o vocală.

Silaba este formată dintr-o vocală sau un grup de sunete printre care se află o vocală și se rostește într-un singur efort expirator. Cuvintele pot fi **monosilabice** (alcătuite dintr-o singură silabă) sau **plurisilabice** (formate din mai multe silabe).

! Observație:

- O silabă trebuie să conțină cel puțin o vocală plină.

Diftongul este un grup de sunete format dintr-o vocală și o semivocală, rostite în aceeași silabă.

Triftongul este un grup de sunete format dintr-o vocală și două semivocale, rostite în aceeași silabă.

Hiatul este succesiunea de două vocale pline alăturate, care se rostesc în silabe diferite.

Accentul reprezintă pronunțarea mai intensă a unui sunet dintr-un cuvânt. În funcție de accent se pot deosebi cuvinte diferite (*barem*-barem, *veselă*-veselă). Într-un cuvânt plurisilabic, silaba accentuată este pronunțată mai intens, iar celelalte silabe sunt neaccentuate.

Grupurile *ce, ci, ge, gi, che, chi, ghe, ghi*

- ▶ **ce** și **che** reprezintă un sunet când sunt urmate de **a** în aceeași silabă: *ceață*, *cheamă*; în celelalte situații reprezintă două sunete (**ch** redă întotdeauna un sunet): *cer*, *cheamare*
- ▶ **ge** și **ghe** reprezintă un sunet când sunt urmate de **a** sau **o** în aceeași silabă: *geacă*, *Georgia*; *gheată*, *Gheorghe*; în celelalte situații reprezintă două sunete: *ger*, *gherghină*
- ▶ **ci, gi, chi, ghi** reprezintă un sunet:
 - când sunt urmate de **a, o** sau **u** în aceeași silabă: *ciornă*, *giulgiu*, *chiar*, *ghio*
 - când apar la final de cuvânt, cu **i** neaccentuat: *voci*, *magi*, *mănunchi*, *unghi*

În celelalte situații, reprezintă două sunete: (el) *răstălmăci*, (el) *fugi*, (el) *ochi*, (el) *bunghi*.

Reguli de despărțire în silabe

1. O consoană intervocalică trece la silaba următoare (*fa-rul, fo-cul, fa-ța*).
2. Două consoane intervocalice se despart în silabe diferite (*mun-te, frun-te*). Excepție fac grupurile de consoane în care a doua consoană este **r** sau **l** (*pa-tru, tre-flă*).
3. Trei sau mai multe consoane intervocalice se despart în silabe diferite astfel: prima consoană în silaba anterioară, următoarele consoane în a doua silabă (*mon-stru, con-stru-i*). Excepție fac grupurile de consoane: **lpt, mpt, nct, rct, rtf, stm, ndv** (*sculp-tu-ră, somp-tu-os, func-ți-e, arc-tic, jert-fă, ast-ma-tic, send-viș*).

Conform DOOM², pentru cuvintele formate prin derivare cu prefixe trebuie să admitem două posibilități de despărțire în silabe (exemplu: *dez-a-mor-sa* sau *de-za-mor-sa*).

II. Modele

1. Precizează numărul de litere și numărul de sunete din cuvintele: *cal, ciclop, cincime*.

Răspuns: *cal* (3 litere, 3 sunete), *ciclop* (6 litere, 6 sunete), *cincime* (7 litere, 7 sunete).

2. Identifică diftongii sau hiatul din cuvintele: *real, grâu, lăuda, tău, râu*.

Răspuns: Diftongi apar în cuvintele: *grâu, tău, râu*; hiatul apare în cuvintele: *real, lăuda*.

3. Identifică unitățile frazeologice din următoarele exemple:

Toate încercările lui erau apă de ploaie.

Această apă de colonie este foarte rară.

A vânat un porc-mistreț și trei căprioare.

O stațiune balneară foarte cunoscută este Sovata.

Era un artist plastic renumit.

Răspuns: *apă de ploaie, apă de colonie, porc-mistreț, stațiune balneară, artist plastic*

4. Identifică unitățile frazeologice din următoarea serie: *apă de toaletă, apă la robinet, porc-mistreț, porc gras, punct de vedere, punct pe o hârtie, sobă defectă, sobă de teracotă*.

Răspuns: *apă de toaletă, porc-mistreț, punct de vedere, sobă de teracotă*

5. Precizează rădăcina și cuvântul de bază pentru fiecare dintre următoarele elemente lexicale: *bărbătește, omenie, împietrit*.

Răspuns: *bărbătește* – bărbat (bărbăt-); *omenie* – om (om-); *împietrit* – piatră (-pietr-).

6. Alcătuiește câmpul lexical al cuvântului „fotoliu”.

Răspuns: *canapea, sofa, divan, scaun*

7. Selectează cuvintele aparținând fondului principal lexical din seria: *batracian, bihorean, apă, cap, formol, soră, ciubere*.

Răspuns: *apă, cap, soră*

8. Alcătuiește enunțuri în care cuvântul „foc” să apară cu sensuri diferite.

Răspuns:

În vatră arde *focul*.

Era *foc* și pară de supărat.

S-a făcut *foc* când l-a văzut.

Focul din inima ei nu se stinge.

9. Folosind un dicționar, scrie câte un sinonim pentru fiecare dintre cuvintele: *cătană, pojarnic, vitejie, diată, ipochimen*.

Răspuns: *cătană* = soldat, *pojarnic* = pompier, *vitejie* = curaj, *diată* = testament, *ipochimen* = persoană

10. Găsește patru unități frazeologice sinonime cu verbul „a muri”.

Răspuns: *a da colțul, a trece în lumea dreptilor, a da ortul popii, a da în primire*

11. Precizează trei unități frazeologice care conțin termenul „bun”.

Răspuns: *bun la suflet, bun de gură, bun de harță*

12. Alcătuiește trei enunțuri în care să apară cuvântul „gură” cu sens propriu, secundar și figurat.

Răspuns:

Fiecare cuvânt pe care-l spui din *gură* contează.

La *gura* de metrou erau adunați mulți oameni.

„Pe-un picior de plai/Pe-o *gură* de rai.”

13. Precizează câte litere și câte sunete apar în cuvintele: *popice, conflict, corect, aici*.

Răspuns: *popice* (6 litere, 6 sunete), *conflict* (8 litere, 8 sunete), *corect* (6 litere, 6 sunete), *aici* (4 litere, 3 sunete)

14. Transcrie diftongii și triftongii din cuvintele următoare: *teanc, mereu, mergeau, fereastră*.

Răspuns: *ea, eu, eau, ea*

15. Desparte în silabe cuvintele: *analize, fluctuant, persistent, atroce*.

Răspuns: *a-na-li-ze, fluc-tu-ant, per-sis-tent, a-tro-ce*

16. Scrie patru cuvinte care conțin hiat.

Răspuns: *făină, euro, corelație, populație*

17. Scrie patru cuvinte care conțin diftongi.

Răspuns: *plătească, coapte, creastă, foaie*

18. Motivează folosirea cratimei în versul: „Face-m-aș un vultur mare”.

Răspuns: Cratima este folosită în cazul unei forme verbale inverse.

19. Precizează numărul de silabe din versurile de la exercițiul anterior.

Răspuns: 8 silabe

20. Se dă enunțul: *A rămas Mara, săraca, văduvă cu doi copii, sărăcuții de ei, dar era tânără și voinică și harnică și Dumnezeu a mai lăsat să aibă și noroc.*

(Ioan Slavici, *Mara*)

a. Dă sinonime pentru cuvintele: *sărăcuții, voinică, harnică*.

b. Dă antonime pentru cuvintele selectate la punctul anterior.

c. Identifică o unitate frazeologică.

d. Câte sunete și câte litere sunt în cuvintele: *sărăcuții, lăsat*.

e. Găsește patru cuvinte aparținând fondului principal de cuvinte.

Răspunsuri:

a. *sărăcuții* = *sărmanii*, *voinică* = *puternică*, *harnică* = *vrednică*

b. *sărăcuții/răsfățații*, *voinică/pricăjită*, *harnică/leneșă*

c. *a avea noroc*

d. *sărăcuții* (9 litere, 9 sunete), *lăsat* (5 litere, 5 sunete)

e. *de, ei, dar, era, și*

21. Se dă textul:

A fost odată ca niciodată; că de n-ar fi, nu s-ar mai povesti; de când făcea ploșșorul pere și răchita micșunele; de când se băteau urșii în coade; de când se luau de gât lupii cu mieii de se sărutau, înfrățindu-se; de când se potcovea puricele la un picior cu nouăzeci și nouă de oca de fier și s-arunca în slava cerului de ne aducea povești; De când se scria musca pe părete, Mai mincinos cine nu crede. A fost odată un împărat mare și o împărăteasă, amândoi tineri și frumoși (...).

(Petre Ispirescu, *Tinerete fără bătrânețe și viață fără de moarte*)

a. Identifică două cuvinte derivate cu sufixe.

b. Identifică un cuvânt format prin compunere.

c. Care este cuvântul de bază de la care s-a format verbul „a se înfrăți”.

d. Desparte în silabe cuvintele: *potcovea, puricele, mincinos, amândoi*.

e. Câte litere și câte sunete sunt în cuvântul „făcea”.

f. Explică rolul cratimei din „n-ar”.

Răspunsuri:

a. *împărăteasa, ploșșorul*

b. *amândoi*

- c. frate
- d. pot-co-vea, pu-ri-ce-le, min-ci-nos, a-mân-doi
- e. făcea (5 litere, 4 sunete)
- f. Cratima se folosește deoarece se rostesc două cuvinte împreună și se elidează un sunet pentru evitarea hiatului.

III. Exerciții

1. Alcătuieste enunțuri în care cuvântul „capră” să apară cu sensuri diferite.
2. Selectează cuvintele aparținând fondului principal lexical din seria: *ciubote, team, picior, soț, talisman, mamă, verde*.
3. Folosind un dicționar, scrie câte un sinonim pentru fiecare dintre cuvintele: *acribie, pueril, aforisme, abis*.
4. Alcătuieste câmpul lexical al lui „stilou”.
5. Găsește patru unități frazeologice care să conțină verbul „a lua”.
6. Explică următoarele expresii/locuțiuni: *a ține de vorbă, a cânta în strună, a veni de hac, a face haz de necaz*.
7. Identifică diftongii sau triftongii din cuvintele: *rea, beau, biruiau, creioane, său, pârâu*.
8. Identifică unitățile frazeologice din următoarele exemple:
Era apă de ploaie tot ce încercase.
Era ud de la apa de ploaie.
A dat cu bâta în baltă când a răspuns la istorie.
Copiii se amuzau când dădeau cu bâta în baltă.
9. Identifică unitățile frazeologice din următoarea serie: *a pierde vremea, a pierde trenul, a pierde un nasture, a da din colț în colț, a da o lucrare, a da apă la șoareci*.
10. Precizează rădăcina pentru fiecare dintre cuvintele: *omenește, pietricică, îmbărbăta, înrobit*.
11. Scrie cuvântul de bază pentru fiecare dintre cuvintele de la exercițiul 10.
12. Subliniază semivocalele din următoarele cuvinte: *coalăție, piept, ploaie, biata*.
13. Precizează numărul de litere și numărul de sunete din cuvintele: *citrice, procent, cartof, obicei*.
14. Transcrie diftongii, triftongii și hiatul din următoarele cuvinte: *toacă, leoaică, soare, alee*.

15. Selectează din fragmentul de mai jos trei cuvinte conținând diftongi:
A rămas Mara, săraca, văduvă cu doi copii, sărăcuții de ei, dar era tânără și voinică și harnică și Dumnezeu a mai lăsat să aibă și noroc.

(Ioan Slavici, *Mara*)

16. Construiește trei enunțuri în care să apară cratima pentru marcarea elidării unui sunet, rostirea împreună a două cuvinte și respectiv o formă verbală inversă.

17. Precizează felul sunetelor din cuvântul „ciorbă”.

18. Desparte în silabe următoarele cuvinte: *hârtie, încearcă, înțelegerea, aducea, obiecte, etajere, succesul, pricină.*

19. Se dă textul:

— *Bine ați venit sănătoși; dar ce îmbli, împărate, să afli? Dorința ce ai o să-ți aducă întristare.*

— *Eu nu am venit să te întreb asta, zise împăratul, ci, dacă ai ceva leacuri care să ne facă să avem copii, să-mi dai.*

— *Am, răspunse unchiașul; dar numai un copil o să faceți. El o să fie Făt-Frumos și drăgăstos, și parte n-o să aveți de el.*

(Petre Ispirescu, *Tinerețe fără bătrânețe și viață fără de moarte*)

a. Identifică două cuvinte derivate.

b. Găsește două cuvinte din fondul principal și două cuvinte din masa vocabularului.

c. Identifică două regionalisme din fragmentul dat.

d. Găsește în fragmentul citat un cuvânt format prin compunere.

e. Identifică o unitate frazeologică.

20. Se dă textul:

— *Ce poruncești, stăpâne? Mulțumesc lui Dumnezeu că mi-a ajutat să ajung ca să mai puie mâna pe mine un voinic.*

Și înțepenindu-și picioarele, rămase drept ca lumânarea. Atunci Făt-Frumos îi spuse ce avea de gând să facă și calul îi zise:

— *Ca să ajungi la dorința ta, trebuie să ceri de la tată-tău paloșul, sulita, arcul, tolba cu săgețile și hainele ce le purta el când era flăcău; iar pe mine să mă îngrijești cu însuși mâna ta șase săptămâni și orzul să mi-l dai fiert în lapte.*

(Petre Ispirescu, *Tinerețe fără bătrânețe și viață fără de moarte*)

a. Identifică două cuvinte derivate.

b. Găsește un cuvânt care nu corespunde normelor limbii literare actuale.

c. Identifică două arhaisme lexicale din fragmentul dat.

d. Găsește în fragmentul citat un cuvânt format prin compunere.

e. Recunoaște o unitate frazeologică din fragmentul de mai sus și explică folosirea ei.

CAPITOLUL VII

VERBUL

I. Aspecte teoretice

▲ Elemente introductive

În orice limbă, **verbul** este nucleul comunicării. Acest lucru înseamnă că fără predicat nu există propoziții cu înțeles complet, adică nu ne putem înțelege, nu putem comunica.

Verbul este partea de vorbire flexibilă (își schimbă forma după timp, persoană, număr) care exprimă acțiunea (*a merge, a sări, a scrie*), starea (*a sta, a șede*), existența (*a exista, a se afla*).

Verbul are trei persoane (*persoana I, persoana a II-a, persoana a III-a*) și două numere (*singular, plural*). Acțiunea verbului poate avea loc în **prezent** (în momentul vorbirii), în **trecut** (înainte de momentul vorbirii) sau în **viitor** (după momentul vorbirii).

Conjugarea verbului **a scrie**:

Moduri personale:

Numărul	Persoana	Timpul					
		Prezent	Trecut				Viitor
			perfect compus	imperfect	perfect simplu	mai mult ca perfect	
singular	I	scriu	am scris	scriam	scrisei	scrisesem	voi scrie
	II	scrii	ai scris	scriai	scriseși	scriseseseși	vei scrie
	III	scrie	a scris	scria	scrise	scrisesese	va scrie
plural	I	scriem	am scris	scriam	scriserăm	scriseserăm	vom scrie
	II	scrieți	ați scris	scriați	scriserăți	scriseserăți	veți scrie
	III	scriu	au scris	scriau	scriseră	scriseseră	vor scrie

Conjunctiv		Condițional		Imperativ
Prezent	Perfect	Prezent	Perfect	
să scriu să scrii să scrie să scriem să scrieți să scrie	să fi scris să fi scris să fi scris să fi scris să fi scris să fi scris	aș scrie ai scrie ar scrie am scrie ați scrie ar scrie	aș fi scris ai fi scris ar fi scris am fi scris ați fi scris ar fi scris	(tu) scrii! (voi) scrieți!

Moduri nepersonale:

Infinitiv		Participiu	Gerunziu	Supin
Prezent	Perfect			
a scrie	a fi scris	scris, scrisă, scriși, scrise	scriind	de scris

▲ Locuțiunile verbale

Locuțiunile verbale sunt grupuri de cuvinte unitare, care au în componență întotdeauna un verb. Ele sunt sinonime cu un verb, îndeplinind împreună rolul gramatical al acestuia:

- a băga de seamă* = a observa
- a da năvală* = a năvăli
- a o lua la fugă* = a fugi
- a sta de veghe* = a veghea
- a-i părea rău* = a regreta
- a da o mână de ajutor* = a ajuta
- a se lua la harță* = a se certa
- a-și aduce aminte* = a-și aminti
- a face impresie* = a impresiona

Verbul indică toate categoriile gramaticale ale locuțiunii. Celelalte cuvinte dau de regulă sensul locuțiunii.

Locuțiunile verbale au următoarea structură:

- verb + substantiv: *a duce dorul*, *a spăla putina*
- verb + pronume + substantiv: *a o lăsa baltă*
- verb + pronume + prepoziție + substantiv: *a o pune de mămăligă*, *a o lua la fugă*
- verb + pronume + adverb: *a o lua razna*
- verb + numeral: *a da pe din două*

Locuțiunile verbale sunt determinate de:

- complemente indirecte: *Ei **le-au** dat o mână de ajutor în grădină.*
- complemente directe: *Prietenii i-au adus aminte **întâmplarea** de la munte.*
- complemente circumstanțiale: *A luat-o la fugă **cu atenție** spre capătul pădurii.*

! Observație:

- Locuțiunile verbale **NU** pot fi determinate de atribute, substantivele din componența lor fiind, de obicei, nearticulate:

*Solul **a dat de veste** că oastea nu a fost înfrântă.* (locuțiunea verbală *a da de veste*)

*Solul **a dat vestea** îmbucurătoare a biruinței.* (verb + substantiv complement direct)

Funcțiile sintactice ale locuțiunilor verbale:

Locuțiuni verbale la moduri personale	Locuțiuni verbale la moduri nepersonale	
predicat verbal	subiect	<i>A o lua la fugă în fața greutăților este rușinos.</i>
<i>Acești actori tineri au făcut o impresie deosebită la ultima reprezentație a piesei.</i>	nume predicativ	<i>Datoria ta este de a-i da o mână de ajutor.</i>
	complement direct	<i>Ei au început a se lua la harță de dimineață.</i>
	complement indirect	<i>S-a săturat de stat de veghe singur pe vapor.</i>
	complement circumstanțial de scop	<i>Am spus asta pentru a nu-i părea rău că nu a venit cu noi.</i>
	complement circumstanțial de timp	<i>S-a întors înainte de a băga de seamă cineva că lipsește.</i>
	complement circumstanțial de mod	<i>A intrat fără a da năvală ca ceilalți copii din cameră.</i>
	atribut verbal exprimat prin verb la infinitiv	<i>Am avut bucuria de a-mi aduce aminte zilele fierbinți de vară.</i>
	atribut verbal exprimat prin verb la supin	<i>Obiectul de dat de-a dura era un bulgăre de zăpadă.</i>

În analiza gramaticală, locuțiunile verbale au funcția sintactică de predikat verbal. Locuțiunile se analizează indicând categoriile gramaticale ale părților componente.

Între elementele componente ale locuțiunilor verbale pot fi intercalate alte părți de vorbire:

Exemple: *O luau toți la fugă din fața furtunii.*

Îi părea foarte rău că nu a putut să vină și el.

Vor face cu siguranță o impresie bună.

Model de analiză

*Acești actori tineri **au făcut o impresie** deosebită la ultima reprezentație a piesei.*
au făcut o impresie – locuțiune verbală alcătuită din:

au făcut = verb predicativ, personal, neregulat, tranzitiv, conjugarea a III-a, diateza activă, modul indicativ, timpul perfect compus, persoana a III-a, numărul plural, forma afirmativă

o impresie = substantiv comun, simplu, genul feminin, numărul singular, cazul acuzativ, însoțit de articolul nehotărât „o”

Locuțiunea verbală are funcția sintactică de predikat verbal.

▲ Categoriile gramaticale ale verbului

Verbul își schimbă forma în conjugare după **mod** și **timp** (categorii specifice), **persoană** (categorie comună cu pronumele), **număr** (categorie comună tuturor părților de vorbire flexibile).

Diateza este forma pe care o ia verbul pentru a arăta raportul dintre acțiunea pe care o exprimă și subiectul gramatical.

- ▶ **Diateza activă** arată că acțiunea este făcută de subiectul gramatical.
- ▶ **Diateza reflexivă** arată că acțiunea este făcută de subiectul gramatical; se deosebește de diateza activă prin pronumele reflexive sau pronumele personale neaccentuate folosite ca reflexive, care însoțesc verbul în conjugare. Aceste pronume nu au funcție sintactică, fiind folosite numai ca mărci gramaticale ale diatezei reflexive: *mă gândesc, ne gândim, îmi închipui*.
- ▶ **Diateza pasivă** arată că subiectul gramatical suferă acțiunea făcută de altcineva. Autorul acțiunii poate fi exprimat sau nu, dar când apare este exprimat printr-un complement (de agent). Se deosebește de celelalte diateze prin faptul că se formează cu ajutorul verbului *a fi* + participiul trecut al verbului de conjugat, acordat în gen și număr cu subiectul.

La persoana a III-a sensul pasiv poate fi exprimat și prin forma reflexivă a verbului însoțită de pronumele *se*:

Exemplu: Explicația **se dă** de către profesor. = Explicația **este dată** de către profesor.

Modul este forma pe care o ia verbul pentru a arăta cum consideră vorbitorul acțiunea: reală, realizabilă (*să culeg*), dorită sau condiționată de o altă acțiune (*aș culege*).

- ▶ **Modurile personale** sunt cele care își schimbă forma după persoană: indicativ, conjunctiv, condițional-optativ, imperativ. **Modurile personale** sunt **predicative**.
- ▶ **Modurile nepersonale** sunt cele care nu își schimbă forma după persoană: infinitiv, participiu, gerunziu, supin. **Modurile nepersonale** sunt **nepredicative**.

Timpul este forma pe care o ia verbul pentru a arăta momentul în care are loc acțiunea: în **prezent** (în momentul vorbirii), în **trecut** (înainte de momentul vorbirii) sau în **viitor** (după momentul vorbirii).

Conjugarea verbului este prezentarea tuturor formelor unui verb, care se organizează pe moduri, timpuri, persoane și număr.

Formele pe care le ia verbul în conjugare pot fi simple sau compuse. Formele compuse sunt alcătuite din verbul de conjugat la infinitiv sau participiu și un verb auxiliar. Prin această îmbinare se realizează sensurile timpurilor: trecut (*am citit*) și viitor (*voi citi*), precum și sensul de acțiune dorită (*aș citi*) sau de acțiune condiționată (*dacă aș citi, aș ști*).

Persoana și numărul sunt categorii gramaticale nespecifice verbului.

▲ Verbe predicative/nepredicative

1. Verbe predicative

Verbele predicative sunt verbele care au înțeles de sine stătător, adică pot spune ceva singure despre subiect și pot forma singure predicatul când sunt la un mod personal.

2. Verbe nepredicative

Verbele nepredicative sunt verbele care nu au înțeles de sine stătător, nu pot spune singure ceva despre subiect, nu pot forma singure predicatul, ci numai împreună cu alte cuvinte.

Verbele nepredicative pot fi:

- ▶ **verbe auxiliare** – verbe care ajută la formarea unor moduri și timpuri. Ele nu au sens de sine stătător, intrând în componența unor moduri și timpuri compuse. Verbele auxiliare sunt **a avea, a vrea, a fi**.
- ▶ **verbe copulative** – verbe care nu au sens de sine stătător; de aceea nu pot alcătui numai cu subiectul o propoziție cu sens deplin. Ele au rolul unui instrument gramatical care face legătura între numele predicativ și subiect.

a. Verbele auxiliare

Verbul **A AVEA**

Verbul *a avea* este **auxiliar** când ajută la:

- formarea timpului perfect compus de la indicativ: *am citit*
- formarea modului condițional-optativ, timpurile prezent și perfect: *aș citi, aș fi citit*
- formarea viitorului construit cu conjunctiv: *am să cânt, aveți să cântați*

Verbul *a avea* este **predicativ** când are sensul de *a poseda*.

Exemplu: Copilul *are* multe jucării.

! Atenție:

- Forma de conjunctiv prezent corectă este **să aibă**, NU *să aibe*.

Verbul **A VREA**

Verbul *a vrea* este **auxiliar** când ajută la:

- formarea timpului viitor simplu de la modul indicativ: *voi merge, voi cânta, se vor grăbi*
- formarea timpului viitor anterior de la modul indicativ: *voi fi mers, voi fi cântat, se vor fi grăbit*

Verbul *a vrea* este **predicativ** atunci când are sensul de *a dori*:

Exemplu: Eu *vreau* ciocolată.

Ortografie:

- la modul indicativ, timpul imperfect, forma corectă de persoana I singular este ***vream***, **NU** *vroiam*

Verbul **A FI**

Verbul *a fi* este **auxiliar** când ajută la formarea unor timpuri și moduri compuse:

- viitor II (viitor anterior): *voi fi învățat*
- conjunctiv perfect: *să fi învățat*
- condițional-optativ perfect: *aș fi învățat*

b. Verbele copulative

Verbul copulativ nu are sens de sine stătător; de aceea nu poate alcătui numai cu subiectul o propoziție cu sens deplin. Acesta are rolul unui instrument gramatical care face legătura între nume predicativ și subiect.

Verbul *a deveni* este întotdeauna **verb copulativ**.

Exemplu: El *a devenit* inginer.

Verbul **A FI**:

– este **copulativ** (sau verb de legătură) atunci când nu are sensurile de: *a exista, a se afla, a se întâmpla, a costa, a-și avea originea* etc.

Exemple: Floarea **este** roșie.

Tatăl lui **este** inginer.

– este **predicativ** atunci când are sensurile de mai sus:

	Verb copulativ	Verb predicativ
a fi	Verbul <i>a fi</i> este verb copulativ atunci când nu are sensurile din dreapta. Exemple: Floarea <i>este</i> roșie. Tatăl lui <i>este</i> inginer.	Verbul <i>a fi</i> este verb predicativ atunci când are sensurile: <i>a exista, a se afla, a se găsi, a se întâmpla, a avea loc, a trece</i> (pentru timp), <i>a se duce, a costa, a fi originar din</i> . Exemple: Cartea <i>este</i> pe bancă. (<i>există, se află, se găsește</i>) <i>A fost</i> mult timp de când nu și-a văzut satul natal. (<i>a trecut</i>) <i>Va fi</i> la Paris vara viitoare. (<i>se va duce</i>) Cartea <i>este</i> 20 de lei. (<i>costă</i>) Ei <i>sunt</i> din Moldova. (<i>sunt originari din</i>)
a deveni	Este întotdeauna verb copulativ. Are sensul de <i>a se dezvolta, a se transforma</i> : Exemplu: Fenomenele extreme <i>devin</i> tot mai frecvente din cauza încălzirii globale.	

Ortografia verbului *a fi*:

- ▶ formele de imperfect se scriu cu *e-*, **NU** cu *ie-*
- ▶ terminațiile imperfectului se adaugă imediat după rădăcină (*eram, erați* etc., **NU** *ieream, iereai, iereai* etc.)
- ▶ se scrie cu un singur *-i* la infinitiv prezent și perfect (*a fi, a fi fost*), la imperativ negativ persoana a II-a singular (*nu fi*), viitor simplu și viitor anterior (*voi fi, voi fi fost*), condițional prezent și perfect (*aș fi, aș fi fost*), conjunctiv perfect (*să fi fost*)
- ▶ se scrie cu doi de *-i* la imperativ afirmativ, persoana a II-a (*fii* liniștit), la conjunctiv prezent persoana a II-a (*tu să fii*), la gerunziu (*fiind* cu derivatele sale); primul *-i* este din rădăcină, al doilea din terminații
- ▶ la imperativ persoana a II-a plural (*fiți*), pentru că *-ți* este terminație, și nu pronume personal

Alte forme ale verbului *a fi*:

- ▶ forme neliterare: *-s, -îs* la persoana a III-a plural și *-i, -îi* la persoana a III-a plural; se folosesc după cuvinte care se termină cu vocală și se leagă de acestea prin liniuță, deoarece se rostesc împreună cu cuvântul dinaintea lor, formând aceeași silabă; aceste forme nu trebuie confundate cu pronumele personal de persoana a III-a.

Verbul **A IEȘI**

– este **copulativ**, când are sensul de „a deveni”

Exemplu: El *a ieșit* inginer.

– este **predicativ** când **NU** are sensul de „a deveni”

Exemplu: El *a ieșit* din casă.

Verbul **A SE FACE**

– este **copulativ**, când are sensul de „a deveni”

Exemplu: El *s-a făcut* inginer.

– este **predicativ**, când **NU** are sensul de „a deveni”

Exemplu: *S-a făcut* că plouă.

Verbul **A AJUNGE**

– este **copulativ**, când are sensul de „a deveni”

Exemplu: El *a ajuns* inginer.

– este **predicativ**, când **NU** are sensul de „a deveni”

Exemplu: El *a ajuns* acasă.

Verbul **A RĂMÂNE**

– este **copulativ**, când **NU** are sensul de „a rămâne într-un loc”

Exemplu: El *a rămas* repetent.

– este **predicativ**, când are sensul „a rămâne într-un loc”

Exemplu: El *a rămas* acasă.

Verbul **A PĂREA**

- este **copulativ**, când **NU** este urmat de conjuncțiile „că” sau „să”
Exemplu: El *pare* inteligent.
- este **predicativ**, când este urmat de conjuncțiile „că” sau „să”
Exemplu: *Pare* că plouă.

▲ Verbe personale/impersonale/nepersonale

1. Verbele personale și verbele impersonale sunt la moduri personale.

Verbele personale sunt verbele care își schimbă forma după persoană și au subiect care răspunde la întrebarea **Cine?**

Exemplu: Prietenul meu *a venit* la gară. (cine a venit? – prietenul)

Verbele impersonale sunt verbele care au subiect ce răspunde la întrebarea **Ce?:** *a plăcea, a trebui, a se ști, a se întâmpla.*

Exemple:

Îmi place ciocolata. (ce îmi place? – ciocolata)

Trebuie răbdare pentru a reuși. (ce trebuie? – răbdare)

Nu se întâmplă nimic deosebit până mâine. (ce nu se întâmplă? – nimic)

Sunt **unipersonale**, pentru că au formă numai de persoana a III-a, și **impersonale**, pentru că acțiunea nu este făcută de a anumită persoană.

Verbe unipersonale și impersonale sunt și verbele care arată fenomene ale naturii (*a ploua, a tuna, a ninge, a fulgera, a trăsni, a se însera, a se înnopta, a se înnegura, a se întuneca*).

Exemple:

Plouă de trei zile.

Tună, fulgeră și trăsnește foarte tare.

Ninge cu fulgi mari.

Se întunecă devreme iarna.

Când *se înnoptează*, natura se liniștește.

La linia orizontului *se înnegurează*.

! **Atenție:** Verbul *a ploua* se scrie cu *u* în rădăcină.

2. Unele verbe impersonale pot deveni personale.

Când sunt folosite cu sens figurat, singure sau în expresii pentru a exprima acțiuni atribuite unor persoane sau lucruri, verbele *a fulgera, a tuna, a ninge, a ploua, a trăsni* devin personale:

a fulgera = a luci, a scânteia, a sclipi (ca un fulger)

a tuna și a fulgera = se spune despre o persoană furioasă, care face scandal, trânteste și bufnește

a trăsni = a lovi pe cineva ca un trăsnet

parcă tot îi ninge și îi plouă = despre o persoană mereu nemulțumită și posomorâtă

a trebui = este **unipersonal** (are forme numai la persoana a III-a) și **impersonal** cu sensul „e necesar, se cuvine, se cade” (**Atenție:** verbul păstrează în conjugare la toate modurile și timpurile vocala -i).

Verbul *a trebui* este **unipersonal** (are forme numai la persoana a III-a) și **impersonal** cu sensul „e necesar, se cuvine, se cade” (**Atenție:** verbul păstrează în conjugare la toate modurile și timpurile vocala -i).

Forma *trebuie* se folosește atât la singular, cât și la plural (*ei trebuie să știe/ el trebuie să știe*). Numai la conjunctiv prezent și la viitorul format cu conjunctiv se poate folosi forma *trebuiască* (*să trebuiască/o (are) să trebuiască*).

3. Unele verbe personale pot deveni impersonale.

Verbele *a fi*, *a părea*, *a rămâne*, *a ajunge*, *a ieși*, *a deveni*, *a se face*, *a însemna* pot deveni **impersonale**.

Verb	Verb personal	Verb impersonal
a fi	Cartea <i>este</i> interesantă. Cartea <i>este</i> în ghiozdan.	<i>Este</i> imposibil de mers pe acolo.
a părea	După concurs, copilul <i>pare</i> palid.	<i>Se pare</i> că nu au trecut pe acel pod.
a rămâne	Planul <i>rămâne</i> neschimbat. Câinele <i>rămâne</i> acasă.	<i>Rămâne</i> să stabilim itinerarul.
a ajunge	După cinci ani de studiu, el <i>va ajunge</i> medic. Câștigătorul <i>ajunge</i> la linia de sosire.	<i>Se ajunge</i> pe o cărare până la cabană.
a deveni	Peisajul <i>devine</i> tot mai sălbatic.	<i>Devine</i> interesant ce se întâmplă cu animalele captive eliberate.
a se face	El vrea să <i>se facă</i> profesor. Ciocolata <i>se face</i> din boabele arborelui-de-cacao.	<i>Se făcea</i> că într-o dimineață, în zori, soarele nu se mai ivi pe bolta albastră.
a însemna	Perseverența <i>înseamnă</i> reușită. Copilul <i>însemna</i> drumul pe hartă.	<i>Înseamnă</i> că nu vreți să mergeți cu noi.
a începe	<i>A început</i> a citi.	<i>A început</i> a ploua.
a continua	<i>A continuat</i> a lucra singur.	<i>A continuat</i> a ninge până-n zori.
a înceta	<i>A încetat</i> a se plânge de necazuri.	<i>A încetat</i> a se înnora.

Verbele devin **nepersonale** atunci când apar la modurile **infinitiv, participiu, gerunziu** sau **supin**. În acest caz, nu au funcție sintactică de predicat.

Exemple: Nu știa *a cânta* la chitară.

Cartea *citită* i-a plăcut foarte mult.

Venea *gândindu-se* la traseul de urmat.

Nu-și luase pe drum o carte *de citit*.

Expresii verbale unipersonale prin formă și impersonale prin conținut

Formare:

verb copulativ impersonal + adverb sau verb la supin

Exemple: *este bine, este lesne, este ușor, este așa (așa-i), este greu, este sigur, este posibil, este imposibil, este de știut, devine de neînțeles*

Când predicatul nominal este exprimat prin expresii verbale impersonale, subiectul este, de obicei, exprimat printr-un verb la infinitiv sau supin:

Este lesne a trece râul. (întrebarea: ce e lesne? – a trece)

Este lesne de trecut râul. (întrebarea: ce e lesne? – de trecut)

▲ Verbe regulate/neregulate

După prezența sau absența neregularităților în ceea ce privește tema unor forme flexionare, verbele se împart în **verbe regulate** și **verbe neregulate**.

Cel mai utilizat verb neregulat este verbul *a fi*, care are cinci teme în cursul flexiunii.

Alte verbe neregulate sunt: *a avea, a mânca, a usca, a lua, a bea, a vrea, a da, a sta* etc.

▲ Verbe tranzitive/intranzitive

În funcție de capacitatea verbului de a avea sau nu complement direct, verbele se pot clasifica în:

a. verbe tranzitive: *a desena, a lucra, a scrie, a citi*

b. verbe intranzitive: *a veni, a sta, a se gândi, a fi spălat, a fi, a se spune*

c. verbe care își schimbă caracterul tranzitiv/intranzitiv

a. Verbele tranzitive

Verbele tranzitive sunt verbele care pot avea complement direct.

Complementele exprimate printr-un **nume de persoană** răspund la întrebarea **pe cine?**

Exemplu: El o *vede* pe mama. (pe cine vede? – pe mama)

Complementele exprimate printr-un **nume de obiect** răspund la întrebarea **ce?**

Exemplu: El *vede* un film. (ce vede? – un film)

! Atenție:

► Caracterul tranzitiv al verbelor se apreciază după:

- posibilitatea verbului de a avea complement direct în propoziția dată, **NU** după prezența sau absența complementului direct în propoziția dată

Exemplu: El *desenează*.

- sensul verbului în context:

Exemplu: El *spune* o poveste./*Se spune* că va ploua.

- Verbele *a anunța, a asculta, a examina, a întreba, a învăța, a povățui, a ruga, a sfătui, a trece, a traversa* pot avea două complemente directe și se numesc **bitranzitive** sau **dublu tranzitive**:

- **al persoanei** (= pe cineva)

- **al obiectului sau al acțiunii** (= ceva)

Exemple: *Îi anunț ceva.*

Le traversez pe toate.

Îi sfătuiesc să fie buni.

b. Verbele intransitive

Verbele intransitive sunt verbele care nu pot avea complement direct.

Sunt ușor de recunoscut după sens (verbele de mișcare și verbele care exprimă o stare nu exprimă acțiuni care să se exercite asupra unui obiect).

Sunt intransitive:

- verbele de mișcare: *a veni, a pleca, a coborî, a cădea* etc.
- verbele care exprimă starea: *a sta, a exista*
- verbele la diateza reflexivă: *a se gândi, a-și aminti, a-și aduce aminte*
- verbele la diateza pasivă: *a fi spălat, a fi așteptat*
- verbele impersonale: *se zice, se spune, se cuvine, trebuie*
- verbele copulative: *a deveni, a ieși, a rămâne, a ajunge, a (se) părea, a însemna*
- verbul *a fi*, în orice situație

Unele verbe intransitive au un **complement direct subînțeles** exprimat prin:

- un cuvânt cu aceeași rădăcină: *a lupta* (o luptă dreaptă) etc.
- un cuvânt din aceeași sferă semantică: *a visa* (un vis), *a trăi* (o viață), *a alerga* (o cursă), *a adormi* (un somn)

c. Verbe care își schimbă caracterul tranzitiv/intranzitiv

Unele verbe își pot schimba caracterul tranzitiv sau intranzitiv. În acest caz, ele își schimbă sensul lexical sau capătă o altă nuanță de sens.

► Verbe intransitive folosite tranzitiv

Exemple:

Am trecut prin apă./Pe copil, l-am trecut dincolo.

Aleargă repede./L-am alergat până departe.

► Verbe tranzitive folosite intransitiv

Exemple:

Ține-l bine pe copil./Ploaia a ținut o zi.

Am făcut lucrarea./Fă cum știi.

▲ Conjugarea verbului

În funcție de terminația de la infinitiv, verbele din limba română se împart în patru grupe numite **conjugări**. Terminația infinitivului este numită caracteristica conjugării.

Conjugarea	Infinitivul	Caracteristica conjugării
Conjugarea I	a curăța, a desena, a lucra	-a
Conjugarea a II-a	a apărea, a avea, a plăcea	-ea
Conjugarea a III-a	a face, a bate, a cere	-e
Conjugarea a IV-a	a găsi, a coborî, a citi, a privi	-i sau -î

▲ Diateza verbului

Diateza este forma pe care o ia verbul pentru a arăta raportul dintre acțiunea pe care o exprimă și subiectul gramatical.

Verbul are trei diateze: **activă, reflexivă și pasivă**.

a. Diateza activă

La **diateza activă** acțiunea exprimată de verb este făcută de subiect.

Verbul la diateza activă nu are o marcă specifică.

Exemplu: Pădurea *freamătă*.

b. Diateza pasivă

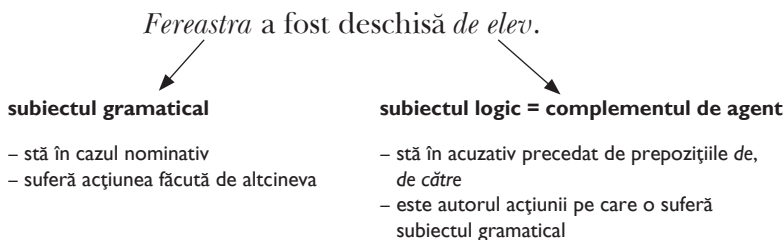
Diateza pasivă arată că subiectul gramatical suferă acțiunea făcută de altcineva. Autorul acțiunii poate fi exprimat sau nu, dar, când apare, este exprimat printr-un complement cu prepoziția *de* sau *de către* numit **complement de agent**.

Diateza pasivă se construiește cu verbul *a fi* la modul și timpul de exprimat, urmat de participiul verbului de conjugat, acordat în gen și număr

cu subiectul. Toate categoriile gramaticale sunt exprimate de verbul „a fi”, numai conjugarea este a participiului.

Formare:

verbul auxiliar *a fi* + participiul verbului de conjugat
acordat în gen și număr cu subiectul

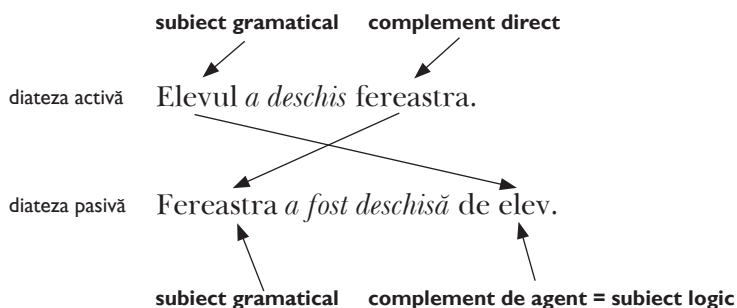
Un verb la diateza pasivă este asemănător ca formă cu un predicat nominal format din verbul copulativ *a fi* plus un nume predicativ exprimat printr-un participiu. Confuzia se produce mai ales atunci când într-un enunț complementul de agent nu este exprimat.

Exemplu: Dorința Ioanei *a fost îndeplinită*.

La persoana a III-a, sensul pasiv poate fi exprimat și prin forma reflexivă a verbului însoțită de pronumele *se*.

Exemplu: Explicația *se dă* de către profesor. = Explicația *este dată* de către profesor.

Construcțiile pasive rezultă din propoziții cu predicat exprimat printr-un verb la diateza activă.

Transformări:

- verbul la diateza activă este înlocuit prin construcția pasivă *a fost deschisă*
- complementul direct este transformat în subiect
- subiectul este transformat în complement de agent

Complementul de agent poate fi **exprimat** în propoziție sau poate fi **subînțeles**:

Exemplu:

Poștalionul se afla în curte, lustruit pe de-a-ntregul, dar caii încă nu fuseseră înhămați.

(Charles Dickens, *David Copperfield*)

Diateza pasivă poate fi exprimată și prin verbe reflexive construite cu pronumele reflexiv în acuzativ:

Exemplu: *S-au deschis porțile.* = *Au fost deschise porțile.*

Subiectul gramatical *porțile* suferă acțiunea exprimată de verbul *s-au deschis*.

Pentru verificare:

- posibilitatea de a înlocui această construcție (verb + pronume reflexiv în acuzativ) cu construcția pasivă formată cu verbul *a fi*: *s-au deschis* = *au fost deschise*

! Reține:

- Verbele la diateza pasivă (la moduri personale) au funcția sintactică de predicat verbal indiferent de modul cum este construit pasivul.

! Atenție:

- Predicatul verbal exprimat printr-un verb la diateza pasivă **NU** trebuie confundat cu predicatul nominal format din verbul copulativ *a fi* și participiul cu valoare adjectivală.

Pomii erau înfloriți. (predicat nominal, diateza activă) *Parcă primăvara fusese adusă* (predicat verbal, diateza pasivă) *de dincolo de curcubeu, printr-un miracol.*

c. Diateza reflexivă

Diateza reflexivă arată că acțiunea este făcută și suportată de subiectul gramatical.

Se deosebește de diateza activă prin pronumele reflexive sau pronumele personale neaccentuate folosite ca reflexive, care însoțesc verbul în conjugare. Aceste pronume nu au funcție sintactică, fiind folosite doar ca mărci gramaticale ale diatezei reflexive: *mă gândesc*, *ne gândim*, *îmi închipui*.

Verbele se conjugă la fel ca la diateza activă, dar sunt însoțite întotdeauna de pronumele reflexive la acuzativ sau dativ:

eu mă gândesc	îmi închipui	mi-nchipui
tu te gândești	îți închipui	ți-nchipui
el/ea se gândește	își închipuie	și-nchipuie

noi ne gândim	ne închipuim	ne-nchipuim
voi vă gândiți	vă închipuiți	vă-nchipuiți
ei/ele se gândesc	își închipuie	și-nchipuie

Formele **se** și **își** sunt întotdeauna **pronume reflexive**.

Formele **mă, te, ne, vă, îmi, îți** sunt:

- **pronume reflexive**, dacă au aceeași persoană cu cea a verbului
- **pronume personale**, dacă nu au aceeași persoană cu cea a verbului

! Observație 1:

- La diateza reflexivă, formele pronominale care însoțesc verbul nu au funcție sintactică, pentru că nu au sensul lexical *pe mine, pe tine, pe el, mie, ție, lui* etc.; au numai rolul de marcă a diatezei reflexive. Nu pot fi repetate prin formele accentuate ca la diateza activă pronominală (**NU** se poate spune: *eu mă gândesc pe mine*). Aceste forme se analizează împreună cu verbul și din punct de vedere sintactic ele intră în componența predicatului sau în exprimarea altor părți de propoziție când verbul este la un mod nepersonal.

! Observație 2:

- Când nu poate răspunde corect la întrebările *pe cine?, cui?*, pronumele reflexiv este marcă a diatezei reflexive și nu are funcție sintactică:
Eu mă gândesc. Își amintește de mine.
(Pe cine?) (Cui?)

! Observație 3:

- Când poate răspunde corect la întrebările *pe cine?, cui?* pronumele reflexiv nu mai este marcă a diatezei reflexive și are funcție sintactică (verbul este la diateza activă pronominală):
Eu mă spăl. (pe mine) Eu îmi cos nasturele. (mie)
(Pe cine?) (Cui?)

Verbele reflexive pot fi **reflexive personale** și **reflexive impersonale**.

► Verbele reflexive personale arată:

- acțiuni realizate cu mintea (gândirea): *a se gândi, a se pricepe, a-și închipui, a-și imagina; a-și uita, a-și reveni*
- acțiuni care exprimă stări sufletești sau o anumită stare a subiectului: *a se mira, a se bucura, a se căi, a se teme, a se fâli, a se mândri, a se ruga, a se căciuli*

Verbele reflexive personale sunt:

- verbe personale folosite numai ca verbe reflexive: *a se bosumfla, a se codi, a se făli, a se mândri, a se lăfăi, a se ploconi, a se strădui*
- verbe reflexive cu sens diferit de verbele active corespunzătoare: *a alege ceva – a se alege cu ceva, a apuca ceva – a se apuca de ceva, a duce ceva – a se duce undeva, a pricepe ceva – a se pricepe la ceva, a ruga pe cineva – a se ruga de cineva/cuiva etc.*
- verbe reflexive personale cu același sens ca și verbul activ corespunzător sau cu sens apropiat: *a se bucura de ceva – a-l bucura ceva, a se mira de ceva – a-l mira ceva, a se gândi la ceva – a gândi la ceva etc.*

! Observații:

1. Există puține verbe reflexive cu pronume reflexiv în dativ: *a-și închipui, a-și reveni.*
2. Există multe locuțiuni verbale și expresii cu pronume reflexiv în dativ sau acuzativ: *a-și da seama, a-și lua seama, a-și bate joc, a-și veni în fire, a se face bine, a se duce de răpă, a se da de-a rostogolul.*

► Verbele reflexive impersonale

- se construiesc numai cu pronumele reflexiv în acuzativ: *se cuvine, se cade, se întâmplă, se pare, se poate, se înserează, se înnoptează, se zice, se spune, se aude, se vede, se știe etc.*
- propozițiile cu predicat exprimat prin verb reflexiv impersonal pot avea uneori subiect, dar acest subiect nu este autorul acțiunii. Subiectul acestor propoziții răspunde întotdeauna la întrebarea **ce?**
*... iar el, umblând de colo până colo, slujind, când la un stăpân, când la altul, este, precum **se arată**, un... neprocopsit.* (I.L. Caragiale, *Ion*)
- când subiectul este la persoana a III-a plural, verbele reflexive impersonale se acordă cu subiectul:
*Se **aud** un strigăt.*
*Se **aud** strigăte.*

d. Diateza activă pronominală

Sunt la **diateza activă pronominală** verbele la diateza activă însoțite de pronume reflexive la forma neaccentuată care au separat funcție sintactică.

Exemple:

- *eu mă îmbrac, tu te îmbraci, el se îmbracă, noi ne îmbrăcăm, voi vă îmbrăcați, ei se îmbracă*
- *eu îmi aduc, tu îți aduci, el își aduce, noi ne aducem, voi vă aduceți, ei își aduc*

Aceste verbe sunt **verbe activ-pronominale**, iar acțiunea exprimată de ele poate fi:

- **obiectivă** – subiectul face acțiunea și tot el o suferă

Exemplu: *Ea se ascunde.*

- **reciprocă** – acțiunea este realizată de două sau mai multe subiecte, fiecare suferind rezultatul acțiunii celuilalt

Exemple: Ele *își zâmbesc*.

Ei *se ceartă*.

- **posesivă** – subiectul este posesor al obiectului verbului (dativul posesiv)

Exemple: Ea *și-a pierdut* cheia.

El *își scrie* temele zilnic.

Ele *și-au murdărit* rochiile.

Pronumele reflexive care însoțesc verbele activ-pronominale se analizează separat.

Pronumele reflexive care însoțesc verbele la diateza activă pronominală pot avea următoarele funcții sintactice:

Funcție sintactică	Verbe activ pronominale		
	obiective	reciproce	posesive
complement direct (în acuzativ)	Ea <i>se</i> îmbracă elegant.	Ele <i>se</i> respectă.	
complement indirect (în dativ)	Și-a spus că nu va putea câștiga.	Ele <i>își</i> urează „Bun venit”.	
atribut pronominal (în dativ)			Ea <i>își</i> îmbracă hainele de muncă.

Model de conjugare a verbelor activ-pronominale (+ pronume formă accentuată, marcă a funcției sintactice de complement direct sau complement indirect a pronumelui reflexiv)

eu mă îmbrac	(pe mine)	eu îmi aduc	(mie)	eu mi -aduc	(mie)
tu te îmbraci	(pe tine)	tu îți aduci	(ție)	tu ți -aduci	(ție)
el se îmbracă	(pe el)	el își aduce	(lui)	el și -aduce	(lui)
noi ne îmbrăcăm	(pe noi)	noi ne aducem	(nouă)	noi ne -aducem	(nouă)
voi vă îmbrăcați	(pe voi)	voi vă aduceți	(vouă)	voi vă -aduceți	(vouă)
ei se îmbracă	(pe ei)	ei își aduc	(lor)	ei și -aduc	(lor)

Pronumele reflexive ocupă aceleași locuri ca și pronumele personale neaccentuate:

- **la imperativ** – pronumele reflexive stau, de obicei, după verb (*îmbracă-te, adu-ți*); pronumele poate sta înaintea verbului când urmează după alt verb la imperativ (*du-te de te îmbracă, du-te de-ți adu o carte*)
- **la gerunziu** – pronumele reflexiv stă numai după verb (*îmbrăcându-mă, aducându-mi*)
- **la infinitiv** – pronumele reflexiv se intercalează între prepoziția *a* și verb (*a mă îmbrăca, a-mi aduce*)

- **la conjunctiv și la viitorul format cu conjunctiv** – pronumele reflexiv se intercalează între *să* și verb (*să mă îmbrac*, *să-mi aduc*; *am/o să mă îmbrac*, *am/o să-mi aduc*)
- **la conjunctiv fără să** – pronumele stă întotdeauna după verb (*îmbrace-se*, *hotărăscă-se*)

▲ Modurile personale

Modurile personale sunt formele pe care le ia verbul în funcție de număr și persoană. Verbul are funcție sintactică de predicat.

Modurile personale sunt **indicativ, condițional-optativ, conjunctiv și imperativ**.

Denumirea modului	Definiția	Exemple	Semne caracteristice
Indicativ	Verbul exprimă o acțiune sigură (care se realizează).	<i>Noi cântăm la chitară. Ei vor scrie repede. Eu am alergat până la școală.</i>	Are forme pentru toate timpurile.
Imperativ	Verbul exprimă o poruncă (un ordin), un îndemn, un sfat, o urare, o rugămințe.	<i>Cântați! Nu scrie cu pixul!</i>	De regulă, semnul exclamării. Are forme numai pentru persoana a II-a.
Conjunctiv	Verbul exprimă o acțiune realizabilă.	<i>Putem să cântăm toți.</i>	să
Condițional-optativ	Verbul exprimă o acțiune a cărei realizare depinde de îndeplinirea unei condiții sau o acțiune dorită.	<i>El ar cânta dacă ar avea chitară.</i>	aș, am, ai, ați, ar, ar

Modul indicativ

Modul indicativ este modul la care verbul exprimă o acțiune prezentată de vorbitor ca reală, sigură, o acțiune care se realizează. Este singurul mod personal la care verbul are forme pentru toate timpurile (prezent, trecut, viitor).

Modul indicativ are șase timpuri: **prezent, imperfect, perfect compus, perfect simplu, mai mult ca perfect și viitor**.

Timpul prezent

La timpul prezent, acțiunea verbului se desfășoară în momentul vorbirii.

Conjugarea I		Conjugarea a II-a	Conjugarea a III-a	Conjugarea a IV-a	
a curăța	a desena	a apărea	a face	a găsi	a coborî
curăț	desenez	apar	fac	găsesc	cobor
cureți	desenezi	apari	faci	găsești	cobori
curăță	desenează	apare	face	găsește	coboară
curățăm	desenăm	apărem	facem	găsim	coborâm
curățați	desenați	apăreți	faceți	găsiți	coborați
curăță	desenează	apar	fac	găsesc	coboară

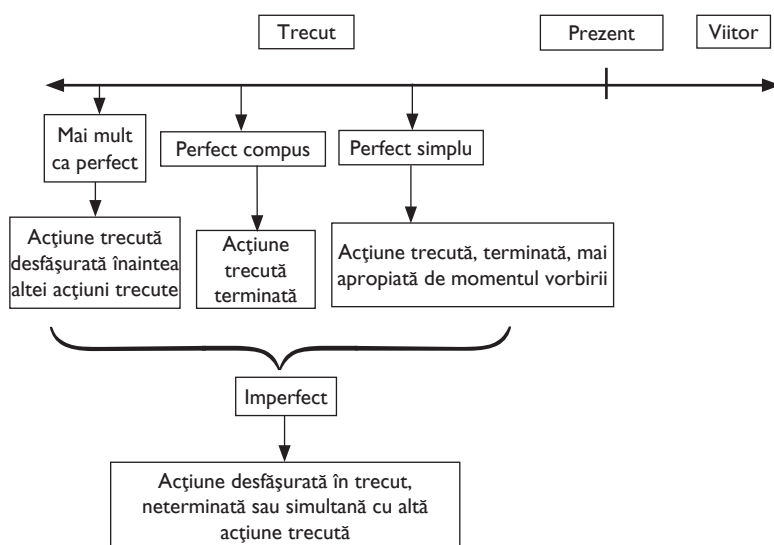
Timpul trecut

La timpul trecut, verbul poate exprima diferite nuanțe ale acestui timp.

Acțiunea poate fi:

- ▶ neterminată (*cântam*)
- ▶ terminată (*am cântat, cântai, cântasem*)
- ▶ mai apropiată de momentul vorbirii (*cântai*)
- ▶ mai depărtată de momentul vorbirii (*cântasem*)

Aceste nuanțe se exprimă prin **imperfect**, **perfect compus**, **perfect simplu**, **mai mult ca perfect**.

IMPERFECTUL

Exprimă:

- ▶ o acțiune situată în trecut față de momentul vorbirii, dar neterminată (*Scrisa scrisori de dimineață.*)
- ▶ o acțiune trecută desfășurată în același timp cu o altă acțiune trecută, accentuând durata (*Citeam un roman interesant când a sunat telefonul.*)

Formare:

rădăcină + terminațiile -am/eam, -ai/eai, -a/ea, -am/eam, -ați/eați, -au/eau

Verbele terminate la infinitiv în **-a** sau **-î** primesc la imperfect terminațiile: **-am, -ai, -a, -am, -ați, -au**, iar cele terminate la infinitiv în **-ea, -e, -i** primesc terminațiile **-eam, -eai, -ea, -eam, -eați, -eau**.

Conjugarea I		Conjugarea a II-a	Conjugarea a III-a	Conjugarea a IV-a	
a curăța	a desena	a apărea	a face	a găsi	a coborî
curățam	desenam	apăream	făceam	găseam	coboram
curățai	desenai	apăreai	făceai	găseai	coborai
curăța	desena	apărea	făcea	găsea	cobora
curățam	desenam	apăream	făceam	găseam	coboram
curățați	desenați	apăreați	făceți	găseți	coborați
curățau	desenau	apăreau	făceau	găseau	coborau

PERFECTUL COMPUS

Exprimă:

- ▶ o acțiune trecută, terminată în momentul vorbirii

Formare:

verbul auxiliar a avea + participiul trecut al verbului de conjugat

Conjugarea I		Conjugarea a II-a	Conjugarea a III-a	Conjugarea a IV-a	
a curăța	a desena	a apărea	a face	a găsi	a coborî
am curățat	am desenat	am apărut	am făcut	am găsit	am coborât
ai curățat	ai desenat	ai apărut	ai făcut	ai găsit	ai coborât
a curățat	a desenat	a apărut	a făcut	a găsit	a coborât

am curățat	am desenat	am apărut	am făcut	am găsit	am coborât
ați curățat	ați desenat	ați apărut	ați făcut	ați găsit	ați coborât
au curățat	au desenat	au apărut	au făcut	au găsit	au coborât

PERFECTUL SIMPLU

Exprimă:

- (în limba literară) o acțiune trecută, terminată, mai apropiată de momentul vorbirii

Formare:

rădăcină + terminațiile -i, -și, -ă/u/i/î, -răm, -răți, -ră

Perfectul simplu este timpul povestirii la persoana a III-a.

Este întrebuințat:

- în vorbire de locuitorii din vestul Munteniei, din Oltenia, Banat, Munții Apuseni pentru a exprima o acțiune trecută, terminată de curând
- în narațiuni, pentru a exprima o acțiune trecută terminată, dar nu de curând (*Setea îi birui.*) sau pentru acțiuni terminate de curând, când autorul redă felul de a vorbi al unui personaj (— *Aužiși, domnule Nică, ce s-a întâmplat?*)

Conjugarea I		Conjugarea a II-a	Conjugarea a III-a	Conjugarea a IV-a	
a curăța	a desena	a apărea	a face	a găsi	a coborî
curățai	desenai	apărui	făcui	găsii	coborâi
curățași	desenași	apăruși	făcuși	găsiși	coborâși
curăță	desenă	apăru	făcu	găsi	coborî
curățarăm	desenarăm	apărurăm	făcurăm	găsirăm	coborârăm
curățarăți	desenarăți	apărurăți	făcurăți	găsirăți	coborârăți
curățară	desenară	apărură	făcură	găsiră	coborâră

MAI MULT CA PERFECTUL

Exprimă:

- o acțiune trecută terminată înaintea altei acțiuni trecute

Formare:

rădăcină + terminațiile -sem, -seși, -se, -serăm, -serăți, -seră

Conjugarea I		Conjugarea a II-a	Conjugarea a III-a	Conjugarea a IV-a	
a curăța	a desena	a apărea	a face	a găsi	a coborî
curătaşem	desenasem	apărusem	făcusem	găsisem	coborăsem
curătașeși	desenaseși	apăruseși	făcuseși	găsiseseși	coborăseși
curătașe	desenase	apăruse	făcuse	găsisese	coborăse
curătașerăm	desenaserăm	apăruserăm	făcuserăm	găsiserăm	coborăserăm
curătașerăți	desenaserăți	apăruserăți	făcuserăți	găsiserăți	coborăserăți
curătașeră	desenaseră	apăruseră	făcuseră	găsiseră	coborăseră

Timpul viitor

Viitorul are două timpuri: **viitor simplu** (sau **viitor I**) și **viitor anterior** (sau **viitor II**).

Viitorul simplu (Viitor I)

Exprimă:

► o acțiune care se va realiza după momentul vorbirii

Formare:

verbul auxiliar *a vrea* (*a voi*) + infinitivul verbului de conjugat

Exemplu:

*Pe genunchii mei sedea-vei,
 Vom fî singuri-singurei,
 Iar în flori înfiorate
 Or să-ți cadă flori de tei.*

(Mihai Eminescu, *Dorința*)

Timpul viitor poate avea și forme populare:

- **o invariabil + conjunctivul** verbului de conjugat: *o să cânt*
- verbul ***a avea*** (indicativ prezent) + **conjunctivul** verbului de conjugat:
am să cânt
- alte forme ale verbului ***a vrea*** + **infinitivul** verbului de conjugat:
oi cânta

Conjugarea I		Conjugarea a II-a	Conjugarea a III-a	Conjugarea a IV-a	
a curăța	a desena	a apărea	a face	a găsi	a coborî
am să curăț o să curăț oi curăța	am să desenez o să desenez oi desena	am să apar o să apar oi apărea	am să fac o să fac oi face	am să gălesc o să gălesc oi găsi	am să cobor o să cobor oi coborî
ai să cureți o să cureți ăi curăța	ai să desenezi o să desenezi ăi desena	ai să apari o să apari ăi apărea	ai să faci o să faci ăi face	ai să găsești o să găsești ăi găsi	ai să cobori o să cobori ăi coborî
are să curețe o să curețe o curăța	are să deseneze o să deseneze o desena	are să apară o să apară o apărea	are să facă o să facă o face	are să găsească o să găsească o găsi	are să coboare o să coboare o coborî
avem să curățăm o să curățăm om curăța	avem să desenăm o să desenăm om desena	avem să apărem o să apărem om apărea	avem să facem o să facem om face	avem să găsim o să găsim om găsi	avem să coborâm o să coborâm om coborî
aveți să curățați o să curățați ăți curăța	aveți să desenați o să desenați ăți desena	aveți să apăreți o să apăreți ăți apărea	aveți să faceți o să faceți ăți face	aveți să găsiți o să găsiți ăți găsi	aveți să coborâți o să coborâți ăți coborî
au să curețe o să curețe or curăța	au să deseneze o să deseneze or desena	au să apară o să apară or apărea	au să facă o să facă or face	au să găsească o să găsească or găsi	au să coboare o să coboare or coborî

Viitorul anterior (Viitor II)

Exprimă:

- o acțiune viitoare, care se va face înaintea altei acțiuni viitoare

Formare:

**viitorul verbului auxiliar *a fi* + participiul trecut
al verbului de conjugat**

Conjugarea I		Conjugarea a II-a	Conjugarea a III-a	Conjugarea a IV-a	
a curăța	a desena	a apărea	a face	a găsi	a coborî
voi fi curățat	voi fi desenat	voi fi apărut	voi fi făcut	voi fi găsit	voi fi coborât
vei fi curățat	vei fi desenat	vei fi apărut	vei fi făcut	vei fi găsit	vei fi coborât

va fi curățat	va fi desenat	va fi apărut	va fi făcut	va fi găsit	va fi coborât
vom fi curățat	vom fi desenat	vom fi apărut	vom fi făcut	vom fi găsit	vom fi coborât
veți fi curățat	veți fi desenat	veți fi apărut	veți fi făcut	veți fi găsit	veți fi coborât
vor fi curățat	vor fi desenat	vor fi apărut	vor fi făcut	vor fi găsit	vor fi coborât

Forme populare: *oi, îi, a, o, om/oî, ăți/îți, or fi mâncat*

Forme inverse (auxiliarul după verbul de conjugat):

- se rostesc fără pauză și auxiliarul se leagă de verb prin liniuță: *asculta-voi, asculta-vei, asculta-va, asculta-vom, asculta-veți, asculta-vor.*
- se pot intercala pronume personale neaccentuate între verb și auxiliar: *asculta-te-voi, asculta-mă-vei, asculta-ne-vor, asculta-vă-vor, spune-mi-vei, spune-ți-voi, spune-i-voi* etc.

Timpurile indicativului în comunicare

Timpul prezent poate exprima:

- o acțiune care se desfășoară în momentul vorbirii, dar se continuă și în viitor:
Maria lipsește o săptămână.
- o acțiune care se desfășoară în viitorul imediat:
Aduc comanda (imediat)!
- **prezentul istoric** sau **prezentul dramatic** – prezentul folosit în locul trecutului pentru ca narațiunea să prindă viață, să fie mai dinamică, mai impresionantă și pentru a-l face pe cititor să vadă și să trăiască faptele ca și cum s-ar desfășura în fața lui

Timpul trecut:

- **imperfectul** – este folosit pentru descrierea cadrului de desfășurare a narațiunii
- **perfectul compus** – se folosește pentru a exprima acțiunile, evenimentele
- **perfectul simplu** – în literatură este timpul persoanei a III-a
- **mai mult ca perfectul** – este folosit destul de rar în limba vorbită

Modul imperativ

Verbul la **imperativ** exprimă o poruncă, un îndemn, un sfat sau o rugămintă, prin care vorbitorul cere persoanei/persoanelor cu care vorbește să îndeplinească o acțiune. Acesta are forme numai la persoana a II-a singular și plural. În vorbire este marcat prin intonație, iar în scris, prin semnul exclamării.

Forma de imperativ poate fi identică cu:

– persoana a III-a singular indicativ prezent:

Imperativ	Indicativ prezent
Cântă (tu)!	El cântă.
Lucrează (tu)!	El lucrează.
Citește (tu)!	El citește.

– persoana a II-a singular indicativ prezent:

Imperativ	Indicativ prezent
Treci (tu)!	Tu treci.
Mergi (tu)!	Tu mergi.
Șezi (tu)!	Tu șezi.

Verbele *a veni*, *a face*, *a zice*, *a duce* și derivatele lor au forme proprii la imperativ, persoana a II-a singular:

vino, *revino*, *previno*

fă, *desfă*, *refă*, *prefă*

zi, *prezi*, *dezi*

du, *condu*, *redu* etc.

La persoana a II-a plural imperativ toate verbele au forme identice cu forma persoanei a II-a plural indicativ prezent (se deosebesc numai prin intonație): *cântați*, *creați*, *duceți*, *faceți*, *scrie*, *hotărâți*, *veniți* etc.

Modul conjunctiv

Verbul la conjunctiv exprimă o acțiune nerealizată, dar care se poate realiza. Se recunoaște după conjuncția *să*: *să scrii*, *să înveți*, *să alergi* etc.

Modul conjunctiv are două timpuri: **prezent** și **perfect**.

Timpul prezent

Exprimă:

► o acțiune desfășurată în prezent sau în viitor

Formare:

să + indicativ prezent

(cu excepția prezentului indicativ la persoana a III-a singular și plural, unde se deosebesc)

Conjunctiv prezent	Indicativ prezent
el (ei) să lucreze	el (ei) lucrează
el (ei) să citească	el (ei) citesc

Conjugarea I		Conjugarea a II-a	Conjugarea a III-a	Conjugarea a IV-a	
a curăța	a desena	a apărea	a face	a găsi	a coborî
să curăț	să desenez	să apar	să fac	să gălesc	să cobor
să cureți	să desenezi	să apari	să faci	să găsești	să cobori
să curețe	să deseneze	să apară	să facă	să găsească	să coboare
să curățăm	să desenăm	să apărem	să facem	să găsim	să coborâm
să curățați	să desenați	să apăreți	să faceți	să găsiți	să coborâți
să curețe	să deseneze	să apară	să facă	să găsească	să coboare

! **Atenție: Viitorul construit cu conjunctivul nu trebuie confundat cu conjunctivul prezent.**

Pentru a afla timpul corect al unui verb (pentru a nu încurca conjunctivul prezent cu viitorul construit cu conjunctivul prezent) trebuie să avem în vedere două aspecte:

- sensul de viitor al verbului
- prezența înaintea conjuncției *să* a lui *o* invariabil sau a auxiliarului *a avea*: *am, ai, are, avem, aveți, au*

Timpul perfect

Exprimă:

- o acțiune desfășurată în trecut
- este un timp compus

Formare:

conjunctivul prezent al verbului *a fi* (o singură formă: *să fi*) + participiul verbului de conjugat

Conjugarea I		Conjugarea a II-a	Conjugarea a III-a	Conjugarea a IV-a	
a curăța	a desena	a apărea	a face	a găsi	a coborî
să fi curățat	să fi desenat	să fi apărut	să fi făcut	să fi găsit	să fi coborât
să fi curățat	să fi desenat	să fi apărut	să fi făcut	să fi găsit	să fi coborât
să fi curățat	să fi desenat	să fi apărut	să fi făcut	să fi găsit	să fi coborât
să fi curățat	să fi desenat	să fi apărut	să fi făcut	să fi găsit	să fi coborât
să fi curățat	să fi desenat	să fi apărut	să fi făcut	să fi găsit	să fi coborât
să fi curățat	să fi desenat	să fi apărut	să fi făcut	să fi găsit	să fi coborât

Are aceeași formă pentru toate persoanele, singular și plural. Persoana și numărul verbului se identifică după subiectul propoziției (*eu, tu, el, ea, noi, voi, ei, ele* să fi lucrat).

Modul condițional-optativ

Are dublă denumire pentru că prin aceleași forme ale verbului se pot exprima două moduri ale acestuia: **condițional** și **optativ**.

La modul condițional – verbul exprimă o acțiune a cărei realizare depinde de îndeplinirea unei condiții. Este folosit mai mult în frază unde condiția este exprimată de o propoziție subordonată.

Dacă aș pleca acum aș ajunge până diseară.

În propoziția care exprimă condiția se folosește, în general, tot modul condițional.

La modul optativ – verbul exprimă o acțiune dorită.

Se folosește mai ales în propoziții independente sau în propoziții principale (*Aș merge și eu cu tine./Aș merge și eu, dar n-am bani*).

În unele fraze, acțiunea exprimată de verb la modul optativ poate fi nu numai dorită, dar și dependentă de o condiție: *Cum aș merge și eu, dacă aș avea bani*.

Modul condițional-optativ are două timpuri: **prezent** și **perfect**.

Timpul prezent

Formare:

**verbul auxiliar a avea (aș, ai, ar, am, ați, ar) +
infinitivul verbului de conjugat**

Infinitiv	Condițional-optativ	
a lucra	aș, ai, ar, am, ați, ar	lucra
a tăcea		tăcea
a face		face
a citi		citi
a hotărî		hotărî

Conjugarea I		Conjugarea a II-a	Conjugarea a III-a	Conjugarea a IV-a	
a curăța	a desena	a apărea	a face	a găsi	a coborî
aș curăța	aș desena	aș apărea	aș face	aș găsi	aș coborî
ai curăța	ai desena	ai apărea	ai face	ai găsi	ai coborî
ar curăța	ar desena	ar apărea	ar face	ar găsi	ar coborî
am curăța	am desena	am apărea	am face	am găsi	am coborî
ați curăța	ați desena	ați apărea	ați face	ați găsi	ați coborî
ar curăța	ar desena	ar apărea	ar face	ar găsi	ar coborî

Formele inverse sunt folosite pentru a exprima o dorință, o urare, un blestem:

- ▶ se construiesc cu infinitivul scurt – când între verbul de conjugat și auxiliar este intercalat un pronume neaccentuat: *Duce-m-aș în cale lungă./Dor să nu mă mai ajungă.* (Vasile Alecsandri, *Dor de călătorie*)
- ▶ se construiesc cu infinitivul lung – când auxiliarul urmează imediat după verbul de conjugat: *Închinare-aș și n-am cui!* (Toma Alimowski)

Timpul perfect

Formare:

condiționalul-optativ al verbului auxiliar a fi + participiul verbului de conjugat

Condițional-optativ	
aș, ai, ar, am, ați, ar fi	lucrat
	tăcut
	făcut
	citit
	hotărât

Conjugarea I		Conjugarea a II-a	Conjugarea a III-a	Conjugarea a IV-a	
a curăța	a desena	a apărea	a face	a găsi	a coborî
aș fi curățat	aș fi desenat	aș fi apărut	aș fi făcut	aș fi găsit	aș fi coborât
ai fi curățat	ai fi desenat	ai fi apărut	ai fi făcut	ai fi găsit	ai fi coborât
ar fi curățat	ar fi desenat	ar fi apărut	ar fi făcut	ar fi găsit	ar fi coborât
am fi curățat	am fi desenat	am fi apărut	am fi făcut	am fi găsit	am fi coborât
ați fi curățat	ați fi desenat	ați fi apărut	ați fi făcut	ați fi găsit	ați fi coborât
ar fi curățat	ar fi desenat	ar fi apărut	ar fi făcut	ar fi găsit	ar fi coborât

▲ Modurile nepersonale (nepredicative)

Modurile nepersonale sunt modurile ale căror forme nu se schimbă după persoană și număr și nu pot avea funcție sintactică de predicat.

Denumirea modului	Definiția	Exemple	Semne caracteristice
Infinitiv	Verbul exprimă numele acțiunii.	<i>A fugi repede este important pentru un sportiv.</i> <i>Ei învață a desena pe sticlă.</i>	<i>a (citi)</i>
Participiu	Verbul exprimă o acțiune terminată, suferită de o ființă sau un lucru.	<i>Animalele salvate și-au găsit stăpâni.</i> <i>Copiii premiați vor merge în tabără.</i>	Acordul cu substantivul determinat
Gerunziu	Verbul exprimă o acțiune în desfășurare, simultană cu acțiunea verbului determinat.	<i>Vorbind cu medicul a aflat că este bolnav.</i> <i>Se plimba prin parc admirând florile.</i>	-ând, -ind
Supin	Verbul exprimă numele acțiunii, scopul unei alte acțiuni, destinația unui obiect.	<i>Este ușor de ajuns în vârf, mai greu este să te menții.</i> <i>Tinerii au ajutat la culesul fructelor coapte.</i> <i>Ei vor cumpăra o mașină de spălat vase.</i>	Prepozițiile care le însoțesc: <i>de, la, pentru, după</i> etc.

Modul infinitiv

Infinitivul exprimă numele acțiunii sau al stării verbului. Forma de infinitiv este forma de bază pentru conjugarea verbelor. Este forma cu care găsim verbul în dicționar.

Formare:

a. fără prepoziție:

rădăcina verbului (de la care se formează timpurile și modurile) + terminațiile -a, -ea, -e, -i/i

b. cu prepoziția a:

a + rădăcina verbului (de la care se formează timpurile și modurile) + terminațiile -a, -ea, -e, -i/i

c. cu alte prepoziții (*pentru, spre, înainte de, fără, în, la, până, prin* etc. sau cu locuțiuni prepoziționale *departe de, înainte de, în loc de*)

alte prepoziții + a + rădăcina verbului (de la care se formează timpurile și modurile) + terminațiile -a, -ea, -e, -i/i

Infinitivul are două forme:

- ▶ **o formă scurtă**, precedată sau nu de prepoziția *a*: *Merg la piață pentru a cumpăra fructe.*; *Pot desena pe sticlă.*
- ▶ **o formă lungă** (cu sufixul *-re*) substantivizată (**Rezolvarea** unui puzzle poate fi dificilă.) sau cu valoare verbală în formele inverse ale condiționalului-optativ („**închinare-aș**”).

Infinitivul intră în alcătuirea următoarelor timpuri și moduri:

- ▶ viitor: *voi (vedea, lucra, spune, citi, coborî, hotărî)*
- ▶ condițional-optativ prezent: *aș lucra (vedea, spune, citi, coborî, hotărî)*
- ▶ imperativ negativ: *nu lucra (spune, citi, coborî, hotărî)*

Când nu intră în alcătuirea formelor verbale compuse, se folosește, de obicei, cu prepoziția *a*.

Prepoziția *a* poate sta:

- lângă verb: *a cânta, a desena, a scrie* etc.
- despărțită de verb prin intercalarea altor cuvinte: adverbul de negație *nu*, adverbele *mai, tot, prea* sau pronume neaccentuate: *a nu pleca, a mai aștepta, a tot scrie, a nu prea vorbi, a ne pregăti, a-l pregăti, a-i spune, a i-l aduce* etc.

Infinitivul se folosește fără prepoziția *a* în următoarele contexte:

- precedat de verbele *a putea, a ști, a avea* + pronumele *ce/cine*: *poate citi, știe scrie, are cine citi, are ce citi*
- precedat de un adverb relativ: *are unde/când/cum citi*

Verbul la infinitiv poate sta la începutul, la mijlocul sau la sfârșitul propoziției:

Exemple: *A citi este important.*

Îi place a citi romane de aventuri.

Niciodată nu se satură a citi.

Infinitivul cu prepoziția *a* poate fi precedat de alte prepoziții sau locuțiuni prepoziționale: *dorința de a citi, pentru a citi, spre a citi, înainte de a citi, fără a citi, dinainte de a citi.*

Infinitivul lung s-a substantivizat și în limba actuală se folosește numai ca substantiv: *citire, citirea, citirile, citirilor.*

Infinitivul are două timpuri: prezent și perfect.

Infinitivul perfect

Formare:

infinitivul prezent al auxiliarului *a fi* + participiul verbului de conjugat

Se construiește deseori cu locuțiunea prepozițională *înainte/dinainte de*.

▲ Funcțiile sintactice ale verbului la infinitiv

Un verb la infinitiv nu poate îndeplini funcția de predicat verbal pentru că este la un mod nepersonal.

Funcție sintactică	Exemple	Structură
subiect	<i>A uita este ușor, a ierta este greu.</i>	infinitiv cu prepoziția <i>a</i> (ce e ușor/greu?)
nume predicativ	<i>A învăța este a te pregăti pentru viață.</i>	infinitiv cu prepoziția <i>a</i>
	<i>Dorința noastră este de a termina chiar astăzi.</i>	<i>de</i> + infinitiv cu prepoziția <i>a</i>
atribut verbal	<i>Am avut bucuria de a revedea locurile natale.</i>	<i>de</i> + infinitiv cu prepoziția <i>a</i>
complement direct	<i>A început a striga.</i>	infinitiv cu prepoziția <i>a</i>
	<i>Poate/Știe citi.</i>	<i>a putea, a ști</i> + infinitiv fără prepoziția <i>a</i>
complement indirect	<i>Mă gândesc la a pleca.</i>	verb reflexiv + <i>la</i> + infinitiv cu prepoziția <i>a</i>
complement circumstanțial de scop	<i>Am spus asta pentru/spre a-l încuraja.</i>	<i>pentru, spre, până</i> + infinitiv cu prepoziția <i>a</i>
complement circumstanțial de mod	<i>A privit fără a clipi.</i>	<i>fără</i> + infinitiv cu prepoziția <i>a</i>
complement circumstanțial de timp	<i>A plecat înainte de a răsări soarele. A venit până nu a început ploaia.</i>	<i>înainte de, dinainte de</i> + infinitiv cu prepoziția <i>a</i>
complement circumstanțial de cauză	<i>El a fost spânzurat pentru a fi furat un cal.</i>	<i>pentru</i> + infinitiv cu prepoziția <i>a</i>

Modul participiu

Verbul la **modul participiu** arată o acțiune trecută și suferită de o ființă sau de un lucru.

Formare:

rădăcină + terminațiile -at, -it, -ât, -ut

Exemple:

- **-at:** *aplicat, desenat, alergat*
- **-it:** *învechit, pășit, venit*
- **-ât:** *coborât, mohorât*
- **-ut:** *trecut, petrecut*

Excepții: unele verbe de la conjugarea a III-a se termină în -s sau în consoană + -t:

sufixul -s:	<i>a alege</i>	<i>ales</i>	sufixul -t:	<i>a coace</i>	<i>copt</i>
	<i>a ajunge</i>	<i>ajuns</i>		<i>a fierbe</i>	<i>fiert</i>
	<i>a aprinde</i>	<i>aprins</i>		<i>a frige</i>	<i>fript</i>
	<i>a întoarce</i>	<i>întors</i>		<i>a frânge</i>	<i>frânt</i>
	<i>a merge</i>	<i>mers</i>		<i>a înfige</i>	<i>înfipt</i>
	<i>a ninge</i>	<i>nins</i>		<i>a rupe</i>	<i>rupt</i>
	<i>a prinde</i>	<i>prins</i>		<i>a suge</i>	<i>supt</i>
	<i>a rade</i>	<i>ras</i>		<i>a sparge</i>	<i>spart</i>
	<i>a scoate</i>	<i>scos</i>			
	<i>a stinge</i>	<i>stins</i>			
	<i>a stoarce</i>	<i>stors</i>			
	<i>a tunde</i>	<i>tuns</i>			

Modul participiu ajută la formarea următoarelor moduri:

- indicativ, timpul perfect compus: *am cântat*
- indicativ, timpul viitor anterior: *voi fi cântat*
- conjunctiv, timpul perfect: *să fi cântat*
- condițional-optativ, timpul perfect: *aș fi cântat*
- infinitiv, timpul perfect: *a fi cântat*
- supin: *de cântat*

Poate fi folosit și cu valoare adjectivală, caz în care se acordă în gen, număr și caz cu substantivul determinat: o potecă *bătătorită*, al unei poteci *bătătorite*, al *bătătoritei* poteci.

Este o formă de bază pentru:

- alcătuirea timpurilor compuse care exprimă acțiuni situate în trecut, la diateza activă și reflexivă (perfect compus, conjunctiv perfect, condițional-optativ perfect, infinitiv perfect)

- alcătuirea viitorului anterior și a tuturor timpurilor și modurilor la diateza pasivă

Forma negativă se obține cu ajutorul prefixului **-ne**: *scris/nescris, iertat/neiertat* etc.

▲ Participiul cu valoare adjectivală:

- se acordă în gen, număr și caz cu substantivul determinat: *o potecă bătătorită, al unei poteci bătătorite, al bătătoritei poteci*
- poate fi articulat cu articol hotărât enclitic: *cunoscutul drum*
- poate fi precedat de articolul *cel* (cea): *drumul cel cunoscut*
- poate avea grade de comparație: *un drum mai cunoscut, drumul cel mai cunoscut, un drum foarte cunoscut*

▲ Participiul folosit cu alte valori gramaticale

- **Participiul cu valoare adjectivală** (un om *învățat*) **poate deveni substantiv**. În acest caz, nu mai însoțește un substantiv, ci apare articulat cu:
 - articol enclitic: *învățatul, învățații*
 - precedat de articol proclitic: *un învățat, niște învățați, cel învățat, cei învățați*
 - de o prepoziție: *pe învățat*
 - însoțit de un adjectiv sau de o altă parte de vorbire cu valoare adjectivală: *curiosul învățat, acest învățat, primul învățat* etc.
- **Participiul cu valoare adverbială:**
 - când determină un verb și apare cu formă invariabilă
Exemplu: A pășit *apăs*at. (*hotărât*)
 - în locuțiuni adverbiale: „pe” + participiul feminin plural (*pe dibuite, pe încercate* etc.)

▲ Funcțiile sintactice ale participiului:

Participiul	Funcție sintactică	Exemple
cu valoare adjectivală	atribut adjectival	<i>Greșeala recunoscută e pe jumătate iertată.</i>
	nume predicativ	<i>Greșeala recunoscută e pe jumătate iertată.</i>
cu valoare adverbială	complement circumstanțial de mod	<i>Păși apăsat.</i>

Modul supin

Modul supin denumește acțiunea sau starea.

Verbul la supin poate exprima:

- ▶ numele acțiunii sau stării (E ușor *de zis*, dar anevoie *de făcut*.)
- ▶ scopul acțiunii (Noi am venit *pentru pescuit*.)
- ▶ pentru ce acțiune este destinat un obiect (destinația: Am adus unelte *de pescuit*.)

Formare:

**prepoziție simplă sau compusă (*de, după, la, pentru, de la*) +
participiul invariabil**

Supinul cu prepoziția *de* poate primi prefixul *ne-*: greșală *de neiertat*, locuri *de nestrăbătut*

▲ Funcțiile sintactice ale supinului

Un verb la modul supin poate avea următoarele **funcții sintactice**:

Funcție sintactică	Exemple
Subiect	<i>Este ușor <u>de făcut</u>.</i>
Nume predicativ	<i>Iarba este <u>de cosit</u>.</i>
Atribut verbal	<i>Am luat cărți <u>de citit</u>.</i>
Complement direct	<i>Ne-a dat <u>de citit</u>.</i>
Complement indirect	<i>S-a săturat <u>de umblat</u>.</i>
Complement circumstanțial de loc	<i>A dus vitele <u>la păscut</u>.</i>
Complement circumstanțial de scop	<i>Umblă <u>după cules flori</u>.</i>

Verbul la supin poate avea unul sau mai multe complemente:

Exemplu: *Ne-a dat de rezolvat o problemă și un exercițiu.*

Modul gerunziu

Gerunziul este un mod nepersonal.

Verbul la gerunziu arată:

– împrejurarea în care se petrece altă acțiune:

*Ziua tologit în soare pândind cozile de șoaric
Noaptea-n pod, cerdac și streșini heinizând duios la lună.*

(Mihai Eminescu, Sărmanul Dionis)

– cum se desfășoară altă acțiune:

Doi argați ieșiră din grajd, poarta trosni spărgându-și lipiturile de gheață, sania fu trasă-n curte și caii puși la iese.

(I.L. Caragiale, *În vreme de război*)

Formare:

rădăcina verbului + sufixul -ind/-ând

Verbele la gerunziu care se rostesc împreună cu alte pronume neaccentuate în afară de -o, primesc la sfârșit vocala -u: *văzându-mă, aducându-mi-o, aducându-o.*

▲ Funcțiile sintactice ale gerunziului

Un verb la modul gerunziu poate avea următoarele funcții sintactice:

Funcție sintactică	Exemple	Semnificație
atribut verbal	<i>...pe alte locuri vedea pe cavaleri <u>sărind</u> gardurile și <u>pătrunzând</u> prin grădine...</i> (Mihai Eminescu, <i>Sărmanul Dionis</i>)	<i>sărind</i> = care sar <i>pătrunzând</i> = care pătrund
atribut adjectival (când se acordă în gen, număr și caz cu substantivul determinat)	<i>Sculată din patul ei, ea se aruncă pe treptele de piatră a unei bolte în zid, în care veghea, deasupra unei candelă <u>fumegânde</u>, icoana îmbrăcată în argint a Maicei durerilor.</i> (Mihai Eminescu, <i>Făt-Frumos din lacrimă</i>)	<i>fumegânde</i> = care fumegă
complement circumstanțial de mod	<i>Șerpui roșii rupeau <u>trăsnind</u> poala neagră a norilor...</i> (Mihai Eminescu, <i>Făt-Frumos din lacrimă</i>)	<i>trăsnind</i> = în ce mod
complement circumstanțial de timp	<i>Se mai ivi încă un om pleșuv și cu ochelari, cu care bătrânul vorbi repede și încet, <u>arătându-i</u> scrisoarea.</i> (Mihai Eminescu, <i>Sărmanul Dionis</i>)	<i>arătând</i> = când
complement circumstanțial de cauză	<i>Neagu puse să cerceteze prin chilii, prin pivnițe și, <u>neafând</u> pe nimeni, crezu c-a fost amăgit.</i> (Alexandru Odobescu, <i>Mihnea Vodă cel Rău</i>)	<i>neafând</i> = din ce cauză

▲ Persoana verbului

Persoana este categoria gramaticală nespecifică verbului, care exprimă raportul dintre participanții la comunicare și procesul comunicării.

În limba română există **trei persoane**:

- ▶ persoana I – cel care vorbește
- ▶ persoana a II-a – cel cu care se vorbește
- ▶ persoana a III-a – cel despre care se vorbește

La verb, ca și la pronume, această categorie este asociată cu numărul și se manifestă simultan cu acesta numai la modurile personale.

! Reține:

- Imperativul este singurul mod personal care are forme numai la o singură persoană: a II-a singular (*Cântă!*) și plural (*Cântați!*).

În funcție de capacitatea verbului de a-și schimba forma după persoană și număr, verbele se clasifică în:

- ▶ **verbe personale/impersonale/unipersonale**
- ▶ **verbe nepersonale**

! **Atenție:** Pentru verbele impersonale și nepersonale, la analiză, nu se indică persoana!

▲ Numărul verbului

Numărul este categoria gramaticală nespecifică verbului, care indică dacă acțiunea este făcută de unul sau mai mulți autori.

În limba română există **două numere**:

- ▶ singular – acțiunea este făcută de un autor
- ▶ plural – acțiunea este făcută de mai mulți autori

! **Atenție:** Pentru verbele impersonale și nepersonale, la analiză, nu se indică numărul!

▲ Forma verbului

Verbul poate avea formă afirmativă sau negativă în funcție de prezența sau absența negației „nu”.

- ▶ forma afirmativă: *Ariciul s-a ascuns în iarbă.*
- ▶ forma negativă: *Ariciul **nu** s-a ascuns în iarbă.*

Negația „**nu**” poate fi întărită de:

- ▶ adverbe negative: *niciodată, nicicând, nicăieri*

Exemplu: ***Nu** știi **niciodată** ce se poate întâmpla.*

- ▶ pronume (adjective) negative: *nimeni, nimic, niciunul, niciuna, nicio*

Exemple: ***Nimeni nu** vrea să vină acolo.*

***Niciun** copac **nu** a fost plantat în ultimii ani.*

- ! **Atenție:** Verbul este la forma negativă doar dacă este însoțit de negația „**nu**”. Dacă aceasta se află lângă altă parte de propoziție decât predicatul, atunci propoziția este afirmativă.

*Cartea aceasta **nu** este citită.* (negația „**nu**” precedă verbul – forma negativă)

***Nu** cartea aceasta este citită.* (negația „**nu**” precedă substantivul „cartea” – verb la forma afirmativă)

▲ Funcțiile sintactice ale verbului

Verbele la modurile personale au funcție sintactică de predicat.

Predicatul

Predicatul este partea principală de propoziție de care depinde existența unei propoziții și care atribuie subiectului o acțiune, o stare, o caracteristică, o însușire.

Arată de obicei **ce face, ce este și cum este** subiectul.

Exemple	Ce îi atribuie subiectul	Ce arată predicatul
<i>A trecut <u>întâi</u> o boare Pe deasupra <u>viilor</u> Și-a <u>furat</u> de prin ponoare Puful <u>pădărilor</u>.</i> (George Topîrceanu, <i>Rapsodii de toamnă</i>)	o acțiune	ce face subiectul
<i>Pe mușchiul gros, <u>cald</u> ca o blană a pământului, căprioara <u>stă</u> jos, lângă iedul ei.</i> (Emil Gârleanu, <i>Căprioara</i>)	o stare	
<i>Moș Nichifor <u>era</u> harabagiu.</i> (Ion Creangă, <i>Moș Nichifor Coțcariul</i>)	o caracteristică	ce este subiectul
<i>Tânărul <u>era</u> frumos și <u>voinic</u>.</i>	o însușire	cum este subiectul

Predicatul poate fi exprimat prin:

- verb predicativ, la un mod personal (*merge, să citească, ar vrea* etc.)
- diferite părți de vorbire (substantiv, adjectiv, pronume etc.) și verb

Predicatul poate fi:

- predicat verbal
- predicat nominal

PREDICATUL VERBAL

Este predicatul exprimat prin verb predicativ, la un mod personal (*merge, să citească, ar vrea, va veni* etc.). Predicatul verbal îi atribuie subiectului o acțiune, o stare.

Predicatul verbal poate fi exprimat prin:

- verb predicativ: Calul *galopează* fericit pe malul mării.
- locuțiune verbală: În acel moment, *băgă de seamă* că o umbră îl urma furișându-se.
- adverb predicativ: *Probabil* că va fi vreme frumoasă mâine.
- locuțiune adverbială: *Cu siguranță* că va vrea să vină cu voi.
- interjecție predicativă: Broasca „*Pleosc!*” de pe buștean în baltă.

PREDICATUL NOMINAL

Exprimă o caracteristică a subiectului și este alcătuit dintr-o parte de propoziție numită **nume predicativ** și dintr-un **verb copulativ la un mod personal**.

verb copulativ + nume predicativ

Numele predicativ exprimă caracteristica subiectului.

Verbul copulativ nu este predicativ; de aceea nu poate alcătui numai cu subiectul o propoziție cu sens deplin. El are rolul unui instrument gramatical care face legătura între numele predicativ și subiect.

Numele predicativ poate fi exprimat prin:

	Nume predicativ	Atribut
substantiv în nominativ	<i>Prietena mea este <u>Ileana</u>.</i>	<i>Prietena mea <u>Ileana</u> pleacă mâine la mare.</i>
substantiv în acuzativ cu prepoziție	<i>Darul este <u>pentru mama</u>.</i> <i>Zidul este <u>de cărămidă</u>.</i>	<i>Voi face darul <u>pentru mama</u> cu mâinile mele.</i> <i>A sărit zidul <u>de cărămidă</u> ca și cum ar fi fost un dâmb.</i>
substantiv în genitiv cu prepoziție	<i>Părerea lui este <u>contra opiniei</u> colegilor.</i>	<i>Părerea lui <u>contra opiniei</u> colegilor a împărțit clasa în două tabere.</i>
substantiv în dativ cu prepoziție	<i>Selecția participanților este <u>conform criteriilor</u> stabilite.</i>	<i>Selecția <u>conform criteriilor</u> stabilite nu a fost contestată.</i>
locuțiune substantivală	<i>Să te uiți bine în jurul tău înseamnă <u>băgare de seamă</u>.</i>	<i>Omul cu <u>băgare de seamă</u> este mai bine pregătit.</i>
pronume în nominativ	<i>Prietena mea este <u>aceasta</u>.</i>	<i>Prietena <u>aceasta</u> este vecina mea.</i>
pronume în genitiv cu prepoziție	<i>Întotdeauna o persoană este <u>contra lui</u>.</i>	<i>O persoană <u>contra lui</u> reprezintă mereu o provocare.</i>
pronume în acuzativ cu prepoziție	<i>Darul este <u>pentru ea</u>.</i>	<i>Darul <u>pentru ea</u> a fost cumpărat de toți.</i>

pronume în dativ cu prepoziție	<i>Portretul este <u>asemenea lui</u>.</i>	<i>Portretul <u>asemenea lui</u> a fost expus la muzeu.</i>
adjectiv propriu-zis	<i>Cerul este <u>senin</u>.</i>	<i>Cerul <u>senin</u> de vară anunța o zi toridă.</i>
adjectiv provenit din verb la participiu	<i>Salcâmul este <u>înflorit</u>.</i>	<i>Vedeau cu toții salcâmul <u>înflorit</u> peste noapte.</i>
adjectiv provenit din verb la gerunziu	<i>De luni de zile copila era <u>suferindă</u> și nimeni nu înțelegea de ce.</i>	<i>De luni de zile, <u>copila suferindă</u> nu mai avea nicio speranță.</i>
locuțiune adjectivală	<i>Un om era <u>mai cu credință</u> între toți naufragiații.</i>	<i>Un om <u>mai cu credință</u> este un sprijin de nădejde la necaz.</i>
numeral cu valoare substantivală în nominativ	<i>Banca lui este <u>a doua</u>. Noi suntem <u>doi</u>.</i>	<i>A stat în banca <u>a doua</u> de la geam. Noi <u>doi</u> eram nedespărțiți.</i>
numeral cu valoare substantivală în genitiv cu prepoziție	<i>Lupta este <u>împotriva celor doi</u>.</i>	<i>Nu a văzut nimeni cărțile <u>celor doi</u>.</i>
numeral cu valoare substantivală în acuzativ cu prepoziție	<i>Pregătirile erau <u>pentru cei doi</u>.</i>	<i>Pregătirile <u>pentru cei doi</u> erau în toi.</i>
numeral cu valoare substantivală în dativ cu prepoziție	<i>Cu timpul, toți muschetarii deveneau <u>asemeni celor patru</u>.</i>	<i>În cele din urmă, muschetarii <u>asemeni celor patru</u> erau tot mai rari.</i>
verb la infinitiv cu prepoziție	<i>Datoria ta este <u>de a-l ajuta</u>.</i>	<i>Datoria <u>de a ajuta</u> o considera o onoare.</i>
verb la supin	<i>Fapta ta este <u>de lăudat</u>.</i>	<i>Fapta <u>de lăudat</u> a micuțului nu a trecut neobservată.</i>
locuțiune verbală la infinitiv	<i>Dorința noastră este <u>de a-ți băga mințile-n cap</u>.</i>	<i>Dorința noastră <u>de a-ți băga mințile-n cap</u> dovedește că ne pasă.</i>
locuțiune verbală la supin	<i>Boala ce-i cuprinsese era <u>de la ajuns la sapă de lemn</u>.</i>	<i>Procesul <u>de ajuns la sapă de lemn</u> a fost îndelung și chinuitor.</i>
adverb de loc cu prepoziție	<i>Băiatul este <u>de la țară</u>. Băiatul este <u>de acolo</u>.</i>	<i>Îl vedeau pentru prima dată <u>pe băiatul de la țară</u> îmbrăcat astfel. Băiatul <u>de acolo</u> știa tot ce se întâmplă în sat.</i>
adverb de timp cu prepoziție	<i>Florile sunt <u>de ieri</u>.</i>	<i>Am schimbat florile <u>de ieri</u> cu unele proaspete.</i>
locuțiune adverbială	<i>Toate lucrurile erau <u>de-a valma</u>.</i>	<i>Lucrurile <u>de-a valma</u> au fost aranjate la locul lor cât de repede.</i>
interjecție	<i>Era <u>vai</u> de ei când ajunseră la mal.</i>	

Pentru identificarea numelui predicativ:

- ▶ Se subliniază verbul *este* și se notează cu P.
- ▶ Se pune întrebarea pentru a afla subiectul – *cine/ce este?*, se subliniază subiectul și se notează cu S.
- ▶ *Ce se spune despre subiect?*

- a. *este* (se află) și în acest caz este predicat verbal
- b. are o caracteristică și în acest caz este predicat nominal. Se notează numele predicativ cu NP și verbul copulativ cu V. cop., iar predicatul nominal cu PN.

Verificare suplimentară: prin suprimarea verbului copulativ se poate obține din numele predicativ un atribut.

Predicatul nominal poate avea nume predicativ:

► simplu:

Exemplu: *Cartea este interesantă.*

► multiplu:

Exemplu: *Fetele lui sunt înalte și inteligente.*

! Observație:

- Numele predicative multiple se despart prin virgulă sau printr-un cuvânt de legătură (*și, dar, sau* etc.).

II. Modele

1. Analizează predicatele din textele următoare:

Grădina era luminată cu multe lumini în bășici de hârtie vâpsită. În fundul grădinii era o moviliță cu flori pe de margini, și acolo, sus, de jur împrejur, lăsând un loc la mijloc, sedeau pe jețuri împăratul, împărăteasa și toată curtea, și-ntre cei dintâi ai curții, tocmai la față, surioara mea, îmbrăcată mai strălucit ca-mpărăteasa; îi sclipeau capul, pieptul și mâinile de diamanticele.

(I.L. Caragiale, *Ion...*)

Rezolvare:

a. Se identifică predicatele din text:

Grădina era luminată cu multe lumini în bășici de hârtie vâpsită. În fundul grădinii era o moviliță cu flori pe de margini, și acolo, sus, de jur împrejur, lăsând un loc la mijloc, sedeau pe jețuri împăratul, împărăteasa și toată curtea, și-ntre cei dintâi ai curții, tocmai la față, surioara mea, îmbrăcată mai strălucit ca-mpărăteasa; îi sclipeau capul, pieptul și mâinile de diamanticele.

(I.L. Caragiale, *Ion...*)

b. Se analizează predicatele identificate:

<i>era luminată</i>	predicat nominal format din: <i>era</i> = verb copulativ, personal, neregulat, intransitiv, conjugarea a IV-a, diateza activă, modul indicativ, timpul imperfect, persoana a III-a, numărul singular, forma afirmativă <i>luminată</i> = nume predicativ exprimat prin adjectiv provenit din participiu, genul feminin, numărul singular, gradul pozitiv, cazul nominativ
---------------------	--

<i>era</i>	predicat verbal exprimat prin verb predicativ, personal, neregulat, intransitiv, conjugarea a IV-a, diateza activă, modul indicativ, timpul imperfect, persoana a III-a, numărul singular, forma afirmativă
<i>sedeau</i>	predicat verbal exprimat prin verb predicativ, personal, regulat, intransitiv, conjugarea a II-a, diateza activă, modul indicativ, timpul imperfect, persoana a III-a, numărul plural, forma afirmativă
<i>sclipeau</i>	predicat verbal exprimat prin verb predicativ, personal, regulat, intransitiv, conjugarea a IV-a, diateza activă, modul indicativ, timpul imperfect, persoana a III-a, numărul plural, forma afirmativă

2. Alcătuieste câte o propoziție cu verbele *a crea*, *a efectua* și *a înapoia* la indicativ prezent, persoana a III-a, singular și plural.

Rezolvare:

Probleme de ortografie a verbelor

Indicativ prezent, persoana a III-a	a crea	a efectua	a înapoia
Singular	<i>El/Ea creează o operă artistică.</i>	<i>El/Ea efectuează un exercițiu de matematică.</i>	<i>El/Ea înapoiază cartea pe care a împrumutat-o.</i>
Plural	<i>Ei/Ele creează opere admirabile.</i>	<i>Ei/Ele efectuează exerciții de vocabular.</i>	<i>Ei/Ele înapoiază cărțile împrumutate.</i>

3. Alege răspunsul corect:

Eu iau/i-au o carte de la bibliotecă.

Filmul ne-a/nea plăcut foarte mult.

Scrie-ți/Scrieți temele tale!

E bine să știi/ști să vii/vi la timp ca să ții/ți un discurs.

Nu ți-aș scrie/scrie dacă aș veni/venii curând.

Tu ai/a-i cunoaște mulți oameni de rând înainte de a-i/ai cunoaște pe coordonatori.

plouând/ploind, știind/ștind, vâjâind/vâjiind

Rezolvare:

Eu iau/i-au o carte de la bibliotecă.	<i>iau</i> = verbul „a lua” <i>i-au</i> = <i>i-</i> este pronume personal, formă neaccentuată în dativ, iar <i>-au</i> este auxiliarul „a avea” din structura perfectului compus Răspuns corect: <i>iau</i>
Filmul ne-a/nea plăcut foarte mult. Scrie-ți/Scrieți temele tale!	<i>ne-a</i> = <i>ne-</i> este pronume personal, formă neaccentuată în dativ, iar <i>-a</i> este auxiliarul <i>a avea</i> din structura perfectului compus <i>nea</i> = substantiv comun, sinonim cu „zăpadă, omăt” Răspuns corect: <i>ne-a</i>

E bine să știi/ști să vii/vi la timp ca să ții/ți un discurs.	să știi	verbe la modul conjunctiv Primul -i este din rădăcina verbului, al doilea -i este terminația conjunctivului.
	să vii	
	să ții	
	Răspuns corect: să știi, să vii, să ții	
Nu ți-aș scri/scrie dacă aș veni/venii curând.	ți-aș scri = formă incorectă, lipsește terminația infinitivului din structura condiționalului-optativ ți-aș scrie = verb la condițional-optativ, prezent Răspuns corect: ți-aș scrie	
Tu ai/a-i cunoaște mulți oameni de rând înainte de a-i/ai cunoaște pe coordonatori.	ai cunoaște = verb la condițional-optativ prezent a-i cunoaște = „a cunoaște” este verb la modul infinitiv prezent, iar -i este pronume personal, formă neaccentuată în acuzativ Răspuns corect: ai cunoaște	
știind/ștind	Răspuns corect: știind = verb la gerunziu; primul -i este din rădăcină, iar al doilea de la -ind, terminația modului gerunziu	
vâjâind/vâjiind	Răspuns corect: vâjâind = verb la modul gerunziu, -â face parte din rădăcină, -ind este terminația gerunziului	

4. Scrie cinci locuțiuni verbale având următoarea structură:

- verb + substantiv
- verb + pronume + substantiv
- verb + pronume + prepoziție + substantiv
- verb + pronume + adverb
- verb + numeral

Alcătuiește propoziții în care locuțiunile verbale găsite să aibă diferite funcții sintactice.

Rezolvare:

Structură	Locuțiune verbală	Contexte
verb + substantiv	a duce dorul	De zece ani <u>duce dorul</u> meleagurilor natale.
verb + pronume + substantiv	a o lăsa baltă	Calitatea lui este că <u>nu te lasă baltă</u> la nevoie.
verb + pronume + prepoziție + substantiv	a o lua la fugă	La aflarea vestii despre victoria gimnastelor, toți <u>au luat-o la fugă</u> spre aeroport.

verb + pronume + adverb	<i>a o lua razna</i>	<i>Văzându-l pe ploaie, în mijlocul câmpului, sătenii au crezut că <u>a luat-o razna</u>.</i>
verb + numeral	<i>a da pe din două</i>	<i>Cei doi frați <u>au dat pe din două</u> bomboanele.</i>

5. Alcătuieste cinci propoziții în care predicatul să fie exprimat prin expresii verbale impersonale.

Rezolvare:

Expresiile verbale impersonale sunt formate din verbul copulativ *a fi* + adverb sau verb la supin: *este bine, este lesne, este așa (așa-i), este greu, este sigur, este posibil, este imposibil, este de înțeles, devine de nerecunoscut*.

Când predicatul nominal este exprimat prin expresii verbale unipersonale, subiectul este, de obicei, exprimat printr-un verb la infinitiv sau supin.

<i>este bine</i>	<i>Este bine a fi pregătit pentru orice situație.</i>
<i>este lesne</i>	<i>Este lesne de ajuns în vârful muntelui pe traseul marcat de alpiniști.</i>
<i>este greu</i>	<i>Este greu de convins pe toată lumea să facă la fel.</i>
<i>este sigur</i>	<i>Este mai sigur a-ți lua propriile măsuri de siguranță.</i>
<i>este posibil</i>	<i>Este posibil a începe meciul cu zece minute mai târziu.</i>
<i>este imposibil</i>	<i>Este imposibil de aflat de unde a sunat.</i>
<i>este de înțeles</i>	<i>Este de înțeles că nu a ajuns la gară.</i>
<i>devine de nerecunoscut</i>	<i>Devine de nerecunoscut ce s-a întâmplat.</i>

6. Alcătuieste șapte propoziții în care forma de infinitiv lung să aibă funcția sintactică de: subiect, nume predicativ, atribut, complement direct, complement circumstanțial de scop, complement circumstanțial de mod, complement circumstanțial de timp.

Rezolvare:

Verbul la modul infinitiv poate avea următoarele funcții sintactice:

Funcție sintactică	Propoziții
Subiect:	<i>Citirea cărților era marea lui pasiune.</i>
Nume predicativ:	<i>Vizita la muzeul de artă a fost o încântare a minții.</i>
Atribut:	<i>Vacanța la mare ne-a oferit bucuria <i>revederii</i> unor locuri dragi.</i>
Complement direct:	<i>De trei zile încearcă <i>repararea</i> zidului de cărămidă.</i>
Complement circumstanțial de scop:	<i>Cântă <i>pentru liniștirea</i> musafirilor.</i>

Complement circumstanțial de mod:	Alerga <i>fără încetare</i> către capătul pădurii.
Complement circumstanțial de timp:	Au ajuns la cabană <i>înainte de înserare</i> .

7. Alcătuiește propoziții în care verbele *a fi*, *a avea* și *a vrea* să aibă diferite valori (predicativ, copulativ, auxiliar).

Rezolvare:

Verbul *a avea* este auxiliar când ajută la:

- formarea timpului perfect compus de la indicativ: *am citit*
- formarea modului condițional-optativ: *aș citi*
- viitor construit cu conjunctiv: *am să cânt, aveți să cântați*

Verbul *a avea* este predicativ când are sensul de „a poseda”.

Verbul *a vrea* este auxiliar când ajută la formarea timpului viitor de la indicativ.

Verbul *a fi* este auxiliar când ajută la formarea unor timpuri compuse și moduri:

- viitor II (viitor anterior): *voi fi învățat*
- formarea modului conjunctiv perfect: *să fi învățat*
- formarea modului condițional-optativ perfect: *aș fi învățat*

Verbul *a fi* este predicativ atunci când are înțeles de sine stătător: *a exista, a se afla, a se întâmpla, a trece (pentru timp)*.

Verbul *a fi* este verb copulativ (sau verb de legătură) atunci când nu are singur înțeles, nu are valoare de verb predicativ, dar are rolul de a face legătura dintre numele predicativ și subiect și de a arăta modul, timpul și persoana predicatului nominal.

	Verb predicativ	Verb copulativ	Verb auxiliar
<i>a fi</i>	Calul <i>este</i> pe câmp.	Calul <i>este</i> înalt.	<i>Aș fi</i> venit.
<i>a avea</i>	Pisicile <i>au</i> șapte vieți.	-	Pisicile <i>au</i> băut tot laptele.
<i>a vrea</i>	Copiii mai <i>vor</i> prăjituri.	-	Copiii <i>vor</i> veni cu ei.

8. Identifică valorile verbelor din enunțurile următoare:

Fratele meu a devenit inginer.

Prăjiturile au ajuns pentru toți.

Se făcea că eram într-un castel medieval.

El a rămas repetent.

Rămâne să așteptăm răspunsul lor.
 Primul ajunge campion.
 El a ieșit medic veterinar.
 Pâinea se face din grâu.
 El se face profesor.
 Vacanța aceasta rămânem acasă.
 Mâncarea ajunge pentru toți.
 Ea pare o persoană prietenoasă.

	Verb copulativ	Verb predicativ

Rezolvare:

Verbele predicative sunt verbele care au înțeles de sine stătător, adică pot spune ceva singure despre subiect, pot exprima singure predicatul când sunt la un mod personal.

Verbele nepredicative sunt verbele care nu au înțeles de sine stătător, nu pot spune singure ceva despre subiect, ci numai împreună cu alte cuvinte. Aceste verbe nu au în propoziție funcția de predicat.

Verbele nepredicative sunt:

- **verbe auxiliare**, când ajută la formarea unor moduri și timpuri
- **verbe copulative**, când formează predicatul împreună cu un nume predicativ

	Verb copulativ	Verb predicativ
Fratele meu <i>a devenit</i> inginer.	x	
Prăjiturile <i>au ajuns</i> pentru toți.		x
Se făcea că <i>eram</i> într-un castel medieval.		x
El <i>a rămas</i> repetent.	x	
<i>Rămâne</i> să așteptăm răspunsul lor.		x
Primul <i>ajunge</i> campion.	x	
El <i>a ieșit</i> medic veterinar.	x	
El <i>a ieșit</i> din casă.		x
Pâinea <i>se face</i> din grâu.		x
El <i>se face</i> profesor.	x	
Vacanța aceasta <i>rămânem</i> acasă.		x
Mâncarea <i>ajunge</i> pentru toți.		x
Ea <i>pare</i> o persoană prietenoasă.	x	

9. Analizează predicatul verbal din textul:

*În genunchi cădeau pedestrii, colo caii se răstoarnă,
Cad săgețile în valuri, care şuieră, se toarnă
Și, lovind în față,-n spate, ca și crivățul și gerul,
Pe pământ lor li se pare că se năruie tot cerul...*

(Mihai Eminescu, *Scrisoare III*)

Rezolvare:

a. Se identifică predicatul verbal din text:

*În genunchi cădeau pedestrii, colo caii se răstoarnă,
Cad săgețile în valuri, care șuieră, se toarnă
Și, lovind în față,-n spate, ca și crivățul și gerul,
Pe pământ lor li se pare că se năruie tot cerul...*

(Mihai Eminescu, *Scrisoarea III*)

b. Se analizează sintactic și morfologic verbele subliniate:

<i>cădeau</i>	predicat verbal exprimat prin verb predicativ, personal, neregulat, intransitiv, conjugarea a II-a, diateza activă, modul indicativ, timpul imperfect, persoana a III-a, numărul plural, forma afirmativă
<i>cad</i>	predicat verbal exprimat prin verb predicativ, personal, neregulat, intransitiv, conjugarea a II-a, diateza activă, modul indicativ, timpul prezent, persoana a III-a, numărul singular, forma afirmativă
<i>se răstoarnă</i>	predicat verbal exprimat prin verb predicativ, personal, regulat, intransitiv, conjugarea I, diateza reflexivă, modul indicativ, timpul prezent, persoana a III-a, numărul plural, forma afirmativă
<i>șuieră</i>	predicat verbal exprimat prin verb predicativ, personal, regulat, intransitiv, conjugarea I, diateza activă, modul indicativ, timpul prezent, persoana a III-a, numărul plural, forma afirmativă
<i>se toarnă</i>	predicat verbal exprimat prin verb predicativ, personal, neregulat, intransitiv, conjugarea I, diateza reflexivă, modul indicativ, timpul prezent, persoana a III-a, numărul plural, forma afirmativă
<i>se pare</i>	predicat verbal exprimat prin verb predicativ, impersonal, neregulat, intransitiv, conjugarea a II-a, modul indicativ, timpul prezent, persoana a III-a, numărul singular, forma afirmativă
<i>se năruie</i>	predicat verbal exprimat prin verb predicativ, personal, regulat, intransitiv, conjugarea a IV-a, diateza reflexivă, modul indicativ, timpul prezent, persoana a III-a, numărul singular, forma afirmativă

10. Alcătuieste câte o propoziție cu predicate verbale exprimate prin verbele *a fi*, *a ieși*, *a însemna*, *a rămâne*, *a se face*, *a ajunge*.

Rezolvare:

Predicatul verbal este predicatul exprimat printr-un verb cu înțeles de sine stătător (verb predicativ la un mod personal).

Verbele predicative sunt verbele care au înțeles de sine stătător, adică pot spune ceva singure despre subiect, pot exprima singure predicatul când sunt la un mod personal.

Verbele menționate pot fi și copulative, dar atunci au alt înțeles.

<i>a fi</i>	= a se afla, a exista	Căinele <i>era</i> la poartă, acolo unde îl lăsase acum trei zile.
<i>a însemna</i>	= a nota, a marca	Căpitanul <i>însemna</i> coordonatele pe hartă.
<i>a rămâne</i>	= a se afla	Sora cea mare <i>rămâne</i> acasă pentru a avea grijă de cei mici.
<i>a se face</i>	= a se obține	Zahărul <i>se face</i> din trestie-de-zahăr sau sfeclă de zahăr.
<i>a ajunge</i>	= a sosi	Din cauza aglomerației, <i>a ajuns</i> la gară în ultimul moment.
<i>a ieși</i>	= a părăsi un loc	<i>A ieșit</i> din sală înainte de terminarea filmului.

11. Analizează predicatele nominale din textul de mai jos arătând:

- pentru verbul copulativ: felul, conjugarea, diateza, modul, timpul, persoana, numărul și forma
- pentru numele predicativ: substantiv (felul, genul, numărul, cazul) și adjectiv (genul, numărul, cazul, gradul de comparație)

Irinuca era o femeie nici tânără, nici tocmai bătrână... Cocioaba de pe malul stâng al Bistriței, bărbatul, fata și boii din pădure, un țap și două capre slabe și râioase... era toată averea Irinucăi. Dar și asta-i o avere, când e omul sănătos.

(Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*)

Rezolvare:

Predicatul exprimă o caracteristică a subiectului și este alcătuit dintr-o parte de propoziție numită nume predicativ și dintr-un verb copulativ la un mod personal.

Numele predicativ exprimă caracteristica subiectului.

Verbul copulativ nu are înțeles de sine stătător; de aceea nu poate alcătui numai cu subiectul o propoziție cu sens deplin. Acesta are rolul unui instrument gramatical care face legătura între numele predicativ și subiect.

a. Se identifică predicatele nominale din text:

Irinuca era o femeie nici tânără, nici tocmai bătrână... Cocioaba de pe malul stâng al Bistriței, bărbatul, fata și boii din pădure, un țap și două capre slabe și râioase... era toată averea Irinucăi. Dar și asta-i o avere, când e omul sănătos.

(Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*)

b. Se analizează predicatele nominale identificate:

<i>era o femeie</i>	predicat nominal format din: <i>era</i> = verb copulativ, personal, neregulat, intransitiv, conjugarea a IV-a, diateza activă, modul indicativ, timpul imperfect, persoana a III-a, numărul singular, forma afirmativă <i>o femeie</i> = nume predicativ exprimat prin substantiv comun, articulat cu articol nehotărât, genul feminin, numărul singular, cazul nominativ
<i>era averea</i>	predicat nominal format din: <i>era</i> = verb copulativ, personal, neregulat, intransitiv, conjugarea a IV-a, diateza activă, modul indicativ, timpul imperfect, persoana a III-a, numărul singular, forma afirmativă <i>averea</i> = nume predicativ exprimat prin substantiv comun, articulat cu articol hotărât, genul feminin, numărul singular, cazul nominativ
<i>-i o avere</i>	predicat nominal format din: <i>-i</i> = verb copulativ, personal, neregulat, intransitiv, conjugarea a IV-a, diateza activă, modul indicativ, timpul prezent, persoana a III-a, numărul singular, forma afirmativă <i>o avere</i> = nume predicativ exprimat prin substantiv comun, articulat cu articol nehotărât, genul feminin, numărul singular, cazul nominativ
<i>e sănătos</i>	predicat nominal format din: <i>e</i> = verb copulativ, personal, neregulat, intransitiv, conjugarea a IV-a, diateza activă, modul indicativ, timpul prezent, persoana a III-a, numărul singular, forma afirmativă <i>sănătos</i> = nume predicativ exprimat prin adjectiv, genul masculin, numărul singular, cazul nominativ, gradul pozitiv

12. a. Identifică verbele la moduri nepersonale din textele de mai jos și arată ce funcție sintactică are fiecare.

Scot cu îndrăzneală hârtiile din tasca de piele și i le întind, și încep a-i spune.

(Mihail Sadoveanu, *Iapa lui Vodă*)

Când umblu voinicește pe lângă fagii străvechi, văd puzderia brăduilor și brădanilor năzuind în sus.

(Mihail Sadoveanu, *Cerbul meu*)

...Să dea piept cu uraganul ridicat de semilună.

(Mihai Eminescu, *Scrisoarea III*)

Înaintea lui stau însemnate zilele de muncă. Fălciile de arătură, de prașilă, de cosit și de secerat... pe bună dreptate, ar mai avea de luat, nu de dat.

(Alexandru Vlahuță, *Socoteala*)

Rezolvare:

Modurile nepersonale sunt cele la care verbele nu își schimbă forma după persoane și nu pot avea funcția sintactică de predicat.

La **infinitiv** – verbul exprimă numele acțiunii; semnul caracteristic este prepoziția *a* (citi).

La **participiu** – verbul exprimă o acțiune terminată, suferită de o ființă sau un lucru; semnul caracteristic este acordul substantivului determinat.

La **gerunziu** – verbul exprimă o acțiune în desfășurare, simultană cu acțiunea verbului determinat; semnele caracteristice sunt *-ând* și *-ind*.

La **supin** – verbul exprimă numele acțiunii, scopul unei alte acțiuni, destinația unui obiect; semnul caracteristic este reprezentat de cuvintele de legătură care le însoțesc: *de, la, pentru, după* etc.

b. Se identifică verbele la moduri nepersonale:

Scot cu îndrăzneală hârtiile din tasca de piele și i le întind, și încep a-i spune.

(Mihail Sadoveanu, *Iapa lui Vodă*)

Când umblu voinicește pe lângă fagii străvechi, văd puzderia brăduilor și brădanilor năzuind în sus.

(Mihail Sadoveanu, *Cerbul meu*)

...Să dea piept cu uraganul ridicat de semilună.

(Mihail Eminescu, *Scrisoarea III*)

Înaintea lui stau însemnate zilele de muncă. Fălcile de arătură, de prașilă, de cosit și de secerat... pe bună dreptate, ar mai avea de luat, nu de dat.

(Alexandru Vlahuță, *Socoteala*)

c. Se stabilește funcția sintactică a verbelor identificate:

<i>a spune</i>	complement direct
<i>năzuind</i>	atribut verbal
<i>ridicat</i>	atribut adjectival
<i>însemnate</i>	atribut adjectival
<i>de cosit</i>	atribut verbal
<i>de secerat</i>	atribut verbal
<i>de luat</i>	complement direct
<i>de dat</i>	complement direct

13. Subliniază verbele la diateza activă din textul următor, arătând felul, conjugarea, modul, timpul, persoana, numărul și funcția sintactică.

Nu vreau să spun că numai eu aveam parte de astfel de dovezi de apreciere.

(Charles Dickens, *David Copperfield*)

Rezolvare:

a. Se identifică verbele la diateza activă:

Nu vreau să spun că numai eu aveam parte de astfel de dovezi de apreciere.

(Charles Dickens, *David Copperfield*)

b. Se analizează verbele identificate:

<i>nu vreau</i>	predicat verbal exprimat prin verb predicativ, personal, neregulat, tranzitiv, conjugarea a II-a, diateza activă, modul indicativ, timpul prezent, persoana I, numărul singular, forma negativă
<i>să spun</i>	predicat verbal exprimat prin verb predicativ, personal, regulat, tranzitiv, conjugarea a III-a, diateza activă, modul conjunctiv, timpul prezent, persoana I, numărul singular, forma afirmativă
<i>aveam</i>	predicat verbal exprimat prin verb predicativ, personal, neregulat, tranzitiv, conjugarea a II-a, diateza activă, modul indicativ, timpul imperfect, persoana I, numărul singular, forma afirmativă

14. Subliniază cu o linie verbele la diateza pasivă și cu două linii complementul de agent din textele următoare:

Poștalionul se afla în curte, lustruit pe de-a-ntregul, dar caii încă nu fuseseră înhămați.

(Charles Dickens, *David Copperfield*)

De multe ori ar fi dat greș dacă nu ar fi ascultat sfatul înțelept al lui Merlin și dacă nu ar fi fost ajutat de sabia lui, Excalibur.

(Andrew Lang, *Povestiri despre regele Arthur*)

Se făcea că ținuturile erau cotropite de grifoni și șerpi care ardeau și omorau oamenii.

(Andrew Lang, *Povestiri despre regele Arthur*)

Rezolvare:

Diateza pasivă arată că subiectul gramatical suferă acțiunea făcută de altcineva. Autorul acțiunii poate fi exprimat sau nu, dar, când apare, este exprimat printr-un complement cu prepoziția *de* (*de către*), numit **complement de agent**.

Diateza pasivă se construiește cu verbul *a fi* la modul și timpul de exprimat, urmat de participiul verbului de conjugat, acordat în gen, număr și caz cu subiectul. Modul, timpul și persoana sunt indicate de formele verbului *a fi*.

Se identifică verbele la diateza pasivă:

Poștalionul se afla în curte, lustruit pe de-a-ntregul, dar caii încă nu fuseseră înhămați.

(Charles Dickens, *David Copperfield*)

De multe ori ar fi dat greș dacă nu ar fi ascultat sfatul înțelept al lui Merlin și dacă nu ar fi fost ajutat de sabia lui, Excalibur.

(Andrew Lang, *Povestiri despre regele Arthur*)

Se făcea că ținuturile erau cotropite de grifoni și șerpi care ardeau și omorau oamenii.

(Andrew Lang, Povestiri despre regele Arthur)

	Verb la diateza pasivă	Complement de agent
Poștalionul se afla în curte, lustruit pe de-a-n-tregul, dar caii încă <u>nu fuseseră înhămați</u> .	<i>nu fuseseră înhămați</i>	neexprimat
De multe ori ar fi dat greș dacă nu ar fi ascultat sfatul înțelept al lui Merlin și dacă <u>nu ar fi fost ajutat de sabia</u> lui, Excalibur.	<i>nu ar fi fost ajutat</i>	<i>de sabia</i>
Se făcea că ținuturile <u>erau cotropite de grifoni și șerpi</u> care ardeau și omorau oamenii.	<i>erau cotropite</i>	<i>de grifoni și șerpi</i>

15. Transformă verbele aflate la diateza activă în verbe la diateza pasivă și analizează verbele obținute (felul predicativ/nepredicativ, conjugarea, diateza, modul, timpul, persoana, numărul și funcția sintactică):

Detectivul va identifica infractorul.

Localnicii le recomandă locurile deosebite.

Mecanicii reparaseră motorul mașinii.

Cel mai bun va câștiga premiul I.

Rezolvare:

Diateza pasivă arată că subiectul gramatical suferă acțiunea făcută de altcineva. Autorul acțiunii poate fi exprimat sau nu, dar când apare este exprimat printr-un complement cu prepoziția *de* (*de către*) numit complement de agent.

Diateza pasivă se construiește cu verbul *a fi* la modul și timpul de exprimat, urmat de participiul verbului de conjugat, acordat în gen, număr și caz cu subiectul. Modul, timpul și persoana sunt indicate de formele verbului *a fi*.

Transformări suferite:

- construcția pasivă este înlocuită de un verb la diateza activă
- subiectul devine complement direct
- complementul de agent devine subiect

a. Se transformă verbul la diateza pasivă în verb la diateza activă:

Diateza activă	Diateza pasivă
<i>Detectivul va identifica infractorul.</i>	<i>Infractorul va fi identificat de detectiv.</i>
<i>Localnicii le recomandă locurile deosebite.</i>	<i>Locurile deosebite le vor fi recomandate de localnici.</i>
<i>Mecanicii reparaseră motorul mașinii.</i>	<i>Motorul mașinii fusese reparat de mecanici.</i>
<i>Cel mai bun va câștiga premiul I.</i>	<i>Premiul I va fi câștigat de cel mai bun.</i>

b. Se identifică funcția sintactică a verbelor obținute:

<i>va fi identificat</i>	predicat verbal exprimat prin verb predicativ, personal, neregulat, intransitiv, conjugarea I, diateza pasivă, modul indicativ, timpul viitor, persoana a III-a, numărul singular, forma afirmativă
<i>vor fi recomandate</i>	predicat verbal exprimat prin verb predicativ, personal, neregulat, intransitiv, conjugarea I, diateza pasivă, modul indicativ, timpul viitor, persoana a III-a, numărul plural, forma afirmativă
<i>fusesse reparat</i>	predicat verbal exprimat prin verb predicativ, personal, neregulat, intransitiv, conjugarea I, diateza pasivă, modul indicativ, timpul mai mult ca perfect, persoana a III-a, numărul singular, forma afirmativă
<i>va fi câștigat</i>	predicat verbal exprimat prin verb predicativ, personal, neregulat, intransitiv, conjugarea I, diateza pasivă, modul indicativ, timpul viitor, persoana a III-a, numărul singular, forma afirmativă

16. Transformă verbele la diateza pasivă din exemplele de mai jos în verbe la diateza activă și analizează-le, arătând și funcția sintactică a acestora.

Ușa a fost deschisă de băiat.

Mașina va fi condusă de șofer.

Poezia ei a fost ascultată de public.

Rezolvare:

Diateza pasivă arată că subiectul gramatical suferă acțiunea făcută de altcineva. Autorul acțiunii poate fi exprimat sau nu, dar când apare este exprimat printr-un complement cu prepoziția *de* (*de către*), numit complement de agent.

Diateza pasivă se construiește cu verbul *a fi* la modul și timpul de exprimat, urmat de participiul verbului de conjugat, acordat în gen, număr și caz cu subiectul. Modul, timpul și persoana sunt indicate de formele verbului *a fi*.

Se transformă verbele la diateza pasivă în verbe la diateza activă.

Transformări suferite:

- verbul la diateza pasivă este înlocuit printr-un verb la diateza activă:
a deschis
- complementul de agent este transformat în subiect
- subiectul este transformat în complement direct

Diateza pasivă	Diateza activă	Funcție sintactică
<i>Ușa a fost deschisă de băiat.</i>	<i>Băiatul a deschis ușa.</i>	predicat verbal
<i>Mașina va fi condusă de șofer.</i>	<i>Șoferul va conduce mașina.</i>	predicat verbal
<i>Poezia ei a fost ascultată de public.</i>	<i>Publicul a ascultat poezia ei.</i>	predicat verbal

17. Subliniază verbele din textul următor și completează tabelul de mai jos.

Ei bine, am fost crescută în lux. În primele mele amintiri mă jucam, copilă, în saloane minunate și eram îmbrăcată ca o păpușă, iar cei ai casei și toți cei care veneau în vizită mă laudau. Din salon se ieșea într-o grădină, iar acolo mă jucam de-a v-ați ascunselea cu frații și surorile mele.

(Harriet Beecher Stowe, *Coliba unchiului Tom*)

Verbul	Diateza activă	Diateza pasivă	Diateza reflexivă
<i>am fost crescută</i>		x	
<i>mă jucam</i>			x
<i>eram îmbrăcată</i>	x		
<i>veneau</i>	x		
<i>laudau</i>	x		
<i>se ieșea</i>			x
<i>mă jucam</i>			x

18. Analizează verbele activ-pronominale din fragmentele următoare:

Își repară vapoarele și străbat pădurile ca să-și cumpere din timp lemnele pentru primăvară.

(Alphonse Daudet, *Frumoasa Niverneză* și *Povestea unui vapor vechi și a echipajului său*)

Cardinalul își sprijini fața în palmă, cu cotul pe manuscrisul din fața sa, și îl privi un moment pe tânăr.

(Al. Dumas, *Cei trei mușchetari*)

Rezolvare:

Verbele activ-pronominale sunt verbe la diateza activă însoțite de pronume pronumele neaccentuate reflexive propriu-zise sau personale care au separat funcție sintactică.

Exemple:

eu mă îmbrac, tu te îmbraci, el se îmbracă, noi ne îmbrăcăm, voi vă îmbrăcați, ei se îmbracă

eu îmi aduc, tu îți aduci, el îți aduce, noi ne aducem, voi vă aduceți, ei își aduc

În analiză, pronumele reflexive care însoțesc verbele active pronominale se scriu în paranteză și se analizează separat.

a. Se identifică verbele activ-pronominale din fragmente:

Își repară vapoarele și străbat pădurile ca să-și cumpere din timp lemnele pentru primăvară.

Cardinalul își sprijini fața în palmă, cu cotul pe manuscrisul din fața sa, și îl privi un moment pe tânăr.

b. Se face analiza verbelor activ-pronominale identificate:

<i>(își) repară</i>	verb predicativ, personal, regulat, tranzitiv, conjugarea I, diateza activă pronominală, modul indicativ, timpul prezent, persoana a III-a, numărul plural, forma afirmativă, predicat verbal	<i>își</i> pronume reflexiv, formă neaccentuată, persoana a III-a, numărul plural, complement indirect
<i>să-(și) cumpere</i>	verb predicativ, personal, regulat, tranzitiv, conjugarea I, diateza activă pronominală, modul conjunctiv, timpul prezent, persoana a III-a, numărul plural, forma afirmativă, predicat verbal	<i>-și</i> pronume reflexiv, formă neaccentuată, persoana a III-a, numărul plural, complement indirect
<i>(își) va cumpăra</i>	verb predicativ, personal, regulat, tranzitiv, conjugarea I, diateza activă pronominală, modul indicativ, timpul viitor I, persoana a III-a, numărul singular, forma afirmativă, predicat verbal	<i>își</i> pronume reflexiv, formă neaccentuată, persoana a III-a, numărul singular, complement indirect

19. Alcătuieste propoziții în care verbele *a alege*, *a apuca*, *a duce*, *a pricepe* *a ruga* să fie, pe rând, la cele trei diateze.

Rezolvare:

Diateza este forma pe care o ia verbul pentru a arăta raportul dintre acțiunea pe care o exprimă și subiectul gramatical.

Verbul are trei diateze: **activă**, **reflexivă** și **pasivă**.

a. Diateza activă arată că acțiunea verbului exercitată asupra unui obiect este făcută de subiectul gramatical. Verbul la diateza activă nu are o marcă specifică.

b. Diateza pasivă arată că subiectul gramatical suferă acțiunea făcută de altcineva. Autorul acțiunii poate fi exprimat sau nu, dar când apare este exprimat printr-un complement cu prepoziția *de* (*de către*) numit complement de agent.

Diateza pasivă se construiește cu verbul *a fi* la modul și timpul de exprimat, urmat de participiul verbului de conjugat, acordat în gen și număr cu subiectul. Modul, timpul și persoana sunt indicate de formele verbului *a fi*.

c. Diateza reflexivă arată că acțiunea este făcută și suportată de subiectul gramatical. Se deosebește de diateza activă prin pronumele reflexive sau pronumele personale neaccentuate folosite ca reflexive, care însoțesc verbul în conjugare. Aceste pronume reflexive în acuzativ sau dativ nu au funcție sintactică, ci sunt folosite doar ca semne gramaticale ale diatezei reflexive (*mă* gândesc, *ne* gândim, *îmi* închipui) și nu se analizează separat.

	Diateza activă	Diateza pasivă	Diateza reflexivă
<i>a alege</i>	Antrenorul îi <u>alege</u> pe cei mai buni jucători.	Cei mai buni jucători <u>sunt aleși</u> de antrenor.	După fiecare meci <u>se alege</u> cu câteva vânătași.
<i>a apuca</i>	Solistul <u>apucă</u> chitara și începe să cânte.	Sacul cu grâu <u>este apucat</u> de morar și pus în căruță.	<u>Se apucă</u> de învățat limba franceză.
<i>a duce</i>	Toți <u>duc</u> bagajele în tren.	Bagajele <u>sunt duse</u> în tren de toți.	<u>Se duce</u> la mare în vacanță.
<i>a pricepe</i>	Copiii <u>pricep</u> exercițiul.	Exercițiul <u>este priceput</u> de copii.	<u>Se pricepe</u> la reparat lucrurile.
<i>a ruga</i>	Copilul o <u>roagă</u> pe mama să-l lase la film.	Mama <u>este rugată</u> de copil să-l lase la film.	<u>Se roagă</u> de mama să-l lase la film.

20. Identifică predicatele din textul următor și arată prin ce părți de vorbire sunt exprimate:

Flautul nu se mai aude, iar sunetul lui este înlocuit de hurducăturile roților trăsurii și mă aflu pe drum.

(Charles Dickens, *David Copperfield*)

Rezolvare:

Predicatul verbal

Este predicatul exprimat printr-un verb cu înțeles de sine stătător (verb predicativ la un mod personal).

Predicatul verbal îi atribuie subiectului o acțiune, o stare.

Predicatul nominal

Exprimă o caracteristică a subiectului și este alcătuit dintr-o parte de propoziție numită **nume predicativ** și dintr-un **verb copulativ** la un mod personal.

Cele mai des folosite verbe copulative sunt *a fi* și *a deveni*.

Numele predicativ exprimă caracteristica subiectului.

a. Se identifică predicatele din text:

Flautul nu se mai aude, iar sunetul lui este înlocuit de hurducăturile roților trăsurii și mă aflu pe drum.

(Charles Dickens, *David Copperfield*)

b. Se arată prin ce sunt exprimate predicatele identificate:

<i>nu se aude</i>	predicat verbal exprimat prin verb predicativ, personal, intransitiv, conjugarea a IV-a, diateza reflexivă, modul indicativ, timpul prezent, persoana a III-a, numărul singular, forma negativă
<i>este înlocuit</i>	predicat verbal exprimat prin verb predicativ, intransitiv, conjugarea a IV-a, diateza pasivă, modul indicativ, timpul prezent, persoana a III-a, numărul singular, forma afirmativă
<i>mă aflu</i>	predicat verbal exprimat prin verb predicativ, personal, intransitiv, conjugarea I, diateza reflexivă, modul indicativ, timpul prezent, persoana I, numărul singular, forma afirmativă

III. Exerciții

1. Alcătuiește șapte enunțuri în care verbul la infinitiv să aibă funcția sintactică de: subiect, nume predicativ, atribut, complement direct, complement circumstanțial.

2. Alcătuiește trei enunțuri în care verbul la participiu trecut să aibă funcția sintactică de atribut adjectival, nume predicativ și complement circumstanțial de mod.

3. Alcătuiește cinci enunțuri în care verbul la gerunziu să aibă funcție sintactică de: atribut verbal, atribut adjectival și complement circumstanțial.

4. Alcătuiește șapte enunțuri în care verbul la supin să aibă funcție sintactică de: subiect, nume predicativ, atribut verbal, complement direct, complement indirect, complement circumstanțial de loc și de scop.

5. Alege răspunsul corect:

Tu iei/ei florile pentru mama.

Iar din gură mi-i/mii grăia pentru mi-i/mii de oameni.

Să fii/fi prezent la ora 8.

Aș ține/Aș ținea să menționez un lucru.

Înainte de a-l/al folosi este bine de știut că este a-l/al prietenului său.

accentuând/accentuind

apropiind/apropind

creând/creind

fiind/find

luând/lund

creat/creiat

luat/loat

plouat/ploat

6. Alcătuieste propoziții în care locuțiunile verbale să fie determinate de complement direct, complement indirect, complement circumstanțial.

7. Identifică predicatele verbale și analizează verbele prin care sunt exprimate, arătând felul, conjugarea, diateza, modul, timpul, persoana, numărul și forma.

Du răspuns Măriei sale, zise bătrânul, că laude și îngroziri de aste am auzit noi, și tot nu ne-am spăriet. Mai bine Măria sa și-ar căuta de drum și ar da pace unor oameni care nu i-au făcut nimică.

(Costache Negruzzi, *Sobieski și românii*)

8. Alcătuieste două enunțuri cu un nume predicativ simplu și unul compus.

9. Alcătuieste propoziții în care numele predicativ să fie exprimat prin părți de vorbire diferite.

10. Alcătuieste enunțuri în care adverbele *negreșit*, *firește* și locuțiunea adverbială *cu siguranță* să aibă funcția de predicat verbal și complement de mod.

11. Completează tabelul următor:

	Verb personal	Verb impersonal
a ajunge		
a rămâne		
a fi		
a însemna		
a părea		
a deveni		
a ieși		
a se face		

12. Alege forma corectă:

Niciunul dintre invitați n-a lipsit/n-au lipsit.

Fiecare purtau/purta.

Nimeni dintre cei chestionați nu a greșit/nu au greșit.

Nimic din paginile citite nu l-au convins/nu l-a convins.

Nimic și nimeni nu l-a abătut/nu l-au abătut.

Jumătate dintre copii au ieșit/a ieșit.

13. Alcătuieste cinci propoziții în care predicatul verbal să fie exprimat prin verb predicativ, locuțiune verbală, adverb predicativ, locuțiune adverbială și interjecție predicativă.

14. Subliniază predicatele nominale din fragmentul următor și analizează părțile de vorbire prin care se exprimă.

Ca să nu mai rămâie repetent și anul acesta, mam'mare, mamița și tanti Mița au promis tânărului Goe să-l ducă în București de 10 mai...

— *Ce e vinovat băiatul dacă i-a zburat pălăria?* zice mam'mare...

— *Să fie el sănătos, să poarte mai bună,* zice mam'mare...

(I.L. Caragiale, *Dl. Goe...*)

15. Analizează predicatele din textul următor:

Poștalionul se zdruncină și mă trezește brusc, și iarăși aud sunetul flautului, și în văd pe învățătorul de la Salem House cum stă picior peste picior și cântă cu jale, în timp ce bătrâna îl privește încântată.

(Charles Dickens, *David Copperfield*)

16. Alcătuieste propoziții în care verbele *a culege*, *a mânca*, *a produce* și *a ruga* să fie, pe rând, la cele trei diateze.

17. Alcătuieste două enunțuri în care să ai un predicat nominal la diateza activă și un predicat verbal exprimat prin verb la diateza pasivă.

18. Corectează propozițiile următoare:

a. Pentru a câștiga olimpiada, lotul olimpic s-a pregătit/s-au pregătit intens la baza sportivă unde este interzis/interzisă pătrunderea persoanelor străine.

b. De multe ori eram să greșesc/era să greșesc și să nu-mi iau/i-au permisul de trecere.

c. Grijă noastră este/sunt examenele, spuneau de fiecare dată antrenorii.

d. La plecarea de pe aeroport a sportivelor, militarii și cadrele militare au fost prezenți/prezente.

e. Nu voi uita imaginea celei mai tinere dintre ele: părul ei este bucle/sunt bucle și avea privirea dârză și plină de speranță.

19. Subliniază predicatele din textul următor, arătând prin ce sunt exprimate:

În orice caz, eram obosit; dar chiar dacă aș fi fost la fel de odihnit ca atunci când mă sculasem, puteam să realizez că era în van să mă întrec în viteză cu un astfel de adversar.

(Louis Robert Stevenson, *Comoara din insulă*)

20. Completează tabelul cu enunțuri în care să illustrezi valorile verbelor date:

	Verb copulativ personal	Verb predicativ personal	Verb copulativ impersonal	Verb predicativ impersonal
a ajunge				
a rămâne				
a fi				
a însemna				
a părea				
a deveni				
a ieși				
a se face				

CAPITOLUL VIII

SUBSTANTIVUL

I. Aspecte teoretice

Substantivul este partea de vorbire flexibilă care denumește obiecte (*lucruri*: minge, caiet, penar; *fînte*: copil, maimuță; *fenomene ale naturii*: fulger, uragan; *nume de însușiri*: bunătate, frumusețe; *nume de stări*: veselie, tristețe; *nume de acțiuni*: derogare, scriere).

Substantivele se recunosc:

- ▶ prin numărare: *o fată-două fete/un băiat-doi băieți*
- ▶ prin atașarea unui determinant: *aur scripitor/caiet curat*

În analiza morfo-sintactică a substantivului se precizează următoarele:

▲ Felul substantivelor (recunoscut după):

a. înțeles:

- ▶ **comune** (denumesc obiecte de același fel; acestea se scriu cu inițială mică): *măr, casă, elev, român, matematică*
- ▶ **proprii** (denumesc anumite obiecte pentru a le deosebi de altele de același fel; acestea se scriu întotdeauna cu inițială majusculă)

Substantivele proprii pot fi:

- nume de persoane (prenume, nume de familie, supranume, nume deființe mitologice, personaje literare: *Ion, Georgescu, Superman, Făt-Frumos* etc.)
- nume de animale (*Grivei, Azorel*)
- nume de ape, munți, dealuri, câmpii, localități, regiuni, țări (*Dunărea, Carpați* etc.)
- nume de societăți comerciale sau instituții (*Administrația Prezidențială, Universitatea „Lucian Blaga”*)
- nume de corpuri cerești (*Ursa-Mare, Marte*)
- titluri de opere literare, științifice, articole, ziare, reviste (*Amintiri din copilărie, Constituția României*)
- nume de evenimente istorice (*Unirea Principatelor*)
- nume de sărbători (*1 Decembrie 1918, Duminica Tomei*)
- nume de mărci sau produse industriale (*Izvorul Minunilor, Samsung*)
- nume de vehicule (*Dacia, Honda*)

! Atenție:

● Substantivele comune pot deveni substantive proprii:

Exemple:

morar – *Moraru*

creangă – *Ion Creangă*

olar – *Olaru*

apus – *Apus/Apusul* (referitor la statele din Occident)

Substantivele proprii pot deveni substantive comune:

Exemple:

Harpagon – *harpagon* (om zgârcit)

Godin (Jean-Baptiste André Godin) – *godin* (sobă de fier)

Olanda – *olandă* (țesătură deasă și fină, făcută din fire de in de bună calitate)

James Watt – *watt* (unitate de măsură pentru putere)

b. formă, structură, alcătuire:

► simple: *carte, creion, masă*

► compuse: *floarea-soarelui, Marea Neagră, Câmpulung, BNR*

▲ Genul substantivelor:

a. masculin: (*un-doi*) *bărbat, om, copac*

b. feminin: (*o-două*) *femeie, elevă, carte*

c. neutru: (*un-două*) *creion, televizor, atelier*

! Atenție:

● În limba română există:

► **substantive epicene** – substantive nume de animate (animale, persoane) la care genul gramatical este neconcludent în privința concordanței cu sexul, întrucât ambele sexe sunt denumite prin aceeași formă:

– formă de masculin: *elefant, castor, șarpe, fluture, pelican, tânțar, ministru*

– formă de feminin: *zebră, balenă, focă, girafă, lebădă, haimana*

► **substantive mobile** – perechi de cuvinte cu aceeași rădăcină formate unul de la altul prin derivare progresivă sau sau regresivă

Exemple: *gâscă-gâscan, rață-rățoi, prinț-prințesă, urs-ursoaică* etc.

▲ Numărul substantivelor:

a. singular (un singur obiect): *casă, carte, creion*

b. plural (mai multe obiecte): *câini, maimuțe, elevi*

! **Atenție:**

- **Substantive colective** (substantivele care au formă de singular și înțeles de plural)

După modul de formare, substantivele colective sunt:

- simple/primare: *grup, neam, turmă, cireadă, cârd, trib, stol, herghelie* etc.
- derivate cu sufix: *stejăriș, aluniș, frunziș, studențime, țărănime, tineret, făget* etc.

- **Substantive cu mai multe forme de plural** cu sens diferit:

Exemple:

- corn* – *cornuri* (produse de panificație sau instrumente muzicale)
– *coarne* (excrescențe de pe osul frontal al rumegătoarelor)
– *corni* (arbuști sau arbori mici cu lemnul foarte tare)

- cap* – *capi* (conducători sau șefi)
– *capete* (extremități superioare ale corpului omenesc sau cea anterioară a animalelor, unde se află creierul)
– *capuri* (termen geografic – parte de uscat care înaintează în mare; promontoriu)

- raport* – *rapoarte* (documente)
– *raporturi* (relații)

- **Substantive cu forme identice pentru singular și plural** (*pui, tei, unchi, învățătoare, nume, ardei* etc.)

- **Substantive defective de număr:**

a. defective de plural

Cu forme numai la singular (*singularia tantum*):

- nume de materie: *unt, aur, argint, miere, secară, lapte, mazăre, sânge*
- nume abstracte (însușiri și stări fiziologice): *cinste, curaj, lene, sete, noblețe*

! **Atenție:** Anumite substantive care denumesc lucruri concrete pot avea și forme de plural. De exemplu: *bunătate* (însușire sufletească) – fără formă de plural –, dar *bunătate/bunătăți* (mâncare de bună calitate). De regulă, variantele negative acceptă forme de plural, în proporție mai mare decât corespondentele lor pozitive (exemplu: *dreptate – nedreptate – nedreptăți*).

- denumirile unor discipline științifice, jocuri, sporturi: *chimie, geografie, șah, atletism, biliard, patinaj*

! **Atenție:** Aceste substantive pot avea forme de plural când se folosesc cu sensuri concrete: *biologie – biologii* (manuale), *șah – șahuri* (table de șah)

- nume geografice: *Banat, Olt, Bacău, Ceahlău*
- câteva substantive nume de persoane de genul masculin: *bade, taică*

b. defective de singular

Cu forme numai la plural (*pluralia tantum*):

- nume de materii: *tăi(e)ței, icre, câlți*
- nume de obiecte care desemnează o pluralitate: *anale, zori, aplauze*
- nume de obiecte formate din două părți identice: *ochelari, blugi, ghilimele, pantaloni*

! **Atenție:** Unele dintre aceste substantive au forme de singular
 • acceptate de limba literară: *pantolon*

- nume proprii (de regulă toponime): *Bucegi, Carpați, Alpi, București*

! **Atenție:** De regulă, în timpul declinării, numele de orașe se
 • comportă ca formele de singular: *Bucureștiul, Ploieștiul* etc.

▲ Cazurile și funcțiile sintactice ale substantivului:

Nominativ (N)

- **subiect:** Mihai admiră cerul. (cine admiră cerul?)

Îmi plac merele. (ce îmi plac?)

- **nume predicativ:** Domnul Ionescu este profesorul meu.

Prietena mea este Oana.

- **atribut substantival apozițional** (apoziția aduce o explicație a unui termen și intră în relație de egalitate cu acesta; de regulă, se află după termenul pe care îl explică și este izolată de acesta printr-o virgulă, dar nu întotdeauna)

a. apoziție simplă:

Colega mea, Ioana, mă ajută. (apoziție izolată) (care colegă?)

Elevul Andrei învață bine. (apoziție neizolată) (care elev?)

- b. apoziție dezvoltată:** Mihai, colegul meu de bancă, este isteț. (care Mihai?)

! **Atenție:** Doar primul termen din apoziția dezvoltată are funcția sintactică de atribut apozițional.

Acuzativ (Ac)

! **Atenție:**

- **Cazul acuzativ este cerut de următoarele prepoziții și locuțiuni prepoziționale:**

a. prepoziții simple: *din, de, la, pe, spre, fără, lângă, sub, în, până* etc.

b. prepoziții compuse: *de la, de pe la, pe la, pe lângă, de către* etc.

c. locuțiuni prepoziționale: *față de, înaintea de, în afară de, împreună cu, în loc de* etc.

Funcțiile sintactice ale Acuzativului:

- ▶ **nume predicativ:** Florile sunt pentru mama.
- ▶ **atribut substantival:**
 - a. **prepozițional:** Casa cu flori îmi place. (care casă?)
 - b. **apozitional** (apozitie acordată): Îl aștept pe George, pe șeful clasei. (care George?)
- ▶ **complemente necircumstanțiale:**
 - a. **complement direct:** O văd pe Elena. (pe cine văd?)
Sorana citește o carte. (ce citește?)
 - b. **complement indirect:** Mă gândesc la vacanță. (la ce mă gândesc?)
- ▶ **complement de agent:** Exercițiul a fost rezolvat de elev. (de către cine a fost rezolvat?)
- ▶ **complemente circumstanțiale:**
 - a. **de loc:** Eu merg la buni. (unde merg?)
 - b. **de timp:** După școală ea merge acasă. (când merge?)
 - c. **de mod:** El aleargă ca un ogar, pentru a prinde trenul. (cum aleargă?)
 - d. **de cauză:** Copilul tremură de frig. (din ce cauză tremură?)
 - e. **de scop:** Mihai învață pentru examen. (cu ce scop învață?)

Genitiv (G)

! Atenție:

- **Cazul genitiv este cerut de următoarele prepoziții și locuțiuni prepoziționale:**

a. **prepoziții:** *asupra, contra, împotriva, înaintea, înapoia, deasupra, dedesubtul, împrejurul, îndărătul* etc.

b. **locuțiuni prepoziționale:** *în fața, în spatele, în/din mijlocul, de-a lungul, de-a latul, din cauza, din pricina, în locul, în jurul, în timpul* etc.

Funcțiile sintactice ale Genitivului:

- ▶ **subiect:** Ai casei au plecat în vacanță. (cine a plecat?)
- ▶ **nume predicativ:** Meciul de mâine va fi împotriva Stelei.
- ▶ **atribut substantival:**
 - a. **genitiv:** Coperta cărții s-a rupt. (a cui copertă?)
 - b. **prepozițional:** Grădina din fața casei tale este îngrijită. (care grădină?)
Masa din mijlocul camerei este interesantă. (care masă?)
 - c. **apozitional** (apozitie acordată): Cartea colegului, a lui Mihai, este nouă.
- ▶ **complement indirect:** Omul acesta luptă împotriva primejdiilor. (împotriva cui luptă?)

► **complemente circumstanțiale:**

- a. de loc:** Colegul meu stă în fața grupului de exploratori. (unde stă?)
b. de timp: El și-a cumpărat un cățeluș înaintea zilei de naștere. (când și-a cumpărat?)
c. de cauză: El nu a putut veni din cauza ploii. (din ce cauză nu a putut veni?)
d. de scop: Elevii isteți se pregătesc în vederea examenului. (cu ce scop/ în ce scop se pregătesc?)

Dativ (D)

! **Atenție:**

- **Cazul dativ este cerut de următoarele prepoziții:** *datorită, mulțumită, grație, conform, contrar, potrivit, asemenea, aidoma.*

Funcțiile sintactice ale Dativului:

- **nume predicativ:** Lecția este conform programei școlare.
► **atribut substantival:**
a. datival: (determină un substantiv comun nearticulat și indică grade de rudenie și profesii)
Ion este văr mamei. (cui?)
Alina este nepoată verișoarei mele. (cui?)
b. prepozițional: Rezolvarea exercițiilor potrivit explicațiilor tale este ușoară. (care exerciții?)
c. apozitional: I-am cerut lui Matei, elevului cuminte, o carte. (apozitie acordată)
► **complement indirect:** Dau sfaturi elevilor. (cui dau sfaturi?)
► **complemente circumstanțiale:**
a. de loc: Stai locului. (unde stai?)
Așterne-te drumului! (unde te așterni?)
b. de mod: Elevul a rezolvat tema conform cerinței. (cum a rezolvat?)

Vocativ (V)

► **nu are funcție sintactică**

- arată o adresare, o chemare
- se marchează prin virgule

Exemple: Alina, citește mai tare!

Te rog, George, scrie mai repede!

- uneori are desinențele *o* și *e*:

Fetito, fii cuminte!

Băiete, stai locului!

Declinarea substantivelor articulate cu articol nehotărât

Cazul	Masculin		Feminin		Neutru	
	Singular	Plural	Singular	Plural	Singular	Plural
N	<i>un elev</i>	<i>niște elevi</i>	<i>o mașină</i>	<i>niște mașini</i>	<i>un scaun</i>	<i>niște scaune</i>
G	(al) <i>unui elev</i>	(al) <i>unor elevi</i>	(a) <i>unei mașini</i>	(a) <i>unor mașini</i>	(al) <i>unui scaun</i>	(al) <i>unor scaune</i>
D	<i>unui elev</i>	<i>unor elevi</i>	<i>unei mașini</i>	<i>unor mașini</i>	<i>unui scaun</i>	<i>unor scaune</i>
Ac	(pe) <i>un elev</i>	(pe) <i>niște elevi</i>	(pe) <i>o mașină</i>	(pe) <i>niște mașini</i>	(pe) <i>un scaun</i>	(pe) <i>niște scaune</i>

Declinarea substantivelor articulate cu articol hotărât

Cazul	Masculin		Feminin		Neutru	
	Singular	Plural	Singular	Plural	Singular	Plural
N	<i>elevul</i>	<i>elevii</i>	<i>mașina</i>	<i>mașinile</i>	<i>scaunul</i>	<i>scaunele</i>
G	(al) <i>elevului</i>	(al) <i>elevilor</i>	(a) <i>mașinii</i>	(a) <i>mașinilor</i>	(al) <i>scaunului</i>	(al) <i>scaunelor</i>
D	<i>elevului</i>	<i>elevilor</i>	<i>mașinii</i>	<i>mașinilor</i>	<i>scaunului</i>	<i>scaunelor</i>
Ac	(pe) <i>elevul</i>	(pe) <i>elevii</i>	(pe) <i>mașina</i>	(pe) <i>mașinile</i>	(pe) <i>scaunul</i>	(pe) <i>scaunele</i>
V	<i>elevule!</i>	<i>elevilor!</i>	–	–	–	–

Declinarea substantivelor proprii (nume de persoane)

Cazul	Masculin	Feminin	
N	Mihai	Ioana	Carmen
G	(a, al, ai, ale) lui Mihai	(a, al, ai, ale) Ioanei	(a, al, ai, ale) lui Carmen
D	lui Mihai	Ioanei	lui Carmen
Ac	pe Mihai	pe Ioana	pe Carmen
V	Mihai!	Ioana!	Carmen!

▲ Locuțiunile substantivale

Locuțiunile substantivale sunt grupuri de cuvinte cu sens unitar, echivalente semantic cu substantivul.

Trăsături:

- a. de regulă, provin din locuțiuni verbale prin substantivizarea verbului la infinitivul lung (*a ține minte* – ținere de minte)
- b. pot avea forme pentru singular și plural, articulate sau nearticulate
- c. se pot declina
- d. nu se pot analiza separat

Exemple:

bătaie de cap = necaz

băgare de seamă = atenție

aruncătură de ochi = privire

ținere de minte = memorie

scăpare din vedere = uitare

dare de mână = dărnicie

aducere-aminte = amintire

luare în primire = acceptare

părere de rău = regret

luare-aminte = atenție

Exemplu: *Uneori, nebăgarea de seamă pune în pericol viața omului.*

– *nebăgarea de seamă* – locuțiune substantivală, genul feminin, număr singular, caz N (articulat cu articolul hotărât „a”), funcția sintactică de subiect

▲ Valorile stilistice ale substantivelor

Cu ajutorul substantivului, se pot realiza următoarele figuri de stil:

► epitete:

De treci codri de aramă, de departe vezi albind

Ș-auzi mândra glăsuire a pădurii de argint.

(Mihai Eminescu, *Călin*, *file din poveste*)

Părea un tânăr voievod

Cu păr de aur moale...

(Mihai Eminescu, *Luceafărul*)

► metafore:

Și ochii tăi, topite stele a dimineții, privesc (...) în noaptea sufletului meu...

(Mihai Eminescu, *Sărmanul Dionis*)

Și anină-n haina nopții

Boabe mari de piatră scumpă.

(Mihai Eminescu, *Crăiasa din povești*)

► **repetiții:**

Clopotele, clopotele...
Tac și-n urmă sună iară.

(Ion Minulescu, *Clopotele*)

Pelin beau, pelin mănânc,
Seara pe pelin mă culc.
Dimineața când mă scol,
Cu pelin pe ochi mă spăl.

(Doină)

► **enumerații:**

Boii rag, caii nechează, câinii latră la un loc,
Omul, trist, cade pe gânduri și s-apropie de foc.

(Vasile Alecsandri, *Sfârșit de toamnă*)

Vin tântarii lăutarii, gândăceii, cărăbușii,
Iar mireasa viorică i-aștepta-ndărătul ușii.

(Mihai Eminescu, *Călin, file din poveste*)

► **comparații:**

Ce e val ca valul trece...

(Mihai Eminescu, *Glossă*)

Fulgii zbor, plutesc în aer ca un roi de fluturi albi.

(Vasile Alecsandri, *Iarna*)

► **personificări:**

Astfel zise lin pădurea,
Bolți asupra-mi clătinând...

(Mihai Eminescu, *O, rămâi*)

Iar spicele jucau în vânt,
Ca-n horă dup-un vesel cânt...

(George Coșbuc, *Vara*)

► **inversiuni:**

Mă dor de crudul tău amor
A pieptului meu coarde...

(Mihai Eminescu, *Luceafărul*)

Peste vârful trece luna,
Codru-și bate frunza lin...

(Mihai Eminescu, *Peste vârful*)

► **hiperbola:**

Ah, mamă, tu! Ce slabă ești!
N-ai glas de vișor, să jelești;
N-ai mâini de fier, ca fier să frângi;
N-ai mări de lacrimi, mări să plângi,
Nu ești de foc, la piept să-l strângi,
Să-l încălzești!

(George Coșbuc, *Moartea lui Fulger*)

Articolul

Articolul este partea de vorbire flexibilă care însoțește substantivul, arătând în ce măsură obiectul denumit de acesta este cunoscut vorbitorilor.

! Atenție:

- ▶ Când nu se oferă informații cu privire la gradul de cunoaștere a obiectului, substantivul nu primește articol.
- ▶ Articolul nu are funcții sintactice.

Clasificarea articolului

a. după înțeles:

- articol hotărât/enclitic
- articol nehotărât/proclitic
- articol posesiv/genitival
- articol demonstrativ/adjectival

b. după poziție:

- articol enclitic – se lipește la sfârșitul cuvântului (omul, cartea, tabloul)
- articol proclitic – se află în fața substantivului determinat (**un** caiet, **niște** cărți)

! Atenție:

- ▶ Articolul se analizează împreună cu partea de vorbire pe care o însoțește (singur nu are funcție sintactică).
- ▶ Articolul nu trebuie confundat cu alte părți de vorbire (acesta are forme omonime, dar poate fi identificat cu ușurință comparând opozițiile de număr).

Compară:

un joc/niște jocuri (articol)

un joc/două jocuri (numeral)

1. Articolul hotărât/enclitic

Articolul hotărât/enclitic se atașează substantivului, direct sau cu ajutorul unei vocale de legătură (-u-), arătând că obiectul denumit de acesta este cunoscut vorbitorului.

Articolul hotărât are următoarele **forme flexionare**:

Singular

	Masculin	Neutru	Feminin
N, Ac	-l, -le, -a	-l, -le	-a
G, D	-lui, -(e)i, lui	-lui	-(e)i, lui
V	-le	-le	-a

Plural

	Masculin	Neutru	Feminin
N, Ac	-i	-le	-le
G, D	-lor	-lor	-lor
V	-lor	-lor	-lor

! Atenție:

• Articolul **hotărât** poate fi **proclitic**:

- când precedă un substantiv propriu masculin, nume de persoană, în genitiv/dativ:

Jacheta lui Matei este nouă.

I-am dat invitația lui Mihai.

- când precede un substantiv propriu feminin, de origine străină, care nu se termină în „a”:

Rochia roșie a lui Carmen este foarte frumoasă.

- când substantivele care denumesc lunile anului sunt în genitiv/dativ:

La jumătatea lui septembrie începem școala.

Evenimentul s-a petrecut pe la sfârșitul lui ianuarie.

- când anumite substantive (exemple: *moș, nene, bade*) în genitiv/dativ sunt urmate de un nume propriu:

I-am spus povestea lui moș Vasile, dar nu m-a crezut.

2. Articolul **nehotărât/proclitic**

Articolul nehotărât/proclitic însoțește un substantiv, pe care îl precedă întotdeauna, arătând că obiectul definit de acesta nu este cunoscut vorbitorului.

Articolul nehotărât are următoarele **forme flexionare**:

	Singular		Plural	
Cazul	Masculin și neutru	Feminin	Masculin și neutru	Feminin
N, Ac	un	o	niște	niște
G, D	unui	unei	unor	unor

! Atenție:

- Formele *un* și *o* ale articolului nehotărât pot fi omonime cu formele numeralului cardinal; ele se pot deosebi în context, astfel:

– un caiet/niște caiete (articol nehotărât)

– o carte/niște cărți (articol nehotărât)

dar

– un caiet/două caiete (numeral cardinal)

– o carte/două cărți (numeral cardinal)

- Formele *un* și *o* ale articolului nehotărât pot fi omonime cu formele adjectivelor pronominale nehotărâte; acestea se pot deosebi în context astfel:
 - un joc/niște jocuri (articol nehotărât)
 - o minge/niște mingi (articol nehotărât)
- dar**
 - un joc/unele jocuri (adjectiv pronominal nehotărât)
 - o minge/unele mingi (adjectiv pronominal nehotărât)
- Articolul nehotărât poate transforma anumite părți de vorbire în substantive (*bine/un bine; of!/un of*).
- Uneori, articolul nehotărât *niște* poate fi folosit și la forma de singular a unor substantive, conferindu-le un sens deosebit față de pluralul articulat (*un pește/niște pești*).

3. Articolul posesiv/genitival

Articolul posesiv/genitival stă înaintea unui substantiv sau pronume în genitiv, înaintea unui adjectiv posesiv sau a unui numeral ordinal și leagă, de obicei, numele obiectului posedat de cel al posesorului.

Articolul posesiv/genitival are următoarele **forme flexionare**:

Cazul	Singular		Plural	
	Masculin și neutru	Feminin	Masculin și neutru	Feminin
N, Ac	al	a	ai	ale
G, D	–	–	alor	alor

! Atenție:

- Formele *al* și *a* din componența numeralului ordinal sunt considerate elemente constitutive, indicând, împreună cu articolul hotărât, genul acestuia (Exemplu: al treilea/a treia).
- Formele flexionare ale articolului posesiv *al*, *ai*, *ale* se scriu **întotdeauna** într-un singur cuvânt. Ele nu trebuie confundate cu secvențele omonime:

- prepoziția *a* (de la infinitivul verbelor) + pronumele personal formă neaccentuată de acuzativ (Exemple: a-l vedea/a-l certa/a-l premia)

Compară:

Caietul este al băiatului. (articol posesiv)

Pentru a-l premia trebuie să muncească. (prepoziție + pronume personal formă neaccentuată)

- prepoziția *a* (de la infinitivul verbelor) + pronume personal formă neaccentuată de dativ (Exemple: a-i da, a-i spune, a-i oferi)

Compară:

Câinii aceștia sunt ai vecinului. (articol posesiv)

Nu știam cum să procedez pentru a-i oferi cât mai multe detalii. (prepoziție + pronume personal formă neaccentuată)

- prepoziția *a* + *le* (pronume personal în acuzativ sau dativ, plural, feminin) (Exemple: *a le sfătui*, *a le oferi*)

Compară:

Nu știu ale cui sunt cărțile. (articol posesiv)

Pentru a le sfătui corect, trebuie să mă documentez. (prepoziție + pronume personal formă neaccentuată de acuzativ)

Citesc mult pentru a le oferi detalii despre acest proiect. (prepoziție + pronume personal formă neaccentuată de dativ)

- Forma flexionară *alor* (G-D) apare numai în structura pronumelui posesiv în genitiv sau dativ.

Exemple: *Gândurile alor tăi m-au impresionat.*

Trimit o scrisoare alor mei.

4. Articolul demonstrativ/adjectival

Articolul demonstrativ/adjectival leagă un adjectiv de substantivul regent, ajutând la substantivizarea adjectivului și a numeralului (*cei noi*, *cei trei*, *cel de-al treilea*) și la formarea superlativului relativ (*cel mai gustos*).

Articolul demonstrativ (adjectival) are următoarele forme flexionare:

	Singular		Plural	
Cazul	Masculin și neutru	Feminin	Masculin și neutru	Feminin
N, Ac	cel	cea	cei	cele
G, D	celui	celeii	celor	celor

! Atenție:

- Articolul demonstrativ se analizează împreună cu partea de vorbire pe care o însoțește.

- Formele flexionare *cel*, *cea*, *cei*, *cele* apar uneori cu valoare pronominală:

Cel de acolo este fratele meu.

Cea de aici s-a supărat pe mine.

- Formele flexionare ale articolului demonstrativ *cel*, *cea*, *cei*, *cele* se scriu **întotdeauna** într-un singur cuvânt. Acestea nu trebuie confundate cu secvențele omonime.

a. pronume interogativ-relativ *ce* + pronume formă neaccentuată, acuzativ, singular (*ce-l întrebi?*)

Compară:

Elevul cel cuminte este premiat. (articol demonstrativ)

Ce-l tot întrebi? (pronume interogativ-relativ + pronume formă neaccentuată)

- b.** pronume interogativ-relativ *ce* + pronume formă neaccentuată, dativ, singular (*ce-i spui?*)

Compară:

Elevii cei isteți au obținut premiul întâi. (articol demonstrativ)

Ce-i spui colegului tău? (pronume interogativ-relativ + pronume formă neaccentuată)

- c.** pronume interogativ-relativ *ce* + *le* (pronume formă neaccentuată, acuzativ, plural) (*ce le întrebi?*)

Compară:

Fetele cele harnice sunt colegele mele. (articol demonstrativ)

Ce le întrebi pe acele fete? (pronume interogativ-relativ + pronume formă neaccentuată)

- d.** pronume interogativ-relativ *ce* + *le* (pronume formă neaccentuată, dativ, plural) (*ce le dai?*)

Compară:

Elevele cele noi sunt colegele mele. (articol demonstrativ)

Ce le dai în dar copiilor tăi? (pronume interogativ-relativ + pronume formă neaccentuată)

II. Modele

- 1. a.** Subliniază cu o linie substantivele comune și cu două pe cele proprii:

Vorbesc unde Argeșului de strășnicia stâncilor de la Chei, pe care le-au biruit și le-au lasat în urmă ca pe niște cetăți dărăpănate [...] Trece bătrânul Argeș de vale, îndoindu-și albia spre răsărit, pe lângă orașul Pitești, unde s-au născut frații Du- mitru și Ion Brătianu [...]; de aici, din ce în ce mai potolit, se lasă în largul neteziș al câmpurilor, și, după ce-și trage în matca-i nisipoasă din stânga Neajlovul și Glavacio- cul, din dreapta Vâlsanul, Râul Doamnei, Sabarul și Dâmbovița, abate spre miazăzi, taie șesul Ilfovlui și merge de se toarnă-n Dunăre, în dreptul Olteniței.

(Alexandru Vlahuță, *România pitorească*)

- b.** Descoperă, în textul de mai sus, câte un substantiv în cazurile nominativ, genitiv și acuzativ:

N: *unde*

G: *stâncilor*

Ac: *de la Chei*

2. a. Identifică substantivele și analizează-le conform tabelului:

A trecut întâi o boare
Pe deasupra viilor,
Și-a furat de prin ponoare
Puful păpădiilor.

(George Topîrceanu, *Rapsodii de toamnă*)

Substantiv	Felul subst.	Gen	Număr	Articulat/ Nearticulat	Prep./Loc. prepozițională	Caz	Funcția sintactică
<i>o boare</i>	substantiv comun	feminin	singular	art. cu art. nehot. „o”	–	N	subiect
<i>pe deasupra viilor</i>	substantiv comun	feminin	plural	art. cu art. hot. „lor”	locuțiune prepozițională „pe deasupra”	G	complement circumstanțial de loc
<i>de prin ponoare</i>	substantiv comun	neutru	plural	–	prepozițiile „de” și „prin”	Ac	complement circumstanțial de loc
<i>puful</i>	substantiv comun	neutru	singular	art. cu art. hot. „l”	–	Ac	complement direct
<i>păpădiilor</i>	substantiv comun	feminin	plural	art. cu art. hot. „lor”	–	G	atribut substantival genitival

3. Subliniază, din lista următoare, substantivele compuse: necuvântare, floare-de-colt, estic, B.C.R., mingea de aur, Plafar, bioenergie, bine-facere, unghi ascuțit, gratuitate, (un) greco-catolic.

4. Transformă substantivele simple în substantive compuse, adăugând structurile necesare: câine, vest, găină.

câine – *câine-lup*, *câine-de-mare* (rechin)

vest – *vest-german*, *nord-vest*

găină – *găină-sălbatică* (de munte), *găină-de-apă* (lișiță)

5. Grupează substantivele date conform tabelului de mai jos: *iepure*, *urs*, *elefant*, *privighetoare*, *rață*, *focă*.

Substantivele epicene	Substantivele mobile
elefant	iepure
privighetoare	urs
focă	rață

6. Transformă substantivele simple de mai jos în substantive colective: *zmeură, frunză, bani, cânepă* și precizează modul de formare conform tabelului:

Substantivul simplu	+ Sufixul	Substantivul colectiv
zmeură	+ „iș”	zmeuriș
frunză	+ „iș”	frunziș
bani	+ „et”	bănet
cânepă	+ „iște”	cânepiște

7. Identifică substantivele defective de singular și pe cele efective de plural:

Lenea e cucoana mare care n-are de mâncare. – defectiv de plural

Munții Carpați reprezintă un lanț muntos, aparținând marelui sistem central al Europei. – defectiv de singular

Curaj înseamnă să fii tu singurul care știe că îți este frică. – defectiv de plural

Voinicul s-a întors acasă în zori. – defectiv de singular

Sângele nu se spală cu sânge. – defectiv de plural

8. Construiește enunțuri în care numele predicativ „profesor” să se afle în următoarele cazuri: nominativ, genitiv, dativ, acuzativ.

N: Domnul Ionescu este **profesor**.

G: Critica este **împotriva profesorului**.

D: Limbajul este **asemenea profesorului**.

Ac: Acest catalog este **pentru profesorul** de fizică.

9. Construiește enunțuri respectând următoarele cerințe:

– subiect/substantiv provenit din numeral cardinal: **Zecele** luat a fost meritat.

– atribut substantival prepozițional/substantiv propriu, Ac: Cartea **de la Alin** îmi este utilă.

– nume predicativ/substantiv, Ac: Premiile sunt **pentru Oana**.

– complement circumstanțial de loc/substantiv, Ac: Săptămâna trecută am fost **la mare**.

– complement circumstanțial de timp/substantiv, Ac: **În copilărie** ador-meam foarte greu.

– complement circumstanțial de mod/substantiv, Ac: Ana traversează strada **cu grijă**.

– complement circumstanțial de scop/substantiv, Ac: Andrei se pregătește **pentru olimpiadă**.

– complement de agent/substantiv, Ac: Elevul a fost lăudat **de profesor**.

– nume predicativ/substantiv, G: Lupta este **contra dușmanului**.

– complement indirect/substantiv, D: Noi am oferit **copiilor** multe dulciuri.

– nume predicativ/substantiv, D: Maria este **asemenea mamei**.

10. Identifică, în textele de mai jos, substantivele obținute prin schimbarea valorii gramaticale:

a. *Binele și răul au fost concepute al preocupării oamenilor încă de la primele trepte ale umanității. Odată cu apariția gândirii filosofice, binele a devenit obiect de cercetare, continuu explorat.*

– *binele* = substantiv obținut din adverb, prin schimbarea valorii gramaticale

– *răul* = substantiv obținut din adjectiv, prin schimbarea valorii gramaticale

b. *Nadia Comăneci a reușit să uluiască nu doar spectatorii, telespectatorii și arbitrii, ci și tabelele, care au scris nota de legendă – zecele – care a uimit întreaga lume.*

– *zecele* = substantiv obținut din numeral, prin schimbarea valorii gramaticale

c. *I-am ascultat oful, deși nu merita.*

– *oful* = substantiv obținut din interjecție, prin schimbarea valorii gramaticale

III. Exerciții

1. a. Subliniază cu o linie substantivele comune și cu două pe cele proprii:

Stau câteodată și-mi aduc aminte ce vremi și ce oameni mai erau în părțile noastre, pe când începusem și eu, drăgăliță-Doamne, a mă ridica băiețaș la casa părinților mei, în satul Humulești, din târg drept peste apa Neamțului; sat mare și vesel, împărțit în trei părți, care se țin tot de una: Vatra satului, Delenii și Bejenii. Și-apoi Humuleștii, și pe vremea aceea, nu erau numai așa, un sat de oameni fără căpătăiu, ci sat vechiu răzăsesc, întemeiat în toată puterea cuvântului: cu gospodari tot unul și unul, cu flăcăi voimici și fete mândre, care știau a învăța și hora, dar și suveica, de vuia satul de vătăle în toate părțile; cu biserică frumoasă și niște preoți și dascăli și poporâni ca aceia, de făceau mare cinste satului lor.

(Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*)

b. Descoperă, în textul de mai sus, câte un substantiv în cazurile nominal, genitiv și acuzativ.

2. a. Identifică substantivele din textul următor și analizează-le conform tabelului:

Pe vremea de atunci trăia în plaiurile Buzăului o împărăteasă tare și mare, pe care o chema doamna Neaga. Ea își avea palatele ei tocmai colo, în codrii Cislăului, unde se văd și astăzi, pe o măgură mare ocolită cu pâraie, temeliiile de zid ale cetății ei, iar grădinile și livezile în care ea se preumbla, când i se făcea urât acasă, și le avea pe colnicele Lapoșului, unde stă și acum puțul ei cu colac de piatră, săpat cu slove pe care, zău, nici cei mai cărturari din ziua de astăzi nu le mai pot ghici.

(Alexandru Odobescu, *Feciorul de împărat cel cu noroc la vânat*)

Substantivul	Felul substantivului	Genul	Numărul	Articulat/ Nearticulat	Cazul	Funcția sintactică

b. Explică ortografia cuvintelor subliniate.

3. Subliniază substantivele compuse din următoarea serie: *necuviință*, *floarea-soarelui*, *nord-american*, *prim-plan*, *țarmul de purpură*, *biochimie*, *Nicolae Bălcescu*, *binecuvântare*, *răufăcător*, *dreptunghi*.

4. Transformă substantivele simple în substantive compuse, adăugând structurile necesare: *cal*, *cuvântare*, *ministru*, *lege*, *șef*, *sud*, *gura*, *floare*.

5. Grupează substantivele date, conform tabelului de mai jos: *elefant*, *focă*, *privigetoare*, *maimuță*, *profesor*, *cuc*, *lostriță*, *oltean*, *inginer*, *morsă*, *sticlete*, *știucă*, *urs*, *pinguin*.

Substantive epicene	Substantive mobile

6. Transformă substantivele simple următoare în substantive colective: *stejar*, *tufă*, *porumb*, *fag*, *tânăr*, *paltin*, *prund*, *fecior*, *student*, *rufă*. Precizează modul de formare al acestora conform tabelului:

Substantivul simplu	+ Sufixul	Substantivul colectiv

7. Identifică substantivele defective de singular și respectiv de plural din exemplele de mai jos:

Când joacă volei, Mihai poartă bascheții primiți în dar de la tatăl său.

Mama a cumpărat un pachet de unt, deși aveam în casă o cutie de margarină.

Mie îmi place fasolea, iar sora mea adoră mazărea.

Pătrunjelul, mărarul și cimbrul sunt folosite frecvent în bucătăria românească.

Toate materiile prime: aur, fier, sare, lemn erau exportate spre Roma și alte provincii vestice pe calea apei.

Excursioniștii se plângeau de foame și de sete, pentru că își uitaseră proviziile la cabană.

În zori se zăreau pâlcuri de călăreți venind fără frică spre cetate.

8. Construiește enunțuri în care numele predicativ „inginer” să se afle în următoarele cazuri: nominativ, dativ și acuzativ.

9. Construiește enunțuri respectând următoarele cerințe:

subiect/substantiv provenit din numeral cardinal
atribut substantival prepozițional/substantiv propriu, acuzativ
nume predicativ/substantiv, acuzativ
complement circumstanțial de loc/substantiv, acuzativ
complement circumstanțial de timp/substantiv, acuzativ
complement circumstanțial de mod/substantiv, acuzativ
complement circumstanțial de scop/substantiv, acuzativ
complement de agent/substantiv, acuzativ
complement indirect/substantiv, dativ
nume predicativ/substantiv, dativ

10. Identifică, în textul de mai jos, substantivele obținute prin schimbarea valorii gramaticale:

Dacă există un scop al actelor [...] și dacă nu orice lucru îl dorim în vederea a altceva [...] este evident că acest scop trebuie să fie binele, și anume binele suprem [...]. Frumosul moral și dreptatea, de care se ocupă politica, prezintă o asemenea diversitate și o asemenea divergență în interpretări, încât par să fie produsul numai al convenției, nu și al naturii.

(Aristotel, *Etica*)

11. Redactează un text de 8-10 rânduri cu titlul „Școala mea”, în care să folosești minimum trei substantive simple și trei compuse.

12. Subliniază cu o linie substantivele simple și cu două linii pe cele colective: *tabără, elevi, cârd, cor, grupă, horă, oaste, turmă, stol, cireadă, copii, țărănime, fete.*

13. Completează enunțurile prin realizarea corectă a acordului:

- a. Un stol de cocori (a porni) spre nord.
- b. Un roi de albine (a culege) polen de pe florile din grădină.
- c. Grupa copiilor olimpici (a merge) în excursie la munte.
- d. O turmă de oi (a paște) dincolo de deal.

14. Descoperă modul de formare a următoarelor substantive:

- a. Ion Creangă, Piatra Craiului, (inima) Apusului, Petru Cercel, Ion Bot-gros
- b. godin, ohm, watt, volt, olandă (țesătură), harpagon (avar)

15. Redactează un text de 8-10 rânduri, în care să descrii o zi petrecută într-un supermarket, la cumpărături, folosind cât mai multe substantive defective de singular și respectiv de plural.

16. Descoperă pluralul următoarelor substantive: *blestem, tufiș, coteț, ghișeu, refren, albuș, chibrit, hotel, cablu, șiret*.

Substantiv la singular	Substantiv la plural

17. a. Scrie la forma de plural nearticulat substantivele: *membbru, astru, monstru, bici, flăcău, fiu, desagă, ministru, rucsac*.

b. Alcătuiește enunțuri în care să folosești fiecare substantiv în două cazuri diferite și descoperă funcția sintactică a fiecăruia.

18. Identifică substantivele cu mai multe forme (corecte) de plural: *arc, coală, corn, cal, centru, timp, glonț, corp, vreme, aragaz, raport, boală*.

19. Completează după modelul de mai jos: *dihanie, albie, prăpastie, soră, sabie, salcie, vrabie, noră*.

Exemplu: sanie – (unei) sănii – saniei

20. Descoperă cazul și funcția sintactică a substantivelor subliniate:

a. Ana se gândește <u>la examen</u> .	a.
b. Voi sunteți <u>rupe</u> ?	b.
c. Am discutat cu profesorul, <u>domnul</u>
<u>Popescu</u> , despre referat.	c.
d. Măine vor veni cinci elevi <u>din provincie</u> .	d.
e. Cadoul este <u>pentru mama</u> .	e.
f. El stă <u>în fața clasei</u> .	f.
g. <u>De-a lungul timpului</u> nu s-a schimbat
nimic.	g.
h. Mihai este nepot <u>mamei</u> .	h.
i. <u>Elena</u> , citește mai tare!	i.
j. Colegul meu lovește <u>cu pumnul</u> în masă.	j.
k. Păsările zboară <u>deasupra livezii</u> .	k.
l. Dau sfaturi <u>elevilor</u> .	l.
m. Comportamentul lui este <u>asemenea</u>
<u>limbajului</u> .	m.
n. Repetarea lecției <u>înainte de oră</u> este
indicată.	n.
o. Ea a venit în vizită, <u>într-o zi</u> de mai.	o.
p. Cartea este citită <u>de elev</u> .	p.

21. Subliniază, în textele de mai jos, locuțiunile substantivale și analizează-le:

a. *Bătrânețea este răul suprem pentru că privează omul de toate plăcerile vieții [...], aducând odată cu acesta și păreri de rău. Și totuși, oamenii își doresc să ajungă la bătrânețe și se tem de moarte.*

(Giacomo Leopardi)

b. *Aducerile-aminte pe suflet cad în picuri,
Redeșteptând în fața-mi trecutele nimicuri.*

(Mihai Eminescu, *Departe sunt de tine*)

c. *Într-o zi o prinse ploaia; din nebăgare de seamă, căzu într-un șivoi. De-abia scăpă, pe-un pai. Iar altă dată, ce spaimă, Doamne! stătu o clipă, fără suflare, sub talpa cizmei grădinarului.*

(Emil Gârleanu, *Cât un fir de neghină*)

22. Identifică, în fragmentele următoare, figurile de stil în componența cărora se află substantive:

a. *Trecut-au anii ca nori lungi pe șesuri
Și niciodată n-or să vie iară,
Căci nu mă-ncântă azi cum mă mișcară
Povești și doine, ghicitori, eresuri.*

(Mihai Eminescu, *Trecut-au anii*)

b. *Pe un deal răsare luna, ca o vatră de jăritic,
Rumenind străvechii codri și castelul singuratic
Ș-ale râurilor ape, ce sclipesc fugind în rotot –
De departe-n văi coboară tânguiosul glas de clopot [...]
De treci codrii de aramă, de departe vezi albind
Ș-auzi mândra glăsuire a pădurii de argint [...]
Pare-că și trunchii vecinici poartă suflete sub coajă,
Ce suspină printre ramuri cu a glasului lor vrajă.
Iar prin mândrul întuneric al pădurii de argint
Vezi izvoare zdrumicate peste pietre licurind.*

(Mihai Eminescu, *Călin, file din poveste*)

c. *Mă dor de crudul tău amor
A pieptului meu coarde,
Și ochii mari și grei mă dor
Privirea ta mă arde.*

(Mihai Eminescu, *Luceafărul*)

CAPITOLUL IX

PRONUMELE

I. Aspecte teoretice

Pronumele este partea de vorbire care înlocuiește numele unui obiect (înlocuiește un substantiv).

În funcție de informația pe care o dau despre obiectul înlocuit, există mai multe tipuri de pronume:

- ▶ Pronume personal
- ▶ Pronume personal de politețe
- ▶ Pronume posesiv
- ▶ Pronume demonstrativ
- ▶ Pronume interogativ
- ▶ Pronume relativ
- ▶ Pronume nehotărât
- ▶ Pronume negativ
- ▶ Pronume de întărire

PRONUMELE PERSONAL

Pronumele personal arată persoana care participă la comunicare.

Pronumele personal are forme diferite în funcție de persoană, gen (doar la persoana a III-a), număr, caz.

La cazurile acuzativ și dativ, pronumele are forme accentuate și forme neaccentuate:

Cazul		Singular			Plural		
		Pers. I	Pers. a II-a	Pers. a III-a	Pers. I	Pers. a II-a	Pers. a III-a
Nominativ		eu	tu	el, ea	noi	voi	ei, ele
Acuzativ	forme accentuate	(pe) mine	(pe) tine	(pe) el, (pe) ea	(pe) noi	(pe) voi	(pe) ei, (pe) ele
	forme neaccentuate	mă, m-	te, te-, -te	îl, l-, -l	ne, ne-	vă, v-	îi, i-, -i le, le-, -l
Genitiv		–	–	lui, ei	–	–	lor

Dativ	forme accentuate	mie	ție	lui/ei	nouă	vouă	lor
	forme neaccentuate	îmi, mi, mi-	îți, ți, ți-	îi, i, i-	ne, ni, ne-	vă, vi, v-	le, li, le-
Vocativ		–	tu!	–	–	voi!	–

! Observație:

- Tot **pronume personale** sunt și formele: *dânsul, dânsa, dânșii, dânsele*, care sunt forme doar de persoana a III-a:

Cazul	Singular		Plural	
	masculin	feminin	masculin	feminin
N, Ac	dânsul	dânsa	dânșii	dânsele
G, D	dânsului	dânsei	dânșilor	dânselor

Formele pronumelui personal *însul, însa, înșii, însele* se mai întâlnesc astăzi doar însoțite de prepoziție: *dintr-însa, într-însa*.

PRONUMELE PERSONAL DE POLITEȚE

Pronumele personal de politețe arată persoana care participă la comunicare și respectul față de aceasta.

Pronumele personal de politețe are forme diferite în funcție de persoană (are doar persoanele a II-a și a III-a), gen (la persoana a III-a), număr și caz.

Persoana	Cazul	Singular	Plural
a II-a	N, Ac, V	dumneata	dumneavoastră
	G, D	dumitale	
a III-a	N, Ac, G, D	dumnealui, dumneaei	dumnealor

Formele intermediare de politețe sunt folosite în limbajul familiar sau regional: *mata, matale, mățăluță, mățălică, tălică*.

Pentru exprimarea gradului maxim de respect, în limbajul solemn, protocolar, se folosesc **formulele de reverență** (formulele reverențioase): *Maiestatea Sa, Excelența Sa, Sfinția Sa, Preafericirea Sa, Preasfinția Sa, Alteța Sa*.

PRONUMELE REFLEXIV

Forme neaccentuate

Aceste forme apar doar la cazurile acuzativ și dativ.

Cazul	Persoana I		Persoana a II-a		Persoana a III-a	
	singular	plural	singular	plural	singular	plural
Ac	mă (duc)	ne (ducem)	te (duci)	vă (duceți)	se (duce)	se (duc)
D	îmi (amintesc)	ne (amintim)	îți (amintești)	vă (amintiți)	își (amintește)	își (amintesc)

Singurele forme accentuate ale pronumelui reflexiv sunt: *(pe) sine* (în cazul acuzativ) și *sieși* (în cazul dativ).

! **Observație:** Formele *mă, te, îmi, îți, ne, vă* sunt identice cu cele ale pronumelui personal. Pentru a nu fi confundate cu acestea, formele pronumelui reflexiv trebuie să aibă aceeași persoană cu verbul (*mă duc*). Atunci când sunt pronume personale nu au aceeași persoană cu verbul (*mă vede*).

PRONUMELE ȘI ADJECTIVUL PRONOMINAL POSESIV

Pronumele posesiv este pronumele care exprimă ideea de posesie, înlocuind atât numele obiectului posedat, cât și numele posesorului.

Pronumele posesiv are forma compusă din: **articolul genitival (posesiv)** + **forma pronominală:** *al meu, ... ai noștri...*

Pronumele posesiv are forme diferite în funcție de: numărul obiectelor posedate, numărul posesorilor, persoană, gen și caz.

Formele pronumelui posesiv:

Persoană	Gen	Caz	Un obiect posedat		Mai multe obiecte posedate	
			Un posesor	Mai mulți posesori	Un posesor	Mai mulți posesori
I	masc.	N, Ac	al meu	al nostru	ai mei	ai noștri
		G, D	–	–	alor mei	alor noștri
	fem.	N, Ac	a mea	a noastră	ale mele	ale noastre
		G, D	–	–	alor mele	alor noastre

a II-a	masc.	N, Ac	al tău	al vostru	ai tăi	ai voștri
		G, D	–	–	alor tăi	alor voștri
	fem.	N, Ac	a ta	a voastră	ale tale	ale voastre
		G, D	–	–	alor tale	alor voastre
a III-a	masc.	N, Ac	al său	–	ai săi	–
		G, D	–		alor săi	
	fem.	N, Ac	a sa	–	ale sale	–
		G, D	–		alor sale	

Adjectivul pronominal posesiv

Atunci când determină un substantiv cu care se acordă (în gen, număr și caz), pronumele posesiv devine, prin schimbarea valorii gramaticale, adjectiv pronominal posesiv:

Exemple:

Ai noștri tineri la Paris învață...

(Mihai Eminescu, *Ai noștri tineri...*)

Colegii noștri au câștigat cupa.

PRONUMELE ȘI ADJECTIVUL PRONOMINAL DEMONSTRATIV

Pronumele demonstrativ înlocuiește numele unui obiect, deosebindu-l de alte obiecte prin indicarea apropierii sau a depărtării lui în spațiu sau în timp, a identității sau diferențierii față de alte obiecte.

Pronumele demonstrativ este de patru feluri:

- ▶ Pronumele demonstrativ de apropiere
- ▶ Pronumele demonstrativ de depărtare
- ▶ Pronumele demonstrativ de identitate
- ▶ Pronumele demonstrativ de diferențiere

Pronumele demonstrativ de apropiere arată apropierea obiectului față de emițător.

Formele pronumelui demonstrativ de apropiere:

Cazul	Singular		Plural	
	Masculin	Feminin	Masculin	Feminin
Nominativ, Acuzativ	acesta ăsta	aceasta asta	aceștia ăștia	acestea astea
Genitiv, Dativ	acestuia ăstuia	acesteia ăsteia	acestora ăstora	

Pronumele demonstrativ de depărtare arată depărtarea obiectului față de emițător.

Formele pronumelui demonstrativ de depărtare:

Cazul	Singular		Plural	
	Masculin	Feminin	Masculin	Feminin
Nominativ, Acuzativ	acela ăla	aceea aia	aceia ăia	acelea alea
Genitiv, Dativ	aceluia ăluia	aceleia ăleia	acelora ălora	

! **Observație:** Formele *cel, cea, cei, cele* sunt tot pronume demonstrative de depărtare atunci când sunt determinate de un atribut.

Exemplu: *Cei de acolo sunt prietenii mei.*

Pronumele demonstrativ de identitate arată identitatea obiectului cu alt obiect sau cu el însuși în momente diferite.

Formele pronumelui demonstrativ de identitate:

Cazul	Singular		Plural	
	Masculin	Feminin	Masculin	Feminin
Nominativ, Acuzativ	aceiași	aceeași	aceiași	aceleași
Genitiv, Dativ	aceluiași	aceleiași	acelorași	

Pronumele demonstrativ de diferențiere arată diferențierea obiectului față de alt obiect.

Formele pronumelui demonstrativ de diferențiere pot exprima:

► **Apropierea:**

Cazul	Singular		Plural	
	Masculin	Feminin	Masculin	Feminin
Nominativ, Acuzativ	cestăalt ăstăalt	ceastăaltă astăaltă	ceștilalți ăștilalți	cestelalte astelalte
Genitiv, Dativ	cestuilalt ăstuilalt	cesteilalte ăsteilalte	cestorlalți ăștorlalți	cestorlalte ăștorlalte

► **Depărtarea:**

Cazul	Singular		Plural	
	Masculin	Feminin	Masculin	Feminin
Nominativ, Acuzativ	celălalt ălălalt	cealaltă ailaltă	ceilalți ăilalți	celelalte alelalte
Genitiv, Dativ	celuilalt ăluilalt	celeilalte ăleilalte	celorlalți ălorlalți	celorlalte ălorlalte

Adjectivul pronominal demonstrativ

Atunci când determină un substantiv cu care se acordă în gen, număr și caz, pronumele demonstrativ devine, prin schimbarea valorii gramaticale, adjectiv pronominal demonstrativ.

Copacul acesta este un stejar?

Acest răspuns m-a impresionat.

PRONUMELE ȘI ADJECTIVUL PRONOMINAL INTEROGATIV

Pronumele interogativ înlocuiește numele așteptat ca răspuns la o întrebare.

Exemplu:

— *Cine a plecat?*

— *Andrei (a plecat).*

! **Atenție:**

- Pronumele interogativ apare doar în propoziții interogative.

Formele pronumelui interogativ:

Nominativ, Acuzativ	care	cine	ce	cât, câtă, câți, câte
Genitiv, Dativ	cărui(a), cărei(a), căror(a)	cui	–	câtor

Adjectivul pronominal interogativ

Atunci când determină un substantiv cu care se acordă în gen, număr și caz, pronumele interogativ devine, prin schimbarea valorii gramaticale, **adjectiv pronominal interogativ**.

Exemplu: *Ce anotimp îți place?*

PRONUMELE ȘI ADJECTIVUL PRONOMINAL RELATIV

Pronumele relativ înlocuiește un substantiv și în același timp leagă o propoziție subordonată de regenta ei.

Exemplu: *Nu știu/care va fi alegerea ei.*

! Atenție:

• Pronumele relativ apare doar în frază!

Formele pronumelui relativ sunt omonime cu cele ale pronumelui interogativ, pronumele relativ având în plus o formă compusă:

Nominativ, Acuzativ	care	cine	ce	cât, câtă, câți, câte	ceea ce
Genitiv, Dativ	cărui(a), cărei(a), cărora(a)	cui	–	câtor	–

Adjectivul pronominal relativ

Atunci când determină un substantiv cu care se acordă în gen, număr și caz, pronumele relativ devine, prin schimbarea valorii gramaticale, adjectiv pronominal relativ.

Exemplu: *Am înțeles ce alegere va face.*

PRONUMELE ȘI ADJECTIVUL PRONOMINAL NEHOTĂRÂT

Pronumele nehotărât înlocuiește numele unui obiect fără a da informații exacte despre el.

Oricine știe ce are de făcut.

Formele pronumelui nehotărât:

- **Simple:** – unul (una, unii, unele/unuia, uneia, unora)
– altul (alta, alții, altele/altuia, alteia, altora)
– tot (toată, toți, toate/tuturor)
– atât (atâta, atâția, atâtea/atâtora)
– mult (mulți, multe/multora)
– puțin (puțini, puține)
– cutare, cutărică (cutăruia, cutăreia)
- **Compuse:** – vreunul, vreuna, vreunii, vreunele
– cineva, ceva, careva, câțiva/câteva (cuiva, câtorva)
– altcineva, altceva, altcareva
– oricine, orice, oricare, oricâți/oricâte
– fiecare, fiecă, fiecare
– fieștecine, fieștece, fieștecare

Adjectivul pronominal nehotărât

Pronumele nehotărât devine adjectiv pronominal nehotărât atunci când stă imediat lângă un substantiv cu care se acordă în gen, număr și caz.

Exemple: *Am băut tot suc.* / *Am băut suc tot.*

Un tren vine, altul pleacă...

PRONUMELE ȘI ADJECTIVUL PRONOMINAL NEGATIV

Pronumele negativ este pronumele care înlocuiește numele unui obiect, negându-i existența.

Exemplu: *Nu ți-am cerut nimic.*

Formele pronumelui negativ sunt:

N, Ac: *nimeni, nimic, niciunul/niciuna*

G, D: *nimănui(a), niciunuia/niciuneia*

Adjectivul pronominal negativ: Pronumele care pot deveni adjective pronominale negative sunt *niciunul/niciuna*:

Exemple: *Nu văd niciun nor.*

Nu zboară nicio pasăre.

PRONUMELE ȘI ADJECTIVUL PRONOMINAL DE ÎNTĂRIRE

Pronumele de întărire nu se mai folosește astăzi în vorbire, fiind un arhaism. Se folosește doar ca **adjectiv pronominal**, însoțind un substantiv sau un pronume pentru a preciza obiectul determinat.

Exemplu: *Eu însămi am făcut prăjitura.*

Formele pronumelui și adjectivului pronominal de întărire:

persoana	caz	singular		plural	
		masculin	feminin	masculin	feminin
persoana I	N, Ac	însumi	însămi	înșine	însene
	G, D	însumi	însemi	înșine	însene
persoana a II-a	N, Ac	însuși	însăși	înșivă	însevă
	G, D	însuși	înseși	înșivă	însevă
persoana a III-a	N, Ac	însuși	însăși	înșiși	înseși (însele)
	G, D	însuși	înseși	înșiși	înseși (însele)

! Observații:

- Clasa gramaticală a pronumelui este una complexă. Există nouă tipuri de pronume, dar comportamentul lor gramatical este același. Astfel, **pronumele îndeplinesc, toate, aceleași funcții sintactice**, pe care urmează să le exemplificăm. Cu excepția pronumelui personal și a pronumelui personal de politețe, toate celelalte șapte devin, după cum s-a arătat, **adjective pronominale** atunci când stau pe lângă un substantiv pe care îl determină și cu care se acordă în gen, număr și caz.

▲ Funcțiile sintactice ale pronumelui

În cele ce urmează, vom exemplifica **funcțiile sintactice** pe care le pot îndeplini pronumele:

Cazul nominativ:

Subiect	<i>Nimeni nu va pierde, toți vor câștiga.</i>
Nume predicativ	<i>Colega mea este cealaltă. Ionel a rămas același.</i>
Atribut pronominal apozitional	<i>Elena, ea, este mereu alături de mine.</i>

Cazul acuzativ:

Atribut substantival prepozițional	<i>Ador mersul la munte cu ai mei. Gândul la fiecare mă liniștește.</i>
Complement direct	<i>Îl aleg pe acesta. Eu mă întorc acasă. Îi aștept pe toți. Îi laud pe cei care învață.</i>
Complement indirect	<i>Ana se gândește la toți. La dirigenție, am vorbit despre acesta. Cu cine te-ai întâlnit?</i>
Complement de agent	<i>Am fost foarte îndrăgit de ceilalți. De către cine ești așteptat? Văd de care dintre ei ai fost așteptat.</i>
Complement circumstanțial de loc	<i>Mâine am să merg la fiecare.</i>
Complement circumstanțial de timp	<i>După cine ai ajuns acasă?</i>
Complement circumstanțial de mod	<i>Ioana se poartă ca celelalte. Mă port ca oricare dintre colegii mei normali.</i>
Complement circumstanțial de cauză	<i>Nu mă doare capul din asta.</i>
Complement circumstanțial de scop	<i>Am de făcut un referat și pentru aceasta muncesc foarte mult.</i>

Cazul genitiv:

Atribut pronominal genitival	<i>Părerea oricui contează pentru mine. Am ascultat de sfatul ei. Poezia nimănui nu este mai frumoasă.</i>
Atribut pronominal prepozițional	<i>Campania împotriva acestora a avut mare succes.</i>

Nume predicativ	<i>Lupta noastră este împotriva acelor care sunt neserioși.</i>
Complement indirect	<i>Ai noștri au luptat împotriva celor care ne-au asuprit.</i>
Complement circumstanțial de loc	<i>A mers și s-a așezat în fața celorlalți.</i>
Complement circumstanțial de timp	<i>Am venit acasă înaintea tuturor.</i>
Complement circumstanțial de cauză	<i>Din cauza acestora, nu mai mergem în excursie.</i>

Cazul dativ:

Complement indirect	<i>El își amintește. Niciunuia nu i-a plăcut compunerea lui. Cui îi scrii?</i>
Atribut pronominal datival	<i>Îi respect decizia. (dativ posesiv) Își spală fața cu apă rece. (dativ posesiv) Fața-i zâmbitoare spunea tot. (dativ posesiv) L-ai ales Domn lor.</i>
Atribut pronominal prepozițional	<i>Prefer un comportament asemenea acestora.</i>
Nume predicativ	<i>Bluza aceasta este asemenea celorlalte.</i>
Complement circumstanțial de mod	<i>George se poartă asemenea lor.</i>

Cazul vocativ:

! Atenție:

- Ca și substantivul, **pronumele în cazul vocativ nu are funcție sintactică.**

▲ Funcția sintactică a adjectivelor pronominale

Orice adjectiv pronominal îndeplinește întotdeauna funcția sintactică de **atribut adjectival**:

Exemple: *Câinele acela este cam rău.*

Orașul meu este cel mai frumos.

Un copil citește, altul ascultă.

Fiecare om are mândria lui.

Ce părere ai?

Nu înțeleg despre ce poveste este vorba.

II. Modele

1. Subliniază pronumele din enunțul de mai jos, apoi analizează-le, precizând: felul, cazul și funcția sintactică.

Pe care dintre ele o alegi?

pe care – pronume interogativ, cazul acuzativ (cerut de prepoziția *pe*), funcția sintactică de complement direct (pe cine alegi?)

dintre ele – pronume personal, cazul acuzativ (cerut de prepoziția *dintre*), funcția sintactică de atribut pronominal prepozițional (determină pronumele interogativ *pe care*)

o – pronume personal, cazul acuzativ, funcția sintactică de complement direct (pe cine alegi?)

2. Precizează ce funcție sintactică are pronumele relativ din enunțul de mai jos:

Iubesc satul în care m-am născut.

Pentru a stabili funcția sintactică a unui pronume relativ, trebuie să îl analizăm în propoziția subordonată (din dreapta lui)!

Iubesc satul/în care m-am născut.

în care – complement circumstanțial de loc (unde m-am născut?)

3. Construiește enunțuri în care pronumele *care* și *fiecare* să devină adjective pronominale.

Ambele forme pronominale devin adjective pronominale dacă au imediat în dreapta lor un substantiv:

*Nu știu **care** stradă este cea mai lungă din cartierul meu.* – adjectiv pronominal relativ

***Fiecare** primăvară este la fel.* – adjectiv pronominal nehotărât

4. Precizează valoarea morfologică și funcția sintactică a cuvintelor subliniate în exemplele de mai jos:

a. *Am așteptat toată ziua.*

b. *Cine se scoală de dimineață departe ajunge.*

c. *Părerea niciunuia nu m-a convins.*

a. *toată* – adjectiv pronominal nehotărât, atribut adjectival (pentru că se acordă cu substantivul determinat)

b. *cine* – pronume relativ, subiect

c. *niciunuia* – pronume negativ, atribut pronominal genitival

5. Construiește un enunț în care adjectivul pronominal *acesta* să fie în cazul dativ.

Pentru ca un adjectiv pronominal să fie într-un anumit caz, trebuie ca substantivul determinat să fie în cazul respectiv.

Astfel, dacă mi se va cere cazul dativ, substantivul determinat trebuie să fie ori complement indirect în dativ (întrebare: *cui* + verb?), ori să fie precedat de prepoziție care cere cazul dativ (*contrar, conform...*).

Rezolvare: Nu i-am spus acestui copil nicio poveste.

Conform acestui sondaj, Ana este o persoană populară.

III. Exerciții

1. Alege varianta corectă:

Conține doar pronume nehotărâte seria:

- a. acesta, cestălalt, celălalt
- b. cineva, ceva, careva
- c. care, cine, ce

2. Stabilește tipul fiecărui pronume de mai jos:

noi	
același	
orice	
nimic	
cineva	
mie	
ceea ce	
ale sale	

3. Construiește enunțuri în care termenul *orice* să fie, pe rând, pronume nehotărât, apoi adjectiv pronominal nehotărât.

4. Stabilește printr-o linie corespondența dintre formele pronominale subliniate în enunțurile din stânga și informațiile din dreapta referitoare la valoarea morfologică și funcția sintactică:

1. Care vrea suc?	a. pronume relativ, complement indirect
2. Am fost așteptat de toți .	b. pronume personal, atribut pronominal genitival
3. Nu înțeleg de cine te temi.	c. pronume negativ, subiect
4. Atitudinea lor este supărătoare.	d. pronume interogativ, subiect
5. Nu s-a întâmplat nimic rău.	e. pronume posesiv, complement indirect
6. Alor mei le place înghețata.	f. pronume nehotărât, complement de agent

5. Precizează funcția sintactică a pronumelor relative din enunțurile de mai jos:

*Nu înțeleg **ce** mi se întâmplă.*

*Poezia **pe care** am recitat-o i-a emoționat pe toți.*

*Nu mai țin minte **despre ce** am vorbit.*

*Nu știu acum **ce** am să devin peste câțiva ani.*

*Ador casele **ale căror** ferestre sunt încărcate de flori.*

6. Precizează cazul și funcția sintactică a pronumelor nehotărâte din enunțurile de mai jos:

***Fiecăruia** îi plac briosele.*

*Aceasta a fost părerea **unora**.*

***Oricine** este liber să facă ce dorește.*

*Nu înțeleg de ce Mihai este **împotriva tuturor**.*

*I-am invitat **pe câțiva**.*

*Am fost îndrăgită **de toți**.*

7. Înlocuiește spațiile punctate cu formele corecte ale pronumelui relativ:

Cartea mi-ai vorbit este într-adevăr interesantă.

Ne-am plimbat pe plaja nu mai era nimeni.

Orașul străzi sunt nepavate nu este îngrijit.

Băiatul l-ai lăudat nu este prea politicos.

8. Subliniază pronumele relative pe care le-ai folosit la exercițiul 7; analizează-le, precizând cazul și funcția lor sintactică.

9. Precizează cazul și funcția sintactică a adjectivelor pronominale interrogative din enunțurile de mai jos:

a. ***Ce** mașină vezi?*

b. *La **ce** soluție te gândești?*

c. ***Ce** idee ți-a venit?*

d. ***Cărui** copil îi vei da această responsabilitate?*

e. ***Împotriva căror** păreri vei acționa?*

f. ***Câți** ani are sora ta?*

10. Subliniază pronumele cu rol de subiect din exemplele de mai jos și scrie prin ce fel de pronume se exprimă:

a. *Ea este sora Alexandrei.*

b. *Nu știu acum cine mai vine cu noi.*

c. *Oricare știe ce are de făcut.*

d. *Câți vor veni?*

e. *Ai voștri ce zic?*

f. *Cealaltă m-au impresionat mai mult.*

11. Extrage și analizează pronumele și adjectivele pronominale din fragmentul următor, precizând felul, cazul și funcția lor sintactică:

— *Nu mi-ați călcat porunca niciodată. Dară voi, dragele mele, nu puteți să-mi alinați durerea care-mi pătrunde sufletul. Voi sunteți fete, și numai un băiat m-ar scoate din nevoia în care mă aflu.*

— *Eu nu înțeleg – zise fata cea mare – de ce ascunzi de noi izvorul măhnirilor tale, tată (...).*

— *Ce să știți voi face, dragele mele!*

(*** sau Petre Ispirescu, *Ileana Simziana*)

12. Completează spațiile punctate cu adjectivele pronominale de întărire corespunzătoare:

Copiii au creat aceste jucării.

Pe ele nu le-am întâlnit.

Mie (feminin) mi-a spus toate acestea.

Lui am să-i înmânez scrisoarea.

13. Construiește trei enunțuri în care adjectivul de întărire *înșiși* să fie în cazul: nominativ, dativ și genitiv.

14. Redactează un dialog de 5-6 replici în care să folosești cel puțin trei pronume sau adjective pronominale interogative. Subiectul conversației îl alegi tu: *La magazin, Pe stradă, În autobuz...*

15. Extrage pronumele/adjectivele pronominale din dialogul de mai sus și analizează-le, precizând cazul și funcția sintactică.

16. Extrage adjectivele pronominale din textul de mai jos, apoi analizează-le, precizând: felul, cu cine se acordă, genul, numărul, cazul și funcția sintactică:

Codrul tremura tainic la fiecare adiere a aceluia vânt ciudat care bătea dinspre munte. Ce frământare a adâncurilor cerului stârnise, fără nicio pregătire, stihiiile sale, captive până atunci. Poate însuși Domnul Vânturilor își scuturase hlamida și inventase nu se știe ce veste înfricoșată, cu toate ascunzișurile ei de mistere.

17. Extrage pronumele din fragmentul de la exercițiul **16** și analizează-l, precizând: felul, cazul și funcția sintactică.

18. Analizează pronumele și adjectivele pronominale din fragmentele de mai jos, precizând: valoarea morfologică, genul, numărul, cazul și funcția sintactică.

a. — *Ce-ai gândit tu oare, javră? Au, crezut-ai că sunt mort?*

Coțofana, treacă-meargă, pe spinare o suport

Că mă apără de muște, de țânțari și de tăuni,

Și de alte spurcăciuni...

Pe când tu, potaie proastă, cam ce slujbă poți să-mi faci?

(George Topîrceanu, *Bivolul și coțofana*)

b. *Dar nici nu zicea nimeni că n-are să se mute. Ziceau toți că se va muta, fiindcă așa zicea și el, și asta era treaba lui, el știa mai bine ce și-a pus în gând.*

(Ioan Slavici, *Pădureanca*)

c. *Orice om pe care nu pot să-l iubesc este pentru mine un izvor de adâncă tristețe.*

(Geo Bogza, *Orice om*)

d. *Și pornești departe-n sus
După iarna ce s-a dus
După trena-i de ninsori
Așternută pe colini...*

(George Topîrceanu, *Rapsodii de primăvară*)

19. Redactează o compunere narativă de 10-12 rânduri în care să folosești pronume și adjective pronominale.

20. Subliniază pronumele și adjectivele pronominale din compunerea creată de tine. Extrage câte un exemplu pentru fiecare tip de pronume/ adjectiv pronominal cunoscut.

CAPITOLUL X

ADJECTIVUL

I. Aspecte teoretice

Adjectivul este partea de vorbire **flexibilă** (își schimbă forma după gen, număr și caz) care exprimă **însușiri**.

▲ Flexiunea/declinarea adjectivelor

Pentru a indica schimbarea de gen, număr sau caz (trecerea de la singular la plural, de la masculin la feminin, de la nominativ la dativ etc.), adjectivul folosește anumite terminații sau desinențe:

Cazuri	masculin		feminin	
	singular	plural	singular	plural
N, Ac, V	(rege) bun	(regi) buni	(zână) bună	(zâne) bune
G, D	(regelui) bun	(regilor) buni	(zânei) bune	(zânelor) bune

La **genul neutru**, adjectivele folosesc forme de masculin la singular și de feminin la plural.

Exemple: (tablou) *bun*, (tablouri) *bune*; (scaun) *solid*, (scaune) *solide*

▲ Clasificarea adjectivelor

► În funcție de numărul de forme realizate pe parcursul flexiunii:

1. Adjective variabile – își schimbă forma pe parcursul flexiunii (au cel puțin două forme diferite):

a. Se observă din tabelul anterior că adjectivul *bun* poate lua, pe parcursul declinării, **patru forme flexionare**: *bun*, *bună*, *buni*, *bune*.

În aceeași categorie intră și alte adjective, precum: *albastru*, *frumos*, *simplu*, *tânăr*, *blând*, *rău*, *greu*, *muntean* etc.

b. Adjective cu **trei forme flexionare**:

– *lung*, *roșu*, *drag*, *ciobănesc*, *grijuliu* etc.

– *muncitor*, *examinator*, *instantaneu* etc.

c. Adjective cu **două forme flexionare**:

– *mare*, *verde*, *dulce*

– *vioi*, *greoi*, *stângaci*

– *gălbui*, *vechi*

– *tenace*

2. Adjective invariabile – nu își schimbă forma pe parcursul flexiunii (au o singură formă):

a. adjective care exprimă culori, terminate fie în vocală (*bleu, gri, maro, grenă, lila*), fie în consoană (*bej, vernil, roz, mov, crem, oliv*)

b. adjective neologice terminate în *-ce*: *eficace, perspicace, feroce, precoce, atroce*

c. adjective vechi: *ditamai, sadea, coșcogeamite, ferice, otova*

► În funcție de **numărul de terminații** de la formele de nominativ singular, gramatica tradițională distinge **două tipuri de adjective**:

1. Adjective cu două terminații (una pentru masculin, alta pentru feminin) adjectivele menționate anterior la punctele **1. a., b.**, precum și o parte dintre cele de la punctul **1. c.**:

1. a. *simplu, simplă*

1. b. *drag, dragă; muncitor, muncitoare*

1. c. *vioi, vioaie; vechi, veche*

2. Adjective cu o terminație pentru ambele genuri: o parte dintre adjectivele menționate anterior la punctul **1. c.**: *mare, verde, dulce, tenace*

► În funcție de **sens și proveniență**, adjectivele se împart în **două categorii**:

1. Adjective propriu-zise calificative (exprimă calități ale obiectelor): toate cele exemplificate mai sus

2. Adjective determinative, provenite prin conversiune sau schimbarea valorii gramaticale/a clasei morfologice din alte părți de vorbire (când acestea **se acordă** cu un substantiv):

– din **verbe** la modul participiu sau gerunziu:

verb: *a afla* → participiu *aflat*: *Tainele aflate de magi puteau schimba soarta țării.*

verb: *a suferi* → gerunziu *suferind* → adjectiv (om) *suferind*, (victimă) *suferindă*

– din **numeral** de diferite tipuri: *două* (macarale), *a șaptea* (probă), *amândouă* (fetele), *tustrei* (vecinii), (eforturi) *însutite*

– din **pronume**

– **demonstrativ**: *acel* (pantof), *acea* (rochie)

– **posesiv**: (pantoful) *meu*, (rochia) *mea*

– **de întărire**: (regele) *însuși*, (regina) *însăși*

– **interogativ-relativ**: *care* (fată), *cărei* (fete)

– **negativ**: *nicio* (problemă), *niciun* (sfat)

– **nehotărât**: *altă* (carte), *alte* (cărți)

▲ Funcțiile sintactice ale adjectivelor

Adjectivul poate îndeplini funcția sintactică de:

► **atribut adjectival**, atunci când determină un substantiv sau un substitut al acestuia (pronume, numeral):

Unii spuneau că împăratul Roș având inimă haină nu se mai satură de a vărsa sânge omenesc; alții spuneau că fata lui este o farmazoană cumplită și că din pricina ei se fac atâtea jertfe.

(Ion Creangă, *Povestea lui Harap-Alb*)

Se gândeau ce copac să aleagă pentru a fi tăiat; acela gros a fost considerat cel mai potrivit.

► **nume predicativ**, alcătuind, alături de un verb copulativ, predicatul nominal:

predicat nominal

Pasărea măiastră de pe celălalt tărâm era fermecată, având puterea de a vindeca orice boală cu lacrimile ei.

► **complement** de diverse tipuri:

– **indirect**: Din sărac a ajuns bogat.

– **circumstanțial**

– **de timp**: Te știu de mic.

– **de cauză**: De rele și urâte (ce erau), pe surorile vitrege ale Cenușăresei nu le pețea nimeni.

– **de mod**: Mai mult înaltă decât solidă, jucătoarea de handbal era foarte potrivită pentru postul pe care juca.

▲ Acordul adjectivului cu substantivul

Adjectivul se acordă în gen, număr și caz cu un substantiv:

► cu **substantivul determinat** de adjectiv, dacă acesta din urmă are funcția sintactică de **atribut**:

singular – *Povestea* minunată îl fascina în fiecare seară pe *copilul* curios.

plural – *Poveștile* minunate îi fascinau în fiecare seară pe *copiii* curioși.

► cu substantivul (sau cu un substitut al acestuia – pronume, numeral) care este **subiectul** propoziției, dacă adjectivul în cauză are funcție sintactică de **nume predicativ** (în cadrul predicatului nominal):

substantiv
subiect

predicat nominal

singular: **Lacul** dintre munți era adânc și limpede.

substantiv
subiect

predicat nominal

plural: **Lacurile** dintre munți erau adânci și limpezi.

▲ Gradele de comparație ale adjectivelor

Acestea arată în ce măsură un obiect posedă o însușire, în raport cu alte obiecte.

- ▶ **Pozitiv:** priceput
- ▶ **Comparativ**
 - de superioritate: *mai* priceput
 - de egalitate: *la fel de* priceput
 - de inferioritate: *mai puțin* priceput
- ▶ **Superlativ:**
 - relativ – de superioritate: *cel mai* priceput
 - de inferioritate: *cel mai puțin* priceput
 - absolut: *foarte* priceput, *extraordinar de* priceput, *fantastic de* priceput

▲ Mijloace expresive de redare a superlativului

Pentru exprimarea superlativului absolut, limba română folosește, în afară de adverbele prezentate mai sus (*foarte, extraordinar, fantastic, nemişcat, nemaipomenit, nespus, teribil, grozav de...* etc.), și alte mijloace care aduc un plus de expresivitate, de afectivitate:

- ▶ **prefixe:** *extrafin, ultraprogresist, preacinstit, străvechi, arhiplin, superelegant, supraelastic*
- ▶ **sufixul -isim:** *rarisim, simplisim*
- ▶ **adverbe, adjective, substantive sau locuțiuni** ale acestora care exprimă intensificarea, în sens pozitiv sau negativ, a însușirii: *frumoasă foc, răcit cobză, înghețat bocnă, sărac lipit pământului, putred de bogat, din cale-afară de nepriceput* etc.
- ▶ **repetiții:** (o apă) *adâncă, adâncă* (= foarte adâncă); *răul răilor* (= extrem de rău, cel mai rău)
- ▶ **lungirea unei vocale:** (*maare* = foarte mare) sau **repetarea unei consoane** (*rrrece* = foarte rece)

! Observație:

● Unele adjective nu au grade de comparație:

a. adjective care în limba de origine (latina) aveau deja formă și sens de **comparativ** (*major* = mai mare; *minor* = mai mic; *superior* = mai înalt, așezat mai sus; *inferior* = mai mic, mai (pre)jos; *posterior* = de mai târziu, de dinapoi; *ulterior* = mai depărtat, de dincolo) sau de **superlativ** (*maxim* = cel mai/foarte mare; *minim* = cel mai/foarte mic; *optim* = cel mai/foarte bun; *suprem* = cel mai înalt, cel mai mare, cel din urmă; *extrem* = cel mai îndepărtat, ultim).

! **Atenție:**

- Așadar, exprimări de tipul „rezultatul cel mai optim”; „mai superior” sunt **pleonastice**.

b. adjective al căror sens nu acceptă comparație: *mort, viu, veșnic, general, complet, desăvârșit, întreg, gata, deplin, enorm, prim, ultim, fundamental*

Exemple: o ființă poate fi *moartă* sau *vie*, dar nu „mai/foarte moartă/vie”; un lucru e *complet, întreg* sau *incomplet*, dar nu „mai puțin complet”, „foarte întreg” etc.

c. adjective din domeniul tehnico-științific: (consum) *energetic*, (animal) *terestru*, (plantă) *hidrofilă* etc.

▲ **Locuțiunile adjectivale**

Locuțiunile adjectivale sunt grupuri de cuvinte cu sens unitar, având valoarea unui adjectiv (ca sens, cazuri gramaticale, funcții sintactice).

Exemple: *cu scaun la cap* = înțelept

de folos = util

pestriț la mațe = zgârcit

cu capul în nori = neatent, distrat, aerian

numai piele și os = slab

cu dare de mână = avut, înstărit

După cum se observă din aceste exemple, **locuțiunile adjectivale** sunt alcătuite din diverse părți de vorbire (substantive, prepoziții etc.), dar în context se comportă ca niște adjective:

Exemplu: *Văzuse că baba era pestriță la mațe, nu se dezlipea cu sufletul ușor nici de un bănuț cât de mic.*

pestriță la mațe = locuțiune adjectivală cu sensul de „zgârcită”, se acordă în gen, număr și caz cu substantivul „baba” (feminin, singular, nominativ), funcție sintactică de nume predicativ în cadrul predicatului nominal

II. **Modele**

1. Realizează **conversiunea** (schimbarea valorii gramaticale, schimbarea clasei morfologice) următoarelor cuvinte, după cum îți se cere mai jos. Astfel, vei alcătui cu fiecare cuvânt câte două enunțuri, dintre care într-unul va avea valoare morfologică de adjectiv.

A. din **adjectiv** în altă parte de vorbire (precizată mai jos):

a. „bun”: adjectiv → substantiv

b. „delicat”: adjectiv → adverb

B. din altă parte de vorbire (precizată mai jos) în **adjectiv**:

a. „prins”: verb la participiu (în cadrul diatezei pasive sau al perfectului compus la diateza activă) → adjectiv

b. „sângerând”: verb la gerunziu → adjectiv

c. „tot”: pronume nehotărât → adjectiv pronominal nehotărât

d. „niciunul” (niciun): pronume negativ → adjectiv pronominal negativ

Explicații, rezolvări:

A. Pasul 1 - Cuvintele de la punctele **a.** și **b.** sunt, la origine, adjective, deci se vor alcătui mai întâi propoziții în care ele să aibă această valoare morfologică originală, acordându-se (în gen, număr și caz) cu un substantiv regent:

a. Omul **bun** dăruiește cu sufletul deschis, fără a aștepta ceva în schimb.

b. Ghiocelul **delicat** își ivise capul din zăpadă.

! Atenție:

- Încearcă să folosești, pe cât posibil, exact forma dată (fără a o pune la alt gen sau număr), astfel încât fenomenul conversiunii să fie cât mai clar urmărit. Totuși, nu este greșit dacă folosești o altă formă din declinare (Exemple: „casa bună”, „mâna delicată” etc.).

Pasul 2

a. Pentru ca un adjectiv să devină substantiv, el trebuie articulat (cu articol demonstrativ/adjectival, hotărât sau nehotărât), fără a mai exista în propoziție un substantiv (sau substituit de substantiv) cu care să se acorde. De asemenea, și sensul suferă modificări:

articol nehotărât

Un bun poate fi cumpărat de la proprietarul său. (*bun* – substantiv cu sensul de „obiect care are importanță în circulația economică; proprietate, avere”)

Cel bun nu a încercat să se răzbune.

articol demonstrativ/adjectival

! Atenție:

- **Nu folosi sufixe** (de exemplu, de la adjectivul „bun” → substantivul „bunătare”), pentru că atunci ai realiza **derivare**, nu ceea ce s-a cerut, și anume conversiune.

De asemenea, fii atent(ă) ca, după ce ai articulat adjectivul dat, să nu păstrezi în propoziție substantivul regent cu care să se acorde, pentru că atunci nu ai realizat conversiune, ci doar o schimbare de topică, o inversiune!

Exemplu greșit: *Bunul om a fost răsplătit.* (este doar inversiune; „bunul” rămâne adjectiv, acordându-se cu substantivul „om”, chiar dacă e articulat)

Exemplu corect: *Bunul (cel bun) a fost răsplătit.* (substantiv)

b. Pentru ca un adjectiv să devină adverb (de mod), el trebuie să nu mai determine un substantiv, ci un verb, arătând modul în care se desfășoară o acțiune și nemaiacordându-se cu niciun substantiv.

Exemplu: *El/Ea învățase să mănânce delicat.* (determină verbul „să mănânce”, răspunde la întrebarea „cum?”)

B. Pasul 1 – Se alcătuiesc enunțuri în care cuvintele date să aibă valoarea morfologică inițială, originară:

a. *L-a prins cu mâța în sac.* (verb la participiu, în cadrul timpului perfect compus, diateza activă)

sau:

Hoțul fusese prins asupra faptului. (verb la forma de participiu, în cadrul diatezei pasive)

b. *Nu suporta să vadă pe cineva sângerând.* (verb la gerunziu)

c. *Știa tot ce se întâmplă în orașul său.* (pronume nehotărât)

d. *Niciunul nu era mai prejos.* (pronume negativ)

Pasul 2 – Cuvintele subliniate la **Pasul 1** își vor schimba valoarea morfologică (conversiune), devenind **adjective**, conform cerinței, dacă **se vor acorda** (în gen, număr și caz) cu niște substantive (sau substituite):

a. *Știuca prinsă ieri a fost delicioasă./Peștele prins era impresionant prin dimensiunile lui.*

b. *Nu mai putea mișca piciorul sângerând./Asistenta pansa rana sângerândă.*

c. *Tot poporul venise să privească minunea./Toată mulțimea se îmbulzea la porți.*

d. *Niciun concurent nu e mai prejos./Nicio plantă nu rezistă fără apă.*

2. Analizează sintactic și morfologic adjectivele și locuțiunile adjectivale din textele următoare:

a. *Acei concurenți erau cei mai buni din competiție.*

b. *Mica voastră grădină cuprinde plante extrem de prețioase.*

c. *De o vreme încoace, elevul era cu capul în nori.*

Rezolvare:

a. *acei* – atribut adjectival exprimat prin adjectiv pronominal demonstrativ de depărtare; se acordă în gen, număr și caz cu substantivul „concurenți”: gen masculin, număr plural, caz nominativ

cei mai buni – nume predicativ (face parte din predicatul nominal „erau cei mai buni”), exprimat prin adjectiv calificativ propriu-zis, variabil cu două terminații (la singular) și patru forme flexionare; se acordă în gen, număr și

caz cu substantivul „concurenți”: gen masculin, număr plural, caz nominativ; gradul superlativ relativ de superioritate

b. mica – atribut adjectival exprimat prin adjectiv calificativ propriu-zis, variabil cu două terminații (la singular) și trei forme flexionare, se acordă în gen, număr și caz cu substantivul „grădină”: gen feminin, număr singular, caz nominativ; gradul pozitiv; articulat cu articolul hotărât „-a” (prin antepunere față de substantiv)

voastră – atribut adjectival exprimat prin adjectiv pronominal posesiv, persoana a II-a, mai mulți posesori, se acordă în gen, număr și caz cu substantivul „grădină”: gen feminin, număr singular, caz nominativ

extrem de prețioase – atribut adjectival exprimat prin adjectiv calificativ propriu-zis, variabil cu două terminații (la singular) și patru forme flexionare, se acordă în gen, număr și caz cu substantivul „plante”: gen feminin, număr plural, caz acuzativ; gradul superlativ absolut

c. cu capul în nori – nume predicativ (face parte din predicatul nominal „era cu capul în nori”), exprimat prin locuțiune adjectivală (sinonimă cu adjectivul „neatent, distrat”), se acordă în gen, număr și caz cu subiectul propoziției (substantivul „elevul”): gen masculin, număr singular, caz nominativ

3. Realizează expansiunea (în propozițiile subordonate corespunzătoare) adjectivelor subliniate și precizează de fiecare dată ce fel de propoziție subordonată ai obținut.

a. Omul vigilent este mai greu de păcălit.

b. În sfârșit, după atâtea neazuri, era liniștită.

c. De tânăr dovedise talentele care s-au dezvoltat mai târziu.

Rezolvări și explicații:

Subordonatele obținute prin expansiunea unor adjective sunt cele care corespund, la nivelul frazei, funcțiilor sintactice pe care le poate îndeplini un adjectiv:

atribut adjectival → subordonată atributivă

nume predicativ → subordonată predicativă

complement indirect → subordonată completivă indirectă

complement circumstanțial (de mod, de timp, de cauză) → subordonată circumstanțială (de mod, de timp, de cauză)

a. Omul care este (care rămâne) vigilent e mai greu de păcălit. (subordonată atributivă)

b. În sfârșit, după atâtea neazuri, era cum își dorise mereu să fie. (subordonată predicativă)

c. De când era tânăr dovedise talentele care s-au dezvoltat mai târziu. (subordonată circumstanțială de timp)

III. Exerciții

1. Realizează **conversiunea** (schimbarea valorii gramaticale, schimbarea clasei morfologice) următoarelor cuvinte, după cum îți se cere mai jos. Astfel, vei alcătui cu fiecare cuvânt câte două enunțuri, dintre care într-unul va avea valoare morfologică de adjectiv. (vezi modelul nr. 1)

A. din **adjectiv** în altă parte de vorbire (precizată mai jos):

a. „verde”: adjectiv → substantiv

b. „grațios”: adjectiv → adverb

B. din altă parte de vorbire (precizată mai jos) în **adjectiv**:

a. „decorat”: verb la participiu (în cadrul diatezei pasive sau al perfectului compus la diateza activă) → adjectiv

b. „plângând”: verb la gerunziu → adjectiv

c. „oricare”: pronume nehotărât → adjectiv pronominal nehotărât

d. „însele”: pronume de întărire → adjectiv pronominal de întărire

2. Alcătuieste câte un enunț în care să ai:

a. un adjectiv invariabil arhaic cu funcția sintactică de atribut

b. un adjectiv pronominal relativ cu funcția sintactică de atribut

c. un adjectiv cu funcția sintactică de nume predicativ, element regent pentru o propoziție subordonată circumstanțială de cauză

d. un adjectiv provenit din numeral multiplicativ cu funcția sintactică de atribut

e. o locuțiune adjectivală cu funcția sintactică de nume predicativ

f. un adjectiv la gradul superlativ absolut, exprimat într-o modalitate expresivă, cu funcția sintactică de atribut

3. Analizează sintactic și morfologic adjectivele și locuțiunile adjectivale din textele următoare: (vezi modelul nr. 2)

a. *Ș-apoi, când venea moșneagul de pe unde era dus, gura babei umbla cum umblă melița; că fata lui nu ascultă, că-i ușernică, că-i leneșă (...); și că s-o alunge de la casă; s-o trimiță la slujbă unde știe, că nu-i de chip s-o mai ție; pentru că poate să înnărăvească și pe fata ei. Moșneagul, fiind un gură-cască, sau cum îți vrea să-i ziceți, se uita în coarnele ei, și ce-i spunea ea sfânt era.*

(Ion Creangă, *Fata babei și fata moșneagului*)

b.

*Cât de frumoasă te-ai gătit,
Naturo, tu! Ca o virgină
Cu umblet drag, cu chip iubit!
Aș vrea să plâng de fericit,
Că simt suflarea ta divină,
Că pot să văd ce-ai plăsmuit!*

(George Coșbuc, *Vara*)

c. Privirea tulbure îl făcea să pară cu capul în nori, dar, în ciuda aparențelor, reușea să rămână concentrat.

d. De tânăr îl atrăgeau sporturile periculoase.

4. Realizează expansiunea (în propozițiile subordonate corespunzătoare) adjectivelor subliniate și precizează de fiecare dată ce fel de propoziție subordonată ai obținut. (vezi modelul nr. 3)

a. Culegătorii harnici adunaseră deja câteva găleți cu cireșe.

b. Inventatorii robotului ajunseseră cunoscuți în toată lumea.

c. Îl știau cu toții de mîc.

d. Casa vizibilă de la marginea pădurii era construită într-un stil tradițional.

e. De rea, nimeni nu o plăcea.

5. Pentru fiecare din întrebările următoare, încercuiește litera corespunzătoare răspunsului corect:

A. Seria care conține numai adjective ce nu pot avea grad de comparație este:

a. ceresc, extrem, curajos, optim

b. hidrologic, minim, viu, calm

c. complet, maxim, perfect, fundamental

B. Dintre tipurile următoare de pronume, pot deveni adjective pronomi-nale:

a. pronumele posesiv, reflexiv, demonstrativ, de întărire

b. pronumele demonstrativ, nehotărât, negativ, relativ

c. pronumele relativ, interogativ, personal, negativ

C. În enunțul *Arborii străvechi străjuiau maiestuoși înălțimile amețitoare* există:

a. două adjective la gradul pozitiv

b. trei adjective la gradul pozitiv

c. două adjective la gradul pozitiv și unul la superlativ

D. Adjectivul din propoziția *S-a făcut roșu de furie* are funcția sintactică de:

a. nume predicativ

b. atribut

c. complement circumstanțial de cauză

E. În enunțul *Fetele vesele ale satului erau tinere și frumoase* există:

a. un adjectiv cu funcție de atribut și două cu funcție de predicat nominal

b. trei adjective cu funcție de atribut

c. un adjectiv cu funcție de atribut și două cu funcție de nume predicativ

6. Realizează **conversiunea** (schimbarea valorii gramaticale, schimbarea clasei morfologice) următoarelor cuvinte, după cum ți se cere mai jos. Astfel, vei alcătui cu fiecare cuvânt câte două enunțuri, dintre care într-unul va avea valoare morfologică de adjectiv. (vezi modelul nr. 1)

A. din *adjectiv* în altă parte de vorbire (precizată mai jos):

a. „verde”: *adjectiv* → *substantiv*

b. „grațios” : *adjectiv* → *adverb*

B. din altă parte de vorbire (precizată mai jos) în *adjectiv*:

a. „decorat”: *verb* la *participiu* (în cadrul diatezei pasive sau în structura perfectului compus la diateza activă) → *adjectiv*

b. „plângând”: *verb* la *gerunziu* → *adjectiv*

c. „oricare”: *pronume nehotărât* → *adjectiv pronominal nehotărât*

f. „însele”: *pronume de întărire* → *adjectiv pronominal de întărire*

7. Alcătuieste câte un enunț în care să ai:

a. un *adjectiv* *invariabil* *arhaic* cu funcția sintactică de *atribut*

b. un *adjectiv pronominal relativ* cu funcția sintactică de *atribut*

c. un *adjectiv* cu funcția sintactică de *nume predicativ*, *element regent* pentru o *propoziție subordonată circumstanțială de cauză*

d. un *adjectiv* *provenit din numeral multiplicativ* cu funcția sintactică de *atribut*

e. o *locuțiune adjectivală* cu funcția sintactică de *nume predicativ*

f. un *adjectiv* la *gradul superlativ absolut*, *exprimat într-o modalitate expresivă*, cu funcția sintactică de *atribut*

8. Analizează sintactic și morfologic adjectivele și locuțiunile adjectivale din textele următoare: (vezi modelul nr. 2)

a. *Ș-apoi, când venea moșneagul de pe unde era dus, gura babei umbla cum umblă melița; că fata lui nu ascultă, că-i ușernică, că-i leneșă (...); și că s-o alunge de la casă; s-o trimiță la slujbă unde știe, că nu-i de chip s-o mai ție; pentru că poate să înnăărăvească și pe fata ei. Moșneagul, fiind un gură-cască, sau cum îi vrea să-i ziceți, se uita în coarneau ei, și ce-i spunea ea sfânt era.*

(Ion Creangă, *Fata babei și fata moșneagului*)

b. *Cât de frumoasă te-ai gătit,
Naturo, tu! Ca o virgină
Cu umblet drag, cu chip iubit!
Aș vrea să plâng de fericit,
Că simt suflarea ta divină,
Că pot să văd ce-ai plăsmuit!*

(George Coșbuc, *Vara*)

c. *Privirea tulbure îl făcea să pară cu capul în nori, dar, în ciuda aparențelor, reușea să rămână concentrat.*

d. *De tânăr îl atrăgeau sporturile periculoase.*

9. Realizează expansiunea (în propozițiile subordonate corespunzătoare) adjectivelor subliniate și precizează de fiecare dată ce fel de propoziție subordonată ai obținut. (vezi modelul nr. 3)

- a. Culegătorii harnici adunaseră deja câteva găleți cu cireșe.
- b. Inventatorii robotului ajunseseră cunoscuți în toată lumea.
- c. Îl știau cu toții de mic.
- d. Casa vizibilă de la marginea pădurii era construită într-un stil tradițional.
- e. De rea, nimeni nu o plăcea.

10. Pentru fiecare din întrebările următoare, încercuiește litera corespunzătoare răspunsului corect:

A. Seria care conține numai adjective ce nu pot avea grad de comparație este:

- a. ceresc, extrem, curajos, optim
- b. hidrologic, minim, viu, calm
- c. complet, maxim, perfect, fundamental

B. Dintre tipurile următoare de pronume, pot deveni adjective pronominale:

- a. pronumele posesiv, reflexiv, demonstrativ, de întărire
- b. pronumele demonstrativ, nehotărât, negativ, relativ
- c. pronumele relativ, interogativ, personal, negativ

C. În enunțul *Arborii străvechi străjuiau maiestuoși înălțimile amețitoare* există:

- a. două adjective la gradul pozitiv
- b. trei adjective la gradul pozitiv
- c. două adjective la gradul pozitiv și unul la superlativ

D. Adjectivul din propoziția *S-a făcut roșu de furie* are funcția sintactică de:

- a. nume predicativ
- b. atribut
- c. complement circumstanțial de cauză

E. În enunțul *Fetele vesele ale satului erau tinere și frumoase* există:

- a. un adjectiv cu funcție de atribut și două cu funcție de predicat nominal
- b. trei adjective cu funcție de atribut
- c. un adjectiv cu funcție de atribut și două cu funcție de nume predicativ

CAPITOLUL XI

ADVERBUL

I. Aspecte teoretice

Să ne reamintim!

Definiție:

Adverbul este partea de vorbire neflexibilă care determină un verb (Citesc *repede.*), un adjectiv (E *puțin* aiurită.) sau un alt adverb (Vorbește *aparent* amabil.). Acesta poate exprima locul, timpul sau modul acțiunii verbului.

▲ Formarea adverbelor:

1. Prin derivare cu sufixele:

- **-iș/-îș** (Vine pe *furiș*./Merge *târâș*.)
- **-ește** (Am împărțit pâinea *frățește*./Vorbește *englezește*.)
- **-mente** (*Realmente* nu a făcut nimic rău.)
- **-nic** (Nu încerca *zadarnic*!)

2. Prin compunere:

- *oriunde, cândva, niciodată, acasă, deloc, devreme, îndată, alene, deasupra, decât, demult, deîndată, nicicum, numai*
- *astă-vară, azi-noapte, ieri-seară, mâine-poimâine*

3. Prin conversiune

Adverbele pot proveni:

a. din substantive care exprimă unități de timp:

Exemple: *Luni* învățăm, *marți* mergem la antrenament.

Verile jucam tenis de câmp, *iarna* patinam.

sau

b. din substantive care au un sens de superlativ absolut:

Exemple: E beat *turtă*.

E supărat *foc*.

E singur *cuc*.

E înghețat *tun*.

E scump *foc*.

c. din adjective sau din verbe la participiu

Exemple: Mergi *frumos*!

Nu vorbi *apăsât*!/bâlbâit!/răstit!/silabisit!

▲ Clasificarea adverbelor

1. Semantică

Adverbe de loc	Adverbe de timp	Adverbe de mod	Locuțiuni adverbiale
acasă, acolo, afară, încolo, încoace, împrejur, dincoace, aiurea, unde, undeva	când, cândva, uneori, imediat, acum, atunci, astăzi, ieri, mâine, luni-seară, după-amiază, miercurea	cum, cât, așa, astfel, împotriva, împreună, încontinuu, întruna, neîndoielnic, oricum, totuna, zadarnic, fățiș, morțiș, ușurel, încetșor, frăștește, omeneste, realmente, absolutamente, atât, berechet, cât, câtva, destul, enorm, mult, oricât	– la întâmplare, la pas, la minut – pe parcurs, pe îndelete, pe de rost, pe alese, pe încercate, pe negândite, pe secundă – în zadar, în față, în spate – de-a dura, de-a binelea – zi de zi, clipă de clipă, picior peste picior, an de an Locuțiuni adverbiale cauzal-finale: de aceea, pentru aceea, de aia Exemple: De aceea a venit, <i>ca să ia caietul.</i> (locuțiune adverbială de scop) <i>Fiindcă</i> era vinovat, de aceea a tăcut. (locuțiune adverbială de cauză)

! Atenție:

- Contextul stabilește dacă adverbul indică locul, timpul sau modul:

Exemple: *Povestește-mi încă puțin.* (adverb de mod)

N-a ajuns încă. (adverb de timp)

2. Sintactică

Adverbe interogative	Adverbe relative	Adverbe nehotărâte	Adverbe negative
Se regăsesc în propoziții interogative.	Leagă o propoziție subordonată de termenul ei regent.	Sunt alcătuite cu ajutorul particulelor -va, ori-, alt-, fie-.	Se regăsesc în propoziții negative.
– unde, când, cum, cât, încotro, ce (cât) Exemple: — <i>Unde</i> ai găsit cartea? — <i>Când</i> ai venit? — <i>Cum</i> a procedat în acest caz? — <i>Cât</i> a alergat? — <i>Ce</i> frumos ai scris! — <i>Încotro</i> se îndreaptă norul? !Observație: Pronumele relativ/interrogativ ce devine adverb când are sensul de cât: <i>Ce bine</i> ne-am distrat! (Cât de bine ne-am distrat!)	– unde, cum, precum, când, cât Exemple: <i>Mergem/unde</i> am fost și anul trecut./ <i>Am ajuns/când</i> am promis./ <i>E vesel/precum</i> îl știi. <i>A procedat/cum</i> i s-a spus./ <i>A câștigat/cât</i> a cerut./ !Observație: Uneori, aceste adverbe au un corelativ în regentă. <i>Acolo.../unde, atunci.../când, așa.../cum etc.</i> <i>Să vii atunci/când</i> te chem. <i>A procedat așa/cum</i> a promis.	– ori(unde), ori(cum), ori(cât), ori(când) – unde(va), când(va), cum(va), cât(va) – alt(unde)va, alt(când)va – fie(cum) Exemplu: <i>Ar pleca oricând</i> într-o excursie. !Observație: Unele adverbe nehotărâte apar în frază, asemenea celor relative; acestea se numesc relativ-nehotărâte: <i>Oriunde</i> privești/, <i>vezi munții.</i>	– niciunde – nicidecând – nicipum – nicăieri, – niciodată – deloc, defel Exemplu: <i>N-a mințit nicidecând.</i> <i>Nu-i defel mulțumit.</i>

! De reținut:

- 1. Unele adverbe nehotărâte care leagă propoziția subordonată de termenul regent devin relativ-nehotărâte: *oriunde, oriîncotro, oricând, oricum, oricât*.

Exemple: Vine/*oricând* îi spui.

Plecăm/*oriunde* hotărăște.

Muncește/*oricât* îi dai.

Oriîncotro privești/sunt numai flori.

- 2. Adverbele relative sau relativ-nehotărâte au funcție sintactică de complement circumstanțial în propoziția subordonată:

Exemple: A ajuns/*unde* și-a propus. (complement circumstanțial de loc)

Am văzut/*cum* ai rezolvat. (complement circumstanțial de mod)

Știu/*când* ajunge. (complement circumstanțial de timp)

▲ Adverbele predicative. Locuțiunile adverbiale predicative.

Adverbele predicative și locuțiunile adverbiale predicative reprezintă termenul regent al unei propoziții subordonate subiective și îndeplinesc funcția sintactică de predicat verbal.

Adverbele predicative	Locuțiuni adverbiale predicative
<i>poate, desigur, firește, negreșit, pesemne, adevărat, posibil, bineînțeles (că)</i>	<i>fără îndoială, cu siguranță, fără doar și poate, de bună seamă</i>
Exemple: <i>Desigur/că știe.</i> <i>Pesemne/că n-a învățat.</i> <i>Adevărat/că e cam distrat.</i>	Exemple: <i>Fără îndoială/că a înțeles.</i> <i>Cu siguranță/că voi participa și eu.</i> <i>Fără doar și poate/că s-a schimbat.</i> <i>De bună seamă/că a priceput.</i>

! Observație:

- Când nu sunt urmate de o propoziție subordonată subiectivă, adverbele și locuțiunile adverbiale au funcția sintactică de **complement circumstanțial de mod**.

Exemple: Vine, **probabil**, și el.

A priceput, **de bună seamă**, totul.

! Observație:

- Adverbul se poate confunda cu alte părți de vorbire.

Exemple	Adverb	Alte părți de vorbire
<i>pe</i>	L-am întâlnit <i>pe</i> la ora cinci.	Am așezat cărțile <i>pe</i> raft. (prepoziție)
<i>vreo</i>	Au lipsit <i>vreo</i> trei.	Ai văzut <i>vreo</i> fată la meci? (adjectiv pronominal nehotărât)

<i>împotriva</i> <i>contra</i> <i>deasupra</i> <i>înainte</i>	N-am nimic <i>împotrivă</i> . S-a pronunțat <i>contra</i> . Avionul zboară <i>deasupra</i> . Am mers <i>înainte</i> .	!Observație: <i>Împotriva, contra, deasupra, înaintea</i> etc. sunt prepoziții dacă sunt „articulate” și urmate de o altă parte de vorbire: N-am nimic <i>împotriva</i> acestei afirmații. (prepoziție) A ajuns <i>înaintea</i> lor. (prepoziție) Avionul zboară <i>deasupra</i> orașului. (prepoziție) Sunt <i>contra</i> fumatului. (prepoziție)
<i>și</i>	Și tu vii?	Ana <i>și</i> Teo sunt frați. (conjunctie)
<i>unde</i>	Nu știu <i>unde</i> ai plecat.	<i>Unde</i> nu ai fost atent, te-ai împiedicat. (conjunctie subordonatoare) !Atenție: conjuncția are un alt sens. (Exemple: „dacă”, „fiindcă”)

▲ Funcțiile sintactice ale adverbelor

- **Complement circumstanțial de loc:** *Unde* ai fost?
- **Complement circumstanțial de timp:** *Dimineaa* mă trezesc la 7.
Când vii pe la mine?
- **Complement circumstanțial de mod:** Am procedat *corect*.
- **Nume predicativ:** E *bine* să înveți la timp.
- **Atribut adverbial:** Apartamentul *de sus* e liber.
Acela de atunci era mai bun.
Adu-mi-l pe al doilea *de jos*.
- **Predicat verbal:** *Bineînțeles/că* va reuși.

Adverbe fără funcție sintactică

Unele adverbe nu au funcție sintactică: *cam, mai, numai, nici, și, chiar, prea*. Cele mai multe dintre acestea sunt monosilabice și stau deseori între verbul auxiliar și particiu:

Exemple: A luat **cam** două kilograme.

Am **mai** văzut asta.

Numai tu vorbești!

Nici el nu a tăcut.

Și tu ai înțeles la fel?

Chiar tu ai hotărât.

Am ajuns **prea** devreme.

! Observație:

În cadrul dialogului, există adverbe care țin locul unor enunțuri întregi, apărând ca răspuns la o întrebare.

— *Vii cu noi?*

— *Nu./Da./Desigur./Poate.*

II. Modele

1. Identifică adverbele și locuțiunile adverbiale din enunțul:

Ulterior, au reușit să stea de vorbă față în față.

Răspuns:

ulterior – adverb simplu de timp

față în față – locuțiune adverbială de mod

2. În enunțurile următoare, cuvântul *asemenea* este adjectiv sau adverb?

a. *Asemenea om găsești mai rar.*

b. *A procedat asemenea.*

Răspuns:

a. *asemenea* – adjectiv, determină substantivul *om*

b. *asemenea* – adverb, determină verbul *a procedat*

3. Identifică, în enunțurile următoare, valoarea morfologică a cuvântului *deasupra*:

A pus toate jucăriile deasupra. (adverb)

Am pus ziarele deasupra celorlalte. (prepoziție)

4. Analizează adverbele și locuțiunile adverbiale din enunțurile:

a. *Desigur că a venit pe neașteptate.*

Răspuns:

desigur – adverb predicativ, funcție sintactică de predicat verbal (deoarece este urmat de o propoziție subordonată introdusă prin conjuncția subordonatoare *că*)

pe neașteptate – locuțiune adverbială de mod, funcție sintactică de complement circumstanțial de mod

b. *Nici nu mai ținea minte cum s-au petrecut lucrurile. Era extrem de bine că trecuse totul.*

Răspuns:

nici – adverb de mod, fără funcție sintactică

mai – adverb de mod, fără funcție sintactică

cum – adverb relativ, funcție sintactică de complement circumstanțial de mod

extrem de bine – adverb de mod, grad superlativ absolut, funcție sintactică de nume predicativ (lângă verb copulativ)

III. Exerciții

1. Scrie în dreptul fiecărui enunț de mai jos ce tip de adverb ai identificat:
 - a. *Departe se vede albastrul mării.*
 - b. *M-a privit puțin circumspect.*
 - c. *Nu a rezolvat nimic atunci.*
 - d. *Ar putea proceda altcumva.*
 - e. *Vorbește graseiat.*
 - f. *E bine să știi dinainte ce urmează.*
 - g. *Imediat ajungem acasă.*
2. Identifică dacă cuvintele subliniate sunt adverbe sau prepoziții.
 - a. Pe masă sunt felii de pepene.
 - b. Pe la ora cinci a început să plouă.
 - c. *Erau îmbrăcați aidoma.*
 - d. *A luat atitudine, aidoma prietenilor lui.*
 - e. Contrar așteptărilor, au reacționat bine.
 - f. *Elicoptere albe zburau deasupra, pe albastrul cerului.*
 - g. *Păsările se roteau deasupra câmpului de maci.*
3. În următoarele exemple, cuvintele subliniate sunt adverbe, conjuncții sau prepoziții?
 - a. Cum a venit, a întrebat de tine.
 - b. Cum nu ai fost atent, ai greșit.
 - c. *Era mai înalt decât mine.*
 - d. *Nu făcea altceva decât să se plângă.*
4. Subliniază adverbele relative cu o linie și pe cele interogative cu două linii din enunțurile:
 - a. *A învățat cât i-a trebuit.*
 - b. *Mi-am amintit unde am pus scrisoarea.*
 - c. *Le cunosc de când erau mici.*
 - d. *Cum ai petrecut weekendul?*
 - e. *A lucrat cât i s-a dat.*
 - f. *Când ne vedem?*
 - g. *Unde are loc lansarea de carte?*
 - h. *Încotro ar trebui să ne îndreptăm?*
 - i. *Cât ai câștigat?*
 - j. *Ce frumos ai desenat!*
5. Stabilește valoarea de adverb predicativ/locuțiune adverbială predicativă sau de cuvânt incident a cuvintelor subliniate:
 - a. *Vine, pesemne, mai târziu.*
 - b. *Bineînțeles că voi afla totul.*
 - c. *Este, de bună seamă, supărat.*
 - d. *Negreșit că îi voi spune!*
 - e. *Am căutat, practic, peste tot.*

- f. Desigur că știu.
- g. Poate că va ploua.
- h. Negreșit că va sosi la timp.
- i. Cu siguranță că știu toată povestea.

6. Unește cuvintele marcate cu bold aflate pe coloana din stânga cu noțiunile corespunzătoare de pe coloana din dreapta:

A. Fiindcă s-a simțit ofensat,
de aceea a plecat.	a. locuțiune adverbială
predicativă
B. Fără doar și poate că au discutat
despre asta.	b. locuțiune adverbială
de scop
C. A meritat, fără îndoială,
cadoul primit.	c. locuțiune adverbială
de cauză
D. De asta a venit, ca să cumpere mai ieftin.	d. construcție incidentă

7. Analizează adverbele marcate cu bold din textul următor:

*Odată, la târg, lui Nastratin i-a plăcut **grozav de tare** un turban.*

— ***Cum** îl dai? l-a întrebat pe negustor, luându-și aerul unui cumpărător serios.*

— ***Ieftin** ca braga, Hoge! **Doar** zece parale! a fost răspunsul.*

— *S-a făcut! Împacheteaza-mi-l **iute**, că-l iau!*

***Când** să iasă din prăvălie, a dat cu ochii de o desagă **numai** bună pentru el.*

— *Dar traista asta, **cum** o vinzi?*

— *Ei, pentru un mușteriu ca domnia-ta, o las **tot** la zece parale! a încercat să-i intre în voie negustorul.*

— ***Atunci**, în locul turbanului, împachetează-mi desaga! hotărî Nastratin.*

***Apoi**, a luat pachetul și fără să deschidă punga, a părăsit prăvălia.*

— *Iartă-mă, Hoge, a strigat după el stânjenit vânzătorul, **pesemne** că de **prea** multe griji sau gânduri ai uitat să-mi lași banii.*

— *Ce bani?! s-a mirat Nastratin. Nu ți-am lăsat turbanul în locul traistei?*

— *Asta **asa**-i, numai că **nici** turbanul nu l-ai plătit.*

— *Ești nemaiipomenit, bre, omule! își ieși din fire Nastratin. Ia te uită cu **ce** aiurit am fost! Dar ce, ți-am luat cumva turbanul, de îmi ceri să ți-l plătesc?!*

Și se depărtă, lăsându-l pe negustor zăpăcit cu totul.

(Poveste populară)

8. Formulează întrebări pe marginea textului următor în care să utilizezi adverbe interogative:

Cea mai veche grădină zoologică din lume se găsește în Austria și a fost fondată în anul 1752. Tiergarten Schönbrunn – din Viena, inițial a îndeplinit rolul de menajerie a Împăratului Francisc Ștefan pentru ca mai târziu aceasta să devină cea mai frumoasă grădină zoologică de pe Pământ, unde natura este conservată, iar protecția animalelor asigurată. Având propriile păduri ecuatoriale, deserturi și un acvariu imens, unde animalele își duc viața ca în sălbăticie, acestea fiind elementele cele mai distinctive ale marelui complex, Grădina Zoologică din Viena își merită pe deplin renumele.

(www.revistamagazin.ro)

CAPITOLUL XII

NUMERALUL, PREPOZIȚIA, CONJUNCȚIA, INTERECȚIA

I. Aspecte teoretice

NUMERALUL

Numeralul este partea de vorbire care exprimă un număr sau ordinea prin numărătoare.

▲ Clasificarea numeralelor:

1. numeral cardinal
2. numeral ordinal
3. numeral colectiv
4. numeral fracționar
5. numeral multiplicativ
6. numeral distributiv
7. numeral adverbial

Numeralul cardinal

Numeralul cardinal exprimă un număr.

Exemple: *cinci, zece, patru, doisprezece* etc.

Tipuri:

- **simple:** *doi, trei, zece, opt* etc.
- **compuse:** *doisprezece, nouăsprezece* etc.

Numeralul cardinal poate avea **valoare substantivală** sau **valoare adjectivală** (numeralele de la 1 la 19):

- **valoare substantivală:** *Doi au plecat.*
- **valoare adjectivală:** *Doi elevi au plecat.*

▲ Funcțiile sintactice ale numeralului cardinal

Când are **valoare substantivală**, numeralul cardinal poate fi:

- **Subiect:** *Doi au plecat.*
- **Nume predicativ:** *Când era de un an, parcă era de trei.*

- **Atribut:** *Florile de la cei doi sunt minunate.*
- **Complement:** *Stă până la patru.*

Când are valoare adjectivală, numeralul cardinal poate fi:

- **Atribut adjectival:** *Doi copii au plecat.*

! **Atenție:**

- **Următoarele numere cardinale se ortografiază astfel:** *paisprezece, șaisprezece, șaptesprezece, optsprezece, nouăsprezece.*

NUMERALUL ORDINAL

Numeralul ordinal arată ordinea prin numărătoare sau locul pe care îl ocupă obiectele într-o enumerare.

Exemple: *primul, întâiul, al doilea, al șaptelea* etc.

Numeralele ordinale au forme diferite după **gen**.

Exemple: *al doilea, a doua*

Numeralul ordinal poate avea valoare substantivală sau valoare adjectivală:

- **valoare substantivală:** *Primul a vorbit.*
- **valoare adjectivală:** *Al doilea elev a vorbit.*

▲ Funcțiile sintactice ale numeralului ordinal

Când are valoare substantivală, numeralul ordinal poate fi:

- **Subiect:** *Al doilea a răspuns.*
- **Nume predicativ:** *Ion este al doilea la concurs.*
- **Atribut:** *Florile de la al treilea sunt albastre.*
- **Complement:** *Îl chem pe al patrulea.*

Când are valoare adjectivală, numeralul ordinal poate fi:

- **Atribut adjectival:** *Al doilea concurent a fost depunctat.*

NUMERALUL COLECTIV

Numeralul colectiv exprimă însoțirea, arătând din câte obiecte este formată o colectivitate.

Exemple: *amândoi, amândouă, ambii, ambele, tustrei, tuspatriu, câteșitrei, toți/toate patru.*

Numeralul colectiv poate avea **valoare substantivală** sau **valoare adjectivală**.

- **valoare substantivală:** *Amândoi au plecat.*
- **valoare adjectivală:** *Ambii concurenți au fost premiați.*

! **Atenție:** Forma corectă de genitiv-dativ a numeralului *amândoi* este **amândurora**.

▲ Funcțiile sintactice ale numeralului colectiv

Când are valoare substantivală, numeralul colectiv poate fi:

- ▶ **Subiect:** *Amândoi au plecat.*
- ▶ **Nume predicativ:** *Locurile sunt ale amândurora.*
- ▶ **Atribut:** *Caietele amândurora erau pe catedră.*
- ▶ **Complement:** *Îi laudă pe amândoi.*

Când are valoare adjectivală, numeralul colectiv poate fi:

- ▶ **Atribut adjectival:** *Ambii copii au plecat.*

NUMERALUL FRAȚIONAR

Numeralul fracționar este numeralul care se folosește pentru denumirea unei fracții.

Exemple: *un sfert, o jumătate, o doime, a pătrime* etc.

Numeralul fracționar are numai **valoare substantivală**.

Nu știam nici pe sfert cât el.

▲ Funcțiile sintactice ale numeralului fracționar

Când are valoare substantivală, numeralul fracționar poate fi:

- ▶ **Subiect:** *Jumătatea paharului era plină cu ulei.*
- ▶ **Atribut:** *Hotărârea jumătății nu este suficientă.*
- ▶ **Complement:** *Se referă la jumătate dintre ei.*

NUMERALUL MULTIPLICATIV

Numeralul multiplicativ arată în ce proporție crește o cantitate.

Exemple: *înmuiț, întreit, înzecit*

Sinonimele lui *îndoit* și *întreit* sunt *dublu* și *triplu*.

Numeraletle multiplicative au **valoare adjectivală** sau **valoare adverbială**.

- ▶ **valoare adjectivală:** *Munca înzecită ne-a solicitat prea mult.*
- ▶ **valoare adverbială:** *Muncește dublu pentru concurs.*

▲ Funcțiile sintactice ale numeralului multiplicativ

Funcțiile sintactice ale numeralului multiplicativ sunt:

- ▶ **Atribut:** *Acesta este un câștig întreit.*
- ▶ **Complement:** *Muncește îndoit pentru realizarea proiectului.*

NUMERALUL DISTRIBUTIV

Numeralul distributiv exprimă repartizarea și gruparea numerică a obiectelor.

Exemple: *câte unul, câte patru, câte doi* etc.

Numeraled distributive au **valoare adjectivală** sau **valoare substantivală**.

► **valoare adjectivală:** *Câte trei rânduri de salbe erau la gâtul ei.*

► **valoare substantivală:** *Câte trei spuneau același lucru.*

▲ Funcțiile sintactice ale numeralului distributiv

Funcțiile sintactice ale numeralului distributiv sunt:

► **Atribut:** *Lăsau în urmă câte un pâlț de ostași.*

► **Subiect:** *Câte trei se ridicau din bancă.*

NUMERALUL ADVERBIAL

Numeralul adverbial arată de câte ori se îndeplinește o acțiune sau în ce raport numeric se află o calitate sau o cantitate.

Exemple: *de două ori, de zece ori, o dată* etc.

Numeraled adverbiale au valoare adverbială.

Exemplu: *Vine de două ori pe săptămână.*

▲ Funcțiile sintactice ale numeralului adverbial

Numeralul adverbial are funcțiile sintactice de **complement** și de **atribut**.

Exemple: *Revista apare de două ori pe lună.*

Câștigul de două ori l-a mulțumit.

! **Atenție:**

● **Numeralului adverbial „o dată” se ortografiază astfel:**

Numeralul adverbial „o dată” este format din două cuvinte și nu trebuie confundat cu adverbul „odată” (cu sensul de „cândva”).

Exemple: *O dată, de două ori mai poți greși, dar să nu devină o obișnuință.*

Odată mă voi întoarce în acel loc mirific.

PREPOZIȚIA

Prepoziția este partea de vorbire neflexibilă, fără funcție sintactică, folosită pentru a marca un raport de subordonare la nivel de propoziție.

Tipuri de prepoziții:

- **simple:** *de, la, prin, cu, în, din* etc.
- **compuse:** *de la, de pe la, de lângă* etc.

Propozițiile *de, la, cu, în, dinspre, înspre, pe, pentru* etc. precedă substantive în cazul acuzativ.

Exemplu: *Casa **cu** terasă este a treia pe partea dreaptă.*

Propozițiile *contra, înaintea, asupra, deasupra* etc. precedă substantive în cazul genitiv.

Exemplu: *Acțiunile **contra** țării sunt pedepsite drastic.*

Propozițiile *mulțumită, datorită, grație, contrar, conform, asemenea, ai domnului* etc. precedă substantive în cazul dativ.

Exemplu: *A reușit **grație** eforturilor depuse.*

Prepoziții provenite din adverbe

Exemple: *Cartea era așezată deasupra. (adverb)*

Cartea este așezată deasupra caietelor. (prepoziție)

Locuțiunile prepoziționale sunt grupurile stabile de cuvinte cu rol de prepoziție.

Exemple: *în fața, în spatele, pe dinaintea, afară de, în loc de* etc.

CONJUNCȚIA

Conjuncția este partea de vorbire neflexibilă, fără funcție sintactică, folosită pentru a marca:

- un raport de coordonare la nivel de propoziție sau frază

Exemple:

*Îi cunosc pe copii **și** pe nepoți.*

*Știa¹/să vorbească²/**și** să lucreze bine³/.*

- un raport de subordonare la nivel de frază

Exemplu: *Știa¹/**să** vorbească²/.*

Tipuri de conjuncții:

- a. ► **simple:** *și, dar, să, că* etc.
- **compuse:** *ca să, ci și, cum că* etc.

- b. ► coordonatoare:** – copulative: *și, nici*
 – disjunctive: *sau, ori, fie*
 – adversative: *dar, iar, însă, ci*
 – conclusive: *deci, așadar*
 ► **subordonatoare:** *să, că, dacă, deși, fiindcă, încât*

▲ Locuțiunile conjuncționale

Locuțiunile conjuncționale sunt grupurile stabile de cuvinte cu rol de conjuncție.

Exemple: *până să, pentru că, pentru ca să, fără ca să, îndată ce, ca și când, în vreme ce, cu toate că* etc.

Unele cuvinte (*și, iar, nici, ba*) pot avea valoare de conjuncție sau de adverb.

	Conjuncție	Adverb
și	<i>Am adus cărți și reviste.</i>	<i>Cum m-a văzut, m-a și întrebat.</i>
iar	<i>Unul vine, iar altul pleacă.</i>	<i>S-a ridicat iar.</i>
nici	<i>Nu e nici deștept, nici prost.</i>	<i>Nu știe nici atât.</i>
ba	<i>Spunea ba una, ba alta.</i>	<i>E bine ce face? — Ba!</i>

INTERECȚIA

Interjecția este partea de vorbire neflexibilă cu intonație exclamativă, care exprimă o stare sufletească, un îndemn, o adresare sau imită sunete ori zgomote.

Exemple: *ah, haide, măi, Țac* etc.

! **Observație:** Interjecțiile care reproduc diferite sunete sau zgomote se numesc **onomatopee**.

Unele interjecții apar în enunțuri fără să aibă funcție sintactică.

Exemplu: *Ah! A venit vara!*

▲ Funcțiile sintactice ale interjecțiilor

- **Predicat:** *Hai la munte!*
- **Subiect:** *Se aude poc!*
- **Nume predicativ:** *E vai de el!*
- **Atribut:** *Se auzea sunetul: hu! hu!*
- **Complement direct:** *Eu aud în depărtare: hur! hur!*
- **Complement circumstanțial de mod:** *Și îndată pornește rața lipa, lipa.*

▲ Punctuația interjecției

În funcție de o intonație exclamativă mai înaltă sau mai puțin înaltă, după o interjecție se folosește semnul exclamării sau virgula. În general, se folosește semnul exclamării după interjecțiile care exprimă o stare sufletească.

Exemple: *Ura! echipa a învins.*

Măi, ce faci aici?

II. Modele

A. Se dă textul:

Un sfert de ceas până la hanul lui Mânjoală... de-acolea, până-n Popeștii-de-sus, o poștie: în buiestru potrivit, un ceas și jumătate... Buiestrașu-i bun... dacă-i dau grăunțe la han și-l odihnesc... merge. Acu sunt șapte trecute: ăl mai târziu până la zece, sunt la pocovnicu Iordache... Am cam întârziat... trebuia să plec mai devreme... dar în sfârșit!... de așteptat, mă așteaptă...

(I.L. Caragiale, *La hanul lui Mânjoală*)

1. Identifică primul numeral fracționar din text.
2. Precizează ce valoare are numeralul fracționar.
3. Identifică patru numere cardinale din text.
4. Precizează ce valoare și ce funcție sintactică are fiecare numeral cardinal identificat.
5. Identifică două prepoziții în primele două enunțuri și precizează felul lor.
6. Ce fel de conjuncție este „dacă”?
7. Construiește un enunț în care „și” să apară cu o altă valoare decât cea din secvența: „dacă-i dau grăunțe la han și-l odihnesc trei sferturi de ceas... merge”.
8. Identifică o conjuncție coordonatoare și o conjuncție subordonatoare în secvența: „Am cam întârziat... trebuia să plec mai devreme..., dar în sfârșit!... de așteptat, mă așteaptă...”.

Răspuns:

1. Primul numeral fracționar este: „un sfert”.
2. Numeralul are valoare substantivală.
3. Numerele cardinale sunt: „o”, „un”, „șapte”, „zece”.
4. „o” = numeral cardinal, cu valoare adjectivală, funcție sintactică de atribut adjectival
„un” = numeral cardinal, cu valoare adjectivală, funcție sintactică de atribut adjectival

„șapte” = numeral cardinal, cu valoare substantivală, funcție sintactică de nume predicativ

„zece” = numeral cardinal, cu valoare substantivală, funcție sintactică de complement

5. Prepozițiile simple „de” și „la”.

6. „Dacă” este o conjuncție subordonatoare.

7. „Și” apare în text cu valoare de conjuncție. O altă valoare este cea de adverb: „Cum l-a văzut, l-a și certat”.

8. Conjuncție coordonatoare: „dar”; conjuncție subordonatoare: „să”.

B. Se dă textul:

Așa socotind în gând, am și văzut de departe, ca la o bătaie bună de pușcă, lumină multă la hanul lui Mânjoală, adică așa-i rămăsese numele; acum era hanul Mânjoloaii – omul murise de vreo cinci ani...

(I.L. Caragiale, *La hanul lui Mânjoală*)

1. Identifică un numeral cardinal din text.

2. Precizează ce valoare morfologică și ce funcție sintactică are acesta.

3. Identifică prepozițiile din secvența „Așa socotind în gând, am și văzut de departe, ca la o bătaie bună de pușcă”.

4. În ce caz sunt substantivele precedate de prepozițiile de la exercițiul anterior?

Răspuns:

1. Numeralul cardinal este „cinci”.

2. Valoarea sa este de adjectiv, iar funcția sintactică este de atribut adjectival.

3. Prepozițiile sunt: „în”, „de”, „ca la” și „de”.

4. Substantivele sunt în cazul acuzativ.

III. Exerciții

A. Se dă textul:

Așa-l trezi și adormi Petru de trei ori una după alta, adică de trei ori l-a trezit și de trei ori l-a adormit... Când fuse ca să fie de a patra oară, Petru își dezlegă năframa de la grumazi, luă degetele cele mici ale năzdrăvanului și le legă cu ea laolaltă, scoase sabia și prinzând pe năzdrăvan de piept mai strigă o dată: „Scoală voinice!”

(Ioan Slavici, *Zâna zorilor*)

1. Identifică trei numere adverbiale diferite din text, precizându-le valoarea morfologică și funcția sintactică.

2. Identifică trei prepoziții diferite și precizează în ce caz sunt substantivele pe care le precedă.

3. Recunoaște o conjuncție coordonatoare din textul dat.

B. Se dă textul:

Acolo află că un zmeu vine în fiecare noapte și le ia câte trei oi, dar și laptele de la șaptezeci și șapte de oi, pe care îl ducea zmeoaicei bătrâne, să se scalde în el ca să întinerească. Atunci Stan întrebă ce i-ar da ei dacă i-ar scăpa de zmeu, iar ciobanii îi spuseră că îi dau a treia parte din oi.

(Ioan Slavici, *Stan Bolovan*)

1. Recunoaște felul conjuncțiilor din secvența: „află că un zmeu vine în fiecare noapte și le ia câte trei oi, dar și laptele de la șaptezeci”.
2. Identifică în text un numeral distributiv.
3. Precizează ce valoare morfologică are și care este funcția sintactică a acestuia.
4. Identifică în text un numeral cardinal.
5. Precizează ce valoare morfologică are și care este funcția sintactică a acestuia.
6. Identifică două conjuncții subordonatoare din text.

C. Se dă textul:

JUMĂTATE

*Dar, să-i prindem, căci noi suntem de pază
Aici, la pragul țării... Feri, măi, să nu te vază.*

LIMBĂ-DULCE

Știi ce? Hai de pe culme pe ei să ne-aruncăm.

JUMĂTATE

Ba nu; la pândă-aice mai bine s-așteptăm.

Vin'cole, după stâncă.

LIMBĂ-DULCE

Ce pândă? Lupta-i dreaptă:

Ei doi, noi doi!... nu-ncape nici pândă, nici...

(Vasile Alecsandri, *Despot-Vodă*)

1. Identifică o interjecție de adresare și o interjecție care exprimă un îndemn.
2. Ce valoare are „nici” în textul dat?
3. Construiește un enunț în care „nici” să apară cu o altă valoare. Precizează-o!
4. Care este interjecția cu funcție sintactică din fragmentul dat?

CAPITOLUL XIII

SEMNELE DE PUNCTUAȚIE ȘI DE ORTOGRAFIE

VALOAREA FUNCȚIONALĂ A SEMNELOR DE PUNCTUAȚIE ȘI DE ORTOGRAFIE

I. Aspecte teoretice

Semnele de punctuație sunt: punctul, virgula, două puncte, ghilimelele, linia de dialog, semnul întrebării, semnul exclamării, punctul și virgula, linia de pauză.

Semnele ortografice sunt: punctul (ca semn ortografic), cratima, apostroful.

▲ **Semnele de punctuație**

Punctul (.) marchează sfârșitul unei propoziții enunțiative.

Exemplu: *E dimineață.*

Virgula (,) în propoziție:

► **marchează raportul de coordonare prin juxtapunere:**

Elevii, studenții și profesorii sunt în vacanță. (subiect multiplu)

► **desparte un substantiv în cazul vocativ de restul propoziției:**

— *Ioane, cată să nu dăm cinstea pe rușine și pacea pe gâlceavă!*

(Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*)

► **desparte o apozitie de restul enunțului:**

— *Maria, colega mea, e foarte talentată.*

► **desparte o interjecție de restul propoziției:**

— *O, ce frumos ninge!*

► **elipsa predicatului sau a verbului copulativ:**

— *Încotro, bătrâne?*

În stânga era satul, iar în dreapta, pădurea.

► **prezența unor cuvinte incidente:**

El, desigur, vine.

► **cuvinte cu topica schimbată:**

Am înțeles, văzând asta, totul.

! **Atenție:**

- ▶ Virgula nu se pune niciodată între subiect și predicat.
- ▶ Virgula nu apare înaintea conjuncțiilor *și, sau, ori*.
- ▶ Virgula se folosește obligatoriu înaintea conjuncțiilor *dar, însă, ci, deci*.
A citit lecția, dar nu a înțeles-o.

Virgula (,) în frază:

▶ **marchează raportul de coordonare:**

- a. prin juxtapunere: *Mihai este colegul meu, învață bine și este premiant.*
- b. adversativ: *A citit lecția, dar nu a înțeles-o.*
- c. conclusiv: *Am învățat lecția, deci/așadar voi răspunde corect.*

Virgula în frază desparte o propoziție subordonată de regenta ei (atunci când se insistă asupra subordonatei sau când aceasta se află înaintea regentei ori este intercalată).

1. Propoziția subiectivă și cea predicativă nu se despart niciodată prin virgulă de regentă.
2. Propoziția atributivă explicativă (izolată) se desparte prin virgulă de regentă:
El a fost dus într-o altă odaie,/unde îl așteptau o mulțime de oameni.
3. Propoziția completivă directă și propoziția completivă indirectă se despart prin virgulă (de regulă) de regentă dacă stau înaintea ei.
Ce știi,/nu vreau să țin secret.
Cui i-a zis,/i-a dat de gândit.
4. Propoziția circumstanțială de loc, cea de timp și cea de mod se despart prin virgulă de regentă când:
 - se află înaintea regentei și nu se insistă asupra mesajului:
Când a ajuns,/a telefonat.
 - este intercalată în regentă:
Așezat/unde trebuie,/tabloul se vede bine.
 - are un corelativ în regentă:
Unde i-a zis,/acolo s-a dus.
5. Propoziția circumstanțială cauzală se desparte întotdeauna prin virgulă de regentă, exceptând situația când exprimă singura cauză a acțiunii din regentă:
Plec, deoarece trebuie să ajung mai repede acasă.
Pentru că nu înveți, te cert. (nu din altă cauză/motiv)
6. Propoziția circumstanțială de scop se desparte, de obicei, de regentă, mai ales dacă stă înaintea acesteia și se insistă asupra ei, având un corelativ.

! **Excepție:**

- ▶ Propozițiile circumstanțiale de scop introduse prin conjuncțiile „de” și „să” nu se despart prin virgulă.
Înădins a venit la mine, ca să-mi ceară caietul.
Du-te de te uiță./Mergi să te uiți.

Două puncte (:) semnalează vorbirea directă, o enumerație sau o explicație.

Văzându-l, zmeul îi zise:

— *Corbule, corbule...*

Am cumpărat: creioane, markere și pixuri, coli albe, pensule, cerneală.

Problema se rezolvă astfel:...

Ghilimelele (semnele citării) („ ”) precizează reproducerea unui fragment scris de altcineva sau un titlu. În textul tipărit se marchează prin scriere cu litere cursive. Uneori pot marca vorbirea directă.

Vorba ceea: „Au tunat și i-au adunat!”

(Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*)

Cartea se intitulează „Ulița copilăriei” și este scrisă de Ionel Teodoreanu.

„Ea pleacă fruntea-n pace”, răspunde căpitanul...

(Vasile Alecsandri, *Dan, căpitan de plai*)

Linia de dialog (—) marchează vorbirea directă (indică începutul vorbirii fiecărui participant la dialog):

— *Ionel! strigă iar madam Popescu, Ionel! Vin’ la mama!*

(I.L. Caragiale, *Vizită*)

Semnul întrebării (?) marchează intonația unui enunț interogativ; exprimă diferite stări sufletești: nedumerirea, uimirea, emoția, indignarea, neîncrederea etc.

— *Ce vorbești în dodii, mătușă? Tocmai de la una ca d-ta ți-ai găsit să aștept eu ajutor?*

(Ion Creangă, *Povestea lui Harap-Alb*)

Semnul întrebării poate apărea într-un dialog, în locul unei replici prin care se redă în scris nedumerirea:

— *Ai înțeles?*

— *???*

Semnul exclamării (!)

► marchează intonația propozițiilor exclamative sau imperative; exprimă și o implicare afectivă: emoția, uimirea, bucuria, surpriza, furia etc.

► izolează un substantiv în cazul vocativ de restul enunțului (dacă acesta alcătuiește singur o propoziție): — *Mama!*

► izolează o interjecție de restul enunțului (dacă aceasta alcătuiește singură o propoziție):

— *Ura! Am luat zece!*

Punctul și virgula (;) redau în enunț o pauză mai mare decât cea redată prin virgulă și mai mică decât cea redată prin punct; corespunde unei pauze pe care o face vorbitorul pentru a arăta că partea următoare este o întregire, o explicație sau o concluzie a celor afirmate anterior.

— *Am văzut filmul; mi-au plăcut mai ales efectele speciale.*

Punctele de suspensie (...)

- ▶ marchează o pauză în discurs
- ▶ sugerează diferite sentimente: neliniștea, teama etc.

Exemplu: *Văzuse dragonul... Trebuia să fugă pentru a-și salva viața.*

Linia de pauză (–)

- ▶ marchează o pauză în enunț, fiind echivalentă uneori cu virgula:

Ar pleca și ea – dar încă pregetă...

- ▶ marchează elipsa verbului copulativ:

În stânga – margine de pădure...

- ▶ marchează elipsa predicatului, o explicație:

— *Cum te cheamă, măi copile?*

— *Ca pe tată-meu – Călin.*

(Mihai Eminescu, *Călin, file din poveste*)

- ▶ desparte o apozitie de restul enunțului:

Tatăl meu – Georgescu Vlad – era un om adevărat.

- ▶ delimitează cuvintele și construcțiile incidente, intervenția autorului (vorbirea indirectă), o explicație:

— *Ia să-i faci chica topor, spinarea doabă și pântecel cobză – zise Setilă – căci almintrelea nici nu e chip s-o scoți la capăt cu buclucașul ăsta.*

(Ion Creangă, *Povestea lui Harap-Alb*)

Punctele de suspensie (...) marchează o pauză în discurs și pot sugera sentimente precum teama, nedumerirea, uluirea etc.:

Văzuse dragonul... Trebuia să fugă pentru a-și salva viața.

▲ Semnele de ortografie

Punctul (.), ca semn ortografic, se întâlnește în abrevieri:

Exemplu: *B.C.R., B.N.R.*

! Atenție:

- – nu se pune punct după punctele cardinale: *N, S, E, V*
- punctul este semn ortografic în abrevieri numai dacă acestea păstrează una sau mai multe litere din partea inițială a cuvântului, nu și litera finală:

Dv./dvs./nr./art./pron./ș.a.m.d./S.C.

- în limba actuală, siglele se utilizează fără punct: *PNL, PSD* etc.

Cratima (-) este un semn ortografic care marchează pronunțarea legată a două cuvinte, datorită ritmului rapid al vorbirii. Din punct de vedere fonetic, indică elidarea unei vocale, evitarea hiatului, crearea diftongului; din punct de vedere morfologic, desparte două părți de vorbire diferite; din punct de vedere prozodic, cratima se utilizează pentru conservarea ritmului, respectarea măsurii versului etc.

Exemple:

O masă *mare-ntinsă*, împodobită cu flori albe, își aștepta oaspeții.

Cel *de-al* patrulea e mai talentat.

Apostroful (') marchează căderea accidentală a unor sunete, pentru a evidenția o caracteristică a vorbirii unui personaj:

— *Ionel! Vin' la mama!*

(I.L. Caragiale, *Vizită*)

– în poezie este folosit pentru păstrarea ritmului și a măsurii versurilor:

O, tu, gerule năprasnic, vin', îndeamnă calul meu,

Să mă poarte ca săgeata unde el știe, și eu!

(Vasile Alecsandri, *Gerul*)

II. Modele

Explică utilizarea semnelor ortografice și de punctuație din enunțul următor:

— *În fine, zice Ionescu, am înțeles... Nu trebuia să mă iei așa departe. Vii să mă rogi pentru vreo loază de elevi de-ai mei.*

(I.L. Caragiale, *Lanțul slăbiciunilor*)

Rezolvare:

- virgula desparte propoziția principală incidentă „zice Ionescu” de restul frazei.
- punctele de suspensie semnalează nemulțumirea personajului
- cratima, ca semn ortografic, s-a folosit în structura *de-ai mei* pentru a marca rostirea legată a două cuvinte din cauza ritmului rapid al vorbirii și pentru evitarea hiatului

III. Exerciții

A. Citește cu atenție textul următor și rezolvă cerințele de mai jos:

A plecat barza la cumătra vulpe, care-și avea casa la marginea unei păduri.

— *Sunt bucuroasă de oaspeți, a zis vulpea. Ia poftim și-i mânca ceva, că poate ți-o fi foame, cumetriță. Iaca, eu am pregătit ceva bun pentru tine.*

Și vulpea aduse o farfurie de orez cu lapte dulce. Barza, hlop-hlop cu ciocul, dar nu putea ciuguli nimic din farfuria cu păsat, căci ciocul ei era prea lung și subțire.

(*** Vulpea și barza)

1. În enunțul *Sunt bucuroasă de oaspeți, a zis vulpea* virgula:
 - a. izolează o propoziție incidentă de restul frazei
 - b. desparte un substantiv în vocativ de restul propoziției
 - c. marchează un raport de coordonare
2. În structura *care-și s-a utilizat cratima*, deoarece marchează:
3. În fraza *Ia poftim și-i mănca ceva, că poate ți-o fi foame, cumetriță*, prima virgulă desparte o propoziție subordonată cauzală de regenta ei. (A/F)
4. În enunțul precedent, ultima virgulă izolează un substantiv în cazul vocativ de restul enunțului. (A/F)
5. În enunțul *Iaca, eu am pregătit ceva bun pentru tine*, virgula desparte un verb la imperativ de restul propoziției. (A/F)
6. În structura *Barza, hlop-hlop cu ciocul* virgula marchează elipsa predicatului (A/F)
7. În fraza *Barza, hlop-hlop cu ciocul, dar nu putea ciuguli nimic din farfuria cu păsat*, a doua virgulă marchează:
 - a. un raport de coordonare copulativă
 - b. un raport de coordonare prin juxtapunere
 - c. un raport de coordonare adversativă
8. Explică rolul semnului de punctuație din enunțul: *Și vulpea aduse o farfurie de orez cu lapte dulce.*

B. Explică rolul utilizării punctelor de suspensie din textul următor:

*Un buciun cântă tainic cu dulceață,
Sunând din ce în ce tot mai aproape...
Pe frunza-uscate sau prin naltul ierbii,
Părea c-aud venind în cete cerbii.*

(Mihai Eminescu, *Fiind băiet, păduri cutreieram*)

C. Citește cu atenție textul următor:

Și alerg la Preoteasca... Zic:

— *Madam Preotesca, uite la ce am venit să vă deranjez: ați recomandat amicei mele d-rei Mari Popescu pe un tânăr, să mi-l recomande mie, să-l recomand amicului meu Costică Ionescu, profesorul...*

— *Da.*

— *Ei! cum îl cheamă?*

— *Nu ți-a scris Mari?*

— *Ba da, dar am rătăcit scrisoarea, și d-ra Popescu a uitat cum îl cheamă și m-a trimis să-mi spuneți dv.*

— *Eu... drept să-ți spun... nu mai mi-aduc aminte, pentru că i-am avut numele pe o însemnărică, pe care am lăsat-o la Mari; dar putem afla de la Diaconasca – șade aci aproape – ea m-a rugat, că știe cât ține Mari la mine și d-ta nu refuzi nimic lui Mari și d. Costică Ionescu profesorul pe d-ta nu te refuză niciodată.*

— *Atunci – zic – cum facem?*

— *Stai nițel, să trimit să cheme pe Diaconasca; este aci alături.*

N-aștept mult. Madam Diaconescu vine.

(I.L. Caragiale, *Lanțul slăbiciunilor*)

Explică rolul semnelor de punctuație în următoarele structuri:

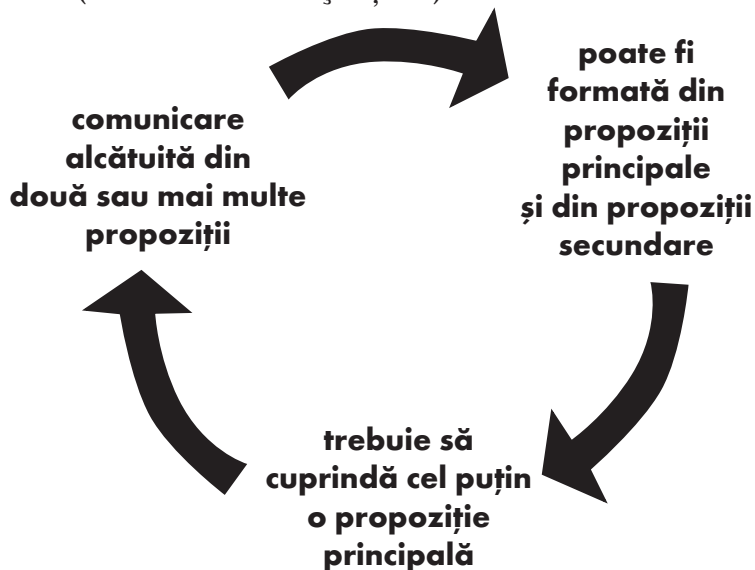
1. *Și alerg la Preoteasca... Zic:* (două puncte semnaleză)
2. *Uite la ce am venit să vă deranjez:* (două puncte semnaleză)
3. *Ionescu, profesorul* (virgula desparte)
4. *Ei! cum îl cheamă?* (semnul exclamării marchează)
5. — *Eu... drept să-ți spun...* (punctele de suspensie marchează)
6. *Putem afla de la Diaconasca – șade aci aproape – ea m-a rugat* (linia de pauză izolează).
7. *Atunci – zic – cum facem?* (semnul întrebării marchează)
8. *Stai nițel, să trimit să cheme pe Diaconasca.* (virgula desparte)
9. *N-aștept mult.* (punctul marchează)
10. *Să trimit să cheme pe Diaconasca; este aci alături.* (punctul și virgula marchează)

CAPITOLUL XIV

SINTAXA FRAZEI

I. Aspecte teoretice

Fraza (actualizarea cunoștințelor)

FRAZA

- este o comunicare alcătuită din două sau mai multe propoziții
- propoziția este o comunicare cu un singur predicat

Maria citește.

citește = predicat verbal

Andrei ascultă.

ascultă = predicat verbal

[Maria citește/și Andrei ascultă./] este o frază formată din două propoziții.

▲ Clasificarea propozițiilor:

1. a. **propoziția afirmativă** conține un enunț afirmativ
 - b. **propoziția negativă** conține adverbul **nu** prin care se infirmă sau nu se aprobă ceva
- Maria citește și Andrei nu ascultă.*

2. **a. propoziția simplă** este alcătuită numai din părți principale de propoziție (subiect, predicat)

Maria citește.

b. propoziția dezvoltată cuprinde, pe lângă părțile principale de propoziție, și una sau mai multe părți secundare (subiect, predicat, atribut, complement)

Maria citește o carte.

3. **a. propozițiile care oferă o informație se numesc enunțiative**

Maria citește o carte.

Propozițiile enunțiative pot fi:

– **propriu-zise** (când verbul predicat este la modul indicativ sau la modul conjunctiv)

*Maria **citește** o carte.*

– **optative** (când verbul predicat este la modul condițional-optativ)

*Maria **ar citi** o carte.*

– **imperative** (când verbul predicat este la modul imperativ)

*Maria, **citește** o carte!*

b. propozițiile care solicită o informație se numesc interogative

Citește Maria o carte?

Propozițiile interogative pot fi:

– **propriu-zise** (când verbul predicat este la modul indicativ sau la modul conjunctiv)

***Citește** Maria o carte?*

– **optative** (când verbul predicat este la modul condițional-optativ)

***Ar citi** Maria o carte?*

4. **Propozițiile enunțiative și cele interogative pot fi exclamative sau neexclamative.**

a. propoziția exclamativă se termină cu semnul exclamării

Pot fi exclamative toate propozițiile de mai sus, în afară de cea imperativă.

Exemple:

Ce senin este cerul! – propoziție enunțiativă, propriu-zisă, exclamativă

Cât de mult aș dori o carte nouă! – propoziție enunțiativă, optativă, exclamativă

Plecăm?! – propoziție interogativă, propriu-zisă, exclamativă

Aș pleca?! – propoziție interogativă, optativă, exclamativă

b. propoziția neexclamativă se poate termina cu punct, virgulă, punct și virgulă sau semnul întrebării.

Pot fi neexclamative toate propozițiile de mai sus.

! **Reține:**

● Propoziția imperativă este întotdeauna neexclamativă.

Exemple:

Cerul este senin. – propoziție enunțiativă, propriu-zisă, neexclamativă

Aș vrea o carte. – propoziție enunțiativă, optativă, neexclamativă

Vreau o carte! – propoziție enunțiativă, imperativă, neexclamativă

Cerul este senin? – propoziție interogativă propriu-zisă, neexclamativă

Ai vrea o carte? – propoziție interogativă, optativă, neexclamativă

► **Fraza poate fi formată din propoziții principale și din propoziții secundare.**

► **Fraza trebuie să cuprindă cel puțin o propoziție principală.**

5. a. Propoziția principală

– are înțeles de sine stătător

– se poate lega cu alte propoziții principale prin:

– **cuvinte de legătură**

Am obosit, dar perseverez.

– **virgulă**

Am scris, am desenat.

– **punct și virgulă**

Atunci au ieșit femeile cu flori, s-au dus în grădină; feciorii au venit și ei pe la porți.

b. Propoziția secundară

– nu are singură înțeles deplin

– depinde de un cuvânt (numit **element regent**) din altă propoziție căreia îi este subordonată

– se leagă de propoziția pe care o determină printr-un element de relație subordonator

L-am întrebat unde pleacă.

am întrebat = predicat verbal

unde = element de relație subordonator

pleacă = predicat verbal

[*L-am întrebat*] = propoziție principală

[*unde pleacă*] = propoziție secundară

▲ Coordonarea și subordonarea

Elemente coordonatoare pot fi:

1. Conjunțiile coordonatoare:

► **copulative:** *și, nici*

► **disjunctive:** *sau, ori, fie*

► **adversative:** *dar, iar, însă, ci*

► **conclusive:** *deci, așadar*

► **alternative:** *sau... sau, ori... ori, fie... fie, și... și, nici... nici, ba..., ba*

Elementele coordonatoare pot lega cuvinte cu aceeași funcție sintactică sau propoziții de același fel (atât propoziții principale, cât și propoziții secundare).

L-am întrebat unde pleacă și când se întoarce.

am întrebat = predicat verbal

unde = element de relație subordonator

pleacă = predicat verbal

și = conjuncție coordonatoare

când = element de relație subordonator

se întoarce = predicat verbal

[*L-am întrebat*] = propoziție principală

[*unde pleacă*] = propoziție secundară

[*și când se întoarce*] = propoziție secundară

2. Elemente subordonatoare pot fi:

► **conjuncții subordonatoare:** *să, dacă, încât, fiindcă, deși, căci, întrucât* etc.

► **pronume relative:** *care, a cui, a cărui, cine, ce, cât, câte, câți, câte*

► **pronume nehotărâte:** *oricare, orice, oricâte* etc.

► **adverbe relative:** *unde, când, cum, cât*

► **adverbe nehotărâte:** *oriunde, oricând, oricum, oricât, undeva, cândva, cumva, câtva*

! Observație:

- Pronumele relative și nehotărâte și adverbele relative și nehotărâte au, la nivelul frazei, dublu rol:
 - sunt elemente de relație subordonatoare
 - au funcții sintactice în propozițiile subordonate din care fac parte

Legătura dintre propozițiile unei fraze

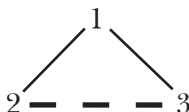
- În schema frazei propozițiile coordonate se leagă printr-o linie orizontală.
- Propozițiile subordonatoare se leagă de propozițiile pe care le determină printr-o linie verticală.

L-am întrebat unde pleacă și când se întoarce.

P1 = [*L-am întrebat*] = propoziție principală

P2 = [*unde pleacă*] = propoziție secundară

P3 = [*și când se întoarce*] = propoziție secundară

Elementul regent este termenul căruia îi este subordonată o parte de propoziție, la nivelul propoziției sau o propoziție subordonată la nivelul frazei.

În propoziție:

Atributul are ca termen regent:

- **un substantiv:** *Casa pentru noi este ca de poveste.*
- **un pronume:** *Fiecare dintre noi are o șansă.*
- **un numeral:** *Patru dintre noi au reușit.*

Complementul are ca termen regent:

- **un verb:** *A ajuns la munte.*
- **un adjectiv:** *Este capabil de orice.*
- **un adverb:** *Dește de casă se află o fântână.*
- **o interjecție:** *Iată-l!*

Subiectul este partea principală de propoziție despre care se spune ceva cu ajutorul predicatului.

Predicatul este partea principală de propoziție care arată ce face, ce este, cine este, cum este subiectul propoziției.

Aceste două părți de propoziție nu sunt în raport de subordonare una față de cealaltă, ci sunt în raport de interdependență.

A. Propoziția regentă

Este o propoziție de care depinde o altă propoziție.

Doresc să am acest album.

[*Doresc*] – propoziție principală, regentă

[*să am acest album*] – propoziție subordonată

- propoziția subordonată determină o parte de vorbire din propoziția regentă: un verb, un substantiv, un pronume, un adjectiv, un adverb, o interjecție. Această parte de vorbire este **elementul regent al subordonatei**.

- **elementul regent** este cuvântul din propoziția regentă căruia îi punem o întrebare pentru a răspunde propoziția subordonată

Elevul a dorit/să cumpere o carte.

[*Elevul a dorit*] – propoziție principală, regentă pentru a doua propoziție

[*să cumpere o carte*] – propoziție secundară, subordonată primei propoziții, cerută de elementul regent „a dorit” (Ce **a dorit?** – *să cumpere o carte*)

B. Propoziția subordonată

Este o propoziție secundară care depinde de o altă propoziție. Această propoziție poate:

- **să se subordoneze unei propoziții principale:**

Doresc/să plec.

[*Doresc*] – propoziție principală

[*să plec*] – propoziție secundară, subordonată propoziției „Doresc”

– **să se subordoneze alte propoziții subordonate:**

Am știut/că vrea/să plece.

[*Am știut*] – propoziție principală

[*că vrea*] – propoziție secundară, subordonată propoziției „Am știut”

[*să plece*] – propoziție secundară, subordonată propoziției „că vrea”

Propoziția subordonată este introdusă printr-un **element de relație subordonator** (conjunție, pronume, adverb).

▲ **Expansiunea și contragerea**

Așa cum la nivelul propoziției cuvintele intră în relație de determinare, îndeplinind funcții sintactice, la nivelul frazei propozițiile intră și ele în relații de determinare.

1. Expansiunea este procedeul prin care o parte de propoziție se transformă în propoziția subordonată echivalentă, cu păstrarea sensului inițial.

Expansiunea se realizează prin:

- adăugarea unui predicat
- adăugarea unui element de relație subordonator

Exemple: *Ea are o carte **interesantă**.*

*Ea are o carte **care este interesantă**.*

Atributul „interesantă” s-a transformat în propoziție subordonată atributivă („care este interesantă”) prin expansiune, adică prin adăugarea predicatului *este interesantă* și a elementului de relație subordonator *care*.

2. Contragerea este procedeul invers expansiunii, prin care o propoziție subordonată se transformă în partea de propoziție echivalentă, cu păstrarea sensului inițial.

Contragerea se realizează prin:

- eliminarea predicatului. Dacă eliminarea efectivă a predicatului nu este posibilă din necesitatea păstrării sensului, verbul predicat poate fi trecut la un mod nepersonal.
- eliminarea elementului de relație subordonator

Exemple: *Am știut **să rezolv tema**.*

*Am știut **tema**.*

sau

*Am știut **a rezolva** tema.*

Propoziția subordonată completivă directă *să rezolv tema* s-a transformat într-un complement direct (*tema, a rezolva*) prin eliminarea predicatului, în primul caz, sau prin trecerea verbului predicat la modul infinitiv, în cel de-al doilea caz.

▲ Clasificarea propozițiilor subordonate

1. PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ PREDICATIVĂ

Propoziția subordonată predicativă ține, în frază, locul numelui predicativ.

Exemplu:

v. cop. nume predicativ
El a ajuns inginer.

v. cop. prop. predicativă
El a ajuns să fie inginer.

Propoziția subordonată predicativă poate avea ca **elemente regente**:

- **un verb copulativ la un mod personal** (cu funcția sintactică de predicat nominal incomplet) sau **nepersonal**:

A rămas cum îl știam.

- **un verb copulativ la un mod nepersonal**:

Rămânând cum îl știam, l-am recunoscut ușor.

Subordonata predicativă poate fi introdusă prin următoarele **elemente de relație subordonatoare**:

- **conjunții**: *că, să, ca... să, dacă (de)*
Problema este că nu vom ajunge la cursuri.
- **locuțiuni conjuncționale subordonatoare**: *ca și cum, ca și când, după cum*
A învăța mereu este ca și cum ai ști totul.
- **pronume relative în nominativ, acuzativ, dativ și genitiv**: *cine, pe care, ce, cui, a (al, ai, ale) cui.*
Întrebarea a fost al cui era premiul.
- **adjective pronominale relative**:
Subiectul controversii fusese care elev va merge la concurs.
- **pronume nehotărâte în nominativ, acuzativ și genitiv**: *oricine, orice, pentru oricine, a (al, ai, ale) oricui*
Cadoul va fi pentru oricine își va sărbători aniversarea.
- **adjective pronominale nehotărâte**: *orice, oricare*
Campioană va ajunge orice echipă va fi perseverentă.
- **adverbe relative**: *unde, când, cum, cât*
Discuția este cât va rezista.

2. PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ SUBIECTIVĂ

Propoziția subordonată subiectivă ține, în frază, locul subiectului.

subiect (cine este lăudat?)

Lucrătorul este lăudat de superiori.

prop. subiectivă

Cine lucrează este lăudat de superiori.

subiect (ce este bine?)

Este bine a învăța.

prop. subiectivă

Este bine să înveți.

Propoziția subordonată subiectivă este de două feluri:

- **subiectiva** care răspunde la întrebarea **cine** și are ca **element regent un verb personal sau o locuțiune verbală personală**

Cine se scoală de dimineață departe ajunge. (Cine **ajunge**?)

A luat-o la sănătoasa cine se temea. (Cine **a luat-o la sănătoasa**?)

- **subiectiva** care răspunde la întrebarea **ce** și are ca **elemente regente:**

- a. verbe impersonale (la moduri personale sau la moduri nepersonale)

la diateza activă: *a trebui, a plăcea*

Trebuie să plec. (Ce **trebuie**?)

Trebuind să plec, m-am grăbit.

- b. locuțiuni verbale impersonale (la moduri personale sau nepersonale)

Îmi venise la socoteală să-i cer datoria. (Ce **venise la socoteală**?)

Venindu-mi la socoteală să-i cer datoria, am fost fericit.

- c. verbe impersonale (la moduri personale sau la moduri nepersonale)

la diateza reflexivă: *se știe, se zice, s-a întâmplat, s-a dovedit* etc.

Se știe cine va câștiga. (Ce **se știe**?)

A se ști cine va câștiga nu era corect.

- d. verbe impersonale (la moduri personale sau la moduri nepersonale)

la diateza pasivă: *a fost dat, a fost dovedit, a fost sortit*

Mi-a fost dat să fiu învingător. (Ce **a fost dat**?)

Fiindu-mi dat să ies învingător, nu am avut emoții.

- e. expresii verbale impersonale. Din punct de vedere sintactic, acestea sunt predicate nominale alcătuite din: **verb copulativ impersonal** (la mod personal sau la mod nepersonal) și **nume predicativ exprimat prin adverb (locuțiune adverbială)** sau **verb la supin**: *este bine, este posibil, este de prisos, este de știut*

A fost bine dacă m-ai așteptat. (Ce **a fost bine**?)

Fiind bine să ajungem devreme acasă, am plecat.

- f. adverbe predicative: *poate, probabil, sigur, desigur*

Poate că va veni mâine.

- g. locuțiuni adverbiale predicative: *cu siguranță, fără îndoială, de bună seamă*

De bună seamă că mă va căuta.

Subordonata subiectivă poate fi introdusă prin următoarele **elemente de relație subordonatoare**:

- ▶ **conjuncții**: *că, să, ca...să, dacă (de)*
*Se știe **că** nu va ajunge la școală.*
- ▶ **pronume relative în nominativ, acuzativ și dativ**: *cine, pe care, cui*
***Pe care** nu-l lași să moară nu te lasă să trăiești.*
- ▶ **adjective pronominale relative**
*Se știa deja **care** elev va lua premiu.*
- ▶ **pronume nehotărâte în nominativ, acuzativ și dativ**: *oricine, pe oricine, oricui*
***Oricui** i-ai dat împrumutul să ți-l dea înapoi.*
- ▶ **adjective pronominale nehotărâte**
***Orice** prieten vine va câștiga.*
- ▶ **adverbe relative**: *unde, când, cum, cât*
*S-a aflat **unde** vom pleca în vacanță.*

3. PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ ATRIBUTIVĂ

Propoziția subordonată atributivă ține, în frază, locul atributului și, ca urmare, răspunde la întrebările: **care?**, **ce fel de?**

atribut

*A construit un zmeu **de hârtie**.*

prop. atributivă

*A construit un zmeu **care este de hârtie**. (Ce fel de zmeu? – care este din hârtie)*

Propoziția subordonată atributivă poate avea ca **elemente regente**:

- ▶ un substantiv
*Emil era **un elev** despre care se spuneau doar lucruri bune. (Ce fel de elev?)*
- ▶ un pronume
***Acelea** care nu învățaseră au fost muștrate. (Care acelea?)*
- ▶ un numeral cu valoare substantivală
***Cei trei** care stau în fața școlii sunt prietenii mei. (Care trei?)*

Subordonata atributivă poate fi introdusă prin următoarele **elemente de relație subordonatoare**:

- ▶ **conjuncții**: *că, să, ca... să, dacă (de)*
*Dorința **să** câștige concursul îl copleșea.*
- ▶ **pronume relative în nominativ, acuzativ, dativ și genitiv**: *care, pe care, la care, față de care, în care, căroră, a cărei, asupra căruia, de-a lungul căruia etc.*
*Râul **de-a lungul căruia** mergeam era învolburat.*

► **adjective pronominale relative**

*Problema **ce** carte să-i cumpărăm s-a rezolvat.*

► **pronume nehotărâte în nominativ**

*Pune întrebarea **oricui** poți.*

► **adverbe relative: unde, când, cum, cât**

*Locul **unde** vom merge este deosebit.*

4. PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ COMPLETIVĂ DIRECTĂ

Propoziția subordonată completivă directă ține, în frază, locul complementului direct și, ca urmare, răspunde la întrebările: **pe cine, ce?**

complement direct

*L-am întrebat **pe muncitor** despre lucrare.*

prop. completivă directă

*L-am întrebat **pe care muncește** despre lucrare. (**Pe cine** am întrebat?)*

complement direct

*Am parcurs **bibliografia**.*

prop. completivă directă

*Am parcurs **ce aveam de citit**. (**Ce** am parcurs?)*

Propoziția subordonată completivă directă poate avea ca **elemente regente**:

► un verb personal (nepersonal) tranzitiv

*L-am întrebat **pe care știa lecția**. (**Pe cine am întrebat?**)*

***Întrebându-l** **pe care știa lecția** am avut satisfacția unui răspuns corect.*

► o locuțiune verbală (personală/nepersonală și tranzitivă)

***Băgase de seamă** **unde** am ascuns cadoul. (**Ce băgase de seamă?**)*

***A băga de seamă** **unde** am ascuns cadoul nu era bine.*

► interjecțiile predicative *iată* și *uite*

***Uite** cât ai crescut! (**Ce uite?**, **Ce să vezi?**)*

Subordonata completivă directă poate fi introdusă prin următoarele **elemente de relație subordonatoare**:

► **conjuncții: că, să, ca... să, dacă (de)**

*Știu **că** voi câștiga.*

► **pronume relative în nominativ, acuzativ și dativ: care, cine, pe care, la**

care, față de care, cui

*A înțeles **cui** să-i dea portofoliul.*

► **adjective pronominale relative**

*Achiziționez **ce** produs îmi place.*

- ▶ **pronume nehotărâte în nominativ și acuzativ:** *orice, pe oricare, pe oricine*
*Am chestionat **pe oricine** îl cunoștea.*
- ▶ **adjective pronominale nehotărâte**
*Vede **orice** imperfecțiune a lucrării.*
- ▶ **adverbe relative:** *unde, când, cum, cât*
*Știam **cum** să pun problema.*

! Observație:

- Există două propoziții subordonate care răspund la întrebarea **ce?**: **subiectiva de tipul II și completiva directă**. Diferența constă în natura elementului regent.

Subiectiva de tipul II are ca element regent o construcție impersonală sau adverbială.

Completiva directă are ca element regent o construcție personală sau o interjecție.

5. PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ COMPLETIVĂ INDIRECTĂ

Propoziția subordonată completivă indirectă ține, în frază, locul complementului indirect și, ca urmare, răspunde la întrebările:

- ▶ **despre cine?, despre ce?, cu cine?, cu ce?, pentru cine?, pentru ce?, la ce?**
- ▶ **cui?**
- ▶ **asupra cui?, împotriva cui?, contra cui?**

complement indirect

*Am luptat **împotriva dușmanilor**.*

prop. completivă indirectă

*Am luptat **împotriva cui mă dușmănea**. (Împotriva cui am luptat?)*

complement indirect

*Am dat ajutor **prietenilor**.*

prop. completivă indirectă

*Am dat ajutor **cui îmi era prieten**. (Cui am dat ajutor?)*

Propoziția subordonată completivă indirectă poate avea ca **elemente regente**:

- ▶ un verb personal (nepersonal) intransitiv
***Mă gândesc** că nu va veni. (La ce **mă gândesc**?)*
***Gândindu-mă** că nu va veni, mă întristam.*
- ▶ o locuțiune verbală personală (nepersonală), intransitivă
***Și-a dat seama** care a fost greșeala. (Despre ce **și-a dat seama**?)*
***Dându-și seama** care a fost greșeala, a reușit să o îndrepte.*
- ▶ un adjectiv
*Scriitorul este **capabil** să ne emoționeze. (De ce (este) **capabil**?)*

- un adverb

*Este **rău** de care nu învață. (De cine (este) **rău**?)*

- interjecția *vai*

*Era **vai** de cine nu îndeplinea toate sarcinile. (De cine (era) **vai**?)*

Subordonata completivă indirectă poate fi introdusă prin următoarele elemente de relație subordonatoare:

- **conjuncții:** *că, să, ca... să, dacă (de)*

*Nu sunt sigură **de** va reuși.*

- **pronume relative în acuzativ, genitiv și dativ:** *la care, la cine, împotriva cui, contra cui, asupra cui, cui*

*I-a oferit diploma **cui** merita.*

- **adjective pronominale relative**

*Se gândea **ce** întrebare să-i pună.*

- **pronume nehotărâte în acuzativ, dativ și genitiv:** *de orice, pentru oricine, asupra oricui, împotriva oricui, contra oricui, oricui*

*El lupta **contra oricui** nu avea aceleași păreri.*

- **adjective pronominale nehotărâte:** *orice, oricare*

*Va fi **vai** de **orice** persoană nu se supune.*

- **adverbe relative:** *unde, când, cum, cât*

*Mă miram **cât** era de inteligentă.*

6. PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANȚIALĂ DE LOC

Propoziția subordonată circumstanțială de loc înlocuiește, în frază, complementul circumstanțial de loc și, ca urmare, răspunde la întrebările: **unde?, de unde?, până unde?, încotro?**

compl. circumstanțial de loc

*Am ajuns **acasă**.*

prop. circumstanțială de loc

*Am ajuns **unde este casa mea**. (**Unde** am ajuns?)*

Propoziția subordonată circumstanțială de loc poate avea ca elemente regente:

- un verb personal (nepersonal)

***M-am întors** de unde am fost plecat. (De unde **m-am întors**?)*

***Întorcându-mă** de unde am fost plecat, am avut o surpriză.*

- o locuțiune verbală (personală sau nepersonală)

***Și-a luat picioarele la spinare** încotro a văzut cu ochii. (Încotro **și-a luat picioarele la spinare**?)*

***Luându-și picioarele la spinare** încotro a văzut cu ochii, nimeni nu l-a mai întâlnit.*

- ▶ interjecțiile *hai* și *haide*
Hai până unde se vede farul. (Până unde (**hai**)?)
- ▶ un adverb
*A ajuns **acolo** unde și-a propus.* (Unde **acolo**?)
- ▶ o locuțiune adverbială
*De **colo până colo**, oriunde privea, se întindea marea.* (Unde **de colo până colo**?)
- ▶ un adjectiv
*Florile sunt **răsărite** oriunde privești.* (Unde (sunt) **răsărite**?)

Subordonata circumstanțială de loc poate fi introdusă prin următoarele elemente de relație subordonatoare:

- ▶ **pronume relative:** *spre cine, spre care, la care, la cine*
*M-am îndreptat **spre cine** m-a strigat.*
- ▶ **adjective pronominale relative**
*Am plecat în **ce** direcție mi-a indicat el.*
- ▶ **pronume nehotărâte:** *spre oricine, spre oricare, la oricine*
*Am plecat **la oricine** m-a chemat.*
- ▶ **adjective pronominale nehotărâte**
*Mă îndrept spre **orice** loc mi-a fost indicat.*
- ▶ **adverbe relative:** *unde, până unde, de unde*
*Te-am văzut acolo **unde** mi-ai spus.*
- ▶ **adverbe nehotărâte:** *oriunde*
*Te voi aștepta **oriunde** vei dori.*

Adverbele și locuțiunile adverbiale corelative

Apar în regenta subordonatelor circumstanțiale, au același sens ca și subordonata, clarificând astfel felul acesteia. (De exemplu, dacă adverbul corelativ este de loc, și propoziția circumstanțială este de loc).

Pentru circumstanțiala de loc funcționează drept corelative adverbele și locuțiunile adverbiale de loc: *aici, acolo, acasă, de colo colo* etc.

adv. de loc prop. circumstanțială de loc

*Am ajuns **aici**, unde aerul este foarte curat.*

7. PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANȚIALĂ DE TIMP (TEMPORALĂ)

Propoziția subordonată circumstanțială de timp ține, în frază, locul complementului circumstanțial de timp și, ca urmare, răspunde la întrebările: **când?**, **de când?**, **până când?**, **cât (timp)?**

compl. circumstanțial de timp

*Cursurile încep **toamna**.*

prop. circumstanțială de timp

*Cursurile încep **când vine toamna**. (Când încep?)*

Propoziția subordonată circumstanțială de timp poate avea ca **elemente regente**:

- ▶ un verb personal (nepersonal)
Am cântat până când am răgușit. (Până când **am cântat**?)
Cântând până am răgușit, nu am mai putut participa și a doua zi la concurs.
- ▶ o locuțiune verbală personală (nepersonală)
A luat-o la trei păzește când a ajuns acasă târziu. (Când **a luat la trei păzește**?)
Luând-o la trei păzește când a ajuns acasă târziu, nu i-a mai dat vestea.
- ▶ un adverb
Acum când te văd, îmi dau seama de schimbare. (Când **acum**?)
- ▶ un adjectiv
*Era vorba despre un balon **cumpărat** când ne-am plimbat în parc.* (**Cumpărat** când?)

Subordonata temporală poate fi introdusă prin următoarele **elemente de relație subordonatoare**:

- ▶ **locuțiuni conjuncționale subordonatoare**: *înainte să, înainte ca... să, până când, până ce, până să, în timp ce, în vreme ce, pe când, cât timp, câtă vreme, ori de câte ori, după ce, îndată ce*
În vreme ce unii elevi se aflau la cursuri, alții lipseau nemotivat.
- ▶ **conjuncția subordonatoare**: *până*
A stat în ploaie până a înghețat.
- ▶ **pronume relative**: *înaintea cui, după cine*
A ajuns târziu, după cine venise înainte.
- ▶ **adjective pronominale relative**
A așteptat până la ce oră i s-a spus.
- ▶ **pronume nehotărâte**: *înaintea oricui, după oricine*
A venit înaintea oricui ar fi vrut.
- ▶ **adjective pronominale nehotărâte**
A avut răbdare până la orice oră i s-a spus.
- ▶ **adverbe relative**: *când, de când, până când, cât*
Am așteptat cât mi s-a cerut.
- ▶ **adverbe nehotărâte**: *oricând*
Te voi primi cu bucurie oricând vei veni.

! **Atenție:**

- **Cum** are valoare conjuncțională când are sensurile de „îndată ce, imediat ce”.

Exemplu: **Cum** a plecat capra, iezii l-au lăsat să intre pe lup.

Pentru subordonata circumstanțială de timp funcționează drept **corelative** adverbele și locuțiunile adverbiale de timp: *atunci, îndată, pe loc*, dar și conjuncția *cum* și adverbul *și*.

Exemple: *Cum se trezește, **cum** pleacă la școală.*

*Cum au plecat părinții, a **și** plecat la strand.*

8. PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANȚIALĂ DE MOD (MODALĂ)

Propoziția subordonată circumstanțială de mod ține, în frază, locul complementului circumstanțial de mod și, ca urmare, răspunde la întrebările: **cum?**, **cât?** (cantitativ).

compl. circumstanțial de mod

*A acționat **fără judecată**.*

prop. circumstanțială de mod

*A acționat **fără să judece**. (Cum a acționat?)*

Propoziția subordonată circumstanțială de timp poate avea ca **elemente regente**:

- un verb personal (nepersonal)

*A **cântat** cum a știut. (Cum **a cântat**?)*

*A **cânta** cum a știut nu i-a ajutat prea mult.*

- un adverb

*L-au primit **bine**, cum se aștepta toată lumea. (Cât de **bine**?)*

- un adjectiv

*Este **inteligent**, cât să poată reuși la examen. (Cât de **inteligent**?)*

Subordonata modală poate fi introdusă prin următoarele **elemente de relație subordonatoare**:

- **locuțiuni conjuncționale subordonatoare**: *fără să, fără ca... să, pe măsură ce, cu cât... (cu atât), după cum, după cât, ca și cum, ca și când, de parcă*

*A început să se agite **de parcă** l-ar fi înțepat o albină.*

***Cu cât** te antrenezi mai mult, cu atât vei avea rezultate mai bune.*

- **adverbe relative**: *cum, precum, cât*

*Copilul striga **cât** îl ținea gura.*

Pentru circumstanțiala de mod funcționează drept **corelative** adverbele și locuțiunile adverbiale de mod: *așa, atât, astfel, întocmai, cu atât*.

*Faceți **întocmai**, cum ați mai făcut.*

9. PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANȚIALĂ DE CAUZĂ (CAUZALĂ)

Propoziția subordonată circumstanțială de cauză ține, în frază, locul complementului circumstanțial de cauză și, ca urmare, răspunde la întrebările: **din ce cauză?**, **din ce pricină?**

compl. circumstanțial de cauză

*Se înroșise **de emoție**.*

prop. circumstanțială de cauză

*Se înroșise, **deoarece avea emoții**. (Din ce cauză se înroșise?)*

Propoziția subordonată circumstanțială de cauză poate avea ca **elemente regente**:

- ▶ un verb personal (nepersonal)
*Am plecat repede, pentru că mă grăbeam. (Din ce cauză **am plecat?**)*
Plecând repede, pentru că mă grăbeam, nu te-am mai întâlnit.
- ▶ o locuțiune verbală personală (nepersonală)
*Am luat-o la fugă, fiindcă m-am speriat. (Din ce cauză **am luat-o la fugă?**)*
Luând-o la fugă, fiindcă m-am speriat, am mai și căzut.
- ▶ un adjectiv
*Eleva este **fericită**, deoarece a câștigat premiul. (Din ce cauză **(este) fericită?**)*

Subordonata cauzală poate fi introdusă prin următoarele **elemente de relație subordonatoare**:

- ▶ **conjunții subordonatoare**: *deoarece, fiindcă, căci, întrucât, că, dacă, de*
*Am reușit, **întrucât** m-am pregătit intens.*
- ▶ **locuțiuni conjuncționale**: *pentru că, din cauză că, din pricină că, de vreme ce, din moment ce*
De vreme ce nu a citit deloc, nu are un vocabular elevat.
- ▶ **adverbe relative cu valoare conjuncțională**: *cum, unde*
Unde nu a fost băgat în seamă, s-a supărat.

Pentru circumstanțiala de cauză funcționează drept **corelative** adverbele și locuțiunile adverbiale de cauză: *apoi, atunci, pentru asta, pentru aceea, de aceea.*

*Pentru că a învățat, **de aceea** a avut rezultate bune.*

10. PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANȚIALĂ DE SCOP (FINALĂ)

Propoziția subordonată circumstanțială de scop ține, în frază, locul complementului circumstanțial de scop și, ca urmare, răspunde la întrebările: **cu ce scop?, în ce scop?**

compl. circumstanțial de scop

*Am muncit mult **pentru găsirea** unei soluții a problemei.*

prop. circumstanțială de scop

*Am muncit mult **ca să găsim o soluție a problemei.** (Cu ce scop am muncit?)*

Propoziția subordonată circumstanțială de scop poate avea ca **elemente regente**:

- ▶ un verb personal (nepersonal)
*Am venit să-ți dau vestea cea bună. (Cu ce scop **am venit?**)*
Venind să-ți dau vestea cea bună, nu te-am găsit acasă.

- o locuțiune verbală personală (nepersonală)

Am luat-o la sănătoasa ca să nu mă prindă. (Cu ce scop **am luat-o la sănătoasa**?)

Luând-o la sănătoasa ca să nu mă prindă, am uitat umbrela.

- interjecțiile *hai* și *haide*

Hai să vii ca să căutăm un magazin. (Cu ce scop **hai**, (**să vii**)?)

Subordonata finală poate fi introdusă prin următoarele **elemente de relație subordonatoare**:

- **conjunții subordonatoare**: *ca să, ca... să, să, de*

*Pleacă **de** învață!*

- **locuțiuni conjuncționale**: *pentru ca să, pentru ca... să*

*Am insistat **pentru ca** prietena mea **să** citească mai mult.*

Pentru circumstanțiala de scop funcționează drept **corelative** adverbele și locuțiunile adverbiale de scop: *anume, înadins, de asta, pentru aceea.*

***Pentru aceea** a făcut eforturi, ca să aibă rezultate.*

▲ Topica propozițiilor subordonate

- Propozițiile subordonate pot sta și înainte, și după propoziția regentă.
- Majoritatea propozițiilor subordonate pot fi intercalate în propoziția regentă.

Exemple:

prop. atributivă

*Vacanța **care mi-a rămas în minte** este cea de la munte.*

prop. temporală

*Atunci **când am cunoscut-o** era foarte tânără.*

prop. subiectivă

*A se ști **că nu se traversează prin orice loc** nu este greu.*

▲ Punctuația propozițiilor subordonate:

- Nu se despart prin virgulă de regentă: subiectiva, predicativa, completiva directă și completiva indirectă.
- Celelalte subordonate **se pot despărți** prin virgulă de regentă, **în anumite situații**.

II. Modele

1. Analizează din punctul de vedere al sintaxei frazei propozițiile subliniate:

a. Cine știe câștigă.

cine știe – propoziție subordonată subiectivă, aflată în raport de subordonare față de verbul (regent) „câștigă”, introdusă prin pronumele relativ simplu „cine”, enunțiativă propriu-zisă, afirmativă, simplă

b. *Care nu învăță este cum nu trebuie.*

cum nu trebuie – propoziție subordonată predicativă, aflată în raport de subordonare față de verbul (regent) „este”, introdusă prin adverbul relativ „cum”, enunțiativă propriu-zisă, negativă, dezvoltată

c. *Se zice că e bine să stai acasă în timpul furtunii.*

că e bine – propoziție subordonată subiectivă, aflată în raport de subordonare față de verbul reflexiv impersonal „se zice”, introdusă prin conjuncția subordonatoare simplă „că”, enunțiativă propriu-zisă, afirmativă, dezvoltată

să stai acasă în timpul furtunii – propoziție subordonată subiectivă, aflată în raport de subordonare față de expresia verbală impersonală „e bine” (regent), introdusă prin conjuncția subordonatoare simplă „să”, enunțiativă propriu-zisă, afirmativă, dezvoltată

2. Precizează felul elementelor de relație subordonatoare prin care se introduc propozițiile subliniate:

a. Nu știu ***unde*** să îl caut.

b. ***Ceea ce*** mă interesează este o rezolvare corectă.

c. Aș vrea ***să*** ajung la mare și de această dată.

d. A rămas repetent ***din cauză că*** nu a trecut pe la școală.

a. *unde* – adverb relativ de loc, simplu, funcția sintactică de complement circumstanțial de loc

b. *ceea ce* – pronume relativ compus, funcția sintactică de subiect

c. *să* – conjuncție subordonatoare simplă

d. *din cauză că* – locuțiune conjuncțională

3. Citește cu atenție fraza următoare. Stabilește ce fel de propoziție subordonată este cea subliniată. Alcătuiește scurte fraze în care aceeași propoziție să fie un alt tip de subordonată.

Am vrut să merg cu ei.

să merg cu ei – propoziție subordonată completivă directă, subordonată față de verbul „am vrut” (regent), introdusă prin conjuncția subordonatoare simplă „să”, enunțiativă propriu-zisă, afirmativă, dezvoltată

Dorința să merg cu ei mă tulbura.

să merg cu ei – propoziție subordonată atributivă, subordonată față de substantivul „dorința” (regent), introdusă prin conjuncția subordonatoare simplă „să”, enunțiativă propriu-zisă, afirmativă, dezvoltată

Marea mea dorință este să merg cu ei.

să merg cu ei – propoziție subordonată predicativă, subordonată față de verbul copulativ „este” (predicat nominal incomplet), introdusă prin conjuncția subordonatoare simplă „să”, enunțiativă propriu-zisă, afirmativă, dezvoltată

4. Alcătuieste scurte fraze în care adverbul relativ „unde” să introducă:
- o propoziție subordonată subiectivă
 - o propoziție subordonată predicativă
 - o propoziție subordonată circumstanțială de loc
 - o propoziție subordonată completivă directă
 - o propoziție subordonată completivă indirectă
 - o propoziție subordonată atributivă

Rezolvare:

- Se știe unde s-a ascuns fugarul.
- Întrebarea este unde se află fugarul.
- A mers unde l-am trimis.
- A întrebat unde să meargă la vară.
- Se gândea unde să îl trimită.
- Locul unde se află e secret.

III. Exerciții

1. Citește cu atenție fraza următoare. Stabilește ce fel de propoziție este cea subliniată. Alcătuieste scurte fraze în care aceeași propoziție să fie alt tip de subordonată.

Eu spun ce cred.

2. Alcătuieste scurte fraze în care adverbul relativ „cum” să introducă:

- o propoziție subordonată subiectivă
- o propoziție subordonată predicativă
- o propoziție subordonată circumstanțială de loc
- o propoziție subordonată completivă directă
- o propoziție subordonată completivă indirectă
- o propoziție subordonată atributivă

3. Analizează din punctul de vedere al sintaxei frazei propozițiile subliniate:

- Misterul de care se simțea atras îi speria pe ceilalți.
- Niciodată nu m-am gândit cum să ajung pe ocolite la o soluție.
- Cum l-a văzut, a și început să plângă.
- Tot ce îți cer este să îmi oferi o șansă.
- Nu e normal să suportăm toți consecințele gestului său nesăbuit.

4. Identifică elementele relaționale din fragmentele următoare, precizând felul acestora:

a. Ideile, forma la care se oprise și obiectivele acestui poem, în întreaga atmosferă de idei și de luptă de atunci, trebuie să-i fi atras atenția lui Alecsandri și mai mult asupra folclorului românesc pentru a face cunoscut Europei poporul român în reala lui lumină, cu întregul lui specific, cu întreaga lui valoare.

(G.C. Nicolescu, *Viața lui Vasile Alecsandri*)

b. Dar mai ales trebuie să oprim strecurarea acelor neologisme care tind a introduce din limba germană unele noțiuni abstracte, obișnuite și firești inteligenței germane cu idealismul ei mai eteric și uneori cam piersut în nori, dar care nu se potrivesc deloc cu inteligența mai realistă, mai plastică a geniului limbii române.

(Titu Maiorescu, *Neologismele*)

c. Din cauză că lucrurile nu au ieșit cum spera, prietenul nostru s-a retras din cursă.

d. Când vrei să faci totul ca la carte, nu te aștepta să ai doar succese.

5. În fraza de mai jos, propoziția subliniată este:

- a.** subiectivă
- b.** completivă directă
- c.** atributivă

A iubit totdeauna pe maica Aegidia, dar încă nu știuse c-o iubește.

(Ioan Slavici, *Mara*)

6. În fraza de mai jos, propoziția subliniată este:

- a.** circumstanțială de mod
- b.** nu este o propoziție
- c.** circumstanțială de scop

Fără să piardă vremea, Andrei a pornit.

7. În fraza de mai jos, propoziția subliniată este:

- a.** circumstanțială de cauză
- b.** circumstanțială de mod
- c.** completivă directă

O broască orăcăia în baltă

Că fiul ei, mic mormoloc,

Nu e un simplu dobitoc.

(George Ranetti, *Mormolocul de neam mare*)

8. În fraza de mai jos, propoziția subliniată este:

- a.** circumstanțială de cauză
- b.** completivă indirectă
- c.** completivă directă

Nu te supăra, căci sigur vor veni zile mai bune.

9. În fraza de mai jos, propoziția subliniată este:

- a.** completivă directă
- b.** circumstanțială de mod
- c.** subiectivă

Nesigură își întinse mâinile ca și cum i-ar fi fost teamă că vedenia aceasta să nu dispară ca multe altele.

(Dimitrie Anghel, *Jertfa*)

10. Alcătuieste fraze în care propoziția subliniată să aibă valoare de:

- a. propoziție subordonată predicativă
- b. propoziție subordonată atributivă

A iubit totdeauna pe maica Aegidia, dar încă nu știuse c-o iubește.

(Ioan Slavici, *Mara*)

11. Stabilește valoarea propoziției subordonate subliniate mai jos. Alcătuieste alte două scurte fraze în care aceeași propoziție să aibă alte valori:

Omul cât trăiește învață.

12. Stabilește valoarea propoziției subordonate subliniate mai jos. Alcătuieste alte două scurte fraze în care aceeași propoziție să aibă alte valori:

De treci codri de aramă, de departe vezi albind ș-auzi mândra glăsuire a pădurii de argint.

(Mihai Eminescu, *Călin*, *file din poveste*)

13. Stabilește valoarea propoziției subordonate subliniate mai jos. Alcătuieste alte două fraze scurte în care aceeași propoziție să aibă alte valori:

Am înțeles că, din când în când, trebuie să fii mai atent.

14. Stabilește valoarea propoziției subordonate subliniate mai jos. Alcătuieste alte două scurte fraze în care aceeași propoziție să aibă alte valori:

Nu-i frumos ce e frumos, ci-i frumos ce-mi place mie.

15. Stabilește valoarea propoziției subordonate subliniate mai jos. Alcătuieste alte două scurte fraze în care aceeași propoziție să aibă alte valori:

Nu se poate să ai doar pretenții.

16. Alcătuieste scurte fraze în care pronumele relativ **ce** să introducă:

- a. o propoziție subordonată subiectivă
- b. o propoziție subordonată predicativă
- c. o propoziție subordonată atributivă

17. Alcătuieste scurte fraze în care conjuncția **de** (cu valoarea lui **dacă**) să introducă:

- a. o propoziție subordonată circumstanțială condițională
- b. o propoziție subordonată predicativă
- c. o propoziție subordonată atributivă

18. Alcătuieste scurte fraze în care conjuncția **să** să introducă:

- a. o propoziție subordonată circumstanțială condițională
- b. o propoziție subordonată predicativă
- c. o propoziție subordonată atributivă

19. Alcătuieste scurte fraze în care pronumele relativ **cine** să introducă:

- a.** o propoziție subordonată subiectivă
- b.** o propoziție subordonată predicativă
- c.** o propoziție subordonată atributivă

20. Alcătuieste scurte fraze în care adverbul relativ **unde** să introducă:

- a.** o propoziție subordonată circumstanțială modală
- b.** o propoziție subordonată predicativă
- c.** o propoziție subordonată atributivă

21. Analizează din punctul de vedere al sintaxei frazei propozițiile subliniate:

a. *Socotind că aceste însemnări nu pot fi lipsite de interes, ci vor folosi specialiștilor să le fie de învățătură,... cu multă râvnă am căutat a descifra manuscriptul lui Cață...*

(George Topîrceanu, *Domnia lui Ciubăr-Vodă*)

b. *S-ar fi cuvenit, desigur, să fiu mai atent la detalii, dar asta nu mă împiedică să sper la o notă bună.*

c. *M-a întrebat din nou dacă vreau un loc în primele rânduri.*

d. *Țin să știți că fiecare trebuie să treacă de câte un obstacol.*

CUPRINS

Partea I

Capitolul I

Text literar. Text nonliterar	9
GENURI ȘI SPECII LITERARE.....	15
GENUL EPIC – OPERA EPICĂ.....	15
SPECII EPICE.....	20
Romanul.....	20
Balada populară.....	23
GENUL DRAMATIC – OPERA DRAMATICĂ.....	29
SPECII DRAMATICE.....	34
Comedia.....	34
GENUL LIRIC – OPERA LIRICĂ.....	39

Capitolul II

Figurile de stil	44
Recapitularea cunoștințelor din clasele V-VII.....	44
ALEGORIA.....	52

Capitolul III

Elemente de versificație	56
---------------------------------------	----

Capitolul IV

Moduri de expunere	66
NARAȚIUNEA.....	66
DESCRIEREA.....	75
DIALOGUL.....	82
TRANSFORMAREA VORBIRII DIRECTE ÎN VORBIRE INDIRECTĂ.....	86

Capitolul V

Compoziții	89
REZUMATUL.....	89
AUTOR. NARATOR. PERSONAJ.....	94
TEXT INFORMATIV/TEXT ARGUMENTATIV.....	99
TEXT INFORMATIV.....	99
TEXT ARGUMENTATIV.....	104
CARACTERIZAREA PERSONAJULUI.....	106

Partea a II-a

Capitolul VI

Vocabularul și fonetica	117
VOCABULARUL.....	117
FONETICĂ.....	126

Capitolul VII

Verbul	133
VERBUL - ELEMENTE INTRODUCTIVE.....	133
LOCUȚIUNILE VERBALE.....	134
CATEGORIILE GRAMATICALE ALE VERBULUI.....	136
VERBE PREDICATIVE/NEPREDICATIVE.....	137
VERBE PERSONALE/IMPERSONALE/NEPERSONALE.....	140
VERBE REGULATE/NEREGULATE.....	142
VERBE TRANZITIVE/INTRANZITIVE.....	142
CONJUGAREA VERBULUI.....	144
DIATEZA VERBULUI.....	144
MODURILE PERSONALE.....	150
MODURILE NEPERSONALE (NEPREDICATIVE).....	161
PERSOANA VERBULUI.....	167
NUMĂRUL VERBULUI.....	168
FORMA VERBULUI.....	168
FUNCTIILE SINTACTICE ALE VERBULUI.....	169
PREDICATUL.....	169

Capitolul VIII

Substantivul	192
FELUL SUBSTANTIVELOR.....	192
GENUL SUBSTANTIVELOR.....	193
NUMĂRUL SUBSTANTIVELOR.....	193
CAZURILE ȘI FUNCȚIILE SINTACTICE ALE SUBSTANTIVULUI.....	195
LOCUȚIUNILE SUBSTANTIVALE.....	199
VALORILE STILISTICE ALE SUBSTANTIVELOR.....	199
ARTICOLUL.....	201

Capitolul IX

Pronumele	213
PRONUMELE PERSONAL.....	213
PRONUMELE PERSONAL DE POLITEȚE.....	214
PRONUMELE REFLEXIV.....	215
PRONUMELE ȘI ADJECTIVUL PRONOMINAL POSESIV.....	215
PRONUMELE ȘI ADJECTIVUL PRONOMINAL DEMONSTRATIV.....	216
PRONUMELE ȘI ADJECTIVUL PRONOMINAL INTEROGATIV.....	218
PRONUMELE ȘI ADJECTIVUL PRONOMINAL RELATIV.....	218
PRONUMELE ȘI ADJECTIVUL PRONOMINAL NEHOTĂRÂT.....	219
PRONUMELE ȘI ADJECTIVUL PRONOMINAL NEGATIV.....	220
PRONUMELE ȘI ADJECTIVUL PRONOMINAL DE ÎNTĂRIRE.....	220
FUNCȚIILE SINTACTICE ALE PRONUMELUI.....	221
FUNCȚIA SINTACTICĂ A ADJECTIVELOR PRONOMINALE.....	222

Capitolul X

Adjectivul	228
FLEXIUNEA/DECLINAREA ADJECTIVELOR.....	228
CLASIFICAREA ADJECTIVELOR.....	228
FUNCȚIILE SINTACTICE ALE ADJECTIVELOR.....	230
ACORDUL ADJECTIVULUI CU SUBSTANTIVUL.....	230
GRADELE DE COMPARAȚIE ALE ADJECTIVELOR.....	231
LOCUȚIUNILE ADJECTIVALE.....	232

Capitolul XI

Adverbul	240
FORMAREA ADVERBELOR.....	240
CLASIFICAREA ADVERBELOR.....	241
ADVERBELE PREDICATIVE. LOCUȚIUNILE ADVERBIALE PREDICATIVE	242
FUNCȚIILE SINTACTICE ALE ADVERBELOR.....	243

Capitolul XII

Numeralul, Prepoziția, Conjunția, Interjecția	247
NUMERALUL.....	247
PREPOZIȚIA.....	251
CONJUNCȚIA.....	251
INTERJECȚIA.....	252

Capitolul XIII

Semnele de punctuație și de ortografie	256
---	-----

Capitolul XIV

Sintaxa frazei	263
FRAZA.....	263
CLASIFICAREA PROPOZIȚIILOR.....	263
COORDONAREA ȘI SUBORDONAREA.....	265
EXPANSIUNEA ȘI CONTRAGEREA.....	268
CLASIFICAREA PROPOZIȚIILOR SUBORDONATE.....	269
1. PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ PREDICATIVĂ.....	269
2. PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ SUBIECTIVĂ.....	269
3. PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ ATRIBUTIVĂ.....	271
4. PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ COMPLETIVĂ DIRECTĂ.....	272
5. PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ COMPLETIVĂ INDIRECTĂ.....	273
6. PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANȚIALĂ DE LOC.....	274
7. PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANȚIALĂ DE TIMP.....	275
8. PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANȚIALĂ DE MOD.....	277
9. PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANȚIALĂ DE CAUZĂ.....	277
10. PROPOZIȚIA SUBORDONATA CIRCUMSTANȚIALĂ DE SCOP.....	278